

Politisk – Økonomisk Beretning 2016

Naalakkersuisut skal i henhold til budgetloven fremlægge en årlig Politisk-Økonomisk Beretning på Inatsisartuts forårssamlinger.

Udover at belyse Grønlands Selvstyres økonomi og den generelle udvikling i indtægter og udgifter, er formålet at foretage en analyse af økonomi- og aktivitetsudviklingen på et eller flere centrale udgifts- og indtægtsområder, herunder i forhold til finanslovens forudsætninger.

Beretningen har til hensigt at øge informationen om Grønlands Selvstyres økonomi og danne grundlag for en kvalificeret debat om den økonomiske udvikling i Selvstyret og i Grønland som helhed.

Beretningen har også til hensigt at synliggøre særlige problemområder og udviklingstendenser, og skal i henhold til lovgivningen have en form, så den kan indgå i Naalakkersuisuts og Inatsisartuts overvejelser om den økonomiske udvikling og prioritering.

Naalakkersuisuts nærværende Politisk-Økonomiske Beretning for 2016 skal ses i sammenhæng med Naalakkersuisut's arbejde med det kommende forslag til finanslov for 2017.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1	Forord	3
2	Indledning	4
	2.1 Den økonomiske situation og strukturelle problemer	5
	2.2 Landskassens økonomi.....	10
	2.3 Gældsudvikling	17
3	Status for arbejdet med landsplanredegørelsen for 2016	19
4	Rammerne for finanslov 2016 og forberedelsen af FFL 2017	21
5	Holdbarheds- og Vækstplan	25

1 FORORD

Foto: Helle Nørregaard

*Randi Vestergaard Evaldsen,
Naalakkersuisoq for Finanser og Råstoffer*

Den årlige Politisk-Økonomisk Beretning er en gennemgang af de initiativer, Naalakkersuisut har planer om at igangsætte det pågældende år og i de kommende år. Beretningen for 2016 er ingen undtagelse, dog er den bygget anderledes op end i de foregående år.

Politisk-Økonomisk Beretning 2016 beskriver den aktuelle økonomiske situation og de store udfordringer med at kunne sikre en holdbar udvikling, som har været beskrevet i de seneste års beretninger, i Økonomisk Råds årsrapporter og i Skatte- og Velfærdskommissionens betænkning.

Politisk-Økonomisk Beretning 2016 indeholder som noget nyt også Naalakkersuisuts bud på en samlet langsigtet plan med en række konkrete løsningsmuligheder, den tidligere annoncerede "Holdbarheds- og vækstplan".

Planen skal sikre, at landets økonomi kommer ind i en positiv og stabil udvikling, der er langtidsholdbar og som har en robusthed, der giver mulighed for at investere fremadrettet.

Planen er udtryk for aktiv politisk stillingtagen til, hvordan vi kan løse udfordringerne på en måde, hvor vi bibeholder de værdier, som vi ønsker at bygge samfundet på og sikrer muligheden for velfærd og også velfærd til de kommende generationer.

Naalakkersuisut ønsker hermed at sikre en fortsat tillid til styringen af landets økonomi via en række reformer og initiativer til vækst, der også sikrer en god social balance.

Det er ingen nem opgave. Både selvstyret og kommunerne skal prioritere og foretage løbende effektiviseringer. Der er brug for nytænkning og konkret handling, hvis vi skal nå målene om øget økonomisk selvårenhed, vækst i virksomhederne og gode vilkår for den enkelte familie. Derfor opfordres til, at vi får en konstruktiv dialog om reformerne og til, at alle bidrager til at realisere disse.

Reformerne skal kunne fungere i praksis. Dette kan både stille krav til tilpasninger, nye måder at organisere arbejdet på og til at løfte kompetenceniveauet. Det kan måske føles utrygt for nogle, men alternativet er værre, som allerede påpeget af Skatte- og Velfærdskommissionen: risiko for et stigende skattetryk, pres på velfærdsydelse og udvandring. De seneste befolkningstal fra Grønlands Statistik viser, at sidstnævnte ikke er en trussel, men allerede en realitet. Folketallet ved indgangen til 2016 er det laveste i 20 år. Det er en udvikling, som vi skal have vendt i fællesskab. Tiden er ikke inde til splittelse og fokus på enkeltsager, men til øget sammenhold om at løfte de store opgaver.

Naalakkersuisut har taget udfordringen op i denne politisk-økonomiske beretnings særtema med en holdbarheds- og vækstplan med klare pejlemærker og konkrete bud på en fremtidssikret politik.

Det er klart, at ikke alle vil være enige om alting i planen. Det er helt fair. Ønsker man at fjerne elementer deri, som bidrager til at skabe en holdbar udvikling, må det efter Naalakkersuisuts klare opfattelse indebære, at man selv kommer med alternative forslag, der sikrer en fortsat holdbar plan.

Jeg ønsker derfor god læselyst og ser frem til den videre debat.

2 INDLEDNING

Efter 3 år med tilbagegang i økonomien er konjunkturudviklingen vendt. Økonomisk Råd forventede i sin 2015-rapport en vækst i BNP på 2,7 % i 2015 og 2,9 % i 2016. Siden da er der blandt andet kommet en positiv rejerådgivning fra Grønlands Naturinstitut. Naalakkersuisut har på den baggrund forhøjet rejekvoten, hvilket kan sætte yderligere gang i vækst og beskæftigelse i 2016. Væksten i 2016 vil derfor blive højere end Økonomisk Råds skøn fra september 2015.

Det er naturligvis positivt, men bedre konjunkturer i en periode må ikke blive en sovepude i forhold til at bruge ressourcer på at løse de store strukturelle og langsigtede problemer i vort samfund:

- Vi skal kunne håndtere, at færre skal forsørge stadig flere ældre i de kommende årtier.
- Vi skal gøre op med, at en foruroligende stor del af en ungdomsårgang ikke får en erhvervskompetencegivende uddannelse eller først får den uforholdsmæssigt sent.
- Vi skal gøre en indsats for, at flest muligt i den potentielle arbejdsstyrke bliver et aktiv på arbejdsmarkedet og får varig beskæftigelse - eller i det mindste får en nærmere tilknytning til arbejdsmarkedet fremfor primært at være på varig overførsel fra det offentlige.
- Vi skal sikre en mere dynamisk erhvervsudvikling med vækst i alle fire kommuner, og vi skal have stoppet nettoudvandringen fra vort land.
- Vi skal udviklet flere bærende erhvervssektorer, så vi ikke er ensidigt afhængige af fiskerisektoren til at skabe eksportindtægter til landet.
- Vi skal derfor arbejde systematisk på at forbedre landets konkurrenceevne og gøre det attraktivt at investere i for både hjemlige og udefrakommende virksomheder.
- Vi skal som en konsekvens heraf etablere en sammenhængende effektiv infrastruktur, der binder landet bedre og billigere sammen og giver os bedre betingelser for handel og turisme.
- Vi skal fortsat investere målrettet og kosteffektivt i uddannelse og kompetenceudvikling til gavn for den enkelte borger, familierne og samfundet.

Dette års Politisk-Økonomiske beretning har som hovedmål at vise, hvordan vi skaber rammer, der kan sikre en økonomi i langsigtet balance i hele den offentlige sektor, et mere helt Grønland, en god social balance, hvor den en-

kelte har et reelt incitament til øget selvforsørgelse samt en forøgelse af andelen af beskæftigede i den private sektor.

Beretningens indbyggede holdbarheds- og vækstplan tydeliggør, hvordan vi med bedre styrings-værktøjer kan og bør sikre en rettidig prioritering, der samtidigt kan fungere som pejlemærker for en sammenhængende og fremadrettet politik.

Naalakkersuisut ønsker, at større investeringer også skal kunne ske med privat kapital, så de ikke alene finansieres via de offentlige kasser. Naalakkersuisut vil derfor skabe gode, stabile rammevilkår og egnede forudsætninger, så både indenlandske og udenlandske investorer og samarbejdspartnere i tillid til den førte politik ønsker at påtage sig væsentlige finansieringsopgaver. Dette skal bidrage til, at samfundet kan få løftet nogle af de forestående tunge investeringer uden at fjerne det økonomiske rådrum i landskassen. Herigennem opnås mulighed for sideløbende at anvende ressourcer til at løse andre påtrængende problemer, som må opfattes som offentlige kerneopgaver, der mest naturligt finansieres via skatter og afgifter.

Foreløbige regnskabstal for 2015 viser klart, at den stigende aktivitet i samfundet giver et løft i indtægter fra øgede afgifter og skatter. Denne udvikling ventes at kunne fastholdes i 2016 og 2017, men det skal også holdes op mod et stigende udgiftspres. Finansloven for 2016 var lige netop i balance samlet set i perioden 2015-2018. Det budgetterede resultat byggede blandt andet byggede på effektiviseringer i det offentlige og nye indtægter fra reformer. Det er derfor ikke muligt at love serviceforbedringer på en række områder i den aktuelle situation. Det ville være uansvarligt.

Eventuelt frie midler må nødvendigvis gå til politisk prioriterede vækstfremmende eller udgiftsdæmpende initiativer. Dette vil være Naalakkersuisuts udgangspunkt for de kommende finanslovsdrøftelser med partierne, hvor spørgsmålet om opfølgning på og yderligere konkretisering af holdbarheds- og vækstplanen også vil blive et centralt omdrejningspunkt.

2.1 Den økonomiske situation og strukturelle problemer

Økonomisk Råds formandskab offentliggjorde i september 2015 sin seneste rapport. Der blev vurderet, at der efter flere år med en negativ udvikling var udsigt til en øko-

nomisk realvækst i 2015 og 2016, blandt andet som følge af, at nogle store anlægsprojekter kan bidrage til at løfte aktivitetsniveauet midlertidigt.

Faktiske tal og skøn for den økonomiske udvikling er sammenfattet i tabel 1.

Tabel 1: Forsyningsbalancen, årlig realvækst i pct. af BNP og bruttoinvesteringer i faste priser

		Andel af BNP i		Vækstrate, pct.						
		2014		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*
Faste 2005-priser	Privat forbrug	47,4		-0,7%	1,7%	2,7%	-1,8%	-0,3%	-1,7%	1,1%
	Offentligt forbrug	55,6		3,7%	-1,4%	-1,1%	-0,5%	2,2%	0,6%	0,5%
	Faste bruttoinvesteringer	17,8		-23,7%	75,2%	27,4%	-40,6%	-22,8%	-44,0%	26,8%
	- eksl. inv. mineral efterforskning	14,7		-23,4%	4,1%	15,4%	-10,9%	-8,3%	-38,1%	42,3%
	Eksport af varer og tjenester	32,1		-11,3%	12,5%	-1,7%	-3,9%	-1,5%	0,9%	-1,5%
	Forsyning i alt / endelig anvendelse i alt	152,9		-6,7%	16,5%	7,9%	-14,9%	-5,0%	-8,5%	3,9%
	Import af varer og tjenester	52,9		-14,6%	37,6%	14,2%	-29,3%	-10,2%	-19,2%	5,9%
	Bruttonationalprodukt	100,0		-0,7%	2,5%	2,2%	-0,5%	-1,3%	-1,6%	2,7%
	Faktiske beløb, 1.000 kr.									
		Bruttoinvesteringer i alt			3.442.687	6.030.731	7.681.810	4.560.351	3.519.644	1.969.601
	Mineral- og olieefterforsk.			771.658	3.249.346	4.472.461	1.699.377	895.077	345.829	
	Bruttoinv. Excl. Efterforskning			2.671.029	2.781.385	3.209.349	2.860.974	2.624.567	1.623.772	

Anm: Tallene for 2009-2012 er endelige tal, mens tallene for 2013-2014 er foreløbige tal fra Grønlands Statistik.

* Tallene for 2015 er foreløbige skøn fra Økonomisk Råd. Tallene vil først være tilgængelige 16. november 2016.

Det bemærkes endvidere, at bruttoinvesteringerne i mineral- og råstofaktiviteterne i 2014 var betydeligt lavere end i de forudgående 5 år. Dette er antageligt både en konsekvens af, at der ikke er foretaget egentlige borerier som led i olieefterforskning, dels den generelle afmatning i verdensøkonomien i de seneste år, der har påvirket råstofsektoren særligt hårdt.

Siden Økonomisk Råd kom med sin årsrapport i september 2015 er der kommet en positiv rejerådgivning for Vest-

grønland. Blandt andet derfor er der udsigt til en højere vækst end de af rådet forudsatte 2,9 % i 2016.

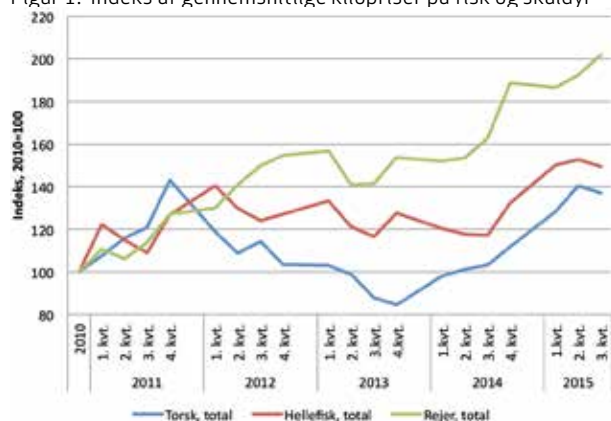
FISKERIET

Fiskeriet er fortsat det vigtigste eksporterhverv. Figur 1 viser, at prisniveauet for hellefisk har været stigende i sidste halvdel af 2013 og er i 3 kv. 2015 på det højeste niveau i de sidste 5 år.

Prisniveauet for torsk er fra at have været faldende fra 2011 begyndt at stige fra 4. kv. i 2013. Priserne er i 3. kv. 2015 nået op på det niveau, som de var på i 2011.

Rejepriserne har været stigende siden 2010. Trods et mindre dyk i 2013 er de mere end fordoblet de sidste 5 år. De gunstige rejepriser har bidraget til at holde indtjeningen i rejefiskeriet oppe på trods af faldende kvoter på rejer i samme periode.

Figur 1. Indeks af gennemsnitlige kilopriser på fisk og skaldyr

Kilde: Grønlands Statistik. Indeks: 2010=100

Tabel 2 viser fangsten af de tre vigtigste arter i fiskeriet Grønland samt makrellen.

Tabel 2: Fiskere og fartøjers fangst på grønlandske licenser

Tons	2012	2013	2014	2015
Makrel, total	5.284	52.797	78.670	30.428
Torsk, total	21.625	25.504	31.372	49.005
Torsk, havgående	11.010	11.976	12.874	23.648
Torsk, kystnær	10.615	13.528	18.497	25.357
Hellefisk, total	34.622	34.829	38.213	38.178
Hellefisk, havgående	13.062	11.348	11.464	13.318
Hellefisk, kystnær	21.560	23.481	26.749	24.860
Rejer, total	109.256	88.531	83.329	71.009
Rejer, havgående	51.169	44.879	45.265	36.398
Rejer, Kystnær	58.086	43.652	38.064	34.612

Kilde: Grønlands fiskerilicenskontrol.

Rejefiskeriet er stadig Grønlands vigtigste erhverv, som står for over 50 pct. af den samlede eksportværdi. I 2015

blev rejekvoten sat til 73.000 tons i Vestgrønland. Det er et fald på 61.000 tons siden 2007. Den biologiske rådgivning i 2016 steg til 90.000 tons. Derfor blev kvoten i 2016 sat til 85.000 tons, en stigning på 12.000 tons i forhold til 2015. Canada og EU tildeles en del af rejekvoten i Vestgrønland.

Den biologiske rådgivning og rejekvoten i Østgrønland har været på 12.400 tons en årrække. I 2014 faldt den biologiske rådgivning til 2000 tons, og rådgivningen har siden været på dette niveau - og således er den biologiske rådgivning ligeledes på 2000 tons for 2016. Rejekvoten i Østgrønland er fastsat til 5.300 tons i 2016, hvoraf 5.100 tons tildeles EU, jf. aftalen herom. Udover den "normale" rejekvote blev der fastsat en forsøgsquote efter rejer i Melvillebugten i Nordgrønland på 3.000 tons.

Med fiskeriet af makrel forventes efter bredere indtægtsgrundlag, som kan skabe vækst i fiskerierhvervet via udvikling af et pelagisk fiskeri. Der blev i 2013 fanget mere end 50.000 tons makreller, dog var værdien pr. kg. langt lavere end for de tre andre nævnte arter. Der var i 2014 fastsat en kvote på 100.000 tons makrel i Grønland, hvoraf der blev fisket 78.670 tons.

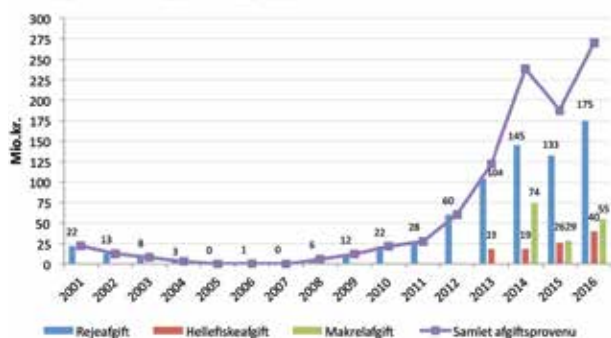
Makrelfiskeriet i 2015 faldt til 30.428 tons, hvilket er mindre end halvdelen af den fastsatte kvote. Det kan konstateres, at der har været store udsving i fiskeriet efter makrel, og udsving i fiskeriet efter pelagiske arter kan også forventes i fremtiden, da ændringer i arternes vandring, biomassens størrelse, fødegrundlag og lignende vil betyde udsving i de fiskede mængder. Udover makrelkvoten i Øst blev der som noget nyt sat en forsøgsquote på 10.000 tons i Vestgrønland, der dog ikke blev udnyttet.

Som det fremgår af tabel 2 har fangsten af hellefisk ligget stabilt i den fireårige periode, mens der har været større udsving i fangsten af rejer, samtidig er fangsten af torsk mere end fordoblet.

Ovenstående taget i betragtning, og med forbehold for fiskeriet efter makrel, andre pelagiske fisk og eventuelt nye arter, må vækstmulighederne i det samlede fiskeri anses for at være relativt begrænsede på kort sigt. Samtidig betyder fiskeriets generelle rentabilitet og ressourcetilstand ikke, at antallet af fartøjer i fiskeriet ikke kan forventes

tes at vokse i de kommende år. Alt dette understreger vigtigheden af at udvikle andre private erhverv og gennemføre reformer.

Figur 2. Provenu fra fiskeriafgifter 2001-2016 i mio. kr. (2016 budgettal)

Kilde: Skattestyrelsen

Fiskeriet bidrager i meget betydeligt omfang til de offentlige kasser. Herunder er indtægter fra fiskeriafgifter (ressourcerentebeskatning) vokset til et historisk højt niveau, blandt andet fordi der er kommet nye store indtægter til i de seneste år fra især afgifter i makrelfiskeriet, jf. figur 2.

Det kan være risikabelt, at en for stor del af de offentlige indtægter stammer fra fiskeriafgifter, da fiskeriet erfaringsmæssigt oplever svingende indtjening. Dette niveau er dog antageligt ikke nået endnu. Omvendt er en betydelig del af fiskerierhvervet i dag ikke omfattet af ressourcerentebeskatning. Det kystnære fiskeri efter hellefisk er fra og med 2016 som det eneste kystnære fiskeri pålagt en afgift. Det skete under indtryk af den gode indtjening i dette fiskeri, som muliggør en beskatning i lighed med andre tilsvarende givtige fiskerier.

RÅSTOFFER

Der har de seneste år været en faldende efterforskningsaktivitet indenfor såvel mineral- som kulbrinteområdet på globalt plan og i Grønland. En væsentlig årsag til det faldende aktivitetsniveau er, at råstofindustrien har oplevet faldende priser på metal, mineraler og olie. Denne udvikling er generelt fortsat i 2016.

For at sikre råstofindustriens fortsatte interesse i at investere i efterforskning og udnyttelse af den grønlandske

undergrund, er det vigtigt fremadrettet at sikre stabile rammevilkår, let adgang til data, og at promovere Grønlands råstofpotentiale. Herudover vil der blive set nærmere på mulighederne for at effektivisere myndighedsbehandling og justere i standardvilkår for at fremme den ønskede udvikling.

Det er afgørende for muligheden for at opnå øget økonomisk selvstændighed, at der sker en væsentlig forøgelse af aktiviteten. Den igangværende udvikling på mineralområdet er positiv, særligt set i lyset af mineralindustriens aktuelle situation på globalt plan.

Anlægsfasen for True North Gems Greenland A/S' rubin- og safirprojekt ved Aappaluttoq er ved at være tilendebragt og produktionen forventes påbegyndt i første halvår af 2016.

Efter at have modtaget udnyttelsestilladelse i 2015, forventes Hudson Greenland A/S' anorthosit-projekt ved Najat at afslutte anlægsfasen i 2017.

Ironbark Zinc Ltd.'s zink- og blyprojekt og Greenland Minerals and Energy Ltd.'s sjældne jordarts-, uran- og zinkprojekt er blandt de projekter, der er langt fremme i processen med at opnå udnyttelsestilladelse.

Blandt projekter med udnyttelsestilladelse er London Mining Greenland A/S' jernmalmsprojekt ved Isukasia, der efter moderselskabets konkurs, er blevet overtaget af General Nice Development Ltd.

Som det fremgår af tabel 2 med udvalgte mineralprojekter har flere projekter en udnyttelsestilladelse eller stiler mod en snarlig udnyttelsestilladelse.

Udstedelse af en udnyttelsestilladelse er ikke ensbetydende med en øjeblikkelig igangsættelse af anlægs- og udnyttelsesaktiviteten, bl.a. fordi finansieringsmulighederne påvirkes af udviklingen i råvarepriserne. Det er derfor svært at vurdere, om - og i givet fald hvornår - de enkelte projekter kan realiseres.

Tabel 2. Aktuelle mineralprojekter (de angivne årstal er tidligste tidspunkt herfor)

Projekt	Status	Forventet beskæftigelse (anlæg) drift
Aappaluttoq (rubin og lyserød safir)	Anlægsfase (Udnyttelsestilladelse meddelt i 2014)	(35-50 i år 2016) 80 i år 2016
Naajat/Søndre Strømfjord (anorthosit)	Udnyttelsestilladelse meddelt i 2015	(20 i år 2016) 61 i år 2017
Citronen Fjord (Zn, Pb)	Ansøgning modtaget i 2015	(300 i år 2018) 475 i år 2020
Kuannersuit/Kvanefjeldet (REE, U, Zn, fluorite)	Ansøgning forventes modtaget i 2016	(1.170 i år 2018) 785 i år 2020
Isukasia (Fe)	Udnyttelsestilladelse meddelt i 2013	(1.500-3.300 i år 2018) 680-810 i år 2020
Killavaat Alannguat/Kringlerne (Zr, REE, Nb, Ta, Y)	Ansøgning modtaget i 2013	Afventer resultat af ansøgningsbehandling
Maarmorilik (Zn, Pb)	Efterforskning (Udnyttelsestilladelse meddelt i 2008)	Afventer efterforskningsresultater
Nalunaq A/S (Au)	Efterforskning (Udnyttelsestilladelse meddelt i 2003)	Afventer efterforskningsresultater

Kilde: Råstofstyrelsen

Udover ovennævnte projekter forventes efterforskningsaktiviteter på andre mineralprojekter i 2016, og de seneste års efterforskningsaktiviteter på kulbrinteområdet ud for Nordøstgrønland at fortsætte i 2016.

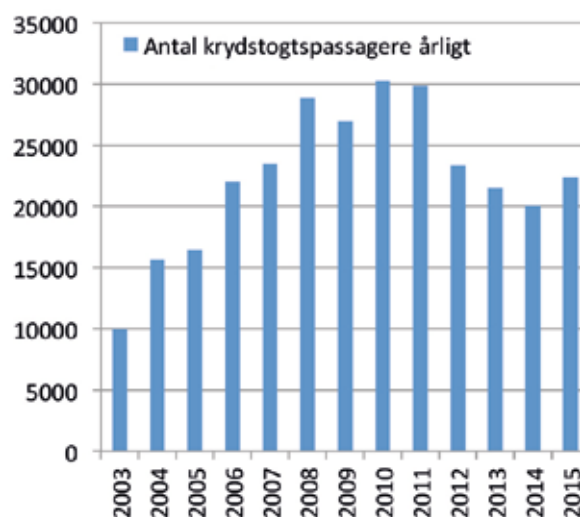
Der redegøres i hovedafsnittet om holdbarheds- og vækstplan nærmere for den fremadrettede strategi på råstofområdet.

TURISME

Turismen oplevede i en periode fra 2011 – 2014 et markant fald i antallet af krydstogtpassagerer, mens antallet af flypassagerer og hotelovernatninger stagnerede.

Naalakkersuisut reformerede i 2015 krydstogtsafgiften for at styrke konkurrenceevnen på området. Reformen gjorde Grønland sammenlignelig med andre nordatlantiske destinationer med hensyn til afgifter. Figur 4 viser, at nedgangen i antallet af krydstogtpassagerer nu er vendt i 2015.

Figur 4. Antal krydstogtpassagerer efter tid

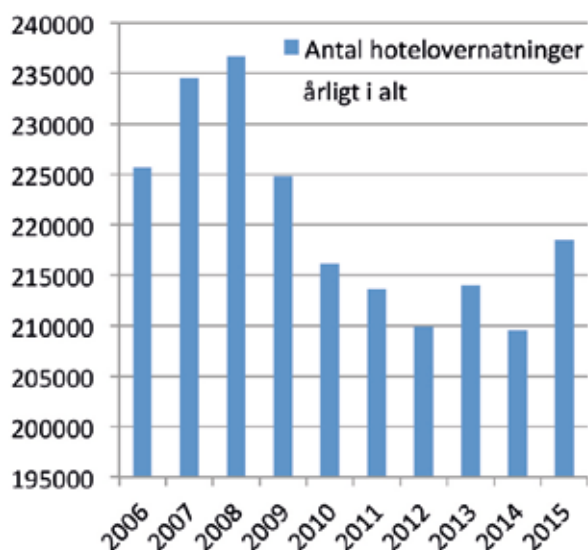

Kilde: Grønlands Statistik 2016

Antallet af hotelovernatninger har ligeledes udviklet sig positivt fra 2014 til 2015. Tal fra Grønlands Statistiks overnatningsstatistik viser stigning i antallet af både overnatninger (se figur 5) og af hotelgæster. Antallet af hotelgæster steg med 9,2 % i 2015. En del heraf stammer dog fra bosiddende her i landet.

Figur 5 Antal hotelovernatninger årligt

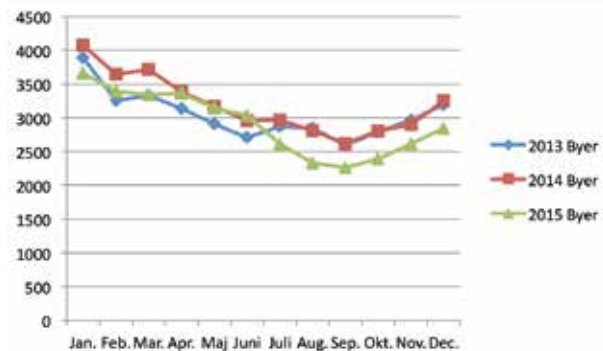
Kilde: Grønlands Statistik 2016

I februar 2016 vedtog Naalakkersuisut en ny, ambitiøs turismestrategi, som skal øge indsatsen på en række områder fra afgiftsnedsættelser på krydstogtspassagerer, bedre modtagefaciliteter, bedre infratraktur og omfattende regionale indsatser. Strategien er nærmere beskrevet i beretningens hovedafsnit *Holdbarheds- og vækstplan*.

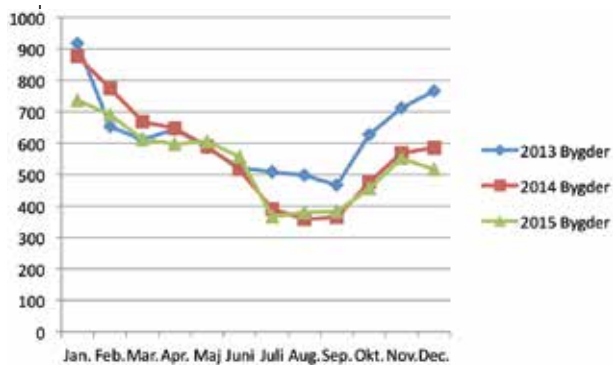
LEDIGHED

I figur 6 og figur 7 ses antallet af registrerede arbejdssøgende fordelt på bosted og måned i 2014

Figur 6. Registrerede arbejdssøgende i 2013-15 i byer fordelt

Figur 7. Registrerede arbejdssøgende i 2013-15 i bygder på må-

Kilde: Grønlands Statistik 2016

Af de to figurer fremgår det ikke overraskende, at ledigheden er størst i vinterhalvåret. Det er i højere grad bygderne, der er ramt af sæsonledighed. Der er behov for at se på muligheden for at reducere den sæsonprægede ledighed, blandt andet via eventuel tilpasning af rammebetingelserne for fiskeriet.

Antallet af registrerede ledige er faldet i 2015 i forhold til de foregående år både i byer og bygder. Der har været betydeligt politisk fokus på ledighedsindsatsen, ikke mindst med vedtagelsen af en sammenhængende beskæftigelsesstrategi.

Ledigheden er ikke alene forårsaget af dårlige konjunkturer, men hænger også sammen med mere strukturelle problemer, herunder incitaments- og samspilsproblemer i den sociale lovgivning. Ledigheden er relativt størst i bygderne og blandt de unge. Der er uforholdsmæssigt mange uaglærede blandt de ledige. Udfordringen med ledighed blandt unge øges dermed af, at mange unge ikke får en ud-

dannelse efter endt folkeskole, mens andre kommer for sent i gang med en ungdomsuddannelse.

Der er således en meget omfattende gruppe af unge, som hverken er i beskæftigelse eller under uddannelse, den såkaldte ungemålgruppe. Naalakkersuisut har igangsat et arbejde på at få en samlet og prioriteret handlingsplan for håndtering af denne gruppe.

Det lave uddannelsesniveau og betydelige sociale problemer medfører, at mange har ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet og ikke har kompetencerne til at besætte højproduktive jobs. De strukturelle sociale udfordringer skal løses gennem en tidlig indsats, så alle børn får en reel mulighed for og tilskyndelse til at deltage i undervisningen i folkeskolen og bliver parate til at gennemføre erhvervskompetencegivende uddannelser umiddelbart efter folkeskolen.

De strukturelle problemer på arbejdsmarkedet ses endvidere af, at der sker en indvandring af ufaglært arbejdskraft samtidig med den relativt høje arbejdsløshed. Endelig er der en geografisk barriere, da beskæftigelse kræver en høj grad af mobilitet for hele familien.

De økonomiske udsigter for de kommende år afhænger naturligvis også af, om råstofaktiviteterne og andre erhvervmæssige aktiviteter stiger, falder eller holder nuværende niveau. Sådanne aktiviteter kan skabe grundlag for ny vækst og øget beskæftigelse. Hvis der bliver igangsat aktiviteter indenfor disse områder, er det vigtigt, at den grønlandske arbejdskraft har de efterspurgte kvalifikationer. Ledighedsindsatsen fokuserer derfor på opkvalificering af de ledige, så de kan besætte eksisterende jobs i fiskeriet, i potentielle jobs i råstofsektoren og inden for turismeområdet.

2.2 Landskassens økonomi

Økonomien i den offentlige sektor er i sagens natur påvirket af, om der er vækst og beskæftigelse i samfundet. Høj ledighed og mange på offentlig forsørgelse belaster både landskassen og den kommunale økonomi.

Nedenstående opstilling af landskassens regnskab tager udgangspunkt i Selvstyrets kontering på artskonti, idet tallene for 2015 på nuværende tidspunkt er foreløbigt estimerede tal. Det skal bemærkes, at negative tal i denne oversigt er indtægter/overskud, mens positive tal er udgifter/underskud.

Tabel 3. Landskassens regnskab 2008-2015 i mio. kr. (2015 foreløbige tal)

Opgjort i hele millioner

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1. Indtægter	-5.259	-5.379	-5.716	-5.832	-5.952	-5.868	-5.947	-6.091
71. Skatter, afgifter, obligatoriske bidrag, bøder	-1.669	-1.606	-1.886	-1.969	-2.030	-1.892	-1.980	-2.053
73. Overførselsindtægter	-3.590	-3.774	-3.830	-3.864	-3.922	-3.976	-3.967	-4.039
2. Drift og Tilskud	5.009	5.363	5.430	5.402	5.602	5.709	5.829	5.784
10. Lønninger	1.333	1.451	1.499	1.533	1.541	1.610	1.635	1.685
21. Rejser, ansatte og konsulenter	93	93	86	79	69	72	78	80
22. Repræsentation	3	3	3	3	4	3	2	3
23. Kursusafgifter m.v.	27	39	40	33	42	35	35	35
24. Køb af tjenesteydelser	390	428	524	369	380	366	342	364
25. Klient- og elevtransport	203	170	156	156	164	171	173	187
26. Til- og fratrædelse samt omplacering	57	72	46	28	30	32	30	30
27. Tjenesteydelser købt af service	152	211	150	117	127	116	117	117
31. Varer	241	266	275	278	279	300	296	301
32. Bygning, bil, båd mv.	58	199	329	329	368	415	399	382
33. Anskaffelser, IT, Reparation og vedligeholdelse	400	241	155	122	131	132	162	139
50. Driftsindtægter	-382	-339	-435	-411	-397	-505	-645	-693
61. Tilskud til erhvervsformål	494	501	542	480	506	469	507	466
62. Tilskud til kultur, fritid og uddannelse	394	449	447	494	470	584	598	622
63. Tilskud til sociale formål	681	661	702	665	662	683	679	681
64. Andre tilskud	48	45	21	27	32	37	38	27
65. Tilskud til kommunerne	781	834	789	1.044	1.131	1.127	1.281	1.295
66. Afskrivninger	21	12	109	20	68	65	55	70
69. Overførsler mellem flere finansår	14	29	-7	35	-5	-2	48	-9
3. Anlægsudgifter	442	215	350	563	287	190	384	375
81. Anlægsudgifter	442	215	350	563	287	190	384	375
4. Renter	-171	-207	-331	-263	-342	-434	-409	-293
75. Udbytter	-74	-60	-80	-68	-150	-238	-216	-146
76. Kapitalafkast udlejningsboliger	0	-60	-55	-53	-52	-53	-54	-49
77. Renter, Royal Greenland	0	0	-13	-12	-9	-7	-2	-
78. Renter, Nukissiorfiit	0	-65	-78	-95	-109	-117	-116	-109
79. Øvrige renter, netto	-97	-21	-105	-35	-22	-19	-20	-13
5. Udlån	298	958	265	291	470	332	298	62
91. Anlægsudlån, boligområdet (excl. BSU)	-93	230	163	168	301	236	107	-7
92. Nukissiorfiit	338	132	223	277	263	42	160	87
93. Aktier	26	285	12	-80	8	30	55	15
94. Kommuner, Udlån	0	53	-18	-18	1	15	8	-
96. Sikuki, Udlån	0	0	0	0	0	110	0	-
97. Royal Greenland, afdrag	0	0	0	-50	-50	-50	-100	-
98. Øvrige udlån	27	258	-116	-6	-53	-50	-32	-32
DAU resultat	321	950	7	159	67	-71	154	-188
DA resultat	98	515	-198	-51	-147	-78	222	137

Foreløbige tal for regnskabet for 2015 (tabel 3) viser, at Selvstyrets indtægter fra skatter og afgifter samt overførselsindtægter fra Staten og EU er vokset i 2015. Det sker efter en flerårig periode med faldende indtægter i landskassen. Selv-

styrets udgifter til drift af institutioner og tilskud er også faldet i 2015, efter det i de foregående tre år var øget med gennemsnitligt ca. 100 mio. kr. om året.

Den gunstige udvikling på både indtægts- og udgiftssiden betyder, at landskassen i 2015 forventes at komme ud med et noget bedre resultat end forventet. Udviklingen har især været positiv på indtægtssiden i de sidste måneder af 2015. Landskassens anlægsudgifter er samtidig vokset en del i forhold til de foregående år.

Landskassens regnskab for 2015.

Landskassens regnskab forventes at få et DAU-overskud i størrelsesordenen 150-175 mio. kr. Konkret forventes pt. et DAU-resultat, som er ca. 190 mio. kr. bedre end forventet i finansloven, inkl. tillægsbevillinger. Tilsvarende forventes DA-resultatet 180 mio. kr. bedre end forventet.

Herunder er indtægterne samlet set ca. 50 mio. kr. over det i finansloven budgetterede. Væsentligste afvigelser er fra landsskatten, indførelsesafgifter, makrelafgift og udbytter fra selskaberne.

Selvstyrets udlånsvirksomhed omfatter mange forskellige lånetyper. For lånene på boligområdet gælder det, at der i lånebetingelserne er indbygget et betydeligt element af tilskud. Det er således kun en del af de udlånte midler, der kan forventes at blive afdraget på et senere tidspunkt, ligesom renteindtægterne fra boliglånene ligger betydeligt under den rente, som Selvstyret alternativt kunne have fået.

Der har i 2015 været mindreforbrug på de øvrige bevilningstyper. Dette kan dels hænge sammen med en bedre økonomisk styring og større omkostningsbevidsthed, dels hænge sammen med udskrivningen af valget i efteråret 2014, som må formodes at have lagt en dæmper på forbruget. Hertil kommer lavere lovbundne udgifter end budgetteret.

Regnskabet for 2015 er endnu ikke færdiggjort og der vil fortsat være poster, som vil kunne ændre resultatet i begge retninger.

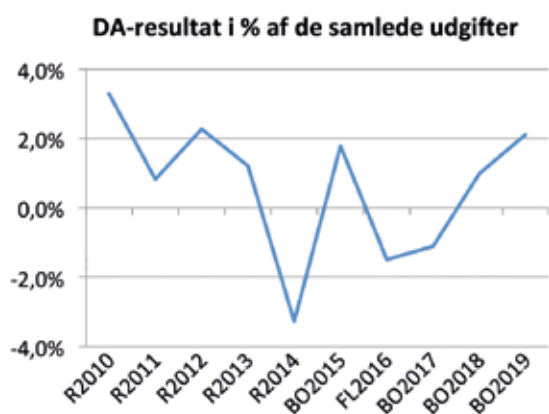
Tabel 4 Oversigt over hovedtal fra regnskaber og budgetter for 2009-2019. Tal for regnskab 2015 er foreløbige tal. (mio. kr.)

	R2009	R2010	R2011	R2012	R2013	R2014	R2015	FFL16	B017	B018	B019
Drift, tilskud & lovbundne	6.052	5.464	5.456	5.622	5.854	5.888	5.819	6.009	5.891	5.885	5.877
Indtægter	-5.910	-6.185	-6.391	-6.526	-6.524	-6.630	-6.586	-6.594	-6.560	-6.575	6.574
Anlæg	807	719	1.095	969	597	896	589	686	743	627	561
Heraf anlæg excl. udlån til Nukissiorfiit	544	418	721	594	438	736	498	508	565	507	441
DAU	950	-2	161	65	-71	154	-188	100	74	-64	-136
DA	515	-207	-49	-149	-78	222	-137	57	42	-31	-98

Foreløbige tal.

Figur 7 nedenfor angiver resultatudviklingen i drift og anlæg i landskassen siden 2009 og frem til det seneste budgetoverslagsår. Som det fremgår har der i perioden siden 2010 gennemgående været tale om relativt beskedne afvigelser fra et nul-resultat. Kun i enkelte år har haft en afvigelse på mere end 3 % fra et nul-resultat.

Figur 7. Udviklingen i DA 2010-2019 i pct. af de samlede udgifter på finansloven (R 2015 foreløbige tal, 2016-19 budgettal)

Kilde: Finansdepartementet.

Sammenhængen med kommunernes økonomiske udvikling

Den offentlige sektors økonomi hænger tæt sammen. En uholdbar udvikling i landskassen har stor betydning for kommunernes økonomiske muligheder og omvendt. Nedenfor er den nuværende situation og de væsentligste forventede træk i udviklingen på kort sigt beskrevet for kommunerne.

Det øgede aktivitetsniveau og bedre eksportpriser i fiskerisektoren slår igennem på både Selvstyrets og kommunernes provenuier fra skatter og afgifter. Stigningen i provenu fra de direkte skatter har været stort i de sidste måneder af 2015. Dette forhold hænger antageligt sammen med faldet i antallet af registrerede ledige i andet halvår af 2015, som illustreret i figur 6 og figur 7.

Det forøgede provenu fra de direkte skatter kommer således ikke blot landskassen til gode, men i høj grad også kommunerne, da de modtager ca. 70 % af det samlede provenu fra A-skat, selskabsskat og udbytteskat, i form af kommunal skat og fælleskommunal skat.

Kommunernes lånoptagelse

Kommunernes leasingforpligtelser og gæld til eksterne långivere var ultimo 2015 følgende, jf. de foreløbige regnskaber for 2015:

- Kommune Kujalleq havde i 2015 et lån på ca. 76 mio. kr. (hvoraf en del er optaget i landskassen) og ingen leasingforpligtelser.
- Kommuneqarfik Sermersooq havde gæld på ca. 16 mio. kr. og ingen leasingforpligtelser.
- Qaasuitsup Kommunua havde en gæld på ca. 100 mio. kr. (primært kortfristet gæld) plus leasingaftaler for et beskedent beløb.
- Qeqqata Kommunua havde hverken lån og ingen leasingforpligtelser.

Regnskab 2015 (foreløbige tal) og budget 2016

Tabellen nedenfor viser kommunernes foreløbige regnskaber for 2015. Det skal bemærkes, at regnskaberne endnu ikke er revisionspåtegnet og politisk godkendte.

Det fremgår, at kommunerne alle har haft overskud i 2015 varierende mellem 10 mio. kr. og 37 mio. kr. I budgetterne for 2016 forventer kommunerne (bortset fra Kommune Kujalleq) stigende indtægter og igen at få overskud i årsresultatet.

Herudover fremgår, at kommunerne generelt har planlagt et højere anlægsniveau i 2016 end det i 2015 realiserede. Dette er en positiv udvikling, som med fordel kan fortsætte i de kommende år.

Tabel 5. Kommunernes økonomi, tusinde kr. (positive tal betegner udgifter)

	Kujalleq	Sermersooq	Qeqqata	Qaasuitsup	I alt
2015 REGNSKAB					
Drift	493.837	1.430.142	610.556	1.148.740	3.683.275
Anlæg	9.364	225.898	60.646	33.559	329.467
Indtægter	-533.457	-1.679.266	-681.697	-1.219.659	-4.114.079
Resultat	-30.256	-23.226	-10.495	-37.360	-101.337
2016 BUDGET					
Drift	477.472	1.432.106	604.171	1.169.439	3.683.188
Anlæg	36.600	232.560	52.649	80.000	401.809
Indtægter	531.920	-1.691.261	-683.329	-1.271.963	-4.178.473
Resultat	-17.848	-26.595	-26.509	-22.524	-93.476

Kilde: Kommunerne, OBS foreløbige tal

Økonomistyring i kommunerne

I medfør af kapitel 7 i den kommunale styrelseslov skal Naalakkersuisut føre tilsyn med kommunerne. Formanden for Naalakkersuisut fører tilsyn med, at kommunerne overholder loven, mens den ansvarlige Naalakkersuisoq for finanser fører det økonomiske tilsyn med kommunerne. Som led i sidsnævnte har der været indgået aftale med flere af kommunerne i de senere år om et skærpet tilsyn. Dette som følge af økonomiske udfordringer i forhold til at overholde aftaler om nedbringelse af gæld eller til sikring af tilstrækkelig likviditet til at betale de løbende forpligtigelser.

- Kommuneqarfik Sermersooq havde ultimo 2013 udfordringer med likviditeten. Kommunen har siden styrket sin likviditet samt den generelle økonomistyring. Kommuneqarfik Sermersooq blev primo 2015 igen fritaget for det skærpede tilsyn.
- Kommune Kujalleq havde primo 2014 anstrengt økonomi med dårlig likviditet og kunne ikke overholde sin aftale om afvikling af lån fra landskassen. Kommunen har efterfølgende afdraget på gælden i overensstemmelse med aftalen med Naalakkersuisut, overholdt øvrige vilkår og forbedret kommunens økonomi under det skærpede tilsyn. Kujalleq kunne derfor primo 2016 igen fritages fra det skærpede tilsyn
- Qaasuitsup Kommunia kunne primo 2015 ikke overholde sin aftale med Naalakkersuisut om nedbringelse

se af kommunens kassekredit. Qaasuitsup Kommunia har siden været under skærpet tilsyn og indgået en aftale med Naalakkersuisut om nedbringelse kassekreditte den kommende år. Naalakkersuisut håber i 2016 at kunne ophæve det skærpede tilsyn af Qaasuitsup Kommunia.

Det skærpede tilsyn vurderes at have hjulpet kommunerne til at forbedre deres økonomistyring og træffe de til tider ubehagelige, men nødvendige beslutninger for at genoprette økonomien.

Omkostningsudvikling i den offentlige sektor

Den samlede lønsum for kommunerne og Grønlands Selvstyre er på ca. 2,6 mia. kr. årligt, hvilket gør lønninger til den største enkeltpost i de offentlige budgetter. Derfor er lønudviklingen en af de største faktorer til at påvirke inflationen i landet. De fleste af de faktorer, der påvirker inflationen, kan Selvstyret i landet ikke gøre noget ved – eksempelvis olieprisstigning på verdensmarkedet. Lønudviklingen er omvendt en faktor Selvstyret har indflydelse på. Derfor er det afgørende, at der sikres lave lønstigninger for at minimere inflationen.

Inflationen og lønudviklingen definerer den pris- og lønregulering, der er i Finansloven hvert år. Lave lønstigninger og derved minimering af inflationen vil medvirke til at mindske omkostningerne til pris- og lønregulering i Finansloven.

Det offentlige er den største arbejdsgiver i landet, og lønudviklingen i det offentlige er derfor toneangivende for lønudviklingen på det private arbejdsmarked. Ved at holde lønstigningerne i det offentlige på et lavt niveau, kan det have en afsmittende effekt på det private arbejdsmarked, og derved medvirke til muligheder for jobskabelse, da landets konkurrenceevne forbedres. På den måde kan lave lønstigninger i det offentlige medvirke til at bekæmpe den høje arbejdsløshed.

Der er henset behovet for at sikre vækst i den private sektor og holde omkostningsudviklingen i den offentlige sektor brug for at holde de samlede lønomkostninger nede i den offentlige sektor, også i de kommende år. Det betyder en generel afdæmpet lønudvikling på de forskellige overenskomstområder, med mindre helt særlige forhold taler derfor.

Afgifter

Efter nogle svære økonomiske år synes en mere positiv udvikling på vej. Således har de mest følsomme afgifter i forhold til konjunkturerne stabiliseret sig eller viser en beskeden fremgang i forhold til 2014.

Provenu fra stempelafgifter udgør i 2015 25,4 mio. kr. mod 22,4 mio. kr. i 2014. Dog skal der gøres opmærksom på, at en del af stigningen skal tilskrives låneomlægninger i begyndelsen af 2015, hvor mange husejere omlagde deres kreditforeningslån til nye lån med en lavere rente, og hvor der ved samme lejlighed blev optaget nye lån.

En anden indikator på en forsigtig vending i økonomien er indførselsafgiften fra motorkøretøjer som udgjorde 33,2 mio. kr. mod 30,4 mio. kr., svarende til en stigning på 9%.

Samlet set udgjorde provenuet fra indførselsafgifterne i 2015 467,0 mio. kr. mod 475,8 mio. kr. i 2014. Faldet i indførselsafgifterne skyldes primært en fortsat faldende indførsel af alkoholholdige drikkevarer og tobak, hvor provenuet fra 2014 til 2015 er faldet med 15,9 mio. kr. Et lavere provenu fra de såkaldte "giftskatter" er reelt positivt. Et faldende forbrug af tobak og alkohol har en gavnlige effekt på folkesundheden og vil på sigt bidrage til at holde udgifterne på sundhedsområdet nede.

Provenuet fra indførselsafgifter forventes fortsat at stabilisere sig på niveauet omkring 480 til 500 mio. kr. i de kommende år. Opjusteringen i forhold til udmeldingerne i Politisk-Økonomisk beretning for 2015 skyldes udelukkende de nye afgifter på snus/skrå, fyrværkeri samt forhøjede afgifter på slik/chokolade.

Afgifterne fra det havgående fiskeri efter rejer, hellefisk og makrel udgør ca. 23,5% af det samlede afgiftsprovenu fra de indirekte skatter på 901,3 mio. kr. i 2015.

Provenuet fra de indirekte skatter i 2015 er ca. 33,0 mio. kr. mindre end i 2014, hvilket primært skyldes ændringen i lov om krydstogtpassagerafgiften, som reducerede provenuet med ca. 8 mio. kr. samt et, i forhold til 2014, fejlslågent fiskeri efter makrel. Således var provenuet fra makrelafgifter ca. 46 mio. kr. mindre i 2015 i forhold til 2014.

Restancer

Den samlede restance er faldet igennem 2015 og udgør således ca. 875 mio. kr. i januar 2016 mod ca. 932 mio. kr. i januar 2015, svarende til en fald på 6,09%. Dette fald må anses som meget positivt.

Tabel 6. Restancer

Gruppe	Restanceart	Jan. 2015		Jan. 2016	
		Antal sager	Restancestørrelse	Antal sager	Restancestørrelse
		Stk.	Kr.	Stk.	Kr.
1	Underholdsbidrag	69.939	328.870.615	72.800	344.267.248
2	Restskatter	3.615	36.701.531	1.573	28.271.831
3	ESU	96	67.294.241	92	65.572.643
4	A-skat	2.597	182.703.816	2.462	135.768.805
5	Selskabsskat	73	2.275.425	65	2.137.707
6	Husleje	11.658	81.107.104	6.358	68.771.213
7	Skatterenter	1.280	2.379.212	1.525	2.193.233
8	Div. kommunale restancer	13.706	33.184.523	18.311	38.422.793
9	Hjælp med tilbagebetalingspligt	5.470	24.892.076	5.581	26.223.801
10	Studielån	1.001	14.354.330	956	13.325.626
11	Daginstitutioner	20.636	14.939.086	22.774	16.273.041
12	Renovation	89.080	24.611.568	100.273	29.997.122
13	Kommunale erhvervslån	210	2.686.116	129	1.412.166
14	Div. Selvstyrerestancer	5.060	22.479.626	5.606	25.758.883
15	Boligstøttelån	298	29.050.223	242	13.570.409
16	Selvbyggerlån	458	6.628.809	390	5.788.494
17	El/vand	10.226	4.311.272	8.972	3.924.954
18	Forældrebetaling anbragte børn	21.605	29.881.652	23.472	32.968.683
19	Nordiske krav	1.295	20.926.529	1.225	18.038.871
20	Øvrige restancer	8.089	2.663.974	8.058	2.517.410
	I alt	266.392	931.941.728	280.864	875.204.933

De områder med væsentligste afvigelser i restancemassen kan ses i nedennævnte tabel.

Tabel 7. Udviklingen af restancer i procent

Restanceart	Ændring i pct.	Ændring i 1.000 kr.
Underholdsbidrag	4,68%	15.396
Restskatter	-22,97%	-8.429
A-skat	-25,69%	-46.935
Husleje	-15,21%	-12.335
Renovation	21,88%	5.385
Boligstøttelån	-53,29%	-15.479

Antallet af restancesager er steget med godt 14.500 sager, hvoraf stigningen i antal af renovationssager alene udgør mere end 11.000. Den fortsatte stigning i antallet af renovationssager har resulteret i, at der i januar 2016 er over 100.000 restancesager på renovationsområdet med et gennemsnitligt udestående på ca. 290 kr. pr. sag.

Selvom restancemassen på renovationsområdet er beskednen i forhold til den samlede restancemasse, udgør antallet af sager over en tredjedel af samtlige restancesager. Uanset den enkelte restances størrelse, er der en række regler og procedurer der skal efterleves, hvorfor man kan risikere, at hele inddrivelsessystemet "drukner" i de mange renovationsrestancer, til skade for inddrivelsen på andre områder.

Af en opgørelse udarbejdet i januar 2016, hvor restancerne er opdelt efter hvor den enkelte skyldner er bosiddende fremgår det, at knapt 70 % af renovationssager vedrører personer bosiddende i Qaasuitsup Kommunia. Dette tal er endog meget højt.

Det forekommer oplagt at overveje, om dette område også fremover mest hensigtsmæssigt skal finansieres direkte via udskrivning af regninger til den enkelte eller indirekte over skatten.

Af restancemassen på ca. 932 mio. kr. pr. januar 2016 er det lykkedes at inddrive ca. 248 mio. kr., fordelt på ca. 55.000 restancesager. Der er fald i antal sager og restancebeløb indenfor alle grupper, men primært indenfor A-skatterestancerne.

Der er i løbet af 2015 indkommet ca. 67.500 nye sager med en samlet restancemasse på ca. 191 mio. kr.

Naalakkersuisut har sammen med kommunerne og en række interessenter igangsat et arbejde på at kortlægge problemerne med den høje gæld med henblik på at kunne få nedbragt denne gennem målrettede tiltag. Herunder er det blandt andet væsentligt at skelne mellem personer med gæld, om denne er et udtryk for manglende betalingsvilje eller manglende betalingsvilje.

2.3 Gældsudvikling

I tabellen nedenfor opgøres den forventede gældsudvikling i den offentlige sektor, herunder også for de selvstyrejede aktieselskaber. Overordnet er det vurderingen, at gældsniveauet i den offentlige sektor holdes på et acceptabelt niveau i det kommende finansår og overslagsårene med de trufne og forventede beslutninger.

Gældsudviklingen i de selvstyrejede aktieselskaber har generelt set været været faldende i de seneste år. Dette kan primært tilskrives Royal Greenland, hvis rentebærende gæld er faldet fra 2.281 mil. i 2010 til 1.033 mil. i 2014. Det skyldes gode driftsresultater samt et frasalg af aktiver.

Overordnet set er der dog udsigt til en stigning i lånoptagelsen. Royal Arctic Line har optaget et lån på godt 900 mio. kr. til finansiering af nye bygdeskibe. Dertil kommer også Tele Greenland's forventede lån til et søkabel samt en forøgelse af KNI's gæld. Selskabernes gæld forventes dog at falde igen fra 2016 og fremefter.

Kommunerne har i perioden 2011-13 haft et gældsniveau, der matchede deres likviditet. Dog har de siden 2013 oplevet en løbende forbedring i deres likviditet. Denne likviditet forventes at holde i de kommende år. Kommunernes gæld forventes at falde frem mod 2018. Lånoptagelsen i kommunerne skal godkendes af Naalakkersuisut, da landskassen i sidste ende hæfter for deres forpligtelser.

Kommunernes og de selvstyrejede aktieselskabers forpligtelser har en direkte indflydelse på Naalakkersuisuts muligheder for at optage lån. Al lånoptagelse i Selvstyret og kommunerne skal understøtte finanspolitisk holdbarhed i overensstemmelse med de hidtidige principperne herfor i gælds- og investeringsstrategien. I forbindelse med den forventede vedtagelse af en ny budget- og regnskabslov for hele den offentlige sektor forventes et sæt reviderede principper indarbejdet.

Tabel 8. Udviklingen i den konsoliderede rentebærende gæld 2010 – 2018 i mio. kr. (2016-2018 budgettal)

Rentebærende gæld	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Selskaberne	3.707	3.845	3.452	3.422	3.225	3.842	3.692	3.560	4.022
Kommunerne	119	38	22	18	161	153	119	93	68
Selvstyret	250	250	600	600	600	574	600	600	600
I alt	4.076	4.133	4.074	4.040	3.986	4.569	4.411	4.253	4.690
Nettorentebærende gæld, mio. kr.									
Selskaberne	2.975	2.909	2.494	2.615	2.490	2.549	2.849	2.966	3.387
Kommunerne	102	24	48	31	-11	-56	-121	-190	-259
Selvstyret	-797	-677	-463	-539	-586	-716	-141	15	235
I alt	2.280	2.256	2.079	2.107	1.893	1.777	2.587	2.791	3.363
Konsoliderende gæld	-	-	-	-	-	157	119	91	51

Kilde: Oplysninger fra selskaberne, kommunerne og Finansdepartementet. I den konsoliderede gæld er likviditeten trukket fra den rentebærende gæld, og gæld mellem selvstyret og kommunerne er udlignet.

Anm.: De største selskaber dækker over Tele Greenland A/S, Royal Arctic Line A/S, Royal Greenland A/S, Great Greenland A/S, Visit Greenland A/S, Greenland Holding A/S, Illuut A/S, INI A/S, KNI A/S, Nunaoil A/S og Sikuki Nuuk Harbour A/S.

NB! Tabellen er med omvendt fortegn. Det vil sige at positive tal er gæld, og negative tal er likvider.

Landskassen havde ved udgangen af 2015 en bruttogæld på 600 mio. kr. og en likviditet på 1.289 mio. kr. Det kan i perioden 2016-2020 muligvis blive behov for en forøgelse af den rentebærende gæld. Dette kan blandt andet blive en følge af forventet nedbringelse af beholdningen i Anlægs- og Renoveringsfonden og som følge af udlån til Nukissiorfiit til vandkraftanlæg.

Sidst men ikke mindst er der på nuværende tidspunkt endnu betydelig usikkerhed om, hvorledes den samlede finansiering af landingsbaner bliver sammensat, herunder om omfanget af finansiering fra Landskassen og dermed også selvstyrets optagelse af lån. Der vil frem til efterårssamlingen ske en kvalificering af forventningerne til selvstyrets lånoptagelse i budgetperioden.

3 STATUS FOR ARBEJDET MED LANDSPLANREDEGØRELSEN FOR 2016

På efterårssamlingen blev Landsplanredegørelse 2015 *"Den nødvendige koordinering"* fremlagt og generelt vel modtaget. Det var den første landsplanredegørelse siden 1995. Naalakkersuisut forbereder som bebudet en opfølgende landsplanredegørelse på efterårssamlingen i 2016.

Siden november 2015 har arbejdet med den kommende landsplanredegørelse været i gang. Arbejdet kan deles i tre faser:

1: Til og med marts 2016: Offentlighedsfase.

Formålet er at komme bredt ud til borgere, erhvervsliv, organisationer og offentlig administration. Der har frem til starten af marts været borgermøder i Tasiilaq, Sisimiut, Ilulissat og Qaqortoq. På borgermøderne har borgerne været opfordret til at give forslag til, hvordan vore bosteder (byer og bygder) kan vurderes ud fra nogle fælles parametre. Der har været mellem 40 og 15 deltagere til borgermøderne. Deltagerne har givet gode og brugbare input.

Som en del af offentlighedsfasen var landsplanlægning og sektorplaner emnet for dette års tværoffentlige seminar i februar. Det var tredje år, den tværoffentlige arbejdsgruppe afholdt seminar. I år var temaet *"Transparent landsplanlægning og sektorplanlægning"*. Seminarets tema ligger i forlængelse af Landsplanredegørelse 2015 med titlen *"Den nødvendige koordinering"* og lægger op til dette års landsplanredegørelse med arbejdstitlen *"Den nødvendige prioritering"*. For at få en tilstrækkelig koordinering og prioritering er det nødvendigt med transparens i arbejdet med blandt andet landsplanredegørelse og sektorplaner.

På det tværoffentlige seminar fik embedsfolk fra de fire kommuner og Selvstyret samt repræsentanter fra en række af Selvstyrets virksomheder og fra organisationer lejlighed til at diskutere, hvordan planarbejdet kan koordineres bedre og mål for dette.

2: Fra marts til og med maj: Skrive- og godkendelsesfase.

Over disse måneder skal teksten til Landsplanredegørelse 2016 skrives. Der vil blandt andet blive trukket på de input, som er blevet indsamlet i offentlighedsfasen. I maj skal Naalakkersuisut have et udkast forelagt.

3: Fra slutningen af maj til og med august: Høringsfase:

Et udkast til Landsplanredegørelse 2016 vil blive sendt i fem ugers høring. Høringen påregnes afsluttet med udgangen af juni. Derefter vil eventuelle høringssvar skulle indarbejdes i relevant omfang, inden Landsplanredegørelse 2016 bliver præsenteret for Inatsisartut.

De væsentligste elementer i Landsplanredegørelse 2016 forventes at blive følgende:

- **Forskellig arbejds- og rolledeling:** Dele af udviklingen af landet sættes i et internationalt perspektiv. Desuden vil bostedhierarkisering og servicedifferentiering blive behandlet.
- **De store infrastruktur anlæg:** Status beskrives på de eksisterende og planlagte infrastruktur anlæg. Disse anlæg udgør et såkaldt backbone for hele samfundet. De er derfor rammesættende for den øvrige planlægning.
- **Koordinering af kommunale og nationale planer:** Igen i år vil status på sektorplaner være et centralt tema. Som de fremgår under beskrivelsen af FFL 2017, så er det helt centralt for mulighederne for at kunne koordinere planlægningen både nationalt og kommunalt, at departementerne udarbejder nogle operationelle sektorplaner. Her er det vigtigt at holde sig for øje, at der er tale om rullende sektorplaner. Det vil sige, at når der sker ændringer på andre sektorområder, så skal betydningen af ændringer løbende indarbejdes i de resterende sektorplaner.
- **Bostedsprofil:** Med et udvalg af parametre inden for nogle af områderne demografi, økonomi, erhverv, infrastruktur, uddannelse, arbejdsstyrke, socialområdet, sundhed, klima og kultur opstilles en profil af hvert enkelt bosted. Det skal sikre ensartethed i beskrivelserne og dermed sammenlignelighed mellem bostederne.

I kapitlet om forskellige ansvars- og rollefordelinger vil Landsplanredegørelsen blandt andet forholde sig til de aktuelle kommunale indspil til den overordnede udvikling. Borgmestrene fra Kommune Kujalleq, Qeqqata Kommunia og Qaasuitsup Kommunia lancerede i februar rapporten "En ligeværdig fremtid" med bud på, hvordan der kan komme en mere balanceret udvikling. Rapporten foreslog blandt andet, at 600 af Selvstyrets arbejdspladser kunne flyttes fra Nuuk til andre dele af landet. Desuden slås der til lyd for, at anbefalingerne fra Strukturreformkommissionen for alvor igangsættes med overflytning af ansvars-

opgaver fra Selvstyret til kommunerne. I marts lancerede Kommuneqarfik Sermersooq sin hovedstadsstrategi.

Landsplanredegørelsen vil have et nationalt perspektiv. Den vil tage afsæt i politiske mål om den fremtidige ansvars- og rollefordeling og blandt andet tage afsæt i Naalakkersuisuts overordnede ønsker til udviklingen i landet, der er indeholdt i forordet til Landsplanredegørelse 2015:

"Naalakkersuisut ønsker ikke en skævvridning af landet. Naalakkersuisut ønsker en udvikling med vækst i alle kommuner og en holdbar økonomisk udvikling i hele den offentlige sektor."

Kapitlet om bostedprofil i landsplanredegørelse 2016 skal være med til at perspektivere den politiske diskussion om den fremtidige ansvars- og rollefordeling. Et vigtigt deltema bliver i den forbindelse overvejelser om, hvor der er erhvervsmæssige udviklingspotentialer og hvad det betyder for de kommende prioriteringer.

Meget arbejde har været lagt i at få udpeget disse parametre. På borgermøderne har deltagerne givet gode input. Desuden har departementer, styrelser, offentlige virksomheder, kommuner og erhvervsliv spillet ind med gode bidrag.

Det står samtidig klart, at det vil tage nogle år at få etableret flere af de statistikker, som det kunne være oplagt at inddrage i en bostedsprofil. De bostedsprofiler, som kommer i Landsplanredegørelse 2016, vil derfor over de kommende år med fordel kunne udbygges med yderligere parametre. Derfor har indsamling af relevante, valide data og optimering af samarbejdet mellem dataleverandørerne og Grønlands Statistik for at sikre dette også været en vigtig del af drøftelserne i landsplanarbejdet.

4 RAMMERNE FOR FINANSLOV 2016 OG FORBEREDELSEN AF FFL 2017

Forberedelsen af FFL 17 finder sted på et tidspunkt, hvor konjunkturerne har forbedret sig efter flere år med negativ vækst. Den økonomiske udvikling er fortsat forbundet med nogen usikkerhed.

Indtjeningen fra fiskerierhvervet baserer sig for en meget stor dels vedkommende fortsat på aktiviteter i rejefiskeriet. Det norske fiskeriforskningsinstitut holdt i starten af marts 2016 et oplæg om udviklingen i rejebestanden i Canada, Grønland (Vest og Øst) og i Atlanterhavet. Det skete på konferencen North Atlantic Seafood Forum Conference.

Det norske fiskeriforskningsinstitut berettede her, at udviklingen af rejebestanden ved Canada ikke har det godt, og er på vej ned. I forhold til den grønlandske bestand kan trenden for bestanden være for nedadgående, trods den positive rådgivning for 2016. Grønlands Naturinstitut er i princippet ikke uenige. Naturinstitutet understreger dog, at der er store usikkerheder vedrørende udviklingen i den grønlandske rejebestand i den nærmeste fremtid.

Der kan således være behov for at genoverveje provenuforventningerne for rejeafgifterne i finansloven for 2017, senest når der kommer en ny rådgivning på rejer for 2017 til efteråret. Endvidere vil det være vigtigt at være opmærksom på udviklingen i rejepriiserne, der ligeledes har stor betydning for provenuet fra rejeafgiften.

Tilsvarende er det nødvendigt med en vis forsigtighed omkring forventningerne til provenuet fra blandt andet makrelfiskeriet. Udviklingen af det pelagiske fiskeri har fortsat høj prioritet. Her er det vigtigt at fokusere på at få en stabil indtjening ved at få grønlandske fartøjer og grønlandske besætningsmedlemmer ind i fiskeriet.

Der er fortsat en usikkerhed forbundet med den fremtidige indtjening fra aktiviteter, som udspringer af servicekontrakten om drift og vedligeholdelse af Thule Air Base (TAB). I finanslovsforslaget vil der blive taget højde derfor.

Håndtering af nye udgiftsønsker

Der er altid ønsker om yderligere midler fra forskellige sektorer. Det vil næppe være muligt at indpasse alle disse i det aktuelle forslag til FFL 2017 og samtidig sikre balan-

ce på DA i perioden 2017 – 2020. Naalakkersuisut fastholder imidlertid, at der skal være balance i perioden, sådan som det er besluttet med vedtagelsen af Naalakkersuisuts mål og principper for den økonomiske politik, og også vil blive forudsat i forbindelse med oplægget til en ny budget- og regnskabslov.

Det er derfor udgangspunktet, at eventuelle merudgiftsønsker på et ressortområde så vidt muligt skal modsvares af tilsvarende besparelser inden for egne rammer. Naalakkersuisuts kommende ændringsforslag til 2. behandlingen af FFL 2017 skal være finansierede.

I den videre politiske behandling af finanslovsforslaget og de dermed forbundne forhandlinger med partierne er der derfor heller ikke plads til at vedtage ufinansierede forslag, ligesom udgiftskrævende beslutningsforslag på FM 2016 og EM 2016 også skal finansieres, såfremt de vedtages.

Det er derfor vigtigt at sådanne beslutningsforslag inddrages i forhandlingerne om finanslovsforslaget, og ikke lever deres eget liv uden om den almindelige, tværgående og overordnede prioritering, som skal afspejles i den endelige finanslov.

Dette vil være udgangspunktet for Naalakkersuisuts kommende drøftelser med partierne, som Naalakkersuisut håber at finde bred politisk forståelse til, herunder i det kommende samarbejde med Finans- og Skatteudvalget og i den kommende finanslovsaftale om forslaget til FFL 2017.

Forberedelsen af FFL 2017

Finanslovsaftalerne for 2015 og 2016 giver nogle pejlemærker for arbejdet med FFL 2017. Det er målet, at finanslovsforhandlingerne også for 2017 munder ud i skriftlige aftaler med partierne om vigtige temaer efter kommende drøftelser. Disse forhandlinger søges startet tidligere i 2016, end det af praktiske årsager var muligt i 2015.

Samtidig er det Naalakkersuisuts mål at undgå at have udmøntede reserver på besparelser i administration og drift indarbejdet i sit forslag til FFL 2017, som præsenteres i august 2016.

Naalakkersuisut håber, at partierne tager godt imod dette forslag til at forbedre processen forud for vedtagelsen af de kommende års finanslove.

Det bliver også i år vanskeligt at skabe balance og finde plads til nye vækstfremmende initiativer og eventuelle uomgængelige serviceforbedringer.

Denne opgave påtager Naalakkersuisut sig gerne, idet det er en vigtig politisk opgave at turde prioritere og udstikke en langsigtet kurs for udviklingen af vort samfund.

Helt overordnet er det nødvendigt og i overensstemmelse med koalitionsens infrastrukturaftale, at der fremadrettet politisk prioriteres midler til bidrag til løsningen af samfundets basale strukturproblemer som det væsentligste. Det kan blandt andet fremmes ved at etablere en særlig prioriteringspulje til formålet. Dette vil blive taget op under de kommende finanslovsdrøftelser.

Dette overordnede hovedmål kan udtrykkes i 4 mindst lige så vigtige undermål:

1. Vi skal undgå at forhøje det samlede skattetryk, ligesom vi skal undgå unødige gældsætning.

Det betyder ikke, at vi ikke kan rykke rundt på enkelte skatter og afgifter, men den almindelige beskatning af arbejdsindkomst må ikke stige.

Det betyder også, at vi skal investere klogt i bedre infrastruktur og uddannelse, hvor vi kan se, at det rent faktisk kan betale sig.

2. Prioritering af vækstfremmende og strukturforbedrende tiltag frem for almindelige serviceløft.

Vi véd alle, at mange borgere har ønsker til højere ydelser og højere service, men hvis vi skal få råd til disse ting og samtidig sikre den nødvendige økonomiske holdbarhed, bliver det afgørende vigtigt at tage det politiske ansvar for at prioritere skarpt og målrettet.

Konkret lægger Naalakkersuisut op til at lægge vægten på den tidlige sociale indsats for børn og unge og på at forbedre resultaterne af de grundlæggende uddannelser.

Rigtige investeringer indenfor dette område vil medvirke til at dæmpe udgiftsvæksten og skabe vækst inden for stort set alle andre sektorområder.

3. Bedre koordination af anlægssektorplanerne inden for alle områder.

Naalakkersuisut og kommunerne er stadigvæk i en tidlig fase af med arbejdet med anlægssektorplaner, og enkelte områder har endnu ikke færdigudarbejdet endelige påbegyndt deres planer. Det er afgørende samtidig at sikre en afstemning mellem selvstyrets sektorplanlægning og kommunernes tilsvarende planlægning. Tilsvarende er der brug for at afstemme planlægningen i forhold til de store infrastruktur- og forsyningsselskaber. Sektorplanerne på disse områder udgør på mange måder et fundament for de øvrige sektorplaner.

Anlægssektorplanerne vil fremadrettet udgøre et afgørende og nødvendigt grundlag for prioriteringen og anvendelsen af selvstyrets anlægsmidler. Det betyder også, at områder, der ikke udarbejder sådanne planer, ganske simpelthen får svært ved at blive prioriteret ved anvendelsen af selvstyrets anlægsmidler.

Det skal i den forbindelse også erindres, at sektorplanerne meget vel kan medvirke til at tiltrække udefrakommende investorer såsom fonde, banker og pensionskasser. At der foreligger velgennemarbejdede og politisk godkendte sektorplaner er et udtryk for stabilitet og langsigtet planlægning. Dette er noget investorer typisk tillægger stor vægt.

Udarbejdelse af anlægssektorplaner og afstemning heraf i forhold til kommunerne er desuden en af de væsentligste forudsætninger, når der i de kommende år skal udlægges nærmere aftalte dele af anlægsområdet til kommunerne, sådan som der er opnået enighed om mellem kommunerne og Naalakkersuisut.

4. Bedre rammer for erhvervsudviklingen.

Målet hermed er ikke at øge tilskuddene til urentable erhvervsaktiviteter, men derimod at skabe forudsætninger for varige jobs i den private sektor.

I dag fylder den offentlige sektor for meget i den samlede økonomi. Det begrænser den økonomiske vækst og medvirker til, at befolkningens forventninger til den offentlige opgaveløsning bliver urealistisk høje. En afvandring af arbejdskraft og opgaver fra offentligt til reelt privat regi kræver imidlertid en fortsat indsats og fortsat kompetenceopbygning.

Som led i forarbejdet til finanslovsforslaget for 2017 forberedes oplæg på en række områder.

Herunder indgår mål og initiativer, som er indeholdt i de tidligere finanslovsaftaler og beslutningsforslag i Inatsisartut samt initiativer ift. kommunerne:

- Gennemførelse af plan for investering og finansiering af forbedring af landingsbanestrukturen.
- Oplæg om anlægssektorplaner og finansiering heraf på alle væsentlige områder som input til anlægsdelen i FFL 2017.
- Forberedelse af nye servicekontrakter på henholdsvis passagertrafik- og vareforsyningsområdet. Det økonomiske udgangspunktet er her niveauet, som fremgår af overslagsårene i FL 2016, men det videre arbejde med at forberede disse kan betyde behov for ændringer deri. Eventuelle merudgifter skal i givet fald finansieres.
- Videreudvikling af rammer for udvikling af forsøgsfiskeri og skabelse af øget værditilvækst på baggrund af fiskeriressourcen. Udvikling af en strategi for det pelagiske fiskeri i dialog med relevante parter samt målrettet brug af midler i fiskeriudviklingspuljen for at udvikle fiskerierhvervet. Der var i fiskerifinansieringspuljen ultimo 2015 indeholdt ca. 25 mio. kr.
- Initiativer, der kan skabe bedre rammevilkår for at etablere og udvikle virksomheder.
- Evaluering af de særlige fiskeindustritakster på el og vand.
- Lovgivning for at gennemføre de i holdbarheds- og vækstplanen forudsatte reformtiltag.
- Forberedelse af en konsolidering af enhedernes IT i Selvstyret for at skabe en effektiv, sikker og omkostningsbevidst IT-drift via sikring af et fagligt højt niveau, sammenhæng og fælles arkitektur som grundlag for stordriftsfordele og dermed besparelser i de kommende år.
- Forberedelse af andre mulige tiltag for at opnå stordriftsfordele og produktivitetsudvikling i administrati-

on og drift, herunder i relevant omfang gennem fælles-offentlige løsninger.

- Gennemførelse af yderligere udgiftsanalyser, som oplæg til mulige målrettede besparelser eller eventuelt tilpasning af serviceniveauet, eksempelvis i sagsbehandlingen på socialområdet.
- En prioriteret plan for en forstærket indsats i forhold til den såkaldte ungemålgruppe.
- Opfølgning på beslutningsforslag fra EM 2015 med mulig betydning for udgifter til drift og tilskud, herunder mulig indarbejdelse af FN-konventioner i lovgivningen på børne- og handicapområdet (første halvdel af 2016).
- Videreførelse af arbejdet med at modernisere bloktilskudsaftalerne med kommunerne for dels at sikre aftaler om målopfyldelse og incitamenter til at nå disse, dels at få et længere perspektiv indarbejdet i disse.
- Skabelse af bedre rammer til at styre den økonomiske udvikling i hele den offentlige sektor, herunder opfølgning på den kommende nye budget- og regnskabslov i den offentlige sektor.

VISION OG BÆRENDE PRINCIPPER FOR HOLDBARHEDS- OG VÆKSTPLANEN

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	26
Vision og bærende principper for holdbarheds- og vækstplanen.....	27
De fire reformspor	31
Reformspor 1: Øge uddannelsesniveaut	39
Øge elevernes faglige kompetencer – så flere får muligheden for at tage en uddannelse.....	42
Optimere og øge kapaciteten – få flere til at gennemføre en uddannelse	48
Øge effektiviteten i uddannelsessystemet – hurtigere ud på arbejdsmarkedet.....	50
Målsætninger og effekter	51
Reformspor 2: Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi	52
Målrettede infrastrukturinvesteringer	56
Olie- og mineralområdet	74
Turisme	80
Fiskeri.....	84
Modernisering af erhvervsrammer og arbejdsmarkedet	87
Målsætninger og effekter	96
Reformspor 3: Modernisering af den offentlige sektor	98
Bedre økonomistyring i den samlede offentlige sektor	99
Digitalisering af processer, opgaveløsning, planlægning og borgerbetjening	107
Tidlig forebyggende indsatser	111
Målsætninger og effekter	114
Reformspor 4: Øget selvforsøgelse gennem reform af velfærdsydelserne, skattesystemet og boligområdet	115
Selvforsøgelse	117
Boligforsyning	122
Selvforsøgelse i alderdommen.....	126
Initiativer.....	127
Målsætninger og effekter	142
Bilag	143

INDLEDNING

Grønlands økonomi og samfund er afhængig af udviklingen inden for en række sektorer og et godt samspil mellem disse, af et godt offentligt-privat samarbejde samt af udviklingen inden for landets regioner, mellem regionerne og i landets samhandel og samarbejde med andre lande.

At opnå den ønskede positive samfundsmæssige udvikling er derfor ingen enkel opgave. Det er samtidig en opgave, som løbende kræver mindre justeringer af kursen og ofte også større reformtiltag.

Jo bedre man er til at gøre dette – og ikke mindst gennem rettidig handling – desto større sandsynlighed er der for at få den ønskede effekt. Billedligt talt er det lidt ligesom med en motor. For alle, der har adgang til en jolle eller bil, kender til en motors finurlige liv. Hvis man ikke passer godt på den, går den hurtigere i stykker. Reparationer er dyre og førtidig udskiftning er kostbar.

Nu er et samfund naturligvis langt fra en motor. Samfundet består af mennesker, fællesskaber, institutioner og virksomheder, love og regler. De er bundet og viklet ind i hinanden. Heldigvis kan et samfund ikke gå i stykker som en motor, men et samfund kan fungere mindre optimalt. Det kan ses på forskellige måder:

- Når der for eksempel er for mange personer, der står udenfor vores arbejdsmarked, både de arbejdsløse og den gruppe af personer, der er nedslidte, enten på grund af en arbejdsskade eller misbrug, så er det et stort samfundsmæssigt problem.
- Når en meget stor andel af unge og voksne, alene har folkeskolens afgangsprøve – og måske ikke engang den – som deres højeste uddannelse, er det også en meget stor udfordring for samfundet.
- Eller når der findes områder i landet med beskedne eller negative vækstrater, og af samme årsag har svært ved at indfri de forventninger, en moderne borger har til sit samfund.

Statistikken taler sit tydelige sprog i forhold til alle tre eksempler, konklusionen er klar:

Selv om der heldigvis også er succeser at fejre, kan vi ikke tillade os at være tilfredse. På en række områder har vi behov for at udvikle os yderligere for at opnå et mere trykt og perspektivrigt samfund.

Derfor er det nærliggende spørgsmål, vi må og skal stille os selv: Kan vi ikke gøre det lidt bedre?

Jo. Og vi må erkende, at der er mange forskellige justeringer i indretningen af samfundet, hvis de ønskede effekter skal vise sig, så det kan udgøre en fælles ramme for at sikre velfærd og velstand for fremtidige generationer.

Derfor kommer Naalakkersuisut nu med et samlet bud på løsning af en lang række samfundsmæssige udfordringer. Det sker i form af en Holdbarheds- og vækstplan, der drøfter, hvordan vi kan optimere indretningen af samfundet og de bagvedliggende processer, så vi i fællesskab får rettet op på vores fælles udfordringer.

Overordnet indeholder planen fire reformspor, som er følgende:

- Øge uddannelsesniveaet
- Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi
- Modernisering af den offentlige sektor
- Fremtidssikring af velfærdsydelser

De fire reformspor omfatter betydningsfulde områder, der er afgørende for vores samfund. Alt berøres, herunder forhold omkring sundhed, det sociale område og arbejdsmarkedsforhold, over administration og skat, til infrastruktur og erhvervsfremme. Holdbarheds- og vækstplanen sætter en ramme for, hvordan vi kan skabe et bedre, velfungerende samfund. Men det er os borgere, private virksomheder og offentlige institutioner, der skal give rammerne indhold.

Derfor vil jeg opfordre alle til at bidrage med at få løst vores samfunds overordnede udfordringer, så vort land bliver et trykt og attraktivt sted at leve og giver gode rammer fra det offentliges side til at investere og drive virksomhed i på et bæredygtigt grundlag. Samtidig skal Grønland fortsat være en markant aktør og partner i det arktiske område. Hele Grønland fortjener det.

Jeg ser frem til en udbytterig debat om emnet i Inatsisartut-salen, hvor jeg ser frem til partiernes bud på, hvordan vi i fællesskab løser vores samfunds udfordringer.

For der er en væsentlig pointe: Holdbarheds- og vækstplanen er ikke afslutningen af en proces. Det er først nu, at processen for alvor begynder. Hvor lang processen bliver ved endnu ingen. Men det er mit håb, at vi med Holdbarheds- og vækstplanen har et rigtigt godt grundlag for drøftelserne af, hvordan vi udvikler vores samfund i de næste mange år.

God læse- og debatlyst!

Med venlig hilsen

Randi Vestergaard Evaldsen
Naalakkersuisoq for Finanser og Råstoffer

Vision og bærende principper for holdbarheds- og vækstplanen

Naalakkersuisut har en overordnet vision for holdbarheds- og vækstplanen nemlig, at *Grønland gradvist skal blive mere økonomisk selvstående og på lang sigt gøre sig uafhængig af bloktilskuddet fra Danmark.*

Visionen kræver sikring af en holdbar økonomi i det offentlige og realvækst i den private sektor.

Dette er nødvendigt for at kunne hjemtage nye opgaver fra staten og for at opnå større økonomisk og dermed større politisk selvstændighed, sådan som der er bred politisk og folkelig opbakning til.

Det er ingen simpel opgave at indfri denne vision og de heri implicite mål om økonomisk vækst, da det kræver en positiv udvikling inden for flere sektorer, hvis det skal være en vedvarende og bæredygtig vækst. Det er heller ikke hensigten, at visionen skal indfris fra det ene år til det andet, men gennem fælles indsats og et langt sejt træk.

I realiteten må vi gradvist bevæge os i den ønskede retning med afsæt i nogle fælles sigtelinjer på en række centrale områder i samfundet, herunder uddannelses-, arbejdsmarkeds-, erhvervs- og socialområdet samt med investeringer på bolig- og infrastrukturområdet.

Dette kompliceres af, at områderne hænger sammen. Succes på ét område har betydning for mulighederne for at få tilsvarende succes på andre områder og af, at mange aktører er i spil på mange planer i de forskellige nøgleindsatser. Det kan ikke være anderledes i praksis. Dette stiller store krav til koordination og fælles måder at opfatte udgangspunktet for de nødvendige forandringer og fælles mål for indsats på centrale områder.

Holdbarheds- og vækstplanen er Naalakkersuisuts forsøg på et fælles billede, som tegner retningen for den ønskede effekt af de reformer og nøgleinitiativer i hver af disse, der skal nås for, at vi i praksis kan komme visionen nærmere.

For at binde reformtiltagene sammen er der nedenstående derfor opstillet fem konkrete tværgående, bærende principper for holdbarheds- og vækstplanens fire reformspor.

Tværgående, bærende principper for holdbarheds- og vækstplanen

Bæredygtighed.

Udviklingen af vores samfund skal være bæredygtig og omfatte alle dele af samfundet, herunder økonomien, fællesskabet og forvaltningen af naturens ressourcer.

Øget selvforsørgelse.

Den enkelte borger skal i højere grad kunne tage ansvar, være selvforsørgende og skabe rammerne for sit eget og familiens liv. Det skal kunne lade sig gøre og være attraktivt at forsørge sig selv, for dem, der har mulighederne derfor. Herunder skal det gøres muligt for flere at blive ejere af egen bolig, så den enkelte borger kan blive herre i eget hus og få det ansvar og de muligheder, der følger hermed.

Vi skal fortsat have sociale ordninger, der gør det muligt at få målrettet hjælp fra det offentlige, når det er nødvendigt, og det offentlige har en boligforsyningsopgave for grupper, der ikke kan boligforsyne sig selv.

Gode og stabile rammer for private investeringer.

Det er en vigtig fællesoffentlig opgave at skabe politiske og administrative rammer, der gør det muligt for den private sektor at vokse, både relativt og i absolutte tal. Herunder skal det muliggøres at kunne overtage opgaver, som i dag varetages af det offentlige.

Grønland er i direkte konkurrence med resten af verden om at tiltrække investeringer, der kan skabe varige jobs og øget velstand. Vi er en del af en globaliseret økonomi. Vi skal derfor arbejde systematisk og målrettet med at styrke landets konkurrenceevne. Vi skal foretage kloge investeringer i infrastrukturen og udvikle samhandelsmønstret for at udnytte fordelene ved øget samhandel og nye muligheder i takt med, at de opstår.

Helhedsorienteret og effektiv opgaveløsning.

Den offentlige sektor har en central rolle at spille, ikke mindst i et land med meget få mennesker spredt på relativt mange bosteder på et enormt areal. Selvstyret skal arbejde med kommunerne om at indrette strukturen i den offentlige sektor hensigtsmæssigt og finde smarte og holdbare løsninger med afsæt i, hvor og hvordan opgaverne bedst løses til gavn for borgerne.

Vi har som ethvert andet land mange udfordringer. Løsning heraf er en fælles opgave, der forudsætter samarbejde og tillid mellem aktørerne på tværs: Mellem sektorer, i fællesoffentlige løsninger og ofte i et konstruktivt samspil med den private sektor og frivillige organisationer.

Et attraktivt sted at vokse op og bo i som en del af et fællesskab.

Vort samfund skal udgøre rammen om et godt liv og fællesskab, som det er attraktivt at leve i og være en del af samt det oplagte valg at bosætte sig i efter endt uddannelse i udlandet. Vi tager vel imod personer og familier, der som led i tiltrækning af nødvendig arbejdskraft til større projekter og andre vigtige opgaver har valgt at bo her i landet.

Vi skal give alle lige muligheder for at udvikle sig personligt og gode valgmuligheder for den enkelte ved at skabe et uddannelses- og velfærdssystem, vi kan være stolte af - og med mennesket i centrum. Vi har fra naturens side et enestående miljø, som vi skal værne om, og vi skal gøre vore bosteder dejlige at bo i og komme til. Den grønlandske kultur, vore fælles værdier og vort sprog udgør et solidt fundament for samfundsudviklingen, som vi kan bygge på og udvikle os ud fra i mødet med resten af verden.

Overordnede strukturproblemer og imødegåelse heraf

Samfundet står overfor store økonomiske udfordringer og den nuværende indretning af velfærdssamfundet er ikke økonomisk holdbar fremadrettet, men det kan og skal der gøres noget aktivt ved. Figur 1.1 illustrerer nogle overordnede barrierer for vækst og inklusion.

Uden politisk handling vil vi få øget ulighed i befolkningen, udvandring og en offentlig sektor, der ikke har ressourcer til at løfte de opgaver, som vi ønsker løst af det offentlige for samfundet.

Gennem reformer skal der tages højde for en række underliggende udviklingstendenser:

- Flere forlader arbejdsmarkedet i de kommende år, mens der heldigvis bliver flere, som lever længere. Samlet set skal færre derfor forsørge flere i fremtiden.
- Kravene om uddannelse er generelt stigende i forhold til at finde varig beskæftigelse.
- Grønland er en del af en globaliseret verden og i stigende konkurrence dels om at tiltrække investeringer, dels i forhold til at kunne fastholde levedygtige arbejdspladser.
- En generel - og global - tendens i de seneste 50 år er, at flere flytter til større bosteder.

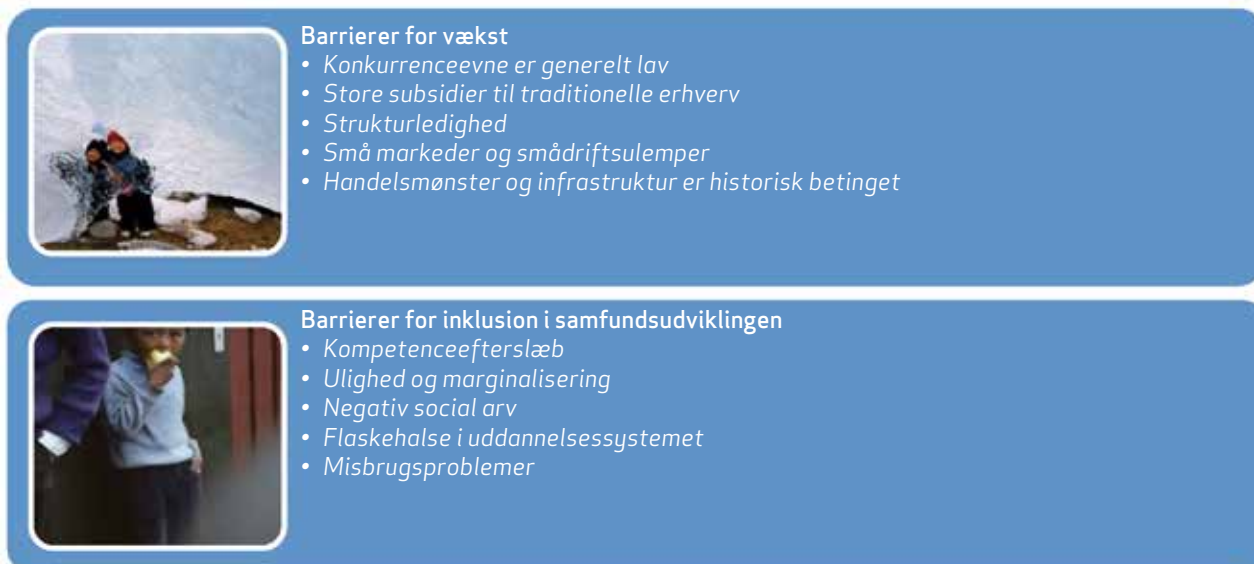
Disse grundlæggende forudsætninger er det nødvendigt at forholde sig til politisk, når den fremtidige indretning af velfærdssamfundet skal diskuteres og tilrettelægges.

Økonomisk Råd har påvist, at den demografiske udvikling og de nuværende strukturproblemer, hvor mange i den arbejdsdygtige alder står uden for arbejdsmarkedet eller har en lav indtjening, kan føre til systematiske underskud på de offentlige finanser og stigende sociale udfordringer.

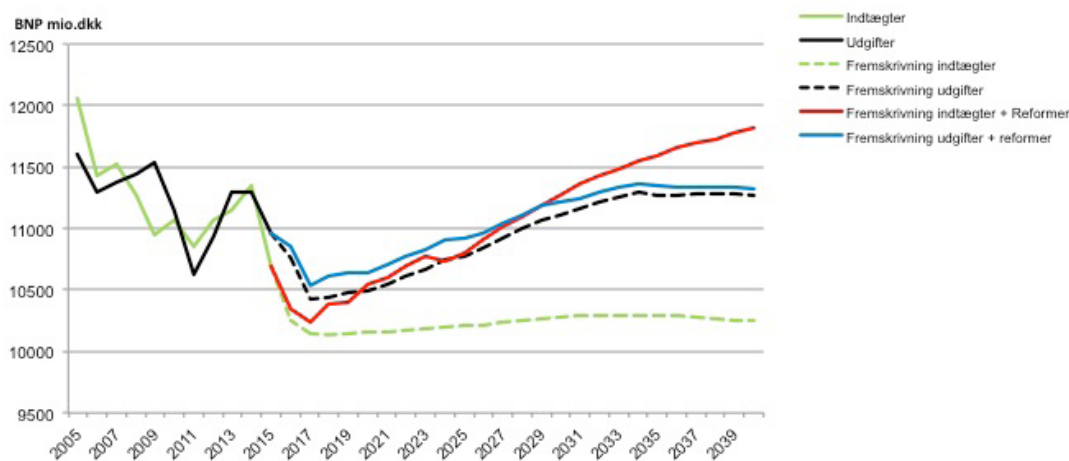
Nogle af de økonomiske nøgletal er ikke særligt opmuntrende. Der har over en længere tidsrække været en lav økonomisk vækst i samfundet og en gennemgående lav produktivitet.

Den offentlige sektor står derfor over for et stigende finansieringsproblem, hvis der ikke sker ændringer. Beregningen af de økonomiske effekter af reformerne bliver lavet i Økonomisk råds holdbarhedsmodel. Holdbarhedsmodellen er forankret i Finansdepartementet, som sammen med Økonomisk Råd står for udvikling og opdatering af modellen. Figur 1.2 illustrerer, at udviklingen i de samlede indtægter og udgifter i den offentlige sektor kan føre til et årligt underskud i 2030 på næsten 1 mia. kr., hvis ikke de store udfordringer bliver løst. Den illustrerer imidlertid også, at de faktisk kan løses. Den røde linje i figuren viser fremskrivning i de offentlige indtægter med gennemførelse af de reformer, som er indeholdt i holdbarheds- og vækstplanens fire reformspor.

Figur 1.1. Barrierer for vækst og for inklusion i samfundsudviklingen

Figur1.2: Udviklingen i de offentlige indtægter, udgifter og indtægter + reformer (mio.kr., 2014 priser)

Kilde: Finansdepartementet

Anm.: Fremskrivningen er lavet på baggrund af antagelser om særligt den demografiske udvikling. I bilag 1 er der en nærmere gennemgang af antagelserne bag fremskrivningerne.

Holdbarheds- og vækstplanens overordnede målsætninger, der fremgår af figur 1.3 skal understøtte visionen om inkluderende vækst og holdbarhed på de offentlige finanser.

Fordelen ved at opsætte konkrete mål er, at det gør det muligt at evaluere, om samfundet bevæger sig i den rig-

tige retning. Dette er vigtigt at inddrage i vurderingerne, når de årlige finanslovs-prioriteringer skal foretages. Der er imidlertid også en indbygget risiko for at miste det store overblik ved at fokusere blindt på måltal. Derfor er det vigtigt at fortolke udviklingen i de udvalgte parametre med de politiske formål i baghovedet.

Figur1.3: Overordnede mål for holdbarheds- og vækstplanen

Økonomisk udvikling med vækst og beskæftigelse
 Gennemsnitlig vækst i BNP frem mod 2030 overstiger vækstraten fra 2000-2014
 Beskæftigelsesgrad op på 80 pct.
 Andel med arbejdsindkomst under SIKs mindsteløn reduceres til 5 pct. i 2030

Alle inkluderes i samfundsudviklingen
 70 % af årgangene, der slutter i folkeskolen i 2015, skal have en erhvervskompetencegivende uddannelse, inden de fylder 35 år
 Nettoudvandring vendes til befolkningstilvækst i 2020
 Målbare sociale forbedringer og fremskridt i folkesundheden
 Mindst 66 pct. af befolkningen skal have adgang til højhastighedsinternet i 2020

Balance på de offentlige finanser
 Balance på de offentlige finanser - også på længere sigt frem mod 2030
 Løbende produktivitetudvikling i den offentlige sektor

De politiske mål og opgaver består i at:

- skabe gode og stabile rammer, der kan lede frem til øgede investeringer, højere vækstrater, etablering af flere vellønnede jobs i den private sektor og skabelse af 2-3 nye bærende eksporterhverv,
- løfte det generelle uddannelsesniveau betydeligt, få flere hurtigt og varigt i beskæftigelse efter endt uddannelse og få øget selvforsørgelsen, og
- den offentlige sektor skal fokusere på at løse sine kerneopgaver på uddannelses-, arbejdsmarkeds-, social- og sundhedsområdet kosteffektivt. Den offentlige sektor skal skabe rum til en positiv erhvervsudvikling samt kunne indgå i offentligt-private samarbejder, hvor dette er fordelagtigt.

Det er ikke muligt at løse de økonomiske udfordringer uden at tage fat om de sociale problemer og iværksætte indsatser, der kan nedbryde den negative sociale arv. En uforholdsmæssig stor del af befolkningen i den erhvervsaktive alder har ikke fast tilknytning til arbejdsmarkedet som følge af sociale problemer. Årsagerne hertil er mangeartede, og den enkelte kan opleve, at problemerne kommer fra flere sider samtidig.

Det kræver, at vi som samfund skal investere i at løfte den enkeltes kompetencer til at indgå positivt i samfundsudviklingen og aktivt skal søge at hjælpe dem, der risikerer at komme – eller er kommet – ud på et sidespor. Det er en fælles samfundsopgave at bryde disse mønstre, ligesom den enkelte også har et ansvar for at søge at blive en del af arbejdsfællesskabet.

Det kræver samtidig en moderne offentlig sektor, der i høj grad formår at samarbejde på tværs af organisatoriske skel for at løse borgernes komplekse problemstillinger. Derfor skal holdbarheds- og vækstplanen måles på flere dimensioner end de rent økonomiske for at give et billede af fremskridt, herunder i forhold til at inkludere flere i samfundsudviklingen.

Fire overordnede reformspor

Holdbarheds- og vækstplanen består af fire reformspor, som hver især skal bidrage til at nå de overordnede målsætninger. De skal understøtte visionerne om at skabe inkluderende vækst i den private sektor og holdbarhed på de offentlige finanser.

Naalakkersuisuts helt overordnede målsætninger i planen er gradvis uafhængighed af bloktilskuddet samt et økonomisk og social bæredygtigt samfund, hvor den enkelte borger så vidt muligt kan forsørge sig selv.

Holdbarheds- og vækstplanen er opdelt i følgende fire reformspor:

1. Øge uddannelsesniveaut
2. Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi
3. Modernisering af den offentlige sektor
4. Øget selvforsørgelse gennem reform af velfærdsydelse, skattesystemet og boligområdet

De fire reformspor er ikke uafhængige, men skal ses som hinandens forudsætninger. Det er eksempelvis ikke muligt på social bæredygtig vis at løfte nye erhverv til bærende erhverv, hvis befolkningen ikke har eller får de nødvendige kompetencer til at bestride de fleste jobs inden for disse erhverv.

For hvert af de fire reformspor er der opstillet en række målbare mål, som skal udgøre sigtelinjer for, om vi som samfund bevæger os i den ønskede retning. Det kan være målsætninger, der skal nås inden 2030 (i enkelte tilfælde 2040) eller inden for en kortere tidshorisont. Fremdriften skal der imidlertid følges op på løbende. Dette vil dels kunne ske i den årlige politisk-økonomiske beretning, dels i afrapportering inden for de enkelte sektorer.

Målene er enten taget fra eksempelvis eksisterende sektorstrategier eller formuleret som led i arbejdet med udarbejdelsen af holdbarheds- og vækstplanen. Målene er præsenteret nedenfor og indgår i beskrivelsen af hvert af de fire reformspor. For enkelte måls vedkommende skal der udarbejdes en baseline, som udgangspunkt for formulering af et relevant målbart mål. Dette gælder særligt inden for reformspor 3, modernisering af den offentlige sektor og reformspor 4, øget selvforsørgelse gennem reform af velfærdsydelserne, skattesystemet og boligområdet.

At nå disse mål kommer ikke af sig selv. Det kræver skarpe prioriteringer og målrettede initiativer på en række indsatsområder og en systematisk koordinering heraf.

Hvert af disse reformspor har en række indsatsområder, der beskrives kort nedenfor og uddybes i særskilte hovedafsnit i holdbarheds- og vækstplanen.

Reformspor 1: Øge uddannelsesniveaue

Uddannelsesniveaue er altafgørende for udviklingen af vores samfund både i den private og offentlige sektor. Naalakkersuisut ønsker at øge kompetenceniveaue i hele samfundet og sikre et effektivt uddannelsessystemet, hvor de unge kommer hurtigt gennem deres uddannelse og får en succesfuld start på arbejdsmarkedet.

Figur 1.4: Hovedindsatsområder i reformspor 1 – Øge uddannelsesniveaue

Hovedindsatsområder i reformspor 1

Øge elevernes faglige kompetencer, så flere får en uddannelse

- Helhedsorienteret tidlig indsats
- Grundskolen som fundament – Før-skolen og Folkeskolen
- Øget fokus på grønlandsk, engelsk, dansk og matematik
- Opprioritering af indsatsen rettet mod ungemålgruppen
- Sektorplan om investering i uddannelse – eliminering af kapacitetsproblemer og oprettelse af flere lærepladser

Øge effektiviteten i uddannelsessystemet – bedre og hurtigere ud på arbejdsmarkedet

- Brug af IKT som en integreret del af uddannelsessystemet
- Bedre og landsdækkende vejledning – mindske frafald
- Flere hurtigt igennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet – reform af uddannelsesstøtten

Kilde: Finansdepartementet

Reformspor 1: Øge uddannelsesniveaue

Uddannelsesniveaue er altafgørende for udviklingen af vores samfund både i den private og offentlige sektor. Naalakkersuisut ønsker at øge kompetenceniveaue i hele samfundet og sikre et effektivt uddannelsessystemet, hvor de unge kommer hurtigt gennem deres uddannelse og får en succesfuld start på arbejdsmarkedet.

Figur x: Mål for reformspor 1 - Øge uddannelsesniveaue

Mål for reformspor 1

- Minimum 85% af alle børn skal være i dagtilbud i 2024
- 70% af alt personale i daginstitutionerne skal være uddannet i 2024
- 92% af alt personale i folkeskolen skal være uddannet i 2024
- Andelen af elever der afslutter en folkeskoleårgang og påbegynder en ungdomsuddannelse samme år skal være på minimum 30% i 2024
- Alle 16-18 årige skal aktiveres via organiserede uddannelses tilbud, og det er målet, at ungemålgruppen (unge uden uddannelse eller job) reduceres til max. 25% i 2024
- I 2024 skal der være minimum 246 flere lærepladser, end der var i 2015 svarende til en stigning på 32%, og antallet af gennemførte erhvervsuddannelser skal stige med 98 personer svarende til 22% fra 2015 til 2024.
- Gennemførelsesprocent skal stige frem mod 2024; fra de nuværende tal i 2015;
  - GUX - 75% i 2024 fra 50%
  - EUD - 65% i 2024 fra 47%
  - KVU - 60% i 2024 fra 59%
  - Bachelor - 60% i 2024 fra 45%
  - Kandidat - 85% i 2024 fra 71%
- Gennemsnitsalderen ved afsluttet uddannelse skal nedbringes fra i dag frem mod 2024
  - 1. GU - 20,5 fra 22
  - 2. EUD - 26,0 i 2024 fra 29,1
  - 3. KVU - 26,0 i 2024 fra 33,3
  - 4. Bachelor - 26 i 2024 fra 33,3
  - 5. Kandidat - 28,0 i 2024 fra 31,4

Reformspor 2: Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi

Der skal skabes et større indtægtsgrundlag ved at skabe vækst og øget beskæftigelse i den private sektor. Denne vækst og beskæftigelse skal ikke kun skabes i én sektor, men derimod i flere sektorer, så der "spilles på flere strenge". Det kræver en forbedret konkurrenceevne og erhvervsfremmende initiativer indenfor råstofområdet og turismeerhvervet og samtidigt skal der skabes bedre rammer for videreudvikling af fiskeriet.

Figur 1.5: Hovedindsatsområder i reformspor 2 – Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi

Hovedindsatsområder i reformspor 2

Bedre rammevilkår for at få skabt vækst og levedygtige arbejdspladser

- Fokus på forbedring af konkurrenceevnen
- Bedre infrastruktur – lufthavne, havne, telekommunikation, energi og kortgrundlag
- Tilpasning af erhvervsbeskatning

Fiskeriet fortsat det vigtigste erhverv

- Sammenhæng mellem fiskerilovgivning og ressource-rentebeskatning
- Nye arter og udnyttelse af hele fisken
- Modernisering af det kystnære fiskeri

Råstofområdet skal videreudvikles

- Sikre et effektivt samspil med uddannelses-, arbejdsmarkeds-, social- og sundhedssektoren samt infrastruktur
- Etablering af praktikpladser inden for råstofområdet
- Bedre samarbejde mellem arbejdsmarkedskontorerne i kommunerne og virksomhederne i råstofbranchen
- Opkvalificering af små og mellemstore grønlandske virksomheder og etablere et samarbejde mellem råstofsekskaberne og de lokale virksomheder
- Styrke den offentlige høringsproces

Turisme som et kommende bærende erhverv

- Reform af afgiftsstruktur på turismeområdet
- Forbedre infrastruktur

Et sammenhængende og dynamisk arbejdsmarked

- Sikre et optimalt samspil mellem arbejdsmarkeds-, -uddannelses-, social- og sundhedssektoren
- God matchgruppering som udgangspunkt for at kunne målrette indsatsen
- Øget faglig og geografisk mobilitet
- Et rummeligt arbejdsmarked

Kilde: Finansdepartementet

Reformspor 2: Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi

Mål for reformspor 2

Overordnede mål for reformspor 2

- Mål for forbedring af benchmark af Grønlands attraktivitet i forhold til at tiltrække udenlandske investeringer til væksterhverv og infrastruktur

Målrettede infrastrukturinvesteringer

- Direkte flyforbindelse ml. hovedbyer i Nordamerika og Europa og Diskobugten og hovedstaden i 2020
- Energi fra vedvarende energi skal udgøre minimum 90 % af Nukissiorfiits energiproduktion i 2030

Råstoffer

- Etablering af 2-3 miner inden for 5 års periode, herunder en større mine
- Efterforskningsaktiviteter på minearal- og olieområdet på mindst samme niveau som i 2015

Turisme

- Landbaseret turisme skal stige til 74.500 turister i 2040
- Antallet af krydstogtturister skal stige til 39.000 i 2040

Fiskeri

- Mål for øget økonomisk indtjening pr. beskæftiget i fiskerisektoren

Arbejdsmarkedsområdet

- Større andel af de registrerede arbejdssøgende skal kunne omfattes af match gruppe 1 og dermed være eller gøres arbejdsparate
- Et sammenhængende arbejdsmarked, der måles på øget mobilitet på tværs af landet
- Ledigheden blandt unge mellem 18-29 skal frem mod 2030 halveres i forhold til i 2015

Reformspor 3: Modernisering af den offentlige sektor

Den offentlige sektor udgør en stor del af den samlede samfundsøkonomi. Det er vigtigt, at de offentlige ressourcer udnyttes bedst muligt.

Det skal ske gennem effektivisering og en hensigtsmæssig organisering og arbejdsdeling. Der er et stort potentiale i at tænke anderledes og udnytte nye tekniske og digitale muligheder. Derudover skal vi sikre, at de offentlige indsatser bliver evalueret, og der er en effektiv styring af økonomien både i Selvstyret og Kommunerne.

Figur 1.6: Hovedindsatsområder i reformspor 3 - Modernisering af den offentlige sektor

Nøgleinitiativer i reformspor 3

Bedre økonomistyring i den samlede offentlige sektor

- Ny budget- og regnskabslov
- Udvikling af økonomistyringskompetencerne i den offentlige sektor
- Udgiftsanalyser
- Mål- og resultatstyring

En mere hensigtsmæssig organisering og en balanceret udvikling af landet

- Opfølgning på strukturreformen – bedre organisering af den offentlige sektor
- Forberedelse af ny udligningsordning
- Sektorplanlægning
- Kompetente medarbejdere og ledere

Digitalisering af processer, opgaveløsning, planlægning og af borgerbetjening

- Grunddata-programmet, fælles-offentlige systemer som fundament for den videre digitalisering
- Konsolidering af digitaliseringsindsatserne
- Velfærd, identitet, borger og demokrati som omdrejningspunkter for den videre digitale strategi

Smartere løsninger og bedre plads til det private initiativ

- Elektronisk fakturabehandling
- Professionalisering af bygningsdrift og -vedligeholdelse
- Etablering af fælles, koordinerende funktioner i det offentlige
- Bedre indkøb

Tidlig forebyggende indsatser

- Optimering af samspillet mellem sundhedsområdet og andre sektorer
- Ny socialpolitisk strategi for udsatte børn og unge

Kilde: Finansdepartementet

Reformspor 3: Modernisering af den offentlige sektor

Mål for reformspor 3

Overordnede mål

- Balance i økonomien i henholdsvis selvstyret og alle 4 kommuner senest i 2018

Bedre økonomistyring i den samlede offentlige sektor

- Fælles grunddata senest i 2020

Digitalisering af processer, opgaveløsning, planlægning og af borgerbetjening

- Målbare mål for digitaliseringsgrad i frohold til borgerrelaterede henvendelser

Tidlig forebyggende indsatser

- Målbare mål for tidlige, forebyggende indsatser på henholdsvis social- og sundhedsområdet

Reformspor 4: Øget selvforsørgelse gennem reform af velfærdsydelse, skattesystemet og boligområdet

Velfærdssamfundet skal indrettes, så det fungerer som et økonomisk sikkerhedsnet for borgerne. De offentlige ydelser skal gå til borgere med størst behov, og samtidig skal velfærdssystemet skabe incitament til selvforsørgelse og arbejdsmarkedsdeltagelse.

Figur 1.7: Hovedindsatsområder i reformspor 4 - Øget selvforsørgelse gennem reform af velfærdsydelserne, skattesystemet og boligområdet

Nøgleinitiativer i reformspor 4

Alle skal bidrage til og have andel i økonomisk vækst

- Skattelettelse til lav- og mellemindkomstgrupperne - beskæftigelsesfradrag
- Løsning af samspilsproblemer - fokus på børnefamilier
- Løsning af gælds- og likviditetsproblemer i det nuværende system
- Målrettede velfærdsydelser
- Satsregulering af alle sociale ydelser
- Implementering af førtidspensionsreform - Bedre visitering - flere skåne- og flexjob
- Tilpasning af refusionsordninger mellem selvstyret og kommunerne

Brede skattebasen ud

- Beskatning af kapitalgevinster
- Opstramning af A-skattebegrebet
- Ilanngasivik - effektivisering og forenkling af skattesystem

Øget selvforsyning på boligområdet

- Undgå vedligeholdelseefterslæb i fremtiden - sikre midler til vedligehold gennem huslejen
- Flere skal have mulighed for at eje deres egen bolig - gradvis udfasning af personaleboliger
- Målretning af boligsubsidier - nybyggeri af lejeboliger primært til lavtlønnede - små boliger
- Offentlige lånemuligheder tilpasses efter boligmarkedet - rentetilskud til boliglån
- Plads til private investeringer i boligbyggeri - brug af OPP-løsninger overvejes
- Bedre organisering af det offentlige ejerskab og administration på boligområdet

Fremtidssikring af pensionssystemet

- Højere dækning af arbejdsmarkedspensioner
- Flest muligt skal have deres egen pensionsopsparing
- Øget incitament til at blive på arbejdsmarkedet - løsning af samspilsproblemer
- Fremrykning af beskatning på udenlandske arbejdsmarkedspensioner

Kilde: Finansdepartementet

Reformspor 4: Øget selvforsørgelse gennem reform af velfærdsydelserne, skattesystemet og boligområdet

Mål for reformspor 4

Overordnede målsætninger

- *Beskæftigelsesfradraget skal fuldt indfaset svare til en indkomstfremgang på 1.000 kr. om måneden for en lønmodtager under en SIK-overenskomst. Det svarer til en skattelettelse på omkring 10 procent for denne gruppe*
- *Målbart mål for flere fra offentlig forsørgelse i beskæftigelse*
- *Målbart mål for, at andelen af borgere på længevarende overførsler skal reduceres i 2030*
- *Målbart mål for, at en større andel af befolkningen har egen og større pensionsopsparing*
- *Målbart mål for, at flere skal selvforsyne sig med bolig på kommercielle vilkår i egne boliger*
- *Offentlige subsidierede boliger skal målrettes borger, der ikke kan boligforsyne sig selv på markedsvilkår, og der skal opstilles et mål for reduktion af behovet for subsidier til boligbyggeri frem mod 2030.*

Holdbarheds- og vækstplanens fire reformspor indeholder mange indsatser og initiativer, der skal ses som investeringer i fremtiden. Det kan være investeringer i en forbedret infrastruktur, som giver et afkast og nye muligheder. Det kan også være investeringer i at skabe bedre muligheder for den enkelte og derved bidrage til at udløse det potentiale, som alle har.

De fire reformspor vil i praksis skulle gennemføres over en årrække. De vil gradvist skabe øgede indtægter eller besparelser i den offentlige sektor. Det herved opståede økonomiske råderum skal bruges på indsatser, der dels opretholder de basale kerneydelser i den offentlige sektor, dels til investeringer til sikring af en fortsat holdbar økonomi i den offentlige sektor og vækst den private sektor også på længere sigt.

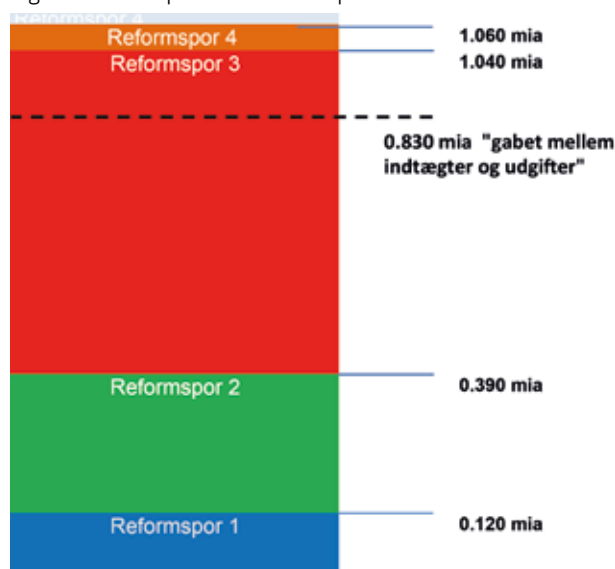
Samlede effekt af de fire reformspor

De 4 førnævnte reformspor vil kunne bidrage samlet med 1.060 mio. kr. til forbedring af de offentlige finanser i 2030, se figur 1.8.

1. Øget uddannelsesniveau, 120 mio.kr.
2. Fremme vækst og omstilling til en flerstrengt økonomi, 270 mio.kr.
3. Modernisering af den offentlige sektor, 650 mio.kr.
4. Øget selvforsørgelse gennem reform af velfærdsydelserne, skattesystemet og boligområdet, 20 mio.kr.

Ved hjælp af de fire reformspor lukkes gabet mellem udgifter og indtægter, det såkaldte holdbarhedsproblem for de offentlige finanser, som er ca. 830 mio., lf. Figur 1.8. Resultatet af de fire reformspor er naturligvis forbundet med nogen usikkerhed og det samme må til dels siges om den eksakte størrelse af dette gab mellem udgifter og indtægter¹. Det er dog ingen tvivl om, at der er behov for reformer for at lukke for det store hul mellem indtægter og udgifter. Med andre ord skal der handles for at få balance i økonomien og dermed sikre fremtidens velfærd og velstand.

Figur 1.8 Status på de fire reformspor

Kilde: Finansdepartementet

¹ Den af Økonomisk Råd anvendte holdbarhedsmodel bygger på en række forudsætninger, når den skal fremskrive udgifter og indtægter i det offentlige over en længere årrække, herunder nøgletal for BNP-udvikling, inflationsrate og vækstrate i det offentlige forbrug. Holdbarhedsmodellen anvendes til at afdække, om den økonomiske politik giver en holdbar udvikling i de offentlige finanser frem mod 2030 – og længere. Det er naturligvis svært at forudsige, hvordan disse nøgletal udvikler sig over så mange år, men Økonomisk Råd anvender kvalificerede forudsætninger med afsæt i historiske data og sammenlignelige økonomier. Det af holdbarhedsmodellen beregnede underskud på de offentlige finanser i 2013 er pt. på ca. 880 mi 5-tal) og påvirkes ud over nævnte nøgletal også af den demografiske udvikling. Grundlæggende anvendes de samme nøgletal og befolkningsfremskrivninger i holdbarheds- og vækstplanen, med mindre konkrete reformer kan påvirke disse i positiv retning. Et eksempel herpå er forslaget til ny budget- og regnskabslov for den offentlige sektor, der vil nedbringe realvæksten i de offentlige udgifter og således medvirke til at nedbringe det ellers fremskrevne underskud på de offentlige finanser i 2013.

LANGSIGTEDE POLITISKE MÅLSÆTNINGER SOM STYRINGSVÆRKTØJER

Der er internationalt stigende fokus på langsigtede målsætninger. De indgår i stigende grad i den politiske styring af samfundsudviklingen her i landet på de enkelte sektorområder og tværgående i den økonomiske politik.

Særligt på uddannelsesområdet har der i skiftende uddannelsesstrategier og -planer i mere end 10 år været udstykket langsigtede politikmål og udvalgt indikatorer for at måle på fremskridtene. Målene er formuleret af Naalakkersuisut og tiltrådt af Inatsisartut, men indgår samtidig i partnerskabsaftalerne med EU. Af disse følger samtidig, at en række opstillede mål skal nås for at få den fulde betaling fra EU.

EU arbejder tilsvarende med langsigtede målsætninger, herunder de såkaldte 2020 målsætninger på det sociale område. Sådanne målsætninger bruges endvidere til at belyse udviklingen på tværs af landegrænser, herunder også i forhold til konkurrenceevnen landene imellem. Dette sker blandt andet på råstofområdet af det såkaldte Fraser-institut og mere bredt i forhold til erhvervsudviklingen via World Economic Forum's årlige rapport om konkurrencedygtighed.

Sådanne målinger kan være nyttige for at perspektivere de politiske diskussioner og prioriteringer, også her i lan-

det. Det kan herunder bidrage til at søge inspiration fra andre lande, end vi normalt sammenligner os med og dermed til nye måder at løse problemer på.

Holdbarheds- og vækstplanen er langsigtet og fremhæver de væsentligste områder, der vedholdende skal holdes fokus på for at skabe en bæredygtig udvikling. Nogle af effekterne kan have længere perspektiv, mens andre har kortere aftryk. Det er væsentligt, at de langsigtede effekter og strukturforbedringer tænkes ind i alle større initiativer, så de kan bidrage til en holdbar økonomisk udvikling, og der løbende sker en fremdrift inden for de enkelte sektorer.

Grønland deltager i forskellige sammenhænge internationalt i Norden, i Arktisk Råd og i FN. I nogle sammenhænge er der indgået aftaler med andre lande eller tiltrådt konventioner, der binder Grønland. Derfor er det hensigtsmæssigt både at kunne belyse sig i disse sammenhænge og afrapportere løbende, blandt andet i forhold til de FN-konventioner, som er tiltrådt. I tekstboks 1.1 beskrives sammenhængen mellem FN's 17 globale udviklingsmål og arbejdet bæredygtig udvikling i Grønland, som blandt andet er en del af holdbarheds- og vækstplanen.

Tekstboks 1.1. FN's 17 globale udviklingsmål hænger sammen med Grønlands mål om bæredygtig udvikling

FN's generalforsamling vedtog den 25. september 2015 17 nye verdensmål for en bæredygtig udvikling eller Sustainable Development Goals (SDG). De 17 udviklingsmål er globale og vil gælde for alle lande.

Det forventes, at landene formulerer nationale mål og delmål på grundlag af de globale mål og vejledt af det globale ambitionsniveau. Målene i FN's nye 2030-dagsorden er i sigens natur meget brede og overordnede, men giver alligevel nogle klare pejlemærker for de indsatser og prioriteringer, som verdenssamfundet nu har sat på dagsordenen globalt.

Det handler om ligestilling, børns rettigheder, uddannelse til alle, fredelige samfund og retssikkerhed, vand, energi, miljø og klima, gældsudvikling, bæredygtig inklusiv vækst, bæredygtig ressourceudnyttelse, kulturel mangfoldighed og social sammenhængskraft ved større reformer og store forandringer i erhvervsstrukturen. Dette er helt relevant for Grønland.

I et internationalt og nordisk perspektiv har man i mange år operationaliseret arbejdet med bæredygtighedsbegrebet i tre dimensioner: økonomisk bæredygtighed, social bæredygtighed og miljømæssig bæredygtig. Grønland har selv tilføjet en kulturel dimension, så arbejdet med bæredygtighed her i landet har både en økonomisk, social, miljømæssig og kulturel dimension.

Bæredygtig udvikling kan beskrives som en vision for fremtiden. Bæredygtig udvikling er at tage ansvaret for resultaterne af det vi gør nu og her, og som samtidig har konsekvenser for andre langt ud i fremtiden, eller for andre, der lever et andet sted. Det handler om at sikre en udvikling, der imødekommer et samfunds øjeblikkelige behov uden at gå på kompromis med de fremtidige generationers muligheder for at sikre sig deres behov.

I det nordiske samarbejde under Nordisk Ministerråd har arbejdet med bæredygtig udvikling længe været højt prioriteret. Den nordiske holdbarheds- og bæredygtighedsstrategi med dertil hørende indikatorer har i en årrække fungeret som pejlemærke for samarbejdet. Som opfølgning på FN's SDG dagsorden er det besluttet, at arbejdet med bæredygtig udvikling i det nordiske samarbejde skal koordineres med de 17 nye udviklingsmål. Herunder skal det afdækkes, om de eksisterende nordiske bæredygtighedsindikatorer skal revideres.

Grønlands nationale opfølgning og implementering af SDG 2030 dagsordenen vil i første omgang fokusere på en systematisk kortlægning af eksisterende initiativer og strategier.

FN's 17 udviklingsmål er præsenteret for en kreds af planlæggere fra kommunerne og sektoransvarlige i Selvstyrets fagdepartementer ved et tværoffentligt seminar februar 2016.

Arbejdet med at sikre en bæredygtig udvikling er naturligt at integrere i den almindelige strategiuudvikling. Det er ikke en løse oven opgave for særligt interesserede, hvis de politiske målsætninger om bæredygtighed skal omsættes til konkret handling. FN's 17 globale udviklingsmål er gode, når der skal sikres større transparens og sammenhæng imellem kortsigtede og langsigtede initiativer og indsatser i alle sektorer, så bæredygtig udvikling er udgangspunktet og indgår som en integreret del af sektorstrategierne.

Kilde: Finansdepartementet

Reformspor 1:

ØGE UDDANNELSESNIVEAUET

Mål for reformspor 1

- Minimum 85% af alle børn skal være i dagtilbud i 2024
  - 70% af alt personale i daginstitutionerne skal være uddannet i 2024
  - 92% af alt personale i folkeskolen skal være uddannet i 2024
  - Andelen af elever der afslutter en folkeskoleårgang og påbegynder en ungdomsuddannelse samme år skal være på minimum 30% i 2024
  - Alle 16-18 årige skal aktiveres via organiserede uddannelses tilbud, og det er målet, at ungemålgruppen (unge uden uddannelse eller job) reduceres til max. 25% i 2024
  - I 2024 skal der være minimum 246 flere lærepladser, end der var i 2015 svarende til en stigning på 32%, og antallet af gennemførte erhvervsuddannelser skal stige med 98 personer svarende til 22 % fra 2015 til 2024.
  - Gennemførelsesprocent skal stige frem mod 2024; fra de nuværende tal i 2015;
  - GUX - 75% i 2024 fra 50%
  - EUD - 65% i 2024 fra 47%
  - KVVU - 60% i 2024 fra 59%
  - Bachelor - 60% i 2024 fra 45%
  - Kandidat - 85% i 2024 fra 71%
  - Gennemsnitsalderen ved afsluttet uddannelse skal nedbringes fra i dag frem mod 2024
1. GU - 20,5 i 2024 fra 22
  2. EUD - 26,0 i 2024 fra 29,1
  3. KVVU - 26,0 i 2024 fra 33,3
  4. Bachelor - 26 i 2024 fra 33,3
  5. Kandidat - 28,0 i 2024 fra 31,4

Mennesker er vort lands vigtigste ressource. Dette bør afspejles i indsatserne inden for en række sektorer, herunder gennem initiativer på arbejdsmarkedsområdet, i indretningen af det sociale system og ikke mindst inden for uddannelsessektoren. Et meget lavt befolkningstal gør det af afgørende betydning, at kunne trække på de ressourcer og potentialer, som det enkelte individ har.

Både for samfundet og for den enkelte er det derfor vigtigt, at mulighederne for at tage en god uddannelse tilbydes alle i vort land. Uddannelsessystemet skal være sammenhængende og uden blindgyder, ligesom der skal være et øget fokus på kvalitet i uddannelserne. Gennem en styrket økonomisk og strategisk planlægning kan vi her få mere ud af landets menneskelige ressourcer.

En vigtig parameter for at forbedre landets konkurrenceevne er, at virksomhederne har adgang til kompetent arbejdskraft. Uddannelsessystemet skal derfor leve op til internationale standarder for kvalitet i uddannelserne, og dem der gennemfører en uddannelse, skal besidde færdigheder på et sammenligneligt niveau med personer uddannet i de lande vi konkurrerer med. Den øgede internationalisering betyder samtidig, at det bliver stadig mere relevant at gennemføre dele af et uddannelsesforløb i udlandet. Dette vil styrke de studerende i forhold til konkurrence på arbejdsmarkedet fra udenlandske arbejdstagere og gøre dem mere attraktive, når udenlandske virksomheder investerer her i landet.

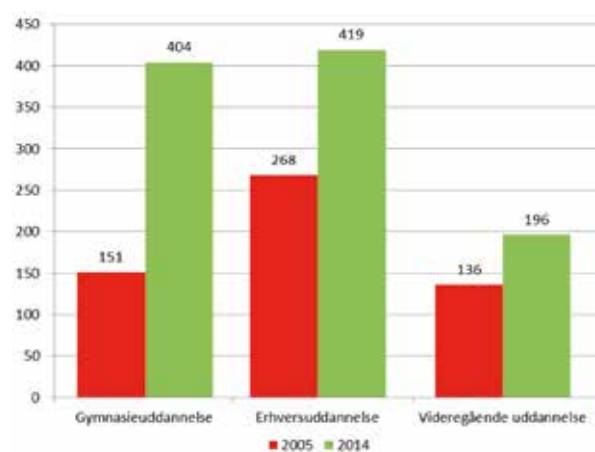
I 2005 kom den første uddannelsesplan. Siden da er antallet, som fuldfører en uddannelse, steget markant. 86 % flere gennemførte en kompetencegivende uddannelse i 2014 i forhold til 2005. Det har betydet, at andelen af befolkningen med en erhvervskompetencegivende uddannelse i samme periode er steget med 4 %-point. Det er en positiv udvikling, og vi skal sikre, at den fortsætter fremover.

Det er vigtigt, at vi systematisk og målrettet videreudvikler området for at bygge oven på de hidtidige fremskridt, da uddannelse spiller en helt central rolle i forhold til samfundsudviklingen.

Naalakkersuisut vil arbejde for at endnu flere gennemfører en uddannelse og dermed får bedre mulighed for at

forsørge sig selv og sin familie. Hovedfokus vil være på at forbedre grundskolen og på, at flere får en erhvervskompetencegivende uddannelse. Dette er en national opgave af højeste prioritet.

Figur 1.1. Antallet af studerende der gennemfører en uddannelse; 2005+2014

Kilde: Grønlands Statistik

Vi mangler arbejdskraft over hele landet og i alle sektorer og har derfor behov for udefrakommende arbejdskraft til mange jobs. Både den enkelte borger, familierne, samfundet og uddannelsesinstitutionerne samt virksomhederne må tage ansvar for at løfte uddannelses- og kompetenceniveauet, så vi undgår at blive tilskuere til udviklingen og i højere grad selv kan besætte stillingerne.

Grønland er et af de lande i verden med de højeste udgifter til uddannelse pr. indbygger. Selv om der sker fremskridt på området, er resultaterne fra investeringerne på området endnu ikke tilfredsstillende. Vi er langt fra de lande vi normalt sammenligner os med. Derfor skal der en forstærket og mere målrettet indsats til for at gøre vores uddannelsessystem mere omkostningseffektivt, så det generelle uddannelsesniveau kan løftes, og der bliver et bedre match mellem kompetencerne i befolkningen og efterspørgslen på arbejdsmarkedet, hvor der løbende stilles højere krav til arbejdstagerne.

Derfor skal uddannelserne udvikles i takt med arbejdsmarkedets behov, så der er sammenhæng mellem kompetencer og arbejdsmarkedets efterspørgsel. Dette gælder

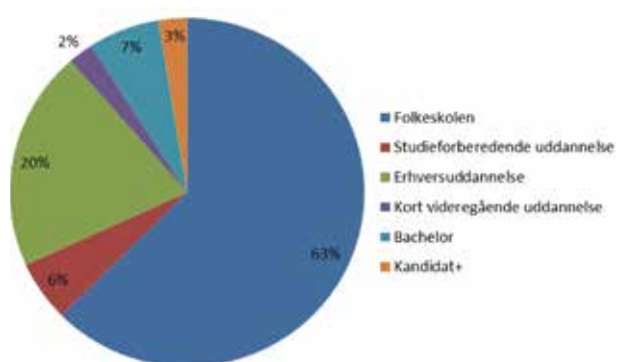

i forhold til eksisterende virksomheder og institutioner ud fra de aktuelle og forventede behov, og det gælder i forhold til etablering af nye væksterhverv.

Et højere uddannelsesniveau kan også være med til at skabe vækst og udvikle det private erhvervsliv gennem mere innovation.

Figur 1.2 illustrerer, at kun 32 % af befolkningen mellem 15 og 69 år har en erhvervskompetencegivende uddannelse, mens 63 % har folkeskolen som højest fuldførte uddannelse. Selvom uddannelsesniveauet gennem de seneste år har været stigende, er der stadig store udfordringer i uddannelsessystemet.

Figur 1.2. Befolkningens højest fuldførte uddannelse, 15-69 år (2014)

Kilde: Grønlands Statistik

Udfordringer i uddannelsessystemet i dag

Alt for mange unge forlader folkeskolen med for dårlige kundskaber i sprog og matematik. Over 60 % af afgangseleverne fik prøve karakterer på E og derunder i skriftlig engelsk og matematik i 2015. Det betyder, at mange af disse unge har behov for opkvalificering, før de kan fortsætte i videre uddannelse.

Resultatet er, at 41 % af eleverne i 2014 ikke gik i gang med enten en ungdomsuddannelse eller et efterskoleforløb direkte efter folkeskolen. Kun ca. 15 % af afgangseleverne gik direkte videre på en ungdomsuddannelse (erhvervsuddannelser eller studieforbereende uddannelser) umiddelbart efter folkeskolen. Dette tal er endog meget lavt internationalt set.

Ungemålgruppen, som er de 16-18 årige, som ikke er i gang med en ungdomsuddannelse eller efterskole, var i 2014 på 63,5 %.

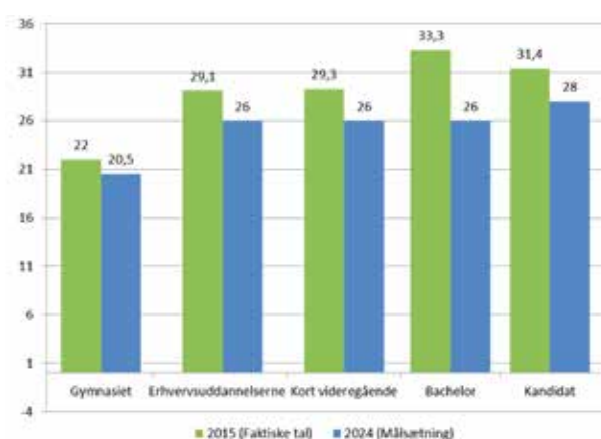
Opkvalificeringen i dag i form af efterskoleophold og Pia-reersarfiit koster årligt landskassen omkring 100 mio.kr. Hertil kommer kommunernes årlige omkostninger til Pia-reersarfiit på 50 mio. kr. Disse midler til brobygningstager går ikke alene til gruppen af 16-18 årige, men også til ældre personer. Det er imidlertid uanset målgruppen et stort beløb, som det grundlæggende er nødvendige at prioritere, så længe en så stor del af afgangseleverne fra folkeskolen ikke er parate til at gå direkte i gang med en ungdomsuddannelse. De mange midler til brobygningstiltag er en del af den høje pris, som samfundet betaler løbende for, at folkeskolens resultater er mangelfulde.

Når der anvendes midler til opkvalificering i denne størrelsesorden, skal det naturligvis sikres, at udvikling og revision af uddannelsesstilbuddene sker på et systematisk grundlag. Det er herunder væsentligt, at det systematisk registreres, hvem der deltager i hvilke udviklingsforløb, så det er muligt at følge deltagerne i årene efter opkvalificeringen.

Det skal være muligt at sammenkøre oplysninger om deltagerne i opkvalificeringsforløbene med oplysninger om de samme personer fra andre statistiske registre. Det er eksempelvis relevant at se, om deltagerne i opkvalificeringsforløbene har lettere ved at finde beskæftigelse eller i større omfang starter på ungdomsuddannelser.

Når mange unge enten ikke kommer i gang med en uddannelse eller først kommer i gang meget sent, rammes den enkelte økonomisk i forhold til den såkaldte livsløn, mens samfundet får lavere skatteindtægter og højere sociale udgifter. Det sene tidspunkt for, hvornår de unge færdiggør deres uddannelse, medvirker i væsentlig grad til at forstærke holdbarhedsproblemet i kommunernes og selvstyrets økonomi. Den høje gennemsnitsalder ved færdiggørelsen af uddannelserne er illustreret i figur 1.3.

Figur 1.3. Gennemsnitsalder ved gennemført uddannelse

Kilde: Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke (Uddannelsesstrategi 2014)

For at få unge til at tage en uddannelse er det vigtigt, at kvaliteten i folkeskolen forbedres, og at de unge fastholdes i uddannelsessystemet og fortsætter i uddannelse efter folkeskolen.

Udover at få de unge hurtigere i gang med en uddannelse, er det også vigtigt at få de unge til at gennemføre en uddannelse. Frafaldet på uddannelserne i dag er meget højt og ligger i gennemsnit på over 50 %, som det fremgår af figur 1.8.

Samtidig er studietiden på de videregående uddannelser meget højere end den normerede studietid (se 1.10). Den høje frafaldsrate og forsinkelser gennem uddannelsessystemet er dyrt både for den studerende selv og for landskassen. Den høje frafaldsrate medfører spildte ressourcer til uddannelserne, mens forsinkelser resulterer i flere udgifter til uddannelsesstøtte (US) og kollegiekapacitet. Endvidere går den studerende glip af en højere indkomst ved at være færdiguddannet og landskassen mister de tilhørende højere skatteindbetalinger. Der skal derfor arbejdes mere systematisk med at identificere baggrunden for det høje frafald i uddannelsessystemet med henblik på at kunne nedbringe dette målrettet.

Naalakkersuisuts uddannelsesstrategi

Uddannelsesstrategien indeholder Naalakkersuisuts overordnede vision for uddannelsesområdet samt mål-

sætningerne for de enkelte områder i uddannelsessystemet. Naalakkersuisut arbejder for at øge kompetenceniveauet i hele samfundet og sikre et effektivt uddannelsessystem, hvor de unge kommer hurtigere gennem deres uddannelse og får en succesfuld start på arbejdsmarkedet. Det overordnede mål for uddannelsesområdet er:

Af årgangene, som afslutter folkeskolen fra 2015, skal 70 % opnå en erhvervskompetencegivende uddannelse inden de fylder 35 år.

Uddannelsesplan II indeholder de initiativer, der skal implementeres i arbejdet med at nå visionen og målsætningerne i uddannelsesstrategien.

1.1 Øge elevernes faglige kompetencer – så flere får en uddannelse

For at øge uddannelsesniveaue i hele samfundet er en tidlig og helhedsorienteret indsats vigtig. Førskoleområdet og folkeskolen er nogle af Naalakkersuisuts fokusområder, da de er altafgørende for udviklingen af børnenes faglige og sociale kompetencer, og skal bane vejen for det videre forløb i uddannelsessystemet.

Førskolen

Naalakkersuisut ønsker at sikre offentlige tilbud til alle børn i førskolealderen for at give børnene de bedste forudsætninger for læring i deres skoletid og efterfølgende videre uddannelsesforløb. Hvor der i dag ikke findes dagtilbud, især i byggerne, skal der derfor arbejdes på at udvikle dagtilbud, herunder gennem tilpasning og udvidelse af eksisterende rammer. Naalakkersuisut vil gå i dialog med kommunerne herom, herunder om, hvordan en udvidelse af førskoletilbuddet til langt flere mest hensigtsmæssigt kan organiseres og finansieres, idet kommunerne også må forventes at skulle løfte en del af finansieringsbyrden. Uden anlægsudgifter vil det koste 43 mio. kr. årligt, hvis 85 % af alle børn skal være i dagtilbud i 2024. I beregningen indgår en omkostning på 86.000 kr. pr. barn. 500 mangler en plads i 2024 forhold til målet på 85 %.

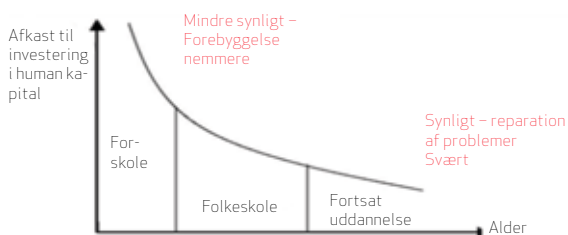
Det er vigtigt, at personalet i daginstitutionerne har de nødvendige redskaber og kompetencer til at støtte børnenes udvikling, herunder især børn med særlige behov. Derfor arbejdes der på at få flere uddannede pædagoger,

samt at sikre at uddannelserne giver de rette kompetencer til at kunne rumme alle børn uafhængig af social baggrund. I dag er kun 56 % af personalet i daginstitutionerne uddannede, og kommunerne melder om problemer med fastholdelse af personalet. Derfor er det vigtigt at kigge på personalets (løn)vilkår, og at det undersøges, hvordan vi kan fastholde og sikre mere uddannet personale i daginstitutionerne. En dialog herom vil også skulle tages med organisationerne på området.

For at sikre en optimal læring og udvikling i dagtilbuddene skal der udvikles værktøjer til at screene børnenes helbred, udvikling og skoleparathed. Undersøgelser har vist, at indsatsen overfor udsatte børn har den største effekt, hvis der sættes ind allerede i førskolealderen – se figur 1.4. En økonomisk investering i førskoleområdet vil på langt sigt derfor være gavnlige for samfundet og for det enkelte barn.

Figur 1.4. Afkast i investering i human-kapital i forskellige stadier (Heckmann kurven)

Betydningen af tidlig indsats

Kilde: Økonomisk Råd (efter James Heckman)

I reformspor 3, modernisering af den offentlige sektor er der et underafsnit om tidlig, forebyggende indsats på sundheds- og socialområdet, som også forventes at kunne have gavnlige effekter i forhold til indsatserne i reformspor 1 – uddannelse.

Førskolen – initiativer

- Dagtilbud til alle
- Uddannelse og opkvalificering af personalet
- Implementering af den gode daginstitution (Meeqqerivitsialak)
- Helhedsorienteret tidlig indsats

Folkeskolen

Folkeskolen er det vigtigste indsatsområde på uddannelsesområdet. Folkeskolen er det fundament, som videreuddannelse bygger på. Når de unge går ud af folkeskolen, skal de have opnået de nødvendige kompetencer for at påbegynde et ungdomsuddannelsesforløb.

Efter evalueringen af folkeskolen i 2015 og opfølgningen på denne kan der opstilles følgende indsatser og initiativer for at sikre en bedre folkeskole, som kan leve op til intentionerne i folkeskolereformen fra 2003:

Folkeskolen – initiativer

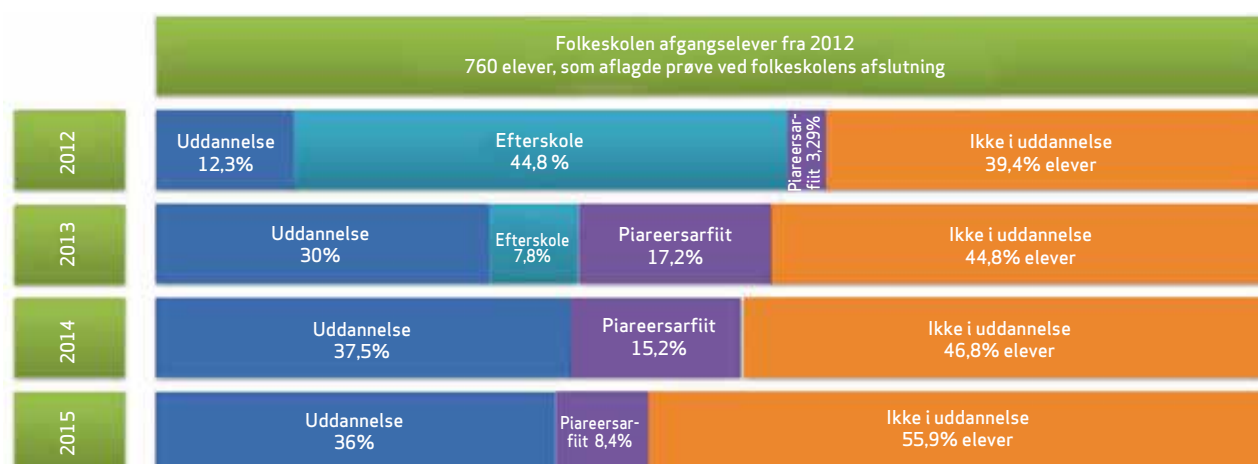
- Kvalitets- og skoleudvikling - skolestruktur
- Skolelederuddannelse - uddannelse og opkvalificering af undervisere
- Udvikling af handleplaner/elevmapper
- Øget fokus på fremmedsprog og matematik – øget brug af IKT i undervisningen
- Særlig indsats rettet mod ældstetrinnet
- Sammenhængende indsatser - styrkelse af skole-hjem samarbejdet

For at højne kvaliteten i undervisningen og elevernes faglighed vil Naalakkersuisut arbejde for, at der er kvalificeret og uddannet personale i folkeskolerne som undervisere. Vi skal have genskabt respekten om lærergeneringen og respekten for folkeskolen. Det er et fælles ansvar for alle folkeskolens interessenter.

Det er vigtigt, at folkeskolerne udarbejder læringsmål gennem handleplaner, så alle elever møder de nødvendige boglige udfordringer. Hensigten med udarbejdelse af handleplaner er at dokumentere, hvorledes den enkelte elev opnår de centralt fastsatte læringsmål.

I bygderne var kun 51 % af undviserne uddannet i 2014. Derfor skal der de kommende år være øget fokus på opkvalificering samt brugen af fjernundervisning, ligesom det er nødvendigt at se på, hvordan der opnås den bedst mulige udnyttelse af den ressource, som gode, uddannede lærerkræfter udgør. Herunder skal der både ses på mulighederne for, at flere lærere kan undervise mest muligt i linjefag, og der er tilstrækkeligt uddannede linjefagundervisere i hovedfag som grønlandsk, fremmedsprog og matematik.

Figur 1.5. Ungemålgruppen

Kilde: Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke

Herudover må de tilbagevendende meldinger om højt lærerfravær og svingende engagement tages seriøst. Dialogen med lærerens organisation, IMAK, om arbejdsmiljøet i folkeskolen skal prioriteres og lede til forbedringer. Det er vigtigt at genskabe respekten om lærergerningen og gøre den attraktiv som karrierevej for dygtige unge studerende.

Ilisimatusarfik har taget initiativ til en evaluering af læreruddannelsen med nedsættelse af et ekspertpanel og indhentning af data og vurderinger, som belyser kvaliteten af uddannelsen.

Evalueringen viser, at uddannelsen i dag har en række alvorlige kvalitetsudfordringer og ikke på en tilfredsstillende måde imødekommer behovet for kvalificerede lærere i folkeskolen. Det nedsatte ekspertpanel anbefaler, at universitetet tager initiativ til en omfattende videreudvikling af uddannelsen hen imod en moderne professionsorienteret læreruddannelse med langt bedre kobling til praksis i folkeskolen og med fokus på at opøve solid faglig viden, didaktiske færdigheder og professionskompetence hos de studerende.

Denne anbefaling sker på baggrund af følgende konklusioner fra evalueringen:

- Nyuddannede lærere med utilstrækkelige kompetencer
- Undervisning på for lavt niveau og med for lidt didaktisk indhold

- Svag forskningsbaseret og ringe kontakt til professionen
- Optagelse af for mange studerende med svage forudsætninger
- Utydelig ledelse og uforpligtende kultur

Rapporten fremkommer med mange detaljerede anbefalinger til at få vendt udviklingen, herunder mange med hurtig virkning og simpel gennemførelse. Naalakkarsuisut og relevante parter vil følge op herpå, idet læreruddannelsen har en meget stor betydning for folkeskolen og dermed samfundet bredt set. I dag opnår mange elever ikke de nødvendige faglige kompetencer i folkeskolen til at gå videre i uddannelse. De manglende kompetencer særligt i fremmedsprog betyder, at mange unge i dag ikke kan fortsætte på en uddannelse efter folkeskolen, herunder har problem med at få lærepladser. Derfor vil Naalakkarsuisut nedsætte en ekspertgruppe, der sammen med kommunerne og skolerne skal komme med konkrete anbefalinger til styrke og udvikle fremmedsprogsundervisningen, sprogsynet og læringssynet.

Det er Naalakkarsuisuts grundlæggende opfattelse, at vi som nation vil stå stærkere med et verdenssprog som andetsprog. En sådan ændring vil kunne fremme målet om, at Grønland får flere valgmuligheder globalt og handelsmæssigt. Samtidig ønsker Naalakkarsuisut at bevare muligheden for at udnytte det danske og nordiske uddannelsessystem.

En del af et kommende beslutningsgrundlag vil være en redegørelse med en nærmere beskrivelse af de forventede økonomiske og administrative konsekvenser forbundet med en mulig ændring. Endvidere en afdækning af, hvor mange børn, som ville skulle modtage supplerende modersmålsundervisning på dansk og andre sprog. Dette skal bidrage til et solidt beslutningsgrundlag for Inatsisartut og gøre en eventuel efterfølgende ændring velforberedt.

Der udbydes hvert år kurser på området, og en akademisk diplomuddannelse i dansk som fremmedsprog startede i august 2015. Samtidig er læreruddannelsen under revision for fremadrettet at sikre kvaliteten af de uddannede lærere.

Det er vigtigt for både den enkelte person og for samfundet, at alle har kompetencer i at bruge informations- og kommunikationsteknologi (IKT). Derfor skal alle elever når de forlader folkeskolen være kyndige brugere af IKT.

For at sikre folkeskolerne en bedre mulighed for at gøre brug af IKT i undervisningen er det vigtigt at øge kapaciteten på skoledatanettet. Samtidig vil en fortsat udbygning af teleinfrastrukturen blandt andet understøtte fjernundervisningsmulighederne. I øjeblikket arbejdes der også med en udbygning af en undervisningsportal.

Udviklingen af brugen af IKT i undervisningen kan og skal ikke alene styres oppefra. Den bygger også på initiativer igangsat af ildsjæle og initiativer, der udspringer af samarbejder mellem vidt forskellige aktører, herunder med deltagelse af aktører i udlandet, hvor udviklingen på området mange steder er langt fremme. I tekstboks 1 er beskrevet et initiativ med brug af iPads i undervisningen drevet af to af kommunerne i samarbejde med forskellige aktører og delvist finansieret af Villum-fonden. Qeqqata Kommunian har allerede gode erfaringer med projektet, men påpeger behovet for en systematisk og helhedsorienteret indsats for at realisere intentionerne bag, som også kræver opbakning fra centralt hold.

Tekstboks 1.1 Eksempel på kommunalt initiativ til at få mere IKT ind i undervisningen

Udfordringen er taget op - En del af verden

VILLUMFONDEN bevilgede i 2013 17 mio. kr. til iPad-projektet i Qeqqata Kommunian og Kommune Kujalleq. Det indebærer indkøb af iPads til alle elever og lærere i folkeskolen i de to kommuner. Desuden fik alle klasseværelser projektorer og alle daginstitutioner 10 iPads hver. Endelig blev der i alle bosteder i de to kommuner sat wifi-net op, så der også udenfor skolen er adgang til skolernes servere og internettet.

Qeqqata Kommunian og Kommune Kujalleq bidrager med årlige driftsmidler på henholdsvis 2 mio. kr. og 1,8 mio. kr. til ansættelse af IT-administratorer, drift af wifi-net, udskiftning af iPads og ikke mindst fortsat kompetenceudvikling af lærere og pædagoger på IKT området.

Målet med iPads-projektet har været at forbedre undervisningen og gøre adgang til IKT og internet tilgængeligt for elever og lærere hele tiden. Det omkringliggende samfund og resten af verden bliver lettere en del af undervisningen, når man har digital adgang til den. Undervisningsdifferentiering bliver nemmere, når eleverne enkeltvis eller i grupper kan benytte apps og foto- og videokamerafunktioner til deres iPad.

Skole-hjem samarbejdet forbedres med forældrenes direkte adgang via iPad til et skole-intranet, hvor undervisningsplaner, lektier, fravær og andre oplysninger er tilgængelige. Nogle steder går skolebestyrelserne foran i dette arbejde. Skoleadministrationen lettes, når fravær for lærere og elever registreres on-line og informationen spredes.

iPads-projektet udvikles kontinuerligt, og i 2015 opstartedes Granny Cloud i to bygder Atammik og Kangaamiut. Her undervises eleverne i engelsk af pensionerede lærere fra Canada, Hong Kong, England, Sydafrika og andre lande. Den grønlandske folkeskole bliver mere og mere en del af verdenen.

Kilde: Qeqqata Kommunian

Det er centralt for udvikling af folkeskolen, at der er et godt samspil mellem de væsentligste interesser, herunder ikke mindst, at skole og hjem har fælles mål i forhold til elevernes læring. I de kommende år ønsker Naalakkersuisut fokus på, hvordan forventninger og rammer i hjemmet og i skolemiljøet kan være med til at præge særligt de ældste elevers resultater i folkeskolen. Trintestresultaterne i 7. klasse viser, at udviklingen i elevernes faglighed ikke er blevet forbedret de seneste år. De efterfølgende resultater på ældstetrinnet viser samme resultat og indikerer, at fagligheden ikke øges frem mod afgangsprøven. Her adskiller udviklingen i Grønland sig fra udviklingen i de fleste andre lande, hvor fagligheden også øges på ældstetrinnet i folkeskolen. Derfor er der brug for en særlig indsats rettet mod ældstetrinnet.

Ansvar for driften af folkeskolen ligger i dag hos kommunerne, mens selvstyret via forskellige enheder har ansvaret for uddannelse og efteruddannelse af lærerne, lovgivning og udviklingstiltag målrettet førskole- og folkeskoleområdet blandt andet via udgivelse af undervisningsmaterialer, kursusaktiviteter, evalueringstiltag, analyse, information og tilsyn med lovpligtige aktiviteter i kommunerne på før- og folkeskoleområdet. Evalueringen af folkeskolen har påvist behov for at sikre helhedsorienterede styringsmekanismer, klar ansvarsfordeling mellem aktørerne og en god koordination, så klare udviklingsbehov kan imødegås i folkeskolen. Dette har blandt andet ledt til etablering af en uddannelsesstyrelse under departementet for uddannelse og en øget dialog mellem kommunerne og selvstyret om prioritering af indsatser og ressourcer på folkeskoleområdet.

Det er vigtigt, at kommunerne nu får taget stilling til skolestrukturen i den enkelte kommune, som blandt andet har betydning for anlægssektorplanlægningen med hensyn til kapaciteten af skolerne på de enkelte bosteder og behovet for skolehjem. Det er herunder behov for at afveje hensynet til mulighederne for at sikre uddannede undervisere, økonomi og kvalitet i undervisningen samt hensynet til børnenes og familiernes ønsker.

Ungemålgruppen

Alt for mange af de unge forlader folkeskolen uden tilstrækkelige faglige og måske også personlige kompetencer til at fortsætte i videre uddannelse. Det betyder, at en

stor andel af de unge mellem 16-18 år ikke er i gang med et uddannelsesforløb. Dette illustreres i Figur 1.5., der viser resultatet af en analyse over det videre uddannelsesmæssige forløb af den folkeskoleårgang, der forlod folkeskolen i 2012.

Figur 1.5 viser, at der sker en pæn stigning i andelen, der er gået i gang med en uddannelse i de første par år, men at udviklingen herefter stagnerer, så der tre år efter afgang fra folkeskolen er en meget stor andel, der ikke er i gang med en uddannelse. Dette er uholdbart fremadrettet.

En sen start på en ungdomsuddannelse betyder, at den enkelte kommer senere i gang med at bidrage til sin egen og samfundets økonomi. Det medfører også at alt for mange aldrig kommer i gang med en uddannelse og får svært ved at vinde fodfæste på arbejdsmarkedet. Grønlands Statistik har udviklet en oversigt, så udviklingen i ungemålgruppen kan følges over årene. De seneste tal viser tilbagegang i andelen af unge mellem 16-18 år, der er i uddannelse, på efterskole eller i beskæftigelse. Andelen af unge mellem 16-18 år, der enten ikke er under uddannelse eller i beskæftigelse, er samlet set steget fra ca. 44 % til ca. 52 % fra 2009 til 2014. Dette må betegnes som kritisk både i forhold til den unge selv, af hensyn til målsætningerne i uddannelsesplanen og i den sidste ende for vort samfund.

Naalakkersuisut ønsker derfor i samarbejde med kommunerne at opprioritere indsatsen over for ungemålgruppen gennem forskellige indsatser, herunder bedre vejledning, løsning af lærepladsproblematikken, hurtige opkvalificeringsforløb målrettet unge med faglige problemer i enkelte fag, og længerevarende forløb for unge med et større fagligt efterslæb og andre problemer. Målet er en opkvalificering af de unge, så flere kan fortsætte i uddannelse og gennemføre den.

Tekstboks 1.2 Eksempel på muligt samarbejde for at lette overgangen til erhvervsuddannelserne

Udfordringen er taget op – Muligt samarbejde mellem folkeskolen og Campus Kujalleq

Lige som i resten af landet, har Kommune Kujalleq oplevet, at alt for mange unge ikke kommer i gang med en kompetencegivende uddannelse. De eksisterende overgangsproblemer fra folkeskole til uddannelse for de unge er fortsat ikke løst.

I november sidste år fødtes idéen til at skabe et nyt samarbejde mellem det lokale uddannelsescenter, Campus Kujalleq, og folkeskolen i Qaqortoq. I begyndelsen af december forelå et projektkommissorium, der skulle realisere et forsøgsprojekt allerede fra folkeskolens start, helst fra august 2016.

En projektgruppe blev dannet i kommunalt regi, men med forstanderen fra Campus Kujalleq som projektleder. I slutningen af januar forelå et baseline study som basis for at udvikle nye brobygningstiltag. Hovedintentionen er, at den lokale folkeskole og Campus Kujalleq integrerer dele af deres indsats.

Arbejdet med at udvikle forsøgsprojektet, herunder inddragelse af den kommunale skoleforvaltning og Selvstyrets uddannelsesdepartement er ikke endeligt på plads endnu. Der arbejdes aktuelt på at få de sidste aftaler på plads og truffet de nødvendige beslutninger for at få projektet realiseret

Kilde: Kommune Kujalleq

Et udredningsarbejde gennemført i samarbejde mellem kommunerne og selvstyret igennem 2015 og 2016 peger på behovet for bedre vejledning og på muligheden for at indføre et 11. klasses forløb for de unge, som ikke fortsætter direkte på efterskole eller i ungdomsuddannelse efter folkeskolen. Konkret foreslås det, at eleverne i de nye 11. klasser samles på 4 kostskoler, hvor fokus vil være på opkvalificering i de 4 hovedfag (matematik, grønlandsk, dansk og engelsk) samt i social og personlig udvikling. Målet med initiativet er, at flere af de unge efterfølgende bliver klar til at gå videre i uddannelse.

Samtidig har ungdomsuddannelserne mulighed for at udbyde opkvalificeringsforløb for de unge, som kun mangler opkvalificering indenfor få områder. Det skal sikre, at overgangene til ungdomsuddannelserne lettes, samt sikre at de unge kan gå i gang hurtigere og dermed ikke spilder tiden i flere år og venter på at blive opkvalificeret. Dette er desværre almindeligt i dag, hvorved mange unge vænnes til en uproduktiv tilværelse i lediggang.

For at gøre strukturen i brobygningstiltagene for ungdomsgruppen enklere og mere målrettet foreslås endvidere, at der fremover kun udbydes FA-forløb (AEU-prøverne nedlægges) og begrænsning i antallet af år, som de unge kan bruge på boglige opkvalificeringsforløb.

Herudover skal der sikres flere lærepladser for de unge, herunder gennem udvidelse af mulighederne for skolepraktik for de unge, der ikke selv kan finde en læreplads, mulighed for korte lærlingekontrakter og udvidelse af antallet af korte modulopbyggede erhvervsuddannelser.

Der forberedes herudover en revision af højskoleloven for at gøre flere uddannelsesparate. Højskolernes gennemsnitlige pris per årselev er meget høj. Revisionen skal blandt andet sikre en bedre incitamentsstruktur til at udnytte højskolernes kapacitet og dermed give flere elever mulighed for at tage på højskole.

Nævnte udredningsarbejde foreslår desuden at fjerne forældres minimumsbetalingen for at få unge på efterskoleophold i Danmark for at styrke unge fra økonomisk vanskeligt stillede familiers mulighed for at komme på et ophold.

Disse og eventuelt andre flaskehalsproblemer skal så vidt muligt elimineres for, at få flere unge får en erhvervskompetencegivende uddannelse. Anlægssektorplanlægningen på uddannelsesområdet skal derfor også tilpasses, så den tager højde for en mere ambitiøs ungemålgruppeindsats.

Ungemålgruppen – initiativer

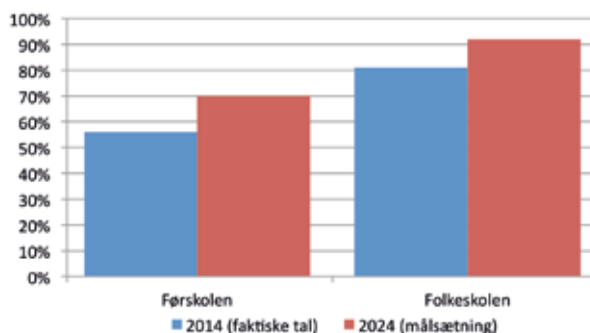
- Bedre vejledning i hele uddannelsessystemet
- Mulighed for 11. klasse for elever, der mangler kvalifikationer til at videreuddanne sig direkte
- Hurtige opkvalificeringsforløb i tilknytning til brancheskolerne
- Forenkling og målretning af strukturen i de længerevarende opkvalificeringsforløb
- Bedre lovgivningsmæssige rammer, så flere unge kan komme på højskole
- Fjernelse af økonomiske barrierer for at unge kan komme på efterskole i Danmark.
- Løsning af lærepladsproblematik – skolepraktik, flere lærepladser og større fleksibilitet
- Anlægssektorplan tilpasses for at fjerne kapacitetsproblemer i forhold til indsatsen

Målsætninger og effekter

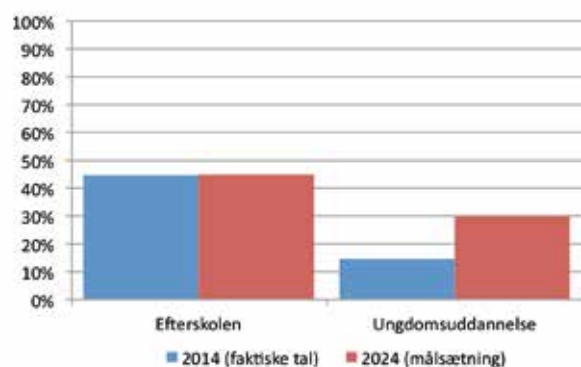
Ovenstående initiativer skal resultere i højere kvalitet og faglighed, så flere elever starter på en uddannelse.

Naalakkersuisuts konkrete målsætninger i uddannelsesplanen og partnerskabsaftalen med EU for andelen af uddannet personale, og andelen der går direkte videre i et andet uddannelsesforløb efter folkeskolen, er vist i Figur 1.6 og Figur 1.7. Grundlæggende ønsker Naalakkersuisut, at alle 16-18 årige kan aktiveres via organiserede uddannelses tilbud, og det er målet, at ungemålgruppen reduceres til max. 25 % i 2024.

Figur 1.6. Målsætninger for andelen af uddannet personale

Figur 1.7. Målsætninger for andelen af folkeskolens afgangselever, der går direkte i gang i et uddannelsesforløb

Kilde: Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke (Uddannelsesstrategi 2014)

Det kan diskuteres, og hvad der skal til for at nå et mere ambitiøst mål i 2024. Der er så store samfundsmæssige gevinster ved at få forbedret resultaterne af grundskolen og få givet de unge en erhvervskompetencegivende uddannelse passende hurtigt derefter, at der bør kunne opnås bred politisk enighed om at skabe forudsætningerne og foretage de nødvendige prioriteringer herfor.

Derfor vil Naalakkersuisut inddrage spørgsmålet om at øge ambitionsniveauet på området i forbindelse med planlægningen af en kommende revision af uddannelsesplanen.

1.2 Optimere og øge kapaciteten – få flere til at gennemføre en uddannelse

For at give mulighed for at en større del af befolkningen kan få en uddannelse er der behov for kapacitetsudvidelse og optimering af kapaciteten. Det gælder især indenfor lærepladser, hvor der i dag er stor efterspørgsel og mangel på praktikpladser.

Manglen på praktikpladser begrænser antallet af optagne elever på erhvervsuddannelserne, som beskrevet i afsnittet om ungemålgruppen. Naalakkersuisut har derfor fokus på at skaffe flere lærepladser både på offentlige og private arbejdspladser samt i Danmark. Der arbejdes endvidere på at øge kapaciteten til skolepraktik.

Der er også et ønske om at øge kapaciteten af uddannel-

ser i landet. For at få flere til at tage en akademisk uddannelse, ønsker Naalakkersuisut at udvide kapaciteten på de professionsrettede bacheloruddannelser og udvide udbuddet af uddannelsespladser med struktur som Center for Arktisk Teknologi (ARTEK), hvor udbuddet af uddannelsen sker i samarbejde med en udenlandsk uddannelsesinstitution. Dette skal naturligvis ske på en måde, der både sikrer den fornødne kvalitet og en forsvarlig økonomi i en udvidelse af kapaciteten, ligesom det skal indgå i anlægssektorplanlægningen på uddannelsesområdet.

Derudover er der igangsat nye korte erhvervsuddannelser for især at opkvalificere den ufaglærte arbejdskraft i byggeindustrien. For at få flere til at tage en uddannelse skal der også gøres brug af uddannelsesmulighederne i Danmark og øvrige udland, idet der hverken er realistisk eller ønskeligt, at alle unge skal færdiguddannes her i landet. De unge skal derfor have information om mulighederne for at studere i Danmark og andre steder i udlandet.

Der er i dag fortsat stor mangel på kollegier pga. en stigning i antallet af uddannelsessøgende, for lav en prioritering af området, og fordi mange ældre kollegier har været ramt af skimmelsvamp. Kollegiemangel kan ofte være en hindring for start af uddannelse. Hvert år betaler landskassen derfor et stort beløb til at leje eksterne lejligheder til de nye studerende. En reform af kollegieområdet skal forbedre udnyttelsen af den eksisterende kollegiekapacitet, så flere får adgang til kollegierne. Samtidig skal reformen indeholde en real regulering på huslejen. For at øge kapaciteten på kollegieområdet er der startet et samarbejde med fonde til etableringen af nye kollegier.

Uagtet samarbejdet med fonde vil Naalakkersuisut som led i sektorplanlægningen på kollegieområdet søge at konvertere de driftsudgifter på mellem 12- 15 mio. kr. der pt. årligt benyttes til at indleje kollegiekapacitet til anlæg af kollegiekapacitet. Dette kan være i form af prioritering på anlægsbudgettet, lånefinansierede offentlige byggerier, offentlige-private-partnerskabe, herunder samarbejder med pensionskasser eller lignende. Dette vil i bedste fald både kunne bidrage til at løfte uddannelsesindsatsen og forbedre holdbarheden i de offentlige budgetter.

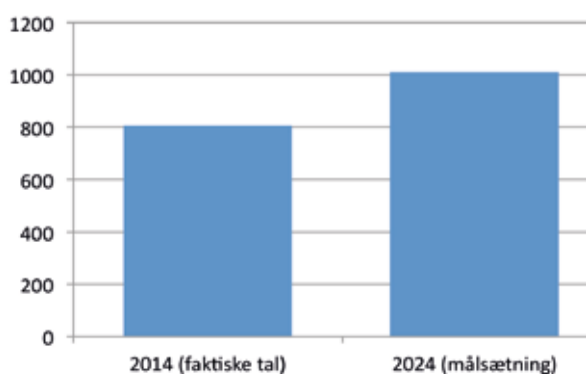
Målsætninger og effekter

Ovenstående indsatser skal medvirke til, at flere får en er-

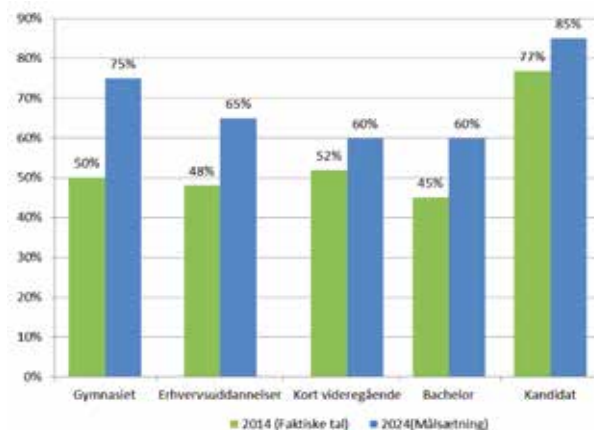
hvervskompetencegivende uddannelse og dermed medvirker til at løfte uddannelsesniveaueet i samfundet.

Naalakkersuisuts konkrete målsætninger for de enkelte dele af uddannelsessystemet ses i Figur 1.8 og figur 1.9. Det er Naalakkersuisuts mål, at der i 2024 er 246 flere lærepladser i virksomhederne end der var i 2015, samt at antallet af gennemførte erhvervsuddannelser stiger med 98 personer svarende til 22 % fra 2015 til 2024,

Figur 1.8. Målsætning for antallet af lærlingepladser i virksomhederne

Figur 1.9. Andel af gennemførte på forløb

Kilde: Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke (Uddannelsesstrategi 2014)

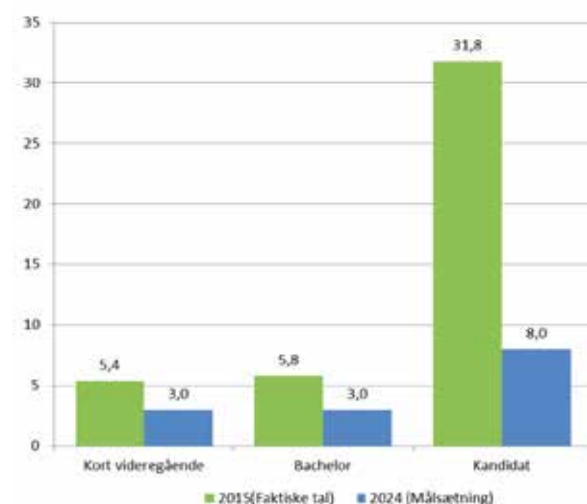
1.3 Øge effektiviteten i uddannelsessystemet – hurtigere ud på arbejdsmarkedet

For at få flere igennem uddannelsessystemet er det vigtigt at have fokus på at sænke frafaldet. Der er i dag alt for mange unge, der ikke gennemfører deres uddannelse. Et af de vigtigste instrumenter for at ændre på dette er at sørge for, at de unge får en god vejledning både i forbindelse med valg af uddannelse og i løbet af uddannelsen. De studerende skal have vejledning og information om deres muligheder i uddannelsessystemet inden de starter, så de vælger en uddannelse, der passer til dem. Det er også vigtigt, at de studerende under studiet kan få støtte og hjælp til både faglige og sociale problemer. Vejledning er højt prioriteret, og der er derfor oprettet Center for Nationalt Vejledning, som blandt andet skal tilbyde psykologisk og social rådgivning og terapiforløb for de studerende. Samtidig er der afsat ekstraordinære midler til frafaldsbekæmpelse ved etableringen af en pulje, som institutionerne kan søge til initiativer som kan nedbringe frafaldet.

Center for National Vejledning er også i gang med at forbedre vejledningen til de unge på folkeskolerne og til dem, som ikke er kommet videre i uddannelse. Der er en stor andel af de unge, der ikke går direkte videre i uddannelse efter endt folkeskole, og det er med til at forsinke de unge i uddannelsessystemet.

Naalakkersuisut vil også skabe økonomisk incitament til at de studerende gennemfører studiet på normeret tid. Det skal gøres gennem en reform af uddannelsesstøtten. Reformen skal sikre, at alle unge uafhængig af bosted og social baggrund har mulighed for at gennemføre en uddannelse samtidig med, at der skabes incitament til at færdiggøre uddannelsen, så uddannelsesstøtten ikke bliver en form for "passiv" forsørgelse for de unge. I figur 1.10 vises målene i uddannelsesplanen for studietid ud over normeret tid i antal måneder på forskellige uddannelser.

Figur 1.10. Studietid udover normeret (antal måneder)

Kilde: Departementet for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke (Uddannelsesstrategi 2014)

Det bemærkes i den forbindelse, at kategorien bachelorer dækker over henholdsvis professionsbachelorer og akademiske bachelorer. En stor del af sidst nævnte vil typisk fortsætte for at opnå en kandidatuddannelse. Som ved de videregående uddannelser er gennemsnitsalderen og frafaldet for elever på en erhvervsuddannelse høj. De unge har svært ved at finde en praktikplads, da virksomhederne foretrækker de ældre lærlinge. Det forventes at indførelsen af 1-årigt grundforløb på erhvervsuddannelserne og korte erhvervsuddannelser, vil medføre at flere påbegynder en erhvervsuddannelse i en tidligere alder. Et grundforløb vil skabe større kendskab til de forskellige retninger, og samtidig give dem ét år til at finde en praktikplads med hjælp fra uddannelsesinstitutionen. Samtidig forventes det, at færre skift mellem skole- og praktikplads og et større ungdomsmiljø vil være medvirkende til at fastholde de unge i uddannelse, imens der vil være besparelser på rejseudgifterne.

Det er ikke alene samfundets ansvar, at de unge gennemfører en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det er i høj grad også den unge og dennes familie, som samfundet med rette kan have en forventning til at skabe sig en tilværelse, hvor den unge så vidt muligt kan forsørge sig selv ved at tage en uddannelse og efterfølgende finde sig en plads på arbejdsmarkedet og herigennem kan bidrage til at finansiere velfærdssamfundet. Det skal således væ-

re en sund balance mellem rettigheder og pligter for den enkelte.

Uddannelserne, fra folkeskole til universitet, skal i højere grad give unge viden om og lyst til at starte egne virksomheder. Der skal derfor være en øget fokus på entreprenørskab i uddannelsessystemet generelt, og der skal være en koordineret og systematisk indsats på dette område. Dette kan give en række positive effekter og understøtte et mål om øget innovation både i den offentlige og private sektor, herunder medvirke til at bane vejen en mere dynamisk erhvervsudvikling.

3. Entrepenørskab i uddannelserne er vigtigt for samfundsudviklingen

Måltrettet uddannelsesaktivitet for at fremme entreprenørskab

Af forskningen fremgår det, at entreprenørskab i uddannelserne har stor indflydelse på de unges handlingsmønstre i forhold til at starte egen virksomhed og at være innovative medarbejdere. Analyserne viser også, at jo flere gange og jo tidligere de unge møder denne undervisning, des højere kvalitet og des større effekt.

Blandt nogle af de mere markante og dokumenterede effekter kan nævnes, at undervisning i entreprenørskab: Øger lysten til at blive iværksætter og bidragende samfundsborger for elever og studerende.

Øger motivationen til at gå i skole og for videre uddannelse.

Påvirker elever og studerendes entreprenørielle adfærd uden for skole og studier.

I grundskolen fører til mere entreprenørskabsundervisning på de efterfølgende uddannelsesniveauer.

Fører til højere indkomst senere i livet – både for selvstændige og for lønmodtagere.

Øger elever og studerendes tro på at kunne bidrage til samfundet.

Kilde: Fonden for Entrepenørskab

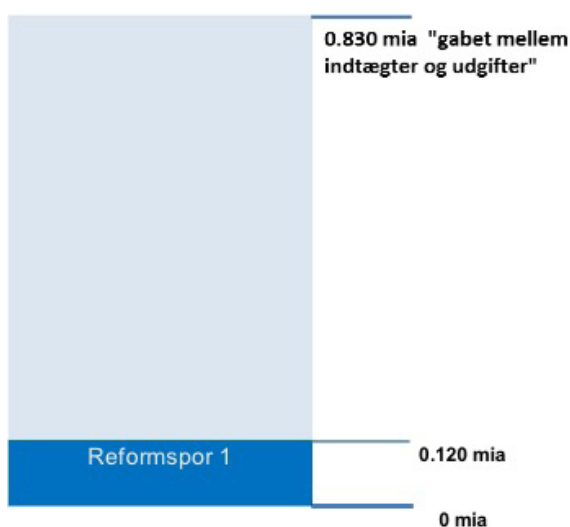
Derfor kigges aktuelt på muligheden for et muligt samarbejde med Fonden for Entrepenørskab, i lighed med det

samarbejde herom, som fonden har formaliseret samarbejde med Færøerne.

Målsætninger og effekter

Ovenstående tiltag, blandt andre, skal resultere i et mere effektivt uddannelsessystem, hvor flere studerende gennemfører deres uddannelse og hvor flere gennemfører på normeret tid. Naalakkersuisuts konkrete målsætninger for gennemførselsprocenten, studietiden for de enkelte uddannelser samt de studerendes alder ved afslutning af uddannelse er illustreret i figurer 1.9, 1.10 og 1.3. Den samlede effekt af reformspor 1 er ca. 120 mio. dk i 2030.

Figur 1.11 Forventede samlede effekt af reformspor 1 i 2030.

Kilde: Finansdepartementet

Reformspor 1	mio
Flere og hurtigere igennem uddannelsen	195
Udgift til flere børn i daginstitutioner	-17
11. classes tilbud	-31
Færre studerende som starter	4
Praktikpladser - skolepraktik	-9
Korte erhvervsuddannelser	-2
Nye naturvidenskabelige udd. + jura	-14
Samlet nettoeffekt	126

Opdeling af de enkelte bidrag i reformspor 1

Reformspor 2:

FREMME VÆKST OG OMSTILLING TIL EN FLERSTRENGET ØKONOMI

Mål for reformspor 2

Overordnede mål for reformspor 2

- Mål for forbedring af benchmark af Grønlands attraktivitet i forhold til at tiltrække udenlandske investeringer til væksterhverv og infrastruktur

Målrettede infrastrukturinvesteringer

- Direkte flyforbindelse ml. hovedbyer i Nordamerika og Europa og Diskobugten og hovedstaden i 2020
- Energi fra vedvarende energi skal udgøre minimum 90 % af Nukissiofiits energiproduktion i 2030

Råstoffer

- Etablering af 2-3 miner inden for 5 års periode, herunder en større mine
- Efterforskningsaktiviteter på minearal- og olieområdet på mindst samme niveau som i 2015

Turisme

- Landbaseret turisme skal stige til 74.500 turister i 2040
- Antallet af krydstogsturister skal stige til 39.000 i 2040

Fiskeri

- Mål for øget økonomisk indtjening pr. beskæftiget i fiskerisektoren
- Indkomsten i det kystnære fiskeri bør som udgangspunkt ikke udvikle sig langsommere end indkomsten inden for fiskeriets landerhverv

Arbejdsmarkedsområdet

- Større andel af de registrerede arbejdssøgende skal kunne omfattes af match gruppe 1 og dermed være eller gøres arbejdsparate
- Et sammenhængende arbejdsmarked, der måles på øget mobilitet på tværs af landet
- Ledigheden blandt unge mellem 18-29 skal frem mod 2030 halveres i forhold til i 2015

Øget vækst og beskæftigelse i den private sektor er afgørende for at sikre fundamentet for fremtidens velfærd og velstand. Vækst og beskæftigelse skal ikke kun skabes i én sektor, men i flere sektorer, så Grønland bliver mindre sårbar over for udsving i udviklingen i eksporten, i dag i praksis fra fiskeriet.

Udvikling af flere bærende erhverv giver bedre mulighed for en mere balanceret udvikling i landet og mindsker samtidig risikoen for store udsving i beskæftigelsen og i den økonomiske aktivitet generelt.

Forbedring af investeringsklima og øget konkurrenceevne

Den nødvendige erhvervsudvikling kommer ikke af sig selv. Den kræver nye investeringer og en systematisk forbedring af konkurrenceevnen. På et seminar for planlæggere fra den offentlige og private sektor i februar 2016 var Grønlands Erhverv inviteret til at holde om organisationens syn på, hvordan vi kan fremme investeringer her i landet. Dette er gengivet i tekstboks 2.1.

Tekstboks 2.1. Hvordan fremmes investeringer i Grønland?

Grønlands potentialer for at tiltrække store udenlandske investeringer er især på følgende områder:

- Råstofområdet (sjældne jordarters metal, guld, nikkel, jern, zink, rubiner m.m.)
- Store energipotentialer i form af vandkraft
- Store potentialer indenfor turisme
- Udbygning af infrastruktur

Niveauet for udenlandske investeringer ligger generelt lavt i Grønland, og det har kun været højt internationalt set i de år, hvor der har været omfattende olieefterforskning. Udfordringerne er:

- Generelt lille kendskab til Grønland i investormiljøet
- Meget sårbar økonomi (indtægter kommer primært fra fiskeri og bloktilskud)
- En økonomi med "mange øer" (små markeder)
- Lille privat sektor
- Lavt uddannelsesniveau
- Høje driftsomkostninger

Barrierer for at tiltrække investeringer:

- En manglende forståelse for kapitalstrukturen ved udenlandske investeringer
- En frygt for at blive snydt – får vi nu vores retmæssige andel af afkastet?
- En mangel på faste rammer (regelmæssige ændringer af de lovgivningsmæssige forudsætninger for investeringerne)
- Manglende kompetencer og ressourcer i det administrative apparat
- En relativ høj virksomhedsbeskatning

Handling 1: Højne den generelle forståelse for, at udenlandske investeringer også

- skaber grønlandske arbejdspladser,
- højner uddannelsesniveauet,
- skaber en mere differentieret erhvervsstruktur,
- giver flere skatteindtægter, men det skal opvejes af et acceptabelt afkast for investorer

Handling 2: Skabe bedre rammer, der sikrer investeringer langsigtet

Set på andre lande i Nordatlanten er der næppe tvivl om, at vi i Grønland har uudnyttede potentialer for erhvervsudvikling på især råstof- og turismeområdet.

For at indfri disse potentialer er det afgørende, at der gøres en målrettet indsats for at forbedre konkurrenceevnen for herigennem at fremme en dynamisk erhvervsudvikling.

Dette kræver både en forbedring af de tværgående rammevilkår, konkrete erhvervsfremme- og markedsføringsaktiviteter målrettet de vigtigste erhvervssektorer og -potentialer samt en aktiv arbejdsmarkedspolitik.

For at kunne benchmarke Grønland kan det overvejes at søge at indgå i en årlig måling af landets konkurrenceevne, som blandt andet gennemføres af World Economic Forum, jf. tekstboks 2.2.

Tekstboks 2.2 World Economic Forum årlige måling af et lands konkurrenceevne

World Economic Forum (WEF) måler i en årlig rapport mere end 140 landes konkurrenceevne. Dette sker via et indeks, der måler i alt 12 grundlæggende parametre af betydning for konkurrenceevnen.

Disse lande er opgjort nedenstående ud fra en af WEF anvendt kategorisering, hvor konkurrenceparametrenes betydning ændrer sig i takt med landets erhvervsudviklingsniveau og den gennemsnitlige indkomst i landene. Indekset opdelte landene (økonomierne) i følgende tre niveauer.

1. basalt ressourcendrevne økonomier med megen brug af ufaglært arbejdskraft,
2. økonomier der i højere grad bygger på effektiv produktion og salg af forædlede kvalitetsprodukter og med udstrakt brug af uddannet og specialiseret arbejdskraft, og
3. innovationsdrevne økonomier, hvor varer og tjenesteydelser typisk har et højt vidensindhold og løbende må fornyes for at være konkurrencedygtige på det globale marked.

Landenes økonomier udvikles gradvist. En del lande er derfor i en overgangsfase mellem niveau 1 og 2 og mellem niveau 2 og 3.

De 12 konkurrenceevne parametre er opgjort efter hvilket af de tre oplyste niveauer for økonomier, som de betyder mest for. Der er tale om følgende parametre:

- A. Institutionelle rammer, infrastruktur, makroøkonomisk stabilitet, grundskole / sundhed
- B. Videregående uddannelse, effektivitet på henholdsvis markedet for varer og tjenesteydelser og på arbejdsmarkedet, udviklingsniveauet på det finansielle marked, teknologisk parathed og markedsstørrelsen
- C. Kvaliteten i et lands forretningsmæssige netværk og kvaliteten af enkelte virksomheders drift og strategier og innovation i erhvervslivet.

Grønland indgår (endnu) i dag ikke i WEF's benchmark, og kan med sin økonomiske struktur måske også være svær at passe ind i disse beskrivelser af de tre forskellige niveauer af økonomier. Dette skyldes, at en uforholdsmæssig stor del af Grønlands økonomi baserer sig på indkomstoverførsler udefra og ikke på landets egen produktion.

For at forbedre konkurrenceevnen i en økonomi som Grønlands, vil det især være relevant at opnå fremskridt inden for gruppen af parametre oplyst i A og til dels B.

Kilde: World Economic Forum

Der kunne også være andre relevante måder at benchmarke Grønland på i denne sammenhæng, jf. Økonomisk Råds temaseminar april 2016 om produktivitet og effektiviseringer. Verdensbanken har siden 2003 offentliggjort "Doing Business"-rapporter.

Det er en årlig sammenligning af erhvervsvilkår på tværs af 189 økonomier - lande, regioner og større byer. I "Doing Business" sammenlignes kvaliteten og effektiviteten af erhvervsreguleringen, både hvordan de formelle love og regler er indrettet, og hvorledes administrationen fungerer i praksis. Hvor svært er eksempelvis at starte en ny virksomhed? Hvor mange offentlige myndigheder er involveret og hvor lang tid tager det at få de fornødne godkendelser? Hvad koster det at få registret en virksomhed?

Samlet set benchmarkes erhvervsvilkårene på 11 områder, som har betydning for erhvervsdynamikken: opstart af nye virksomheder, administrationen af byggetilladelser, adgang til elektricitet, registrering af ejendomsretigheder, finansielle forhold, administration af skattesystemet, administrative barrierer knyttet til international handel, aktionærbeskyttelse og det juridiske systems effektivitet i erhvervstvister, og arbejdsmarkedsreguleringen. Disse spørgsmål er naturligvis også relevante, når Grønland skal forsøge at tiltrække fremmede investeringer for at skabe en dynamisk erhvervsudvikling. Derfor vil Naalakkersuisut undersøge muligheden for, at Grønland kan indgå i Verdensbankens benchmark "Doing business".

Som det fremgår af tekstboks 2.2 er der en række grundlæggende vilkår, der har betydning for landes konkurrenceevne, herunder vilkår der formes inden for uddannelses- og sundhedssektoren og den offentlige økonomistyring. Disse behandles nærmere i reformspor 1 og 3 i holdbarheds- og vækstplanen.

Reformspor 2 omhandler nogle af de andre vigtige konkurrenceevneparametre, herunder infrastruktur, konkurrence- og arbejdsmarkedsforhold og gode institutionelle rammer.

Inatsisartut har på de seneste samlinger behandlet og vedtaget en række forslag, der sigter mod en stor samlet modernisering af rammerne for erhvervslivet i Grønland. Dette reformspor agter Naalakkersuisut at fastholde og

fortsætte på de kommende samlinger. Det drejer sig om hele selskabslovgivningen, regnskabslovgivninger, konkurrencelovgivningen og næringslovgivningen.

Målrettede infrastrukturinvesteringer

En effektiv og velfungerende infrastruktur skal binde landet sammen og sikre transporten af gods og passagerer. Den nuværende infrastruktur fungerer, men bærer præg af et stort behov for modernisering for bedre at understøtte udnyttelsen af landets erhvervsudviklingspotentialer.

En lang række studier konkluderer, at der er en positiv sammenhæng mellem infrastruktur og vækst. En bedre og billigere infrastruktur vil kunne bidrage til højere vækst ved eksempelvis at skabe muligheder for at øge produktiviteten, forbedre konkurrenceevnen og give anledning til en stigning i antallet af rejsende. En bedre infrastruktur skal således bane vejen for den ønskede vækst indenfor turisme- og råstofsektoren.

På efterårssamlingen i 2015 var der stor politisk opbakning til at prioritere målrettede investeringer i at modernisere landingsbanestrukturen for at binde landet bedre sammen og fremme erhvervsudviklingen.

Luftfartsområdet

Den nuværende luftfartsinfrastruktur er dyr i drift og ikke længere tidsvarende. Passagerer må ofte mellemlande et eller flere steder, før de når deres slutdestination. Dette uanset om der flyves indenlands eller til og fra Grønland. Særligt for erhvervslivet er lange transporttider omkostningsfulde.

Lufthavnsstrukturen er også en hæmsko i forhold til at udvikle turismeerhvervet. Ses på andre lande i Nordatlanten som Island og Færøerne har investeringer i en god lufthavnsinfrastruktur været med til at løfte turismeerhvervet og valutaindtjeningen. Det er Naalakkersuisuts vision at gøre turisme til et bærende erhverv i Grønland, som nærmere beskrevet i et særskilt afsnit om turisme i reformspor 2.

Derfor er der i sektorplanen for luftfartsområdet ikke kun taget højde for befolkningsudvikling, men også for erhvervs- og turismemæssige udviklingsmuligheder. Sektorplanen skal som redskab give et overblik og grundlag for prioriteringen af anlægsprojekter på baggrund af samfundsøkonomisk bæredygtighed og driftsøkonomisk rentabilitet.

For at imødekomme behovet for en mere pålidelig, tidsvarende og sammenhængende infrastruktur til gavn for både borgere og erhvervslivet – særligt turismen – har In-atsisartut vedtaget at anlægge følgende lufthavne, som også vil indgå i den kommende sektorplan på lufthavnsområdet:

- Nuuk: Forlængelse af landingsbane til international lufthavn (2.200 m bane)
- Ilulissat: Forlængelse af landingsbane til international lufthavn (2.200 m bane)
- Qaqortoq: Anlæggelse af nordatlantisk lufthavn. (1.499 m bane)
- Tasiilaq: Anlæggelse af nordatlantisk lufthavn. (1.499 m bane)
- Ittoqqortoormiit: Anlæggelse af regional lufthavn

Sideløbende skal der ske en yderligere kvalificering og perspektivering af reinvesteringsbehovet i forhold til lufthavnen i Kangerlussuaq.

Isoleret set vil nye lufthavnsinvesteringer ofte kun være driftsøkonomiske udbytterige på lang sigt. Desuden er det vigtigt at huske på, at målet ikke blot er en række enkeltstående infrastrukturprojekter, men at skabe en sammenhængende infrastruktur, der binder hele landet sammen. Det betyder, at en enkelt negativ business case godt kan opvejes ved, at der fokuseres på helheden og sammenhængskraften samt eventuelt andre afledte positive effekter, som eksempelvis fortrængning af subsidier til offentlige servicekontrakter.

Stiftelse af et selskab til at forestå lufthavnsinvesteringerne i Nuuk, Ilulissat og Qaqortoq

Naalakkersuisut anser det som hensigtsmæssigt, at et nyt selvstyrejet aktieselskab oprettes og anvendes til udførelse af det videre arbejde med en række lufthavnsprojekter. Et sådant selskab muliggør etablering og anvendelse af én samlet kompetent og professionel organisation med relevante erfaringer til gennemførelse af lufthavnsprojekterne. Selskabets bestyrelse forventes fra ejers side fra starten at blive pålagt, at dette arbejde skal fremskyndes mest muligt med henblik på en snarlig igangsættelse af anlægsarbejderne.

Det selvstyrejede aktieselskab, der foreslås etableret efter en model svarende til den, der anvendtes ved anlæg af en ny havn i Nuuk ved SIKUKI Nuuk Harbour A/S, skal indledningsvis arbejde videre med flere mulige modeller for finansiering, anlæg og drift af lufthavnene i Ilulissat, Nuuk og Qaqortoq.

Det overordnede mål med lufthavnsbyggerierne er at opnå en trafikstruktur, der kan lede til mere konkurrence, reduktioner af de totale omkostninger ved transporten og sænkning af billetpriser til gavn for både lokalbefolkningen, erhvervslivet og især udvikling af turismen, som i dag er begrænset af de høje transportomkostninger og besværlig tilgængelighed. Derudover skal en ny struktur i lufttransporten føre til besparelser i den offentlige sektor i form af lavere udgifter til subsidiering af transport til og fra tyndt beboede områder samt lavere billetpriser ved det offentlige køb af flybilletter.

Finansieringsbehovet mhp. anlæg af de kommende lufthavne vil blive nærmere afklaret i regi af det kommende lufthavnsaktieselskab. Selskabet påregnes at forhandle og efter Naalakkersuisuts godkendelse optage lån til etablering af de af oplægget omfattede lufthavne. Det endelige samlede kapitalbehov er på nuværende tidspunkt uafklaret. På baggrund af de indtil videre igangsatte tekniske undersøgelser af lufthavnene og aktieselskabets forhandlinger med relevante parter og finansieringskilder må det forventes, at der sker en yderligere afklaring af selskabets behov for kapital. Denne kapital vil forventeligt skulle tilvejebringes enten som kapitalindskud fra ejeren eller ved selskabets optagelse af lån.

Selskabet forventes at forhandle og optage lån til anlæg af de kommende lufthavne. Låneoptagelsen vil skulle godkendes af Naalakkersuisut og respektere de bestemmelser og principper for låneoptagelse, som er indarbejdet i det nye forslag til Budget- og Regnskabslov, som Naalakkersuisut har fremsat på FM2016.

Endelig model for ejerskab – eventuelt OPP-samarbejde om lufthavnsinvesteringerne

Så tidligt som muligt i processen skal der træffes afgørelse om, hvilken model, der skal anvendes i det videre forløb. Af formålsparagraffen i selskabets kommende vedtægter forventes det at fremgå, at selskabets formål er

den hurtigst mulige opførelse af lufthavne i Ilulissat, Nuuk og Qaqortoq med banelængder på hhv. 2.200, 2.200 og 1.499 meter under hensyntagen til den med anlæggelsen forbundne budget- og totaløkonomi.

Selskabet kan efter godkendelse i Naalakkersuisut også vælge at indgå i partnerskaber med private aktører, såfremt dette af bestyrelsen vurderes at kunne fremme anlægsarbejderne eller sikre en bedre projektmæssig totaløkonomi.

Mulige eksterne deltagere i form af eksempelvis kommuner eller andre private selskaber vil senere kunne indgå i selskabets ejerkreds ved køb af aktieandele med henblik på styrkelse af selskabets kapital- eller vidensgrundlag eller på lokal forankring.

Et eventuelt OPP-partnerskab om lufthavnsbyggerierne kan som den offentlige deltager have det kommende offentligt ejede aktieselskab. Arbejdet med at vurdere, hvorvidt der med fordel kan indgås OPP-partnerskaber enten i lufthavnsprojekternes forberedelsesfase, anlægsfase eller driftsfase vil blive overladt til selskabets professionelle bestyrelse, der efter accept fra ejeren vil kunne indgå de nødvendige aftaler herom.

Yderligere investeringer i en sammenhængende effektiv lufthavnsstruktur

Inatsisartut har ud over ovennævnte investeringer vedtaget, at Naalakkersuisut i denne valgperiode skal fremlægge et forslag til Inatsisartutlov om anlæg af landingsbaner med henblik på at nedbringe vort lands samlede transportomkostninger, øge beflyvningsregulariteten og skabe mulighed for øget konkurrence.

Dette skal ske ved nedskalering henholdsvis opgradering af eksisterende lufthavne og heliporte/helipads til pax-19 landingsbaner. Det betyder også, at der skal anlægges mindre regionale landingsbaner i en række andre byer, som skal gøre det muligt at udfase subsidier til offentlige servicekontrakter. Det kommende lovforberedende arbejde skal belyse de økonomiske omkostninger henholdsvis gevinster herved.

Havneområdet

For at binde alle regioner og hele landet bedre sammen i en mere sammenhængende infrastruktur og give Grønland

gode infrastrukturelle betingelser for et bedre samhandelsmønster skal fremtidens infrastruktur tænkes i en helhed, herunder i kombinerede transportløsninger. Det er derfor ikke kun på luftfartsområdet, at der er brug for investeringer.

Havnene er sammen med lufthavnene de væsentligste indfaldsveje til trafikinfrastrukturen i Grønland. Derfor er havneområdet også vigtigt, når der skal skabes en mere dynamisk erhvervsudvikling. Landets havne er helt centrale. Erhverv som fiskeri, turisme, logistikvirksomheder og entreprenører er meget afhængige af velfungerende havne. Kystpassagertransport og leverancer af gods til både erhvervslivet og borgere i byer og bygder er naturligvis også afhængige af en effektiv havne- og besejlingsstruktur.

Sektorplanen på havneområdet vil udgøre fundamentet i et samlet beslutningsgrundlag omkring den fremtidige udvikling af landets havne. Sektorplanens prioriteringer tager blandt andet afsæt i de enkelte bosteders indbyggertal og forventning til udvikling heri, de erhvervsforhold omkring et bosted og potentialer for udvikling og vækst.

Samtidig angiver sektorplanen mulighed for nedtagelse eller overdragelse af havneanlæg til enten kommunale myndigheder eller private virksomheder. Dette på baggrund af, at 70 havneanlæg er forældede eller nedrivningsmodne, og derved kan lægge en begrænsning på væksten i flere byer og bygder.

Af de i alt 165 havneanlæg, der i dag er at finde under Selvstyret, anbefales de 95 havneanlæg fortsat prioriteret under Selvstyrets vedligeholdelsesstrategi. Disse 95 anlæg vil inden for en +10 årig periode alle skulle moderniseres, og derved fungere som multi-purpose anlæg. Herved forstås, at anlægget vil kunne anvendes til formål af forskellige karakter så som fiskeri, turisme m.m.

I forlængelse af den igangværende etablering af en containerhavn i Nuuk skal der foretages yderligere investeringer på havneområdet. Her er der to prioriteringsrækkefølger. Begge er baseret på vurderinger af deres nødvendighed for havnenes fysiske forhold, og hvordan udvidelserne kan bidrage til erhvervsmæssige muligheder – særligt inden for turismen.

Prioritering 1

- Ilulissat. Udvidelse af havnen til gavn for både turisme-erhvervet, fiskerierhvervet samt passagertransport. Førstenævnte skal bl.a. ses i lyset af opførslen af Isfjordscentret samt en evt. udvidelse af lufthavnen. Der er etableret en arbejdsgruppe, der undersøger de samfundsmæssige konsekvenser af en udvidelse.
- Tasiilaq. Atlantkajen samt oplagsområdet udvides. Dette fordi Tasiilaq oplever vækst i både antallet af turister og i befolkningstallet.
- Kangerlussuaq. Opgradering af anlægget. Planerne for lufthavnen vil dog spille en rolle i tilpasningen af havneanlægget. Bygden modtager en stor mængde turister samt en del containergoods.
- Sisimiut. Mulig sammenlægning af den kommunale havn og de selvstyrejede havneanlæg. En arbejdsgruppe har fastslået, at der ikke er større tekniske forhindringer for en sammenlægning.

Prioritering 2

- Narsaq/Qaqortoq. Opførsel af anlæg på nordsiden af Qaqortoq halvøen for at imødekomme et ønske om en skibsløsning mellem Narsaq og Qaqortoq.
- Narsarsuaq. Renovering og modernisering af havnen. Omfanget afstemmes i forhold til lufthavnsplanerne i regionen.
- Uummannaq og Upernavik. Kystsikring, da tsunamier og store dønninger har en negativ effekt på de havnemæssige udviklingsmuligheder.

Udviklingen på teleområdet

Teleinfrastrukturen er på linje med anden infrastruktur essentiel for samfundets udvikling. Derfor skal der til stadighed være fokus på sikre rammer, der kan skabe den bedste og mest effektive udnyttelse af ressourcerne på teleområdet.

§ 2, stk. 1 i landstingsforordning nr. 17 af 20. november 2006 om telekommunikation og teletjenester (teleforordningen) giver Naalakkersuisut hjemmel til at liberalisere teletjenesterne mobil- og fastnettelefon. § 2, stk. 3 i teleforordningen giver endvidere hjemmel til at Naalakkersuisut kan liberalisere teleinfrastruktur baseret på trådløs transmission indenfor den enkelte by eller byg.

Det betyder, at der er hjemmel til at liberalisere alle tele-

tjenester med den gældende lovgivning, men at teletjenesterne skal leveres til kunderne via egen trådsløs transmission eller ved at de nye operatører køber sig adgang på Tele Greenlands infrastruktur (samtrafik), eksempelvis Tele Greenlands kobber- eller fiberkabler i den enkelte by eller bygd, radiokæden, satellit eller søkablet.

Naalakkersuisut har igangsat en analyse af de samfundsøkonomiske konsekvenser ved en liberalisering af mobil- og fastnettelefoni. Analysen foretages af Telestyrelsen og vil være en del af det beslutningsgrundlag som Naalakkersuisut vil lægge til grund for en eventuel beslutning om eventuel liberalisering af mobil- og fastnettjenesterne.

Naalakkersuisut forventer, at analysen af de samfundsøkonomiske konsekvenser ved en liberalisering af mobil- og fastnettelefoni kan være færdig i løbet af første halvdel af 2016, så der kan træffes beslutning om liberalisering med virkning fra ultimo 2016 eller primo 2017.

Naalakkersuisut planlægger at afsætte ca. et år fra en eventuel beslutning om liberalisering af mobil- og fastnettelefoni træffes til markederne sættes fri for at sikre den fornødne tid til at udfærdige den manglende regulering af markederne samt at give operatørerne tid til at tilpasse sig en ny markedssituation.

Overvejelser omkring eventuel yderligere liberalisering
Dele af telemarkedet er allerede liberaliseret.

I dele af Grønland vil det ikke være muligt udbyde internet og andre teletjenester på et kommercielt grundlag. Derfor vil en mulig yderligere liberalisering ikke komme til at stå alene.

Alle borgere i byer og bygder skal have adgang til telefoni og internet på et vist niveau. Derfor skal der til stadsighed ske en passende udvikling af infrastrukturen i hele landet, da den er med til at binde landet sammen. Det er en vigtig opgave for Naalakkersuisut at få fastsat niveauet for forsyningspligten de steder, hvor konkurrencen ikke sikrer borgerne et godt serviceniveau, selv om der ikke er kommercielt muligt at drive forretning. Hermed er det Naalakkersuisut, som fastsætter niveauet for forsyningen.

Det kan derfor i den sidste ende blive en politisk opgave

på sigt at stille krav om yderligere teleinfrastrukturinvesteringer – og fastsætte ikke konkurrenceforvridende rammer for finansiering deraf – målrettet dele af landet, som er omfattet af forsyningspligten, hvis niveauet herfor skal vokse i fremtiden.

Der ligger en vigtig afvejning af hensyn i valget af forsyningsniveauet. Afvejningen ligger i dels

- at tage hensyn til, at niveauet skal være tilstrækkeligt højt til, at alle kan deltage i samfundet via telekommunikation, og det er muligt at udnytte digitaliseringen til forbedring af servicen til borgerne og til samfundsøkonomisk vækst. Et tilstrækkeligt niveau er endvidere en afgørende faktor for, at Digitaliseringsstrategiens projekter kan gennemføres og gevinsterne ved øget digitalisering kan realiseres, dels
- at et højt forsyningspligtsniveau kan være hæmmende for brugen af internet og anden telekommunikation for borgere og virksomheder i de større byer, hvor finansieringen til underskuddet i udgangspunktet kommer fra.

I praksis vil det af Naalakkersuisut fastlagte forsyningspligtsniveau skulle udmøntes ved at pålægge en virksomhed at være teleudbyder, formentlig Tele Greenland A/S. Forsyningspligten skal sikre alle et rimeligt niveau af telekommunikation til priser, der ikke bør være højere end i dag, men gerne billigere.

Den pågældende virksomhed skal godtgøres for eventuelle underskud ved at være pålagt forsyningspligten. Et underskud ved at finansiere forsyningspligten forventes at blive finansieret via en afgift på langdistancekommunikation, som alle teleudbydere skal bidrage solidarisk til. Herved stilles teleudbydere lige i konkurrencen samtidig med, at alle sikres et passende serviceniveau i forhold til telekommunikation. Det vil i udgangspunktet derfor fortsat være telekunderne, som finansierer udbygningen af infrastrukturen. Denne model indebærer en omfordeling fra større til mindre bosteder og en mere direkte politisk kontrol heraf end i dag.

Hvor stor omfordelingen skal være, besluttet ved den politiske fastsættelse af forsyningspligten. Naalakkersuisut kan i et liberaliseret marked således beslutte niveauet for telekommunikationen og omfordelingen fra overskuds- til underskudsgivende områder på telemrådet.

Finansieringen af udbygningen vil i udgangspunktet derfor ikke få direkte konsekvenser for Landskassen, med mindre dele af forsyningspligtunderskuddet skal fastlægges og finansieres via en servicekontrakt, som tilfældet er på en række andre forsyningsområdet i dag. En klar fordel herved vil være en øget transparens og bedre kravsbeskrivelse fra selvstyret side til forsyningspligtleverandøren (forventeligt Tele Greenland).

For at tilvejebringe et solidt beslutningsgrundlag for den politiske vedtagelse af eventuelt yderligere liberaliseringsbeslutninger arbejdes aktuelt på en samfundsøkonomisk konsekvensanalyse af en mobil liberalisering samt en forsyningspligtsanalyse. Analyserne forventes klar i april 2016, men foreløbige resultater foreligger allerede.

De foreløbige resultater af den samfundsøkonomiske analyse omkring eventuel liberalisering af mobiltelefoni området peger i retning af, at en mobil liberalisering under de rette forudsætninger vil være en betydelig samfundsøkonomisk gevinst. Der følger dog også omkostninger med en liberalisering. Det er derfor afgørende, at liberaliseringen sker under de rette forudsætninger, så samfundet kan høste gevinsterne, og ikke kun omkostningerne. En liberalisering skal med andre ord også være til gavn for samfundet.

En yderligere liberalisering bliver kun en succes, hvis aktørerne stilles lige i konkurrencen. Det kræver blandt andet, at der skal ske en rebalancering af Tele Greenland's omkostninger og prisstrukturer. Der skal ikke længere ske krydssubsidiering mellem de enkelte forretningsområder, som eksempelvis mellem internet- og mobiltjenesten i Tele Greenland. Det kræver endvidere, at politiske ønsker til borgernes adgang til tjenester, kvalitet og pris defineres i en forsyningspligt, som den forsyningspligtige virksomhed så kompenseres økonomisk for.

For at liberalisere telemarkedet i kontrolleret omfang og hastighed og for at sikre, at gevinsterne for en eventuel yderligere liberalisering opnås, rettes fokus i første omgang rettet mod at få forudsætningerne for en eventuel liberalisering på plads.

Når forudsætningerne er på plads, forventeligt indenfor 1-2 år, forventes grundlaget for yderligere liberalisering i

praksis at være til stede. Forudsætningerne er i vid udstrækning samtidig forudsætninger for at få det maksimale samfundsøkonomiske udbytte ud af de i 2009 og 2014 allerede truffne liberaliseringsbeslutninger. Derfor skal disse forudsætninger under alle omstændigheder på plads.

Spørgsmålet om eventuel yderligere liberalisering har i nogen grad betydning for de finansieringsovervejelser, som Tele Greenland gør i forhold til at investere i en ny søkabelinfrastruktur mellem Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut og Aasiaat samt i en højhastighedsradiokæde mellem Aasiaat og Ilulissat.

Højhastigheds bredbåndsforbindelse til 2/3 af befolkningen

Investeringen i en forlængelse af søkablet fra Nuuk, over Maniitsoq og Sisimiut til Aasiaat og højhastighedsradiokæde fra Aasiaat til Qasigiannugit og Ilulissat forventes at give et negativt privatøkonomisk afkast over aktiverens levetid, set i forhold til ikke at udvide kapaciteten, men vil være mere fordelagtig end en udbygning af kapaciteten på radiokæden fra Nuuk og nordover mod Diskobugten.

Investeringen i en væsentlig forøgelse af kapaciteten via et søkabel er efter Naalakkersuisuts opfattelse derfor klart at foretrække. Herigennem vil den forbedrede infrastruktur åbne for nye muligheder i brugen af IKT i området mellem Nuuk og Ilulissat. Det er forventningen af 2/3 af befolkningen herefter vil kunne komme på en højhastigheds bredbåndsforbindelse inden for 1-2 år. Samtidig skal reguleringen på teleområdet bidrage til, at øge udnyttelsesgraden i forhold til søkabelforbindelserne.

Alt dette skal give langt bedre muligheder for at digitalisere indsatsen inden for en række sektorer til gavn for både private (borgere og virksomheder) og det offentlige (herunder på uddannelses- og sundhedsområdet samt i borgerbetjeningen), som vil kunne give en stor positiv samfundsøkonomisk gevinst på længere sigt.

I forarbejdet med at forberede egnede rammer for en mulig teleliberalisering udarbejdes et forslag til en overgangsmodel til afviklingen af den nuværende store krydssubsidiering internt i Tele Greenland mellem mobiltelefoni og de øvrige forretningsområder. Overgangsmodellen

skal kunne tage højde for den store investering, som er nødvendig for at etablere et nyt søkabel mellem Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut og Aasiaat og en højhastighedsradiokæde mellem Aasiaat og Ilulissat.

Sektorplan og investeringer på energiområdet

Energipolitikken bygger på en mangeårig, bred politisk tilslutning til etablering af en samfundsøkonomisk og miljøvenlig energiforsyning. Dette ud fra et ønske om at nedbringe afhængigheden af importeret olie, reducere forureningen og om at bidrage til kampen mod klimaforandringer.

Disse mål skal primært opnås gennem besparelser i energiforbruget, effektivisering af de eksisterende produktions- og forsyningsystemer og en øget anvendelse af vedvarende energikilder.

Alt dette kræver en langsigtet energiplanlægning, der tager højde for energiforsynings udfordringer og muligheder. Sektorplanlægningen på energiområdet skal opstille en fælles ramme for forsyning og forbrug af energi for at opnå en optimal udnyttelse og passende prioritering af tilgængelige energikilder samt en fremtidssikring af energisystemet.

Energiplanlægningen må samtidig bygge på en erkendelse af, at det på nuværende tidspunkt ikke er muligt at undvære importeret olie som en energikilde. Ambitionen er at begrænse importen af olie for derved at skabe en energiforsyning, der er mindre afhængig af fossile brændstoffer. En forøgelse af selvforsyningsgraden vil reducere de risici, der er forbundet med de hyppige og uundgåelige udsving, som kan konstateres i olieprisen på verdensmarkedet.

For at komme i mål med visionen om øget selvforsyning på energiområdet er det nødvendigt at foretage væsentlige, men gradvise investeringer i vedvarende energi. Det er Naalakkersuisuts mål, at energi fra vedvarende energi skal udgøre minimum 90 % af Nukissioffiits energiproduktion i 2030. I 2014 var andelen af vedvarende energi i Nukissioffiits energiproduktion på 67,8 %, mens landets samlede selvforsyningsgrad var på 17,4 %.

Selv om der de sidste 30 år er foretaget betydelige investeringer i vedvarende energi, blandt andet investeringer

i vandkraft enkelte år med ca. 1 % af bruttonationalproduktet, er der brug for en ambitiøs energipolitik fremadrettet.

Naalakkersuisut har derfor igangsat arbejdet med en ny sektorplan for energiområdet, som skal udstikke kursen for Grønlands energiforsyning de kommende år.

Et væsentligt element i sektorplanlægningen på energiområdet er omstillingen til mere vedvarende energi. Der skal således også i fremtiden investeres i vedvarende energikilder. Vedvarende energikilder omfatter blandt andet affaldsvarme, sol og vindenergi, men her i landet mest oplagt affaldsvarme og vandkraft.

Grønland har store vandressourcer. Til udnyttelse af en del af den samlede vandkraftressource er der i dag bygget fem vandkraftværker. Det seneste vandkraftværk blev taget i brug i Ilulissat i 2013.

Vandkraftværker

Vandkraftværker	Forsyningsområde	Idriftsat	Samlet kapacitet
Buksefjorden	Nuuk	1993	45 MW
Tasiilaq	Tasiilaq	2004	1,2 MW
Qorlortorsuaq	Narsaq og Qaqortoq	2008	7,6 MW
Sisimiut	Sisimiut	2010	15 MW
Pakitsoq	Ilulissat	2013	22,5 MW

I tilknytning til den aktuelle udnyttelse af de grønlandske vandkraftressourcer vedtog Inatsisartut i forbindelse med finansloven for 2016 en udvidelse af vandkraftværket i Qorlortorsuaq, ligesom det overvejes, om vandkraftværket i Tasiilaq skal udvides.

Eventuelt nye, større infrastrukturinvesteringer skal også på energiområdet belyses ved anvendelse af den af Naalakkersuisut godkendte vejledning i fremstilling af samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger (april 2015).

En yderligere udbygning af vandkraft til el- og varmforsyning i byerne er mulig, idet der er en række vandkraftpotentialer til, som endnu ikke er udnyttet. Ved en prioritering af udbygningen af byvandkraft skal der udover anlægsomkostninger og det nuværende og forventede

fremtidige afsætningsgrundlag i byerne tages hensyn til, hvornår der skal foretages renovering af de eksisterende diesel-elværker.

Helt konkret genoptages undersøgelserne af muligheden for etablering af et vandkraftværk ved Aasiaat og Qasigi-annguit nu i 2016. Det vil sideløbende hermed blive undersøgt, om der er andre muligheder for at fremme anvendelsen af grøn energi i området.

Derudover kan det blive relevant med vandkraft ved byer som Maniitsoq, Paamiut og Nanortalik. Der er i midlertid behov for grundige forundersøgelser i områderne, inden eventuelle beslutninger om etablering af vandkraftværker kan træffes.

Desuden foretages der forundersøgelser af såvel store som små vandkraftpotentialer i Grønland. Forundersøgelserne har hidtil fokuseret på de større vandkraftpotentialer nær byerne, hvor det er muligt at forsyne et større antal mennesker uden alt for store energitab. Men fremadrettet vil forundersøgelserne også inkludere mindrevandkraftpotentialer og muligheden for at forsyne mindre byer og bygder med vandkraft. Herved kan behovet for fossile brændstoffer reduceres yderligere.

Flere af de eksisterende vandkraftværker har så stor en kapacitet, at det er muligt at anvende en del af elektriciteten til opvarmningsformål gennem fjernvarmenet. Ved hjælp af vandkraftproduceret elektricitet, som anvendes til opvarmning, vil behovet for fossile brændsler også kunne reduceres yderligere. Som en afledt effekt heraf vil også mængden af udledte drivhusgasser blive mindre.

For så vidt angår overskydende kapacitet fra vandkraft, skal det desuden undersøges nærmere, om denne kapacitet kan bruges til erhvervsfremmende tiltag. Med finansloven for 2016 er der skabt en hjemmel via en tekstanmærkning til at gøre dette, men der skal antageligt fortsat ske et udviklingsarbejde på området.

Affaldsforbrænding er en anden vigtig energikilde, der også kan regnes som vedvarende. Ved at afsætte mere affaldsvarme til eksempelvis husstandsopvarmning, vil behovet for importeret olie blive reduceret tilsvarende. Dette kræver et fjernvarmenet og en tilslutning til et affaldsforbrændings-

anlæg. En koordineret energiplanlægning på dette område, herunder i forhold til samspillet mellem affaldsforbrænding og de øvrige vedvarende energikilder, er et andet centralt indsatspunkt i en fremtidig energiforsyning.

I mange tilfælde vil det være billigere at spare én kilowatttime end at producere én. Energibesparende foranstaltninger er med til at skabe en mere moderne og ren energiforsyning, som giver en bedre økonomi.

Det er herunder vigtigt at investere i en fornuftig anvendelse af energi, som allerede findes. Det kan ske gennem en forøget energieffektivisering, herunder ved individuel afregning for el og varme i etageboliger, installation af nye lavenergikomponenter og bedre isolering i bygninger. Dette kræver et konstruktivt samarbejde mellem interessenterne på området, Selvstyret (inkl. Nukissiorfiit) og kommunerne.

I det hele taget skal der løbende ske en forbedring og udvikling af de eksisterende energibesparende og energioptimerende foranstaltninger i samfundet. Inden for alle sektorer er det relevant at tænke i nye og anderledes baner, som kan være med til at reducere energiforbruget generelt og dermed nedbringe omkostningsniveauet. Energieffektiviseringer skal indarbejdes i alle relevante sammenhænge – både i de private husstande, inden for den offentlige sektor, i transportsektoren og inden for erhvervslivet.

I tilknytning til arbejdet med den nye sektorplanlægning arbejder Naalakkersuisut på at ændre den måde, priserne på el, vand og varme fastsættes på for at give incitamenter til dels en øget brug af vedvarende energi, dels til at reducere energiforbruget generelt.

Energipriserne kan fastsættes, så de fremmer investeringer i vedvarende energi og energibesparelser. For eksempel vil en lavere varmepris give et større incitament til, at forbrugerne ønsker at blive tilsluttet fjernvarme eller at benytte afbrydelig elvarme frem for olieforbrænding. Dermed kan de vedvarende energikilder – vandkraft og affaldsvarme – i byerne udnyttes endnu bedre, end de bliver det i dag. Samtidig skal det så vidt muligt sikres, at energiprisernes udvikling er nogenlunde stabil og ikke ændrer sig markant for beboerne i de enkelte bosteder fra år til år.

Øget brug af vedvarende energi, løbende effektivisering af energiforbruget og oliefortrængning er afgørende for at indfri den overordnede målsætning om, at Grønlands samlede energiforbrug skal dækkes ved grøn energi.

Omstillingen er også nødvendig i et mere globalt perspektiv. I december 2015 indgik et flertal af verdens lande en ny global klimaaftale. Fremtidige investeringer i vedvarende energi og energieffektivisering vil således have positive konsekvenser for såvel det globale som det lokale klima, ligesom også luftforureningen vil blive reduceret.

Grønland bakker fuldt og helt op om klimakonventionens målsætninger og vil fortsat arbejde på at nedbringe sine emissioner af drivhusgasser samt levere årlige indberetninger under klimakonventionen. De overordnede mål i den nye klimaaftale vil også være til gavn for landene i Arktis. Selve udformningen af den nye klimaaftale gør det nødvendigt for Grønland at tage et territorialt forbehold for aftalen, idet denne i sin nuværende udformning bremser Grønlands muligheder for en økonomisk vækst gennem erhvervsudvikling med afsæt i blandt andet råstofområdet.

I tilknytning til spørgsmålet om en fremtidig udnyttelse af vandkraftressourcerne, øget brug af vedvarende energi og energieffektivisering vil det løbende blive overvejet, hvordan dette mest hensigtsmæssigt kan finansieres. Herunder vil spørgsmålet om mulig finansiering heraf gennem ekstern finansiering indgå i kommende beslutningsgrundlag, eksempelvis i form af offentlige-private-samarbejder.

Grønland har investeret store beløb i vandkraft de sidste 25 år. Dette har givet god mening, når olieprisen var høj. De aktuelle lavere oliepriser, som ikke kan forventes at være så lave permanent, giver anledning til at overveje udarbejdelse af nye lønsomheds- og følsomhedsanalyser.

Det er ikke kun forventningerne til olieprisens fremtidige udvikling, der er af interesse i den henseende. Dette gælder også forventningerne til, hvor stor en del af energiforbruget, der kan omlægges fra olie- og benzindrevne motorer og anlæg til elektricitetsdrevne, og hvordan mulighederne for energilagring vil udvikle sig i fremtiden. Energisektorplanlægningen er derfor også en dynamisk størrelse.

Bedre kort er også relevant infrastruktur – ny topografisk kortlægning

Gode kort er en grundsten i et moderne samfund og en rammebetingelse for ny vækst og udvikling inden for en lang række forskellige samfundsaktiviteter, det være sig planlægning af byudvikling, råstofeftersøgning eller udvinding, udbygning af nye infrastruktur-, forsynings eller energiproduktionsanlæg, klimatilpasningstiltag, naturforvaltning, friluftsliv, turisme mv.

Grønland er i hård konkurrence med andre om at tiltrække udenlandske investeringer til eftersøgning og udvinding af råstoffer og olie. Aktuelle og detaljerede kort er en vigtig konkurrenceparameter i den sammenhæng.

Kortene er et grundvilkår for, at investorerne kan estimere omkostninger, planlægge operationer og etablere den ofte omfattende lokale infrastruktur, som er nødvendig for, at f.eks. en mine kan fungere. Kort er samtidig en forudsætning for, at Selvstyret kan udvikle sin råstofforvaltning og foretage en nøjagtig registrering af koncessionsområder og rettigheder, sådan at virksomhederne kan beskytte sine investeringer.

Aktuelle og præcise aeronautiske kort og landkort gør det muligt at identificere omfanget af et forureningsudslip på havet og vurdere den videre spredning til havs og langs kysterne. Dermed vil en egentlig forureningsbekæmpelse blive mere effektiv, og skaderne på det sårbare arktiske miljø vil kunne begrænses.

Klimaændringerne sætter nye rammer for Grønland. Isens afsmeltning og havspejlstigninger skaber nye risici, som skal håndteres, men også nye muligheder for udvikling. Klimaforandringerne skaber en øget dynamik i det grønlandske samfund og landskab, som det er nødvendigt, at kortene løbende afspejler.

Et stort antal institutioner driver forskning her i landet. Det er dels forskning, der understøtter Grønlands egen forvaltning. Men det grønlandske landskab og natur tilbyder også helt særlige muligheder for grundforskningsprægede aktiviteter af global interesse. Blandt hovedaktørerne er Grønlands Naturinstitut, Grønlands Forundersøgelser (Asiaq), Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser (GEUS), Aarhus Universitet og Danmarks Tek-

niske Universitet (Center for Rumforskning og Center for Arktisk Teknologi). Institutioner og forskningsaktiviteter vil have stor gavn af adgangen til aktuelle landkort og det bagvedliggende datagrundlag.

Aktuelle landkort er grundlaget for en effektiv og smidig arealforvaltning, som understøtter den lokale erhvervsudvikling i forhold til både turisme og andre erhverv. Kort er grundlaget for en registrering af brugsret til jord og ejerskab til privat ejendom, hvilket giver mulighed for sikker låntagning og investeringer.

Endelig har Grønland og Arktis i en geopolitisk kontekst fået stadig større betydning. Det øger behovet for, at det Kongeriget Danmark intensiverer håndhævelsen af suveræniteten i området. Det sker ved overflyvninger og ved fysisk tilstedeværelse med skibe og med personel på land. Aktuelle landkort og aeronautiske kort er en forudsætning for, at en øget suverænitets håndhævelse i de øde og svært tilgængelige områder kan gennemføres systematisk og effektivt.

Som også beskrevet i landsplanredegørelse 2015 er der på baggrund af en fondsbevilling igangsat et stort konkret pilotprojekt, der skal lede frem til bedre måder at udarbejde moderne landkort på for Grønland. Dette er beskrevet i tekstboks 2.3.

Tekstboks 2.3. Samarbejde om at udvikle moderne satellitbaserede kort

Udfordringen er taget op – lovende samarbejde om at udvikle moderne satellitbaserede kort

Et nyt pilotprojekt vil skabe grundlag for at udvikle moderne satellitbaserede kort i Grønland. Det er Fonden 'A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal', der har givet tilsagn om at yde økonomisk støtte på 15 millioner kr. til ny kortlægning i Grønland.

Det 3-årige pilotprojekt (2014-2017) vil anvende ny moderne satellitbaseret billedteknologi til at kortlægge fire udvalgte test- eller delområder i Grønland – Tasilaq, Zackenberg og Daneborg i Østgrønland, Sydgrønland og Diskobugten i Nordgrønland.

Pilotprojektet er – en forhåbentligt kun første – del af en større satsning med det formål at tilvejebringe et nyt moderne topografisk kortværk over hele det isfrie areal i Grønland.

De nuværende kort over Grønland er udarbejdet på grundlag af fly fotografier foretaget i 1937 og i 1970-erne/1980-erne. Der er sket store ændringer i landskabet siden bl.a. som følge af klimaforandringer. Derfor er homogenitet, fuldstændighed og detaljering af de eksisterende kort af meget varierende kvalitet. Kortene er i små målestoksforhold og er unøjagtige både med hensyn til højder, afstande og positioner. Man kan f.eks. ikke bruge dem i forbindelse med satellit navigation.

Kilde: Finansdepartementet

Offentligt-privat samarbejde

OPP og OPS er udtryk for forskellige typer partnerskaber mellem det offentlige og private aktører. Der er mange forskellige modeller for partnerskaber. Private parter kan i partnerskaber levere forskellige ydelser, herunder design og projektering, anlæg, drift, vedligeholdelse og finansiering. I et offentligt-privat partnerskab (OPP) kan nogle af disse elementer eller alle indgå i en samlet aftale.

Såfremt OPP-modeller kun etableres som erstatning for almindelig lånefinansiering, vil det sædvanligvis være økonomisk ufordelagtigt. For det første vil der skulle betales højere renter i OPP-løsningen end ved almindelig lånoptagelse. For det andet vil en OPP-konstruktion indeholde en række juridiske bindinger, som kan vanskeliggøre fleksible løsninger i løbet af projektet. Derimod kan OPP-løsninger være fordelagtige, hvis aftaleparterne tilfører projektet værdi på andre områder, eksempelvis bedre totaløkonomi, flere kommercielle muligheder, vidensopbygning, gode vedligeholdelsesstandarder eller lignende.

Den pris det offentlige skal betale for leverancer fra den private partner afhænger af fordelingen af risici og gevinster mellem de offentlige og de private parter. Hvis det offentlige eksempelvis i et lufthavnsprojekt påtager sig få og små risici i forbindelse med anlægssummer, renteudvikling og efterspørgsel efter lufthavnsydelse, vil betalingerne til de private partnere blive forholdsvis store. Private partnere i et OPP-projekt vil tage sig betalte for at tage risici. Jo større risikoen er, desto større er betalingen herfor.

Fra sag til sag skal der ske en konkret vurdering af valg af model for et offentligt-privat samarbejde. Herunder om arbejdsfordelingen er hensigtsmæssig og betalingen rimelig. Det kan eksempelvis være risici knyttet til anlægssummen eller risici i forbindelse med fremtidige passagerer i en lufthavn, som får betydning for aftalegrundlaget med en privat partner.

Det mest kendte eksempel på et større offentligt-privat samarbejde her i landet er ved den vellykkede etablering af Buksefjordsværket, jf. tekstboks 2.4.

Tekstboks 2.4. Et vellykket offentligt – privat samarbejde – etableringen af Buksefjordsværket

Offentligt-privat samarbejde kan bidrage til fornyelse og kompetenceopbygning

Et godt eksempel på et vellykket offentligt – privat samarbejde var byggeriet af vandkraftværket i Buksefjorden i årene 1990-93 – og den efterfølgende drift af anlægget.

Der blev indgået en aftale mellem det daværende hjemmestyre og et privat konsortium bestående af en række norske firmaer. Konsortiet havde først og fremmest til opgave at stå for byggeriet af værket i totalentreprise. Derudover skulle konsortiet forestå drift og vedligehold af anlægget i en 15-årig periode.

Det skete for at give sikkerhed for produktionen i værket og fordi der dengang ikke var ekspertise i Nukissiofiit til at drive og vedligeholde et stort vandkraftværk. Ved udløbet af den 15-årige aftaleperiodevar der sket en kompetenceopbygning i Nukissiofiit, som herefter varetog drift og vedligehold af Buksefjordsværket.

Ved byggerier af efterfølgende vandkraftværker har Nukissiofiit haft kompetencerne til at varetage drift og vedligehold fra dag 1. Desuagtet kan offentligt-privat samarbejder godt være relevant også ved fremtidige vandkraftbyggerier.

Kilde: Finansdepartementet

I en række især sydeuropæiske lande har omfattende brug af OPP-løsninger desværre ført til, at den offentlige gæld reelt er blevet større end de officielle opgørelser har vist.

OPP er således ikke en mirakelløsning, men et muligt instrument til at inddrage ekspertiser og kapital fra den private sektor i opgaveløsningen.

Et nærliggende alternativ til OPP-løsninger vil ofte være finansiering gennem optagelse af lån i enten selvstyret eller et selvstyrejet aktieselskab. I tilfælde, hvor store investeringer kan føre til store samfundsøkonomiske og

budgetøkonomiske gevinster, vil der endvidere være belæg for at optage forhandlinger med nuværende långivere for at få tilpasset lånevilkår og betingelser for lånene til den nye økonomiske situation.

Udarbejdelse af en egentlig OPP-politik

Selvstyret og kommunerne har i dag generelt kun begrænset erfaring med OPP-projekter. I andre lande i den vestlige verden har der imidlertid været en stigende interesse for OPP-konstruktioner i de senere år, og under indtryk af den generelle tendens til økonomisk tilbageholdenhed forventer den internationale økonomiske samarbejdsorganisation OECD, at OPP-lignende konstruktioner vil blive mere almindelige i de kommende år. OPP-konstruktioner ses af beslutningstagere ofte som en genvej til finansiering af større anlægsprojekter eller andre projekter uden om de sædvanlige økonomiske bindinger på finanslovene. Dette vurderes at have mest relevans, når OPP-projekter kan lede til en bedre totaløkonomi end en traditionel finanslovs finansiering.

Som i den øvrige vestlige verden er der her i landet behov for og ønsker til væsentlige større infra-strukturanlæg på en række lokaliteter. Naalakkersuisut vil derfor opbygge selvstyrets institutionelle kapacitet mhp. fremadrettet at kunne håndtere OPP-projekter samtidig med, at ansvaret for indgåelse af sådanne aftaler placeres og kan håndteres.

Naalakkersuisut har nu igangsat udarbejdelsen af en egentlig politik for Selvstyrets (og eventuelt kommunernes) indgåelse af OPP-aftaler. En sådan politik vil som udgangspunkt blive forankret under Finansdepartementet i overensstemmelse med OECD's anbefalinger for styringen af OPP-samarbejder.

Moderniseringsstyrelsen under Finansministeriet i Danmark har på tilsvarende vis udarbejdet særskilte regler for den regnskabsmæssige håndtering af OPP-aftaler. Sådanne aftaler behandles i sammenhæng med aftaler om finansiel leasing.

Dette understreger OPP-aftalers karakter af finansieringsinstrumenter, der kan medføre væsentlige økonomiske bindinger eller risici for Landskassen. Det vil derfor også være relevant, at OPP-aftaler med selvstyret som direkte eller indirekte part fremover medtages under even-

tualforpligtelserne og i opgørelserne af Landskassens og de selvstyredejede aktieselskabets gæld i Landskassens Regnskab. Dette vil indgå i den kommende OPP-politik.

Som led i denne skal der ske stramninger af standarderne for medtagelse af OPP-forpligtelser i offentlige regnskaber. Det betyder, at gældsforpligtelser i OPP-aftaler skal medregnes i den offentlige gæld, såfremt over halvdelen af risiciene i en OPP-konstruktion påhviler det offentlige.

Der skal naturligvis også ske en bevillingsmæssig godkendelse af OPP-aftaler, enten i forbindelse med en finanslov eller ved forelæggelse for Inatsisartuts Finans- og Skatteudvalg. Såfremt selvstyret påtager sig væsentlige risici i forbindelse med et infrastrukturprojekt, skal en belysning af sådanne risici indgå i det samlede beslutningsgrundlag.

Konkurrenceforhold

Grønland er kendetegnet ved at mange små markeder, der i sagens natur ikke giver perfekte konkurrenceforhold, der kan presse priserne ned på linje med, hvad man ser i lande med en større befolkning og med mindre afstande. Det hæmmer samtidig etablering af hjemmemarkedsproduktioner. I takt med urbaniseringen, hvor en større del af befolkningen gradvist slår sig ned i større byer, vil dette problem efterhånden blive mindre. Vi kommer dog ikke uden om smådriftsulemperne på kort sigt.

Det er ikke desto mindre meget relevant og nødvendigt at søge at muliggøre en øget konkurrence:

- til gavn for forbrugerne i form af pres på avancer og bedre udbud på varer og tjenesteydelser,
- for at skabe lavere omkostninger for landets virksomheder og
- behovet for at tiltrække investeringer udefra på blandt andet råstof- og turismeområdet.

At skabe rammer for bedre konkurrence kan være en udfordring, da der her i landet dels kan være nogle såkaldt naturlige monopoler, dels er større opgaver, der i dag er koncessioneret eller omfattet af servicekontrakter, der typisk ikke kommer i udbud.

I tekstboks 2.5 har Forbruger- og Konkurrencestyrelsen oplyst nogle områder, hvor styrelsen ser mulige konkurrenceproblemer her i landet.

Tekstboks 2.5. Eksempler på områder med mulige konkurrenceproblemer

Områder med mulige konkurrenceproblemer

Emballagesystemet til øl- og sodavand

Konkurrencenævnet lavede i 2012 en rapport om "Konkurrencen og Returpantsystemet".

Rapporten førte i maj 2015 til en henvendelse fra Konkurrencenævnet til den ansvarlige Naalakkersuisoq, hvor nævnet påpegede de uheldige konsekvenser, som det nuværende emballagesystem har for konkurrencen på markedet, herunder ulemper med høje priser og lille udvalg af produkter.

Naalakkersuisoq besvarede Konkurrencenævnets henvendelse i august 2015 og har igangsat en analyse af området i 2015/2016 til brug for Naalakkersuisuts endelige stillingtagen

Erhvervsstøtte

I 2009 gik otte procent af selvstyrets budget til erhvervstilsbud, hvilket er forholdsmæssigt mere end fem gange så meget som i Danmark. Det gør det essentielt for den grønlandske økonomi, at erhvervstilskuddene udnyttes effektivt. Realiteten er dog, at kendskabet til virkningerne af de mange tilskud er yderst begrænset.

Forbruger- og Konkurrencestyrelsen fremlagde i 2010 et forslag til en ny tilskudspolitik. Hensigten er at sikre, at samfundet i fremtiden får mere ud af de mange erhvervstilsbud:

- Styrelsen anbefalede, at Selvstyret og kommunerne systematisk kortlægger formål og virkninger for eksisterende og nye tilskud. Spørgsmålet er, om tilskuddene effektive til at nå de fastlagte mål og har negative virkninger på konkurrence og effektivitet, som opvejer gevinsterne?
- Styrelsen foreslår nye retningslinjer, som fremadrettet kan gøre tilskudsordningerne mere effektive og rettet mod områder med mulige samfundsøkonomiske gevinster.

Fiskeriområdet

Forbruger- og Konkurrencestyrelsen har behandlet flere sager om konkurrenceproblemer indenfor fiskeriet de senere år. Der er flere strukturelle hindringer i fiskeriet for at opnå effektive markeder.

- Konkurrenceretligt har der været problemer med *tying*, hvor salg af agn mv. blev koblet sammen med tvungen indhandling.
- Kvotesystemet synes heller ikke at tilskynde til effektiviseringer i fiskeriet. Det bør overvejes, om der skal indføres et system, hvor de mest effektive fiskere får kvoterne.
- Ligesom for erhvervsstøtten i Grønland bør støtten til fiskeriet kortlægges for at sikre, at støtten har den rette samfundsøkonomiske effekt. Flere af de gældende støtteordninger sikrer ikke effektiviseringer af flåden, men fastholder ineffektive fiskere i fiskeriet til skade for de effektive fiskere og samfundsøkonomien.

Selvstyrejede monopolvirksomheder, der driver virksomhed på konkurrenceudsatte markeder

Mange af Selvstyrets aktieselskaber har en eller anden form for eneret til at udføre en opgave for Selvstyret. Det kan være Tele Greenlands eller RAL's koncessioner eller KNI's servicekontrakter.

Selskaberne udfører ofte også konkurrenceudsat erhvervsvirksomhed. Sammenblandingen mellem (beskyttet) monopolvirksomhed og almindelig virksomhedsdrift giver anledning til (berettiget) mistanke om krydssubsidiering. Dette kan lede til, at private virksomheder afholder sig fra at investere, hvis de tror et Selvstyrejet selskab også vil etablere sig på markedet.

Det bør overvejes, om alle selvstyrejede selskaber, der nyder en eller anden form for støtte eller markedsbeskyttelse, skal opsplitte deres regnskaber. Så der for monopol-delen af deres virksomhed aflægges regnskaber, der er transparente.

I Naalakkersuisuts mål og principper for den økonomiske politik hedder det blandt andet:

- at erhvervstilskud skal være tidsbegrænsede, og
- Landskassen kun skal yde tilskud eller stille garanti til projekter, hvor der er gennemført en kreditvurdering hos bank eller lignende kreditvurderingsinstitut.

Naalakkersuisut vil følge op herpå gennem jævnlige tilskudsanalyser i forhold til erhvervstilskud bredt set. Garantistillelse anvendes siden udgangen af 2011 ikke længere som generel erhvervsfremmeindsats.

Den nyeste konkurrencelov fra 2014 bygger på den overordnede målsætning om i videst mulig omfang at sikre en fri og effektiv konkurrence. Konkurrencelovgivningen skal under iagttagen af andre vigtige samfundshensyn ramme de begrænsninger, der hæmmer konkurrencen og effektiviteten på markedet. Loven sigter både på at fremme konkurrencen mellem de virksomheder, der allerede er på markedet, og at sikre konkurrencen ved fri adgang til markedet for nye virksomheder.

Forbrugerhensyn er et af de mange hensyn, der indgår i konkurrencelovens generelle målsætning om at fremme en samfundsmæssigt effektiv ressourceanvendelse. Forbrugerhensyn kan varetages på mange måder, blandt andet gennem et højere service- eller kvalitetsniveau, forbedringer af distributionen og omkostningsreduktioner.

Herudover bygger den nyeste konkurrencelov på et mål om konkurrenceneutralitet, der skal tjene til at sikre virksomhederne mod et urimeligt konkurrencepres fra erhvervsvirksomhed udøvet af offentlige myndigheder og virksomheder, der oftest ikke er underlagt de samme hårde krav til rentabilitet og overskud som private aktører.

De offentligt ejede selskabers rolle

Den grønlandske økonomi er kendetegnet ved, at de selvstyrejede selskaber har en stor betydning for produktion, indkomst og beskæftigelse i samfundet. De selvstyrejede selskabers aktiviteter omfatter dels traditionelle offentlige aktivitetsområder, som telekommunikation og lufthavnsvæsen, men også aktiviteterne på erhvervsområdet som fiskeri, skibstrafik samt engros- og detailhandel.

Naalakkersuisut overvejer med jævne mellemrum, om det vil være hensigtsmæssigt at oprette nye selvstyrejede aktieselskaber og omdanne områder eller nettostyrede virksomheder til aktieselskaber – eller omvendt.

I takt med udviklingen kan der opstå muligheder for at skabe konkurrence. Når grundlaget for konkurrence er til stede, kan områder liberaliseres og andre aktører kan komme ind på markedet.

Når der er tilfredsstillende konkurrence på markedet, kan Selvstyret (typisk efterfølgende) vælge at privatisere sin virksomhed på området. Konkurrence er ofte afgørende for om områder kan overlades til det private marked, da konkurrence er med til at skabe en naturlig prisdannelse på varer og tjenesteydelser.

En sådan udvikling skal ske i et tempo, hvor priser og service til borgerne ikke forringes urimeligt ved overgangen fra monopol til konkurrence. Det er samtidigt vigtigt, at lovgivningen og administrationen er klar til de udfordringer, der opstår når et marked liberaliseres, og kan sikre en fornuftig overgang.

Uanset en eventuel liberalisering eller privatisering forventer Naalakkersuisut, at selskaberne arbejder for at være konkurrencedygtige, kosteffektive og løsningsorienterede af hensyn til de forbrugere og virksomheder, som de servicerer.

Flere af selskaberne har monopollignende status. Her vil eventuelle unødige omkostninger og en eventuel ineffektiv drift påvirke borgerne og andre virksomheder negativt. Noget sådan går ud over landets konkurrenceevne og medfører et generelt tab af vækst og velstand for alle. Derfor er det af største vigtighed, at selskaber drives så effektivt som muligt.

Det er samtidigt et vigtigt fokusområde for Naalakkersuisut at undgå – og om nødvendigt afvikle eventuel overkapitalisering af de selvstyrejede selskaber, dvs. at undgå passiv kapitalanbringelse i selskaberne. Principielt skal det tilstræbes at tilgængelige økonomiske ressourcer af denne karakter anvendes til aktive investeringer, eksempelvis samfundsøkonomisk rentable infrastrukturinvesteringer.

En række af selskaberne betaler årlige udbytter til Landskassen, som en slags forrentning af den af selvstyret indskudte kapital. Udbyttebetalingen skal afspejle dette og den risiko, som ejerskabet indebærer for Landskassen. Ejerskabet har ved flere lejligheder historisk vist sig at være risikabelt. Naalakkersuisut fører derfor et løbende tilsyn og har løbende dialog med bestyrelserne om resultat- og gældsudviklingen i selskaberne.

Med selskabernes centrale rolle for infrastrukturydelser på væsentlige områder og med en forholdsmæssigt stor andel af den landets samlede arbejdsstyrke ansat, er det af stor betydning at undgå kunstigt høje lønninger, som er en risiko i virksomheder med monopolstatus. Noget sådant vil kunne give høje leveomkostninger for borgerne, skade landets konkurrenceevne og gøre det vanskeligt for privatejede virksomheder eller det offentlige at tiltrække og fastholde kompetent arbejdskraft.

Naalakkersuisut vil i de kommende år sammen med selskabernes bestyrelser arbejde med formulering af klarere mål for de enkelte selskaber, spørgsmål om løndannelse, kapitalstruktur, udbyttepolitik og det fortsatte ejerskab eller muligheden for at privatisere selskaber eller dele deraf.

Naalakkersuisut vil i den forbindelse prioritere at få udarbejdet nogle klare ejerstrategier for selskaberne,

Erhvervsbeskatning og andre generelle lovgivningsmæssige rammer

De lovgivningsmæssige rammer omkring erhvervslivet er naturligvis af stor betydning for investeringsklimaet. Gode, klare og stabile rammer skal gøre det attraktivt at investere, herunder nedbringe risici for at få investeringerne hjem på sigt.

Et erhvervsliv i vækst, der investere og ansætter folk er væsentligt for en holdbar økonomisk udvikling. Naalakkersuisut har for at fremme den erhvervmæssige vækst igangsat et flerårigt arbejde med erhvervsbeskatningsreglerne i samarbejde med blandt andre Grønlands Erhverv.

På efterårssamlingen 2016 forventer Naalakkersuisut som direkte konsekvens af dette arbejde at fremsætte et lovforslag om ændrede selvangivelsesfrister, der skal skabe bedre arbejdsvilkår for revisionsbranchen og i sid-

ste ende for virksomhederne.

Naalakkersuisuts overordnede fokusområde i dette arbejde er desuden at fremme erhvervslivets muligheder for at foretage virksomhedsoverdragelser samt at fremme incitamentet til at foretage investeringer i udvikling af deres virksomhed. En øget objektivisering af reglerne i skattesystemet, der i dag i stort omfang er baseret på skønsmæssige afgørelser, er desuden et fokusområde.

Lovgivningen og administrationen på erhvervsbeskatningsområdet er generelt meget relevant at se på, når spørgsmålet om egnetheden af rammebetingelserne for at fremme investeringslysten skal besvares.

Det er den generelle tendens globalt, at de enkelte landes skattegrundlag udfordres i stadig større omfang. Nye ejerstrukturer og koncernintern samhandel på tværs af landegrænserne er en medvirkende årsag hertil. Koncernerne har "hyldeklare" modeller, der har til formål at minimere den samlede beskatning i koncernen. Dette sker blandt andet ved at flytte beskatningen til et land med lav eller ingen beskatning, blandt andet ved udnyttelse af samspillet mellem de enkelte landes skatteregler, eller rettere mangel på samme. Der er en tendens, som er svær at håndtere, især for et lille land som Grønland.

Selskabsskat og afskrivninger

Beskatning af selskaber omfatter den nominelle skattesats og "skattebasen" – herunder specielt afskrivningsreglerne.

Produktivitetskommissionen¹ har konkluderet, at selskabsskatten har betydning for følgende beslutninger (Danmark):

- Investeringsbeslutning (udefra kommende investeringer)
- Præference for at finansiere med (rentebærende) gæld frem for egenkapital
- Omplacering af overskud (herunder transfer pricing)
- Skærpet beskatning svækker produktiviteten og øger skattebyrden på lønmodtagere
- Samlet beskatning af iværksættere

¹ <http://produktivitetskommissionen.dk/media/164448/Baggrundsrapport%20om%20skat.pdf>

Selvom kommissionens konklusioner ikke kan overføres fuldstændigt til Grønland, kan effekterne af den høje selskabsskat iagttages. Vi har – med mulige undtagelser på især råstofområdet, da dette område tidligere var begunstiget af høj efterspørgsel på grund af stor global vækst – generelt haft vanskeligt ved at tiltrække udenlandske investeringer.

Den høje selskabsskat bevirker generel præference for at finansiere investeringer med gæld frem for egenkapital. Der synes derfor at være gode argumenter for at nedsætte beskatningen af selskaber.

Grønland har i dag – selv med 2012 reglerne – lempelige afskrivningsregler.

Tabel 2.1 nedenfor viser en oversigt over afskrivningsreglerne i de lande, som vi normalt sammenligner os med.

Tabel 2.1.: Sammenligning af afskrivningsregler i de nordiske lande

	Ejendom	Driftsmateriel	Skibe	Straksafskrivning
Sverige	1,5-5 %	20 eller 30 %	?	Ved levetid under 3 år
Norge	2-4 %	20-30 %	14 %	15.000 kr. eller levetid under 3 år
Danmark	4-7 %	25 %	12-25 %	12.800 kr.
Færøerne	1-7 %	30 %	30 %	Ca. 20.000 kr.
Grønland	5 %	30 %	10 %	50.000/100.000 kr.

Kilde: Finansdepartementet

I Grønland foretages den skattemæssige afskrivning af ejendomme og skibe lineært, mens driftsmateriel afskri-

ves efter saldometoden (årligt afskrivning af en andel (procent-sats) af aktivernes restværdi).

Det fremgår samtidigt af tabel 2.2., at Grønland har en relativt høj selskabsskat sammenlignet med de andre nordiske lande.

Tabel 2.2: Selskabsskatteprocent i de nordiske lande i 2015

	Selskabsskat
Island	20 %
Sverige	22 %
Danmark	23,5 %*
Færøerne	18 %
Grønland	31,8 %

Note: * 22 % i 2016.

Det er således tydeligt, at den grønlandske selskabsskatteprocent er høj i forhold til de andre lande, mens afskrivningsreglerne anses som værende på niveau med de samme lande. Selskabsskattesatsen synes således mest relevant at se på, hvis vi skal tiltrække øgede investeringer udefra.

Selskabsskatten udgør en relativt lille, men dog en svagt stigende andel af det samlede skatteprovenu for Landskassen og kommunerne, jf. tabel 2.3.

Her er skatteprovenuet fra helt eller delvist selvstyre-ejede selskaber medregnet – i posten "skat selvstyre ejede selskaber" (angivet med blå i tabel 2.3) indgår kun en del af de selvstyre-ejede selskaber, hvorfor provenuet fra selskabsskat fra selvstyrejede selskaber er højere.

Tabel 2.3 Selskabsskatten andel af det samlede skatteprovenu for Landskassen 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Selskabs- og udbytteskatter	--- 1.000 kr. ---					
Selskabsskat, landskassen	38.490	62.594	52.238	63.401	58.291	54.462
1Skat selvstyre-ejede ^[1]	21.569	20.688	52.026	25.108	34.408	42.254
Selskabsskat, uden for kommunal inddeling	23.067	65.047	49.722	49.872	48.444	48.732
Selskabsskat kommunal del	67.369	83.250	74.817	102.171	122.313	95.978
Selskabsskat i alt	150.495	231.579	228.803	240.552	263.456	241.426
Udbytteskat, landskassen	11.019	17.555	23.376	27.405	24.135	32.141
Udbytteskat kommunal andel	25.142	40.323	53.389	67.058	49.320	74.469
Udbytteskat i alt	36.161	57.878	76.765	94.463	73.455	106.610
Selskabsskatter i alt	186.656	289.457	305.568	335.015	336.911	348.036

Såfremt det samlede provenu fra selskabsskatter omregnes i forhold til selskabsskatten på 31,8 %², vil 1 % ændring af selskabsskatten – alt andet lige – betyde en ændring af provenuet på 7,6 mio. kr. Dette provenutab vil i udgangspunktet både berøre selvstyret og kommunerne.

Effekt af lempelse af afskrivningsregler

En lempelse af afskrivningsreglerne kan have stor effekt på den effektive skat for selskaber. Tilbagerulning af overskudsafskrivninger vil således kunne halvere den effektive skat for mange selskaber indtil aktiverne er fuldt afskrevet, hvorefter selskaberne for at reducere skatten vil skulle foretage nye investeringer.

Lempelige afskrivninger i kombination med en høj selskabsskat betyder, at der vil være en høj "skattefinansiering" af investeringerne – og at denne kan få (for stor) indflydelse på investeringsbeslutningen.

Lempelige afskrivningsregler betyder, at forskellen mellem aktivets værdi (regnskabsværdi) og skattemæssig værdi øges her og nu og udskyder skattebetalingen. Hermed øges selskabernes udskudte skat. Udskudt skat anslås af Skattestyrelsen til 3,5 mia. kr., og med andre ord har derfor Selvstyret givet selskaberne kredit på 3,5 mia. kr.

Jo højere skat og jo lempeligere afskrivningsregler, desto større bliver den kredit, som det offentlige giver virksomhederne.

I stedet for at lempe afskrivningsreglerne generelt kan det overvejes at lave afskrivningsregler, der tilgodeser områder, hvor man ønsker øgede private investeringer - målrettede afskrivninger. Det kunne eksempelvis være til opbygning af nye erhverv (fiskefarme, udnyttelse af fiskeri-affald, almennyttige udlejningsejendomme) for på den måde at skabe incitament for etablering af nye erhverv. En eventuel omlægning i den retning vil antageligt kræve større ressourcer til skattemyndighederne, hvilket skal indgå i overvejelserne.

Effekt af sænkelse af selskabsskat

En sænkelse af selskabsskatten vil kunne bevirke, at incitamentet til at omplacere overskuddet bliver mindre. Det vil dog kræve, at selskabsskatten nedsættes til et niveau, som ligger under de lande, som Grønland er i direkte konkurrence med i forhold til placering af overskud, dvs. Danmark, Færøerne og Island. Dvs. 18 % eller derunder.

Den høje selskabsskatteprocent bevirker, at skattesystemet finansierer op til 31,8 % af de kapitalomkostninger et selskab har. I dag er det således attraktivt for en koncern, der eksempelvis opererer i både Danmark og Grønland, at placere gælden i Grønland og formuen i Danmark. Et tænkt eksempel herpå illustreres i testboks 2.6.

² Greenland Contractors betaler dog aconto, hvorfor GC kun betaler 30 %

Tænkt eksempel på virkning af stor forskel på selskabsbeskatning i forhold til en koncern, der opererer i flere lande

Tekstboks 2.6

Et fiktivt grønlandsk selskab låner penge af et dansk selskab. Begge selskaber er i samme koncern.

Det grønlandske selskab kan nu reducere sit overskud med renteudgiften og øge overskuddet i det danske selskab tilsvarende.

Det grønlandske selskabs overskud før finansielle udgifter på 10.000.000 kr. vil normalt udløse en beskatning på 3.180.000 kr. Hvis selskaber har lånt penge af det danske selskab og betaler en renteudgift på 5.000.000 kr. årligt, vil overskuddet blive reduceret til 5.000.000 kr. og skatten til 1.590.000 kr.

Det danske selskab vil få øget sit overskud med 5.000.000 kr. (renteindtægten), men da selskabsskatten i Danmark er 22 % så er skatten af overskuddet lavere, 1.100.000 kr.

Dvs. koncernen har (uden nødvendigvis at bryde lovgivningen – for, hvad er en rimelig intern forrentning i selskabet mellem to forbundne selskaber i en koncern?) forøget overskuddet med 490.000 kr. I forhold til Grønland er regnestykket ekstra negativt, da vi jo mister 1.590.000 kr. Det (del-)forklarer, hvorfor lande er meget opmærksomme på at have den laveste selskabsskat (populært kaldet "race to the bottom"), da Danmark jo i dette tilfælde øger skatteprovenuet med 1,1 mio. kr. uden at have den tilhørende aktivitet.

Samme vurdering kan teoretisk gøres i forhold til leasing, udlejning, koncernudgifter (fælles administration og interne afregningspriser).

Kilde: Finansdepartementet

I indkomstskatteloven er der søgt opstillet et vist værn mod denne trafik (regler om tynd kapitalisering). Grønlandske og udenlandske skattemyndigheders erfaringer tyder på, at sådanne regler kun har meget begrænset effekt.

Produktivitetskommissionen konkluderer, at selskabsskatten påvirker udenlandske virksomheders beslutning om, hvor investeringer skal placeres. Det er dog ikke givet, at denne konklusion også gælder Grønland, eller om andre forhold – eksempelvis stabile rammebetingelser – spiller en større rolle.

Det er vanskeligt at vurdere de samlede effekter af en sænkelse af selskabsskatten. En sænkelse vil dog sandsynligvis betyde at selskabernes egenkapital forøges (med minimum den del af den sparede skat, der ikke udbetales som løn/udbytte). Herunder vil selskabernes frie likviditet forøges i de pågældende selskaber = øget opsparing i selskaberne. Det kan medføre, at pengeinstitutterne som følge af en større egenfinansiering, vil være villige til at udlåne til nye investeringer i de pågældende selskaber, hvorved investeringerne vil stige.

Mål

Naalakkersuisut har til hensigt at udarbejde reformforslag med henblik på at gøre erhvervsbeskatningen i Grønland konkurrencedygtig i forhold til andre lande. Det vil sige, at selskabsskatten bliver konkurrencedygtig med de øvrige nordiske landes.

En lempelse af afskrivningsreglerne kan bevirke, at der foretages investeringer, som ikke nødvendigvis er optimale for samfundet, og hvor rentabiliteten er betinget af skattemedfinansiering. Det kan konstateres, at de grønlandske afskrivningsregler allerede er konkurrencedygtige, og at der - set i et konkurrencemæssigt perspektiv - ikke er behov for at lempe afskrivningsreglerne.

En sænkelse af selskabsskatten kan modvirke at investeringer foretages af skattehensyn. En sænkelse af skatten vil derfor betyde, at det er den reelle business case, der driver investeringen og ikke skattetænkning. En sænkelse af selskabsskatten vil derfor have en langsigtet virkning, hvorimod en lempelse af afskrivningsreglerne vil have en "her-og-nu"-effekt. Som led i forberedelsen af konkrete reformtiltag vil der blive udarbejdet nærmere analyser af de forventede effekter heraf.

Anti-korruptionspolitik

Korruption er truende for samfundets stabilitet, og underminerer den tillid, der er til demokratiets institutioner og

værdier. Love og retsprincipper mister deres betydning, såfremt der udvises en positiv eller negligeret indstilling til korruption. Dette krænker alle, hvis livsførelse er afhængig af myndighedernes integritet, og det er en potentiel barriere i forhold til at tiltrække investorer til at fremme en bæredygtig erhvervsudvikling, herunder på råstofområdet.

Naalakkersuisut og mindst en af kommunerne har i henhold til internationale anbefalinger derfor taget initiativ til at komme potentielle risici for korruption i forkøbet ved at iværksætte en aktiv anti-korruptionspolitik. Tilsvarende er der indført whistleblower-ordninger i selvstyret, ligesom en række virksomheder i Grønland er gået aktivt ind i arbejdet med at sikre transparens og undgå korruption.

Anti-korruptionspolitikken er ikke alene udtryk for en politisk stillingtagen, men indebærer også en fastsættelse af retningslinjer for alle medarbejdere på alle niveauer i de berørte organisationer for håndtering af risiko for korruption.

Målrettet erhvervsfremme rettet mod sektor, hvor Grønland har komparative fordele

Naalakkersuisut vil ikke alene arbejde for at skabe bedre rammevilkår for erhvervsudviklingen generelt. Grønland har komparative fordele på flere områder. Det er derfor relevant og nødvendigt at udforme målrettede præcise erhvervsfremmestrategier på disse områder for gennem investeringer og konkrete initiativer at skabe gode, stabile rammer, der gør det muligt at få udnyttet landets potentialer for at skabe øget beskæftigelse, nye eksportindtægter og mindske sårbarheden over for udviklingen i et enkelt erhverv.

Naalakkersut og vil arbejde videre med at gøre råstof- og turismesektoren til egentlig bærende erhverv, øge og målrette indsatsen for at udvikle is og vand eksporterhverv samtidig med en indsats for fortsat at videreudvikle fiskerisektoren.

Disse indsatser skal ikke alene have økonomiske mål og mål om øget beskæftigelse, men også mål om opbygning af viden og kompetencer på de respektive områder.

Olie og mineralområdet

Udvikling af olie- og mineindustri i Grønland er underlagt de globale udbuds- og efterspørgselsforhold, der har resulteret i de nuværende lave prisniveauer for olie og mineraler. Investering i råstofprojekter er imidlertid langsigtet, og industrien udviser stadig relativt stor interesse for mineral- og olieområdet i Grønland.

Olie- og mineralstrategier har været grundlaget for råstofpolitikken siden 2004. Disse bygger blandt andet på benchmarks af government take i forhold til andre lande på et kvalitativt højt niveau.

Målsætning og udviklingstiltag

Naalakkersuisut ønsker overordnet at udvikle råstofsektoren til et veletableret erhvervsområde, der skal bidrage til, at Grønland bliver mere økonomisk selvbærende. Det er tillige et mål at der med råstofsektoren skabes arbejdspladser og uddannelses- og karrieremuligheder.

Naalakkersuisut har derfor en række delmål på råstofområdet – olie og mineraler:

- at tiltrække og fastholde industrien i Grønland ved at sikre stabile vilkår for investering i Grønland og fortsætte og udbygge sin politik med klare og åbne rammebetingelser i godkendelser, tilladelser og vejledninger.
- at skabe flest mulige arbejdspladser for grønlandske arbejdstagere, sikre flest mulige kontrakter til grønlandske virksomheder og opnå generel kompetenceudvikling og diversificering af det grønlandske erhvervsliv og samfund i det hele taget. Disse forhold skal selskaberne beskrive i deres VSB-rapporter (Vurdering af Samfundsmæssig Bæredygtighed), hvorefter de mere detaljerede mål og vilkår bliver forhandlet i en såkaldt IBA (Impact Benefit Agreement). Det er planen løbende at udvikle disse IBA'er, så de bedst muligt understøtter sektorstrategier på især råstofområdet.
- at optimere indtægterne til Landskassen under forundersøgelser-, efterforsknings- udnyttelses- og nedlukningsfaserne i form af personskatter fra rettighedshaverselskabet og underleverandører samt selskabs- og udbytteskatter fra underleverandører. Dertil vil der være afledte effekter.
- at optimere indtægterne under udnyttelsesfasen i form af "government take" (royalty samt selskabs- og udbytt-

teskat) fra rettighedshaverselskabet. "Government take" for det enkelte projekt, påvirkes af udsving i mineralpris(er), beslutninger vedrørende det enkelte projekts gennemførelse af hele eller kun dele af mineraloparbejdningen i Grønland samt øvrige forhold, især på omkostningssiden.

Naalakkersuisut ønsker desuden mest mulig oparbejdning i Grønland. Det fremgår af Råstoflovens § 18, stk. 3, at oparbejdning skal foregå i Grønland, med mindre det vil medføre væsentlige ulemper. Selskaberne fremlægger i deres ansøgninger planer om mineraloparbejdning i Grønland. Med baggrund i projektspecifikke vurderinger samt ansøgnings- og høringsprocessen, træffer Naalakkersuisut endelig afgørelse om graden af mineraloparbejdning i Grønland.

Vurdering af Grønlands attraktivitet i forhold til investeringer på mineralområdet

For at øge aktivitetsniveauet på råstofområdet er det hele tiden relevant at se på, hvordan Grønland mest hensigtsmæssigt kan tiltrække investeringer. Denne sektor kan ikke udvikles uden tiltrækning af kapital og know-how udefra. Tekstboks 2.7. beskriver, hvordan Grønland årligt indgår i en benchmarkanalyse udarbejdet af det canadiske Fraser Institute, hvor en række lande/regioners evne til at tiltrække investeringer på råstofområdet vurderes. En årlig benchmark som rækker udover et benchmark af government take er med til at perspektivere og justere de indsatser, som Naalakkersuisut og dermed myndigheder og institutioner gør for at udvikle råstofområdet.

Tekstboks 2.7. Årlig benchmark af Grønlands evne til at tiltrække investeringer på mineralområdet.

Fraser Institute benchmarker årligt landes attraktivitet i forhold til investeringer på råstofområdet

Der udarbejdes årligt en rapport af det canadiske Fraser Institut på mineralområdet. Den seneste rapport er udarbejdet på baggrund af interviews blandt personer i råstofbranchen i efteråret 2015. Rapporten viser, hvor attraktiv Grønland opfattes i forhold til investeringer i mineralindustrien i en sammenligning, der omfatter 109 jurisdiktioner (provinser, stater og lande).

Undersøgelsen baseres på vurderinger af geologiske og politiske faktorer fra 449 svarere blandt mine- og efterforsknings-selskaber; ud af mindst 3.800 adspurgte. Desværre har kun ti personer/selskaber responderet vedr. Grønland, og Fraser Institute har ikke inddraget flere af de selskaber, der er tæt på udnyttelsesfasen i Grønland. Dette må anses som en stor svækkelse af undersøgelsens brugbarhed i forhold til Grønland.

Råstofdepartementet samarbejder derfor med Fraser Institute om at forbedre forholdet fremadrettet ved at sørge for, at der bliver inddraget flere relevante personer og selskaber, som kan indgå i undersøgelsen for herigennem at få et så sikkert billede som muligt.

Desuagtet er det relevant at se på, hvordan Grønland vurderes i den aktuelle rapport. Den kan give et nyttigt fingerpeg i forhold til områder, hvor der med fordel kan sættes ind.

Grønlands placering i forhold til de øvrige jurisdiktioner har svinget en del i perioden 2011/2012 til 2015. I den opgjorte periode toppede Grønland som nr. 7 i 2013 og derefter faldt til nr. 42 i 2014, hvorefter Grønland steg til nr. 26 i 2015. Det er dog vigtigt at dykke yderligere ned i rapportens vurderinger.

Mineralpotentialiet – tillægges en vægtning på 60% af den samlede investeringsattraktivitet.

Det er ud fra Fraser Institute's undersøgelse – og Råstofdepartementets viden – vanskeligt at forklare et markant fald i opfattelsen af Grønlands mineralpotentialer fra nr. 8 i 2013 til nr. 57 i 2014 i rapporten. Stigningen til nr. 35 i 2015 kan muligvis opfattes som genetablering af et mere retvisende niveau.

Råstofdepartementet er løbende involveret i geovidenskabelige undersøgelser for at afdække yderligere mineralpotentialer, særligt i endnu ikke kortlagte områder af Grønland. En del af den nye viden stilles gratis til rådighed på hjemmesiden Greenland Mineral Resource (www.greenmin.gl): Dette og Råstof-departementets løbende markedsføringsindsats kan styrke opfattelsen af Grønlands mineralpotentialer.

De politiske faktorer – tillægges en vægtning på 40% af den samlede investeringsattraktivitet.

De politiske faktorer omfatter mange forskellige faktorer. Herunder usikkerhed vedrørende administration, fortolkning og håndhævelse af regulativer; miljømæssig regulering; dobbeltadministration og inkonsistens mellem forskellige typer lovgivning; retssystem, beskatningssystem; usikkerhed vedrørende landområders ejerskab og beskyttelse; socioøkonomiske aftaler; handelsbarrierer; politisk stabilitet; arbejdstagerregulering, -aftaler og -konflikter; geologiske databaser; sikkerhed; arbejdstagerkompetencer samt infrastruktur.

Grønland toppede som nr. 14 i 2012/2013, mens placeringen var nr. 28 i 2014 og nr. 25 i 2015. Den forbedrede position fra 2014 til 2015 forklares i undersøgelsen med forbedringer i selskabernes opfattelse af handelsbarrierer, Impact and Benefit Agreements og tilgængeligheden af kvalificeret grønlandsk arbejdskraft. Faldet fra 2012/2013 til 2014 skyldes efter al sandsynlighed introduktionen af nye beskatningsformer (royalty), som blev meget negativt omtalt af få men indflydelsesrige selskaber. Den forbedrede position fra 2014 til 2015 skyldes ud over ovennævnte faktorer formentlig også, at beskatningsmodellen nu er faldet på plads.

Kilde: Råstofdepartementet og Fraser Institute

Naalakkersuisut prioriterer fortsat markedsføring af Grønlands mineralforekomster samt olie- og gaspotentiale overfor efterforsknings- og udnyttelsesselskaber og andre interessenter.

Der er i Grønland en bred diversificeret portefølje af store veldokumenterede forekomster med forskellige mineraler og metaller. Det muliggør etablering af flere forskellige mineralprojekter og det mindsker risikoen for råstofområdet ved faldende priser på individuelle mineraler og metaller.

Nuværende og kommende forundersøgelser- og efterforskningsprojekter, som gennemføres af private efterforskningselskaber, vil desuden udvide kendskabet til geologien i Grønland og danne baggrund for yderligere mineralprojekter, der kan supplere eller afløse de projekter, der baseres på allerede dokumenterede forekomster.

Derudover gennemfører Råstofdepartementet og GEUS geovidenskabelige projekter i Grønland, der kan danne grundlag for private efterforskningselskabers forundersøgelser- og efterforskningsprojekter.

Estimat for mineralaktiviteter er forbundet med usikkerhed

Et estimat for mineralaktiviteter i de kommende år, er forbundet med væsentlig usikkerhed, idet en række faktorer herunder udvikling i de individuelle mineralpriser vil være bestemmende for, hvilke projekter der igangsættes, hvornår de igangsættes, hvor længe de vil være i produktion samt om de vil være i produktion ad flere omgange, som følge af bl.a. fluktuerende mineralpriser.

Det er Naalakkersuisuts mål, at Grønland får tre miner i produktion inden for fem år og fem miner i produktion inden for ti år. Realiseringen af disse aktiviteter forudsætter, at eksterne forhold medfører en gunstig udvikling i mineralpriser og heraf afledte rimelige finansieringsmuligheder, samtidig med, at interne grønlandske erhvervsforhold for mineralindustrien er investeringsfremmende.

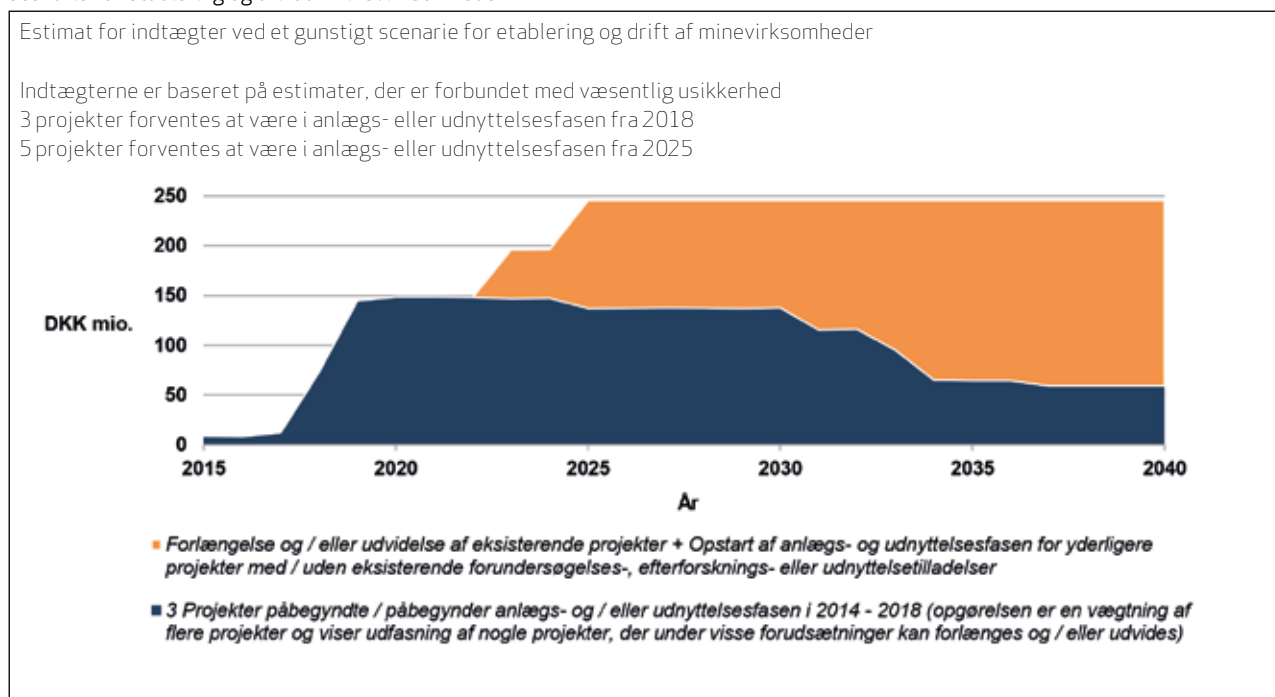
En udnyttelsestilladelse vil sædvanligvis blive anvendt til at søge projektfinansiering. Udstedelse af en udnyttelsestilladelse er blandt andet derfor ikke ensbetydende med umiddelbar påbegyndelse af anlægs- og udnyttelsesfasen.

Indtjening til de offentlige kasser

Råstofudnyttelse i Grønland vil give indtægter til henholdsvis Landskassen og Råstoffonden samt de kommunale kasser. Indtægten til Landskassen og kommunekasserne genereres under forundersøgelser-, efterforsknings-, udnyttelses- og nedlukningsfaserne fra personbeskatning af arbejdstagere ansat i rettighedshaverselskabet og hos underleverandører samt fra selskabs- og udbyttebeskatning af underleverandører. Landskassen og især kommunekasserne forventes derudover at opnå en besparelse i form af reducerede sociale udgifter.

Figur 2.1 herunder viser alene en opgørelse over estimerede personskatteindtægter til Landskassen og kommunekasserne under anlægs- og udnyttelsesfasen. Opgørelsen er forbundet med væsentlig usikkerhed idet der er usikkerhed forbundet mht. antallet af projekter, tidspunktet for projekternes opstart, op- og nedskallering af projekter, selskabernes estimater samt risikoen for, at ikke alle projekter realiseres.

Figur 2.1. Estimerede indtægter til de offentlige kasser fra personbeskatning under anlægs- og udnyttelsesfasen ved et gunstigt scenarie for etablering og drift af minevirksomheder

Kilde: Råstofdepartementet

Den blå markering i figur 2.1 viser summen af indtægterne til Landskassen fra to små projekter og ét stort projekt, der påbegynder eller påbegynder deres respektive anlægsfaser i perioden 2014 - 2018. Det store projekt genererer en indtægt til de offentlige kasser, der årligt er næsten otte gange så stor, som de to små projekter til sammen. I figur 3.1. afsluttes de små projekter inden 2040, men de kan muligvis forlænges eller udvides som følge af yderligere geologisk, teknisk og økonomisk projektudvikling.

Den orange markering i figur 2.1 er forbundet med særlig usikkerhed. Den angiver et estimat for dels udvidelse og / eller forlængelse af et eller flere af projekterne i den blå markering; dels nye projekter, der i øjeblikket har en "afventende" udnyttelsestilladelse; projekter, der er aktive under en forundersøgelser- eller efterforskningsstilladelse samt projekter, der endnu ikke har påbegyndt forundersøgelser- eller efterforskningsaktiviteter i Grønland.

Summen af den blå og orange markering viser den estimerede årlige indtægt til Landskassen og kommunekasserne

fra personbeskatning under anlægs- og udnyttelsesfaserne fra fem mineralprojekter. For at opretholde en mineralindustri i Grønland, skal der løbende etableres nye projekter til erstatning for de projekter, der lukker fordi mineralreserven er udvundet.

Antallet af mineralprojekter og realiseringen af disse er underlagt en række andre faktorer, herunder udviklingen i de individuelle mineralpriser. Mineralpriserne har indflydelse på:

- hvilke projekter der igangsættes,
- hvornår de igangsættes,
- hvor længe de vil være i produktion, og
- om de vil være i produktion ad flere omgange, herunder som følge af fluktuerende mineralpriser.

I de holdbarhedsberegninger, der indgår i basisscenariet for reformspor 2 er der af forsigtighedsgrunde regnet med en mindre gunstig udvikling på mineralområdet. I tabel 2 i det indledende afsnit af Politisk-Økonomisk beretning ses en samlet oversigt over de pt. mest aktuelle mineprojekter.

Af forsigtighedsgrunde viser opgørelsen opgørelsen i figur 3.1 (og i holdbarhedsberegningen i forhold til reformspor 1) heller ikke indtjening fra olie- og gasområdet, idet aktivitetsniveauet i øjeblikket er afdæmpet blandt andet som følge af en lav oliepris. Industrien udviser fortsat interesse for olieområdet i Grønland og deltager i udbudsrunder og investerer i forundersøgelser- og efterforskningsaktiviteter; men der er inden for de næste fem år ikke umiddelbar forventning om egentlige efterforskningsboringer, som de, der blev gennemført af Cairn Energy i 2010 og 2011.

Hvis olieprisen stiger væsentligt, og de aktuelle og fremtidige efterforskningsaktiviteter i Grønland indikerer eller viser kommercielle olie / gas-forekomster, kan aktivitetsniveauet i Grønland ændre sig væsentligt i positiv retning.

Forundersøgelser- og efterforskningsaktiviteter på olieområdet giver mulighed for indtægter til landskassen fra personbeskatning, selskabsbeskatning af underleverandører samt afledte effekter. Derudover er der mulighed for socioøkonomiske fordele baseret på inddragelse af grønlandske arbejdstagere og underleverandører.

Indtjening til Råstoffonden

Udnyttelsen af Grønlands råstoffer vil give en indtægt til Råstoffonden i form af blandt andet royalty samt selskabs- og udbytteskat. Opbygning af Råstoffonden skal blandt andet sikre, at en del af indtægterne fra udnyttelsen af Grønlands råstoffer understøtter det grønlandske samfund på langt sigt. Placeringen af en del af råstofindtægterne i Råstoffonden, kan desuden bidrage til at undgå en overophedning af Grønlands økonomi i årene med råstofaktiviteter.

Endelig afdækker Råstoffonden det forhold, at bloktilskuddet fra Danmark reduceres med et beløb, der svarer til halvdelen af indtægterne til Råstoffonden, der i det pågældende år ligger over 75 mio. kr. (beløbet indeksreguleres i forhold til 2009).

Loven om Råstoffonden træder i kraft 1. januar året efter det kalenderår, hvori Inatsisartut for 2. år i træk godkender et landskasseregnskab med råstofindtægter på mindst 10 mio. kr. (beløbet indeksreguleres i forhold til 2016).

Impact Benefit Agreement

Det er Naalakkersuisuts målsætning, at råstofsektoren skal bidrage til at fremme en bæredygtig samfundsudvikling i Grønland mest muligt. I råstofloven er der således et krav, at der skal udarbejdes en redegørelse for vurdering af samfundsmæssig bæredygtighed (VSB-redegørelser), når et råstofprojekt formodes at have en væsentlig påvirkning på samfundsmæssige forhold.

Derfor blev der udarbejdet VSB-redegørelser i forbindelse med Cairns efterforskningsboringer i 2010 og 2011. Desuden er der blevet udarbejdet VSB-redegørelser i forbindelse med, at mineselskaber har ansøgt om en udnyttelsestilladelse. Efter VSB-redegørelsen har været sendt i høring i mindst 8 uger, udgør den det forhandlingsmæssige grundlag for en aftale mellem råstofselskabet, Naalakkersuisut og kommune(r).

Denne aftale kaldes i daglig tale for IBA-aftale (impact and benefit agreement). I aftalen sikres involvering af lokale virksomheder, oparbejdning i Grønland, skabelse af lokale arbejdspladser, opkvalificering af arbejdskraften og lærepladser til unge og vækst i det lokale erhvervsliv. For at opnå det bedst mulige resultat og dermed sikre det størst mulige bidrag til en holdbar økonomisk udvikling indgås aftalen inden, at selskabet får meddelt en udnyttelsestilladelse og dermed ret til at udnytte en afgrænset forekomst.

Indgåelse af en IBA-aftale mellem råstofselskabet, Naalakkersuisut og kommune(r) er dermed et vigtigt redskab til, at det enkelte råstofprojekt bidrager til samfundsudviklingen. Indgåelse af en IBA-aftale skal også ses som en udmøntning af den forpligtelse, en rettighedshaver er pålagt efter bestemmelsen i § 18 i råstofloven om anvendelse af grønlandsk arbejdskraft og grønlandske virksomheder samt om at foretage oparbejdning i Grønland.

Aftalen er et dynamisk dokument, hvor mange af de væsentlige forpligtigelser årligt evalueres, hvilket gør det muligt løbende at tilpasse aftalen og dermed sikre, at råstofsektoren kontinuerligt bidrager til en holdbar og bæredygtig økonomisk udvikling.

På nuværende tidspunkt er der indgået to IBA-aftaler på mineralområdet. En aftale mellem Kommuneqarfik Ser-

mersooq, Naalakkersuisut og True North Gems Greenland og en aftale mellem Qeqqata Kommunia, Naalakkersuisut, og Hudson Greenland A/S. Det forventes, at en 3. aftale vil blive indgået med Ironbark i løbet af den første halvdel af 2016. Der er også lavet et udkast til IBA-aftale mellem Kommuneqarfik Sermersooq, Qaqqata Kommunia, Naalakkersuisut og London Mining Greenland A/S, som endnu ikke er forhandlet endeligt på plads.

Opbygning af viden og kompetencer

Med Grønlands overtagelse af råstofområdet 1. januar 2010 og på baggrund af den udvikling, der siden er sket på råstofområdet, ser Naalakkersuisut principielt gerne, at Grønland på sigt etablerer sin egen nationale geologiske undersøgelsesinstitution. Etableringen af en selvstændig grønlandsk undersøgelsesinstitution er en naturlig del af Grønlands selvstændige varetagelse af ansvaret på råstofområdet. Oprettelsen af en sådan undersøgelsesinstitution er et af delmålene i det tidligere Naalakkersuisuts Grønlands Olie- og Mineralstrategi 2014-2018.

En sådan institution skal dog først etableres, når der er tilstrækkelig økonomiske midler til driften. Dette vil i udgangspunktet skulle ske inden for de nuværende økonomiske rammer for Råstofadministrationen. Endvidere skal det sikres, at den eksisterende viden, der er oparbejdet inden for området, fuldt ud kan videreføres og nyttiggøres til gavn for det grønlandske samfund.

Den geologiske undersøgelsesinstitution skal gennem en aktiv udnyttelse af den geofaglige viden bidrage til en effektiv og bæredygtig forvaltning af landets råstoffer. Institutionen skal fortsat yde geologisk rådgivning til offentlige myndigheder i råstofmæssige spørgsmål og i miljøspørgsmål i relation hertil. Inddragelse af geologisk viden og rådgivning kan sikre, at ressourcerne udnyttes effektivt og bæredygtigt.

Den geologiske undersøgelsesinstitution skal være en uafhængig institution under Selvstyret på linje med Grønlands Naturinstitut og Grønlands Universitet. Det betyder blandt andet, at institutionen kan deltage i internationale forskningsprogrammer og modtage midler fra forskningsfonde.

En hovedopgave for den geologiske undersøgelsesinstitution vil være at sikre en samlet, rationel drift og kvalitets-

sikring af geologiske data og lignende. Fremskaffelse af geologiske data er forbundet med betydelige omkostninger. Eksempelsvis repræsenterer de seismiske data, boreprøver m.v., som er indsamlet ved efterforskning efter kulbrinteforekomster offshore, nærmest uerstættelige private og offentlige undersøgelsesinvesteringer, der udgør milliardbeløb. Geologiske data frembringes oftest i en bestemt økonomisk-geologisk sammenhæng, som måske først årtier senere kan vise sig at danne grundlag for nye og helt andre perspektiver for udnyttelse og beskyttelse af geologiske naturværdier.

Den geologiske undersøgelsesinstitution skal bidrage til at skabe en kontinuitet i forskningen på råstofområdet i Grønland. Den geologiske undersøgelsesinstitution skal være et nationalt geologisk datacenter, som stiller data og viden til rådighed for myndigheder, uddannelsesinstitutioner, virksomheder og private, både ved almindelig oplysning og på kommercielle betingelser. Et bærende element i institutionen vil således være at drive indtægtsgivende virksomhed for andre end blot Grønlands Selvstyre, der skal bidrage til at finansiere forskning i Grønland.

Turisme

Det er Naalakkersuisuts mål at gøre turismen til et bærende erhverv i Grønland. Det indebærer blandt andet at sikre et øget antal turister gennem bedre tilgængelighed, et større udbud af oplevelses- og aktivitetsmuligheder samt styrket incitament til private investeringer. Hertil kommer indsats, der retter sig mod forbedret uddannelses- og kompetenceudviklingstiltag og øget forståelse for servicebegrebet på turismeområdet

Samfundsøkonomisk medfører dette en større omsætning og øget beskæftigelse ikke kun i turistbranchen, men i store dele af erhvervslivet. Det kræver en målrettet indsats fra både selvstyret, kommunerne og ikke mindst de private aktører i branchen for at yde den nødvendige indsats, der skal til for at drage størst nytte af det store uudnyttede potentiale Grønland har at byde på.

Den nye strategi, der dækker perioden 2016 til og med 2020, vil have hovedfokus på udvikling af de rammevilkår, der er nødvendige for at udløse vækstpotentialet i turismen. En analyse af afgiftsstrukturen på krydstogsturisme og beflyvning udefra viste, at Grønland på en række parametre ikke var konkurrencedygtig sammenlignet med eksempelvis Island og Svalbard. Analysen påviste, at Grønland opkrævede ekstremt høje afgifter på anløb af krydstogtskibe i forhold til de lande vi konkurrerer med. Analysen viste også, at Grønland opkræver afgifter på flytrafik i form af start- og passagerafgifter m.m., som er langt højere end vi ser i de lande, som vi konkurrerer med. Dette kræver handling.

Foruden afgiftsstrukturen, så udgør landingsbanestrukturen et kerneområde for at øge tilgængeligheden til Grønland. En analyse fra konsulenthuset Rambøll (2015) *Turisme, Udvikling og vækst gennem ændret lufthavnsstruktur* viser, at landingsbanestrukturen i Grønland er indrettet på en måde, som indebærer et omkostnings- og dermed billetprinsniveau, der er langt højere end det burde være sammenlignet med tilsvarende ruter andre steder i verden. Analysen viser, at forlængelse af landingsbaner i eksempelvis Nuuk og Ilulissat vil kunne udløse billetprisreduktioner på op imod 30 % for udefrakommende passagerer alene betinget i omkostningsreduktioner.

Med en øget konkurrenceintensitet på området vil endnu større prisreduktioner kunne følge. Ferieturisterne er ganske prisfølsomme i deres valg af feriemål.

For at forbedre rammevilkårene for krydstogsturismen, har der udover afgiftsstrukturen været fokus på landgangsforholdene. En analyse af landgangsforholdene for krydstogtskibe viser helt utilstrækkelige anløbsfaciliteter. Problemet vil kunne afhjælpes betydeligt via ret beskedne investeringer i de kommende år, som skal bidrage til, at flere passagerer vælger at gå i land de pågældende steder. Den samlede indsats forventes at bidrage til såvel flere anløb som en højere landgangsprocent og dermed en større omsætning.

Flere private initiativer og investeringer er nødvendige, hvis Grønland skal blomstre som turistdestination.

Ganske vist er Grønlands storslåede natur i sig selv en rejse værd, men nutidens turister kræver mere end en travetur og et kig på Indlandsisen, hvis rejsen skal opleves som unik og som afkast anbefales til venner og bekendte.

En større mangfoldighed inden for vildmarkshoteller, organiserede lystfisker- og jagtcamps og anlæg til mountainskiing er oplagte områder at tage fat på for private investorer og lokale kapaciteter.

For at understøtte det private initiativ vil Naalakkersuisut udstede koncessioner til private, som har ideer til oplevelser for turister. En koncession til et område kan give den private investor den fornødne sikkerhed, hvis han eller hun eksempelvis vil etablere en hytte eller et hotel.

Sådanne investeringer kan være med til at udvikle turismen, samtidig med at det skaber grobund for vækst og flere arbejdspladser i et område.

Et andet indsatsområde er etablering af regionale visitorcentre, finansieret i et samspil mellem det offentlige og private. Pilotprojektet på dette område er etableringen af Isfjordscenteret i Ilulissat, som forventes idriftsat i 2018. Visitorcentre har internationalt vist sig, at være en grundpille i udviklingen af store attraktioner og dermed en væsentlig faktor til at tiltrække og øge oplevelsesudbuddet.

Et succeseksempel fra den seneste strategiperiode er udviklingen i privatfinansieret hotelkapacitet i Ilulissat. Den private sektor er således klar med de nødvendige følgeinvesteringer, herunder udvidelse af hotelkapacitet, så fremt der sker en reel vækst i antallet af turister i et lokalområde.

Erfaringen fra den foregående periodes markedsføringsindsats har ikke været opløftende målt på succeskriterierne om øget antal besøgende, øget omsætning og flere jobs i turismesektoren. Et lyspunkt har dog været afledte effekter i Grønland af den store vækst i turisttilstrømningen til Island. Det virker derfor oplagt, at en væsentlig del af markedsføringsindsatsen i de kommende år fokuseres på at øge kombinationsturismen fra Island. Der har dog været en stigning i antallet af turister i 2015.

Den nye strategi lægger op til forbedret infrastruktur, øgede investeringer og etablering af visitorcentre i alle landets regioner.

Følges anbefalingerne og gennemføres de heri indeholdte investeringer er det realistisk at øge antallet af landbase-rede turister fra de nuværende 26.000 til 61.000 i 2040 og antallet af krydstogtpassagerer fra de godt 20.000 til 28.500 i 2020.

Det vil kunne øge beskæftigelsen med 332 årsværk og en meromsætning i erhvervet på 184 mio. kr. årligt i 2040 for den landbaserede turisme og 33 årsværk og 18,5 mio. kr. for krydstogtturismen i 2020.

Dette vækstpotentiale for meromsætning og beskæftigelse kan yderligere forbedres ved at sikre de nødvendige rammevilkår for det private erhvervsliv i turismebranchen og udbygge oplevelses- og aktivitetsmulighederne i alle landets regioner. Dette vil være med til bedre at sprede de samfundsøkonomiske gevinster over hele landet og gøre turismen til et bærende erhverv for mange mennesker i Grønland.

Vækstpotentiale for krydstogtturismen

Antallet af krydstogtturister har været stigende frem til 2010 (30.000 gæster) og har sidenhen været faldende med til kun 20.000 gæster i 2014. Til sammenligning har Island oplevet en stigende vækst i hele perioden.

I 2003 indførte man en passagerafgift i Grønland, der flere gange blev forøget og nåede op på 525 DKK per passager i 2009. Afgiften var i forhold til konkurrerende destinationer ekstremt høj og må anses for at være en del af forklaringen på faldet i antallet af krydstogtpassagerer. Inatsisartut tog konsekvensen ved at afskaffe passagerafgiften i foråret 2015 og i stedet indføre en bruttotonageafgift med en væsentlig reduktion, så den nu er på niveau med den islandske.

Det er Naalakkersuisuts vurdering, at dette på sigt vil medføre en stigning i antallet af anløb, gæster og deraf direkte indtægter til turismeerhvervet. Dette skal ses i lyset af, at det globale marked for krydstogt, i en årrække har haft en årlig gennemsnitsvækst på 6 pct.

Yderligere tiltag er dog nødvendige for at forbedre modtagefaciliteterne i en lang række byer og bygder for at smidiggøre landsætningen af passagerer og derigennem forøge antallet af passagerer, der vælger at gå i land samt selve tiden tilbragt på land. Denne indsats er højt prioriteret for at sikre størst mulig omsætning for Grønland.

Vækstpotentiale for den landbaserede turisme gennem ændret lufthavnsstruktur

Lufthavnsstrukturen er det uomgængelige omdrejningspunkt for udvikling af den landbaserede turisme i Grønland. Der er uden tvivl et uforløst potentiale for udviklingen af turismen, hvor de samlede rejseomkostninger, herunder flyomkostningerne, spiller en væsentlig rolle for, om potentielle turister faktisk realiserer en rejse til Grønland. Derudover er der et klart potentiale for øget kombinationsturisme fra Island. Rapporten "*Turisme – Udvikling og vækst gennem ændret lufthavnsstruktur*" belyser dette potentiale ud fra forskellige scenarier for en ændret lufthavnsstruktur.

Rationalet for den samfundsmæssige effekt af en ny lufthavnsstruktur baseres på flere forhold:

- For det første vil en ændring af lufthavnsstrukturen give mulighed for lavere priser på grund af et mere effektivt beflyvningsmønster og en intensiveret konkurrence, jf. tabel 2.4.
- For det andet vil ændrede priser for rejser til Grønland have en efterspørgselseffekt hos turisterne ud fra den antagelse, at der vil komme flere turister, hvis det bliver billigere.

- For det tredje vil effekten afhænge af turisternes afledte forbrug under deres ophold og den afledte beskæftigelseseffekt i landet.

Rambølls analyse tager udgangspunkt i tre scenarier;

- 1) som i dag,
- 2) landingsbanerne i Nuuk og Ilulissat bliver udvidet til 1.199 m., og
- 3) landingsbanerne i Nuuk og Ilulissat bliver udvidet til mindst 2.200 m.

Tabel 2.4. Indeks for flyomkostningerne per sædemil

CASM-indeks	Nuuk -København	Ilulissat -København	Kangerlussuaq -København
Scenarie 0: Som i dag	100	100	100
Scenarie 1 : Nuuk og Ilulissat: 1.199m	91	92	86
Scenarie 2.1: Direkte til København, Nuuk og Ilulissat: 2.200m	72	71	56

Kilde: AirInsight, CASM calculations for the Greenland Air Traffic system 2015 og Rambøll 2015

Forlængelser af banerne i Nuuk og Ilulissat til 2.200 m. kunne medføre en omkostningsreduktion og deraf følgende prisnedsættelse på 20-30 % af rejsens samlede pris.

Baseret på faldende omkostninger per sædemil (CASM-indeks) er det muligt at estimere, hvor mange flere turister, der antages at komme til Grønland. Dette beregnes ud fra den såkaldte priselasticitet - turisternes følsomhed over for prisændringer. Rambøll har estimeret, at priselasticiteten for ferieturister er -3,2 og -0,5 for erhvervsturister.

Tabel 2.5. Potentiale for øget turisme ved prisnedsættelser, øget tilgængelighed og almindelig vækst ved udvidelse af lufthavnene i Nuuk og Ilulissat

Scenarie	Pris-nedsættelse	Antal ferieturister 2015	Antal ferieturister i 2040	Antal erhvervsturister 2015	Antal erhvervsturister i 2040
1 (1.199m x2)	9 %	26.006	ca. 44.000	10.980	ca. 13.000
2 (2.199m x2)	20 - 30 %		ca. 61.000		ca. 13.500
2 (2.800m & 2.199m)	20 - 30 %		ca. 61.000		ca. 13.500

Note: Prisnedsættelsen i scenarie 1 ligger mellem 8 pct. og 14 pct. afhængig af destination. Prisnedsættelsen på 25 pct. i scenarie 2 er et gennemsnit af den forventede prisnedsættelse på 20 til 30 pct. Antal ferieturister og erhvervsturister, som fremskrives, er antal udefrakommende turister, som overnatter på hoteller, fordelt med 70 pct. ferieturister og 30 pct. erhvervsturister. Kun turister til Ilulissat og Semersooq-Vest påvirkes af prisnedsættelserne. Der er i resultatet for ferieturister taget højde for gennemsnitlig global BNP-vækst på 1,5 pct. p.a. For erhvervsturister er der udover prisseffekten taget højde for en udvikling i det gennemsnitlige grønlandske BNP på 0,5 pct. p.a..

Kilde: Rambøll, 2015

Det betyder med disse tal, at der kommer relativt flere ferieturister end flere erhvervsturister, når prisen sættes ned. Af nedenstående tabel 2.5 fremgår således en antaget udvikling i antallet af ferie- og erhvervsturister fra 2015 til 2040 med afsæt i udvidelser af lufthavnene i Nuuk og Ilulissat.

Scenarie 2 (med en 2.200 m landingsbane i Ilulissat) er vurderet til at medføre det største vækstpotentiale i form af en fordobling af antallet af ferie- og erhvervsturister fra i alt 36.986 i 2015 til ca. 74.500 i 2040. Potentialet for øget beskæftigelse og meromsætning er udregnet på baggrund af de beskrevne estimer for antallet af turister. Ud fra transportkommissionens beregninger for den afledte effekt på beskæftigelsen og estimer for omsætning per turist, vil lufthavnsstrukturen i scenarie 2 kunne føre til 332 ekstra årsværk på baggrund af en samlet årlig meromsætning på 184 mio. DKK i 2040, som vist i tabel 2.6.

Tabel 2.6. Meromsætning og afledte effekter for merbeskæftigelsen i 2040 som følge af infrastrukturudbygning i scenarie 2 i forhold til en landingsbanestruktur som i dag ved udvidelse af lufthavnene i Nuuk og Ilulissat.

Scenarie 2	Ferieturister	Erhvervsturister	I alt
Antal	35.000	2.520	37.520
Omsætning pr turist (DKK)*	4.568	9.551	4.904
Meromsætning (DKK)	160 mio.	24 mio.	184 mio.
Merbeskæftigelse, Årsværk**	289	43	332

* Skønnet p.b.a. Transportkommissionen 2011.

** Skønnet p.b.a. Transportkommissionen 2011.

Rambøll har lavet en detaljeret fordeling af de samfundsøkonomiske effekter, jf. tabel 2.7. For hvert scenarie opstilles 3 mulige gennemsnitlige vækstestimer i årlig BNP for at tage hensyn til et bredere spænd af fremtidige konjunkturer. Under disse forudsætninger vil begge scenarier have en positiv nettonutidsværdi i forhold til status quo scenariet. Dog giver scenarie 2 den største nettonutidsværdi.

Tabel 2.7. De samfundsøkonomiske resultater, nettonutidsværdi, mio. DKK (2014-priser)

	Scenarie 1			Scenarie 2		
	Vækst 1	Vækst 2	Vækst 3	Vækst 1	Vækst 2	Vækst 3
Offentlige						
Anlægsinvesteringer	-71	-71	-71	-1.324	-1.324	-1.324
Driftsresultat, lufthavne	142	152	162	296	232	155
Nettonutidsværdi i alt	511	563	625	641	701	776
Intern rente	32,3 %	33,7 %	35,1 %	7,2 %	7,5 %	7,8 %

Vækst 1, 2 og 3 udgør henholdsvis gennemsnitlige vækstrater i årlig BNP på 0,5%, 1,5% og 2,5%.

Kilde: Rambøll 2015

Grønland som et attraktivt turistmål

For at få succes med at udvikle vedvarende, attraktive turistdestinationer skal en række forudsætninger opfyldes. Der er i det foregående blevet lagt vægt på at fremme tilgængeligheden gennem prisnedsættelser og kortere rejsetider, men der er stadig uudnyttede potentialer i de forskellige regioner, som med fordel kan danne grundlag for øgede indtægter og beskæftigelse.

Der kan skabes bedre produkter ved udlæggelse af koncessioner for at fremme private aktørers investeringer i erhvervet og dermed skabe bedre produkter. Derudover vil selvstyret i samarbejde med kommunerne arbejde på etableringen af flere regionale visitorcentre med det planlagte Isfjordscenter i Ilulissat som modelprojekt, hvor der forventes 17-24.000 betalende besøgende i åbningsåret. Finansieringen af etableringen af Isfjordscenteret sker for en stor dels vedkommende via fondsmidler fra Realdania. Naalakkersuisut vil undersøge mulighederne for også at få fondsfinansiering til kommende visitorcen-

tre, såfremt Isfjordscenteret i Ilulissat som forventet udvikler sig positivt. Herudover er der på finansloven afsat en særlig anlægspulje til selvstyrets bidrag til disse, ligesom hjemkommunerne for visitorcentrene også forventes at bidrage til finansieringen med henblik på at understøtte projekternes seriøsitet.

En styrket national og regional indsats og investeringer skal være med til at tiltrække et bredere segment af turister. Den samlede indsats med fokus på tilgængelighed, kvalitet og oplevelser vil give Grønland muligheden at gøre turismen til et bærende erhverv.

Øget samarbejde med Island

Selvom de hidtidige satsninger inden for markedsføring af Grønland som turistdestination ikke har båret så megen frugt som forventet, er der dog ét lyspunkt, nemlig samarbejdet med Island.

Den markante vækst i turismen i Island og de mange flyforbindelser mellem Island og Grønland har været direkte medvirkende til de seneste års vækst i turismen i Ilulissat. Det er der for en oplagt idé at markedsføre sig i lande, hvor Island allerede oplever en stor tilgang af turister. Gennem islandske operatører kan Grønland – for nogle turister – blive et land, man besøger i kombination med en rejse til Island. Strategien lægger eksempelvis op til følgende:

- Øget markedsføring i Island og i de lande, hvorfra Island primært modtager turister
- Direkte markedsføring i vækstområder: Tyskland, England, Nordamerika og Asien

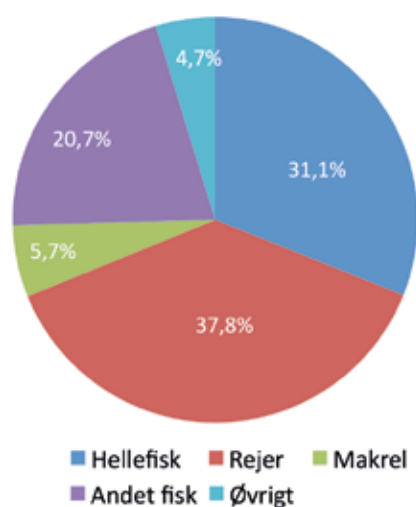
Turismestrategien lægger herudover også op til følgende:

- Regionale helhedsplaner for udvikling af turisme i alle kommuner
- Udlægning af områder til turismekoncessioner og forberedelse af hotelbyggeri i alle kommuner
- Projektering af fire-fem visitorcentre.

Fiskeri

Fiskeriet er Grønlands suverænt største og vigtigste eksporterhverv og står for mere end 90 procent af den samlede eksportværdi, jf. figur 2.2.

Figur 2.2. Værdien af den samlede vareeksport, 2015

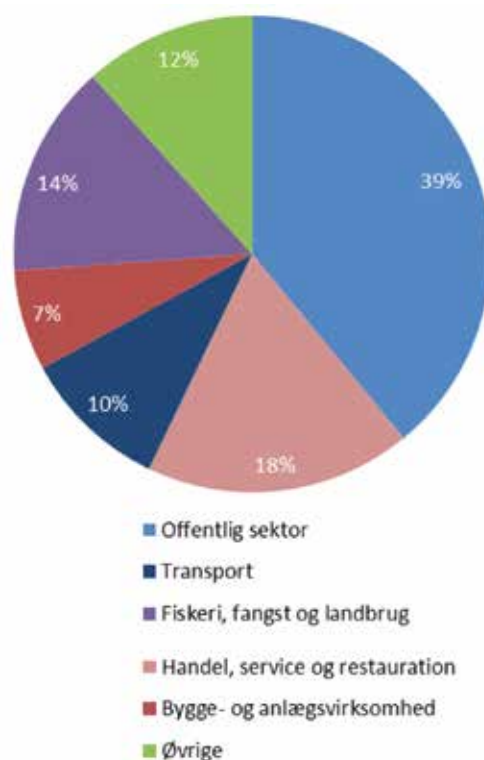
Kilde: Grønlands Statistik.

Det er derfor af stor nationaløkonomisk og beskæftigelsesmæssig betydning, at udnyttelsen af de naturgivne ressourcer sker på et bæredygtigt grundlag. Fiskeriet kan bidrage til øget vækst, hvis erhvervet sikres bedre rammevilkår. Desuden skal der fokuseres på god sammenhæng mellem fangstgrundlag og kapacitet gennem en øget udnyttelsesgrad af ressourcen blandt andet via øget innovation og systematisk forundersøgelseraktivitet.

Naalakkersuisut arbejder fortsat med det igangsatte arbejde med opstilling af mål og indsatser, for at sikre en samlet større samfundsøkonomisk gevinst ved udnyttelsen af fiskeriressourcerne. Herunder ønsker Naalakkersuisut at gennemføre reformer på fiskeriområdet, deriblandt af fiskerilovgivningen, ressourcerentebeskatningslovgivningen, men også mere generel erhvervslovgivning, herunder på erhvervsbeskatningsområdet.

Fiskeriet spiller også en stor rolle for beskæftigelsen, jf. figur 2.3. I 2014 var 3.640 personer registreret beskæftiget i fiskeri-, fangst- og landbrugssektoren eller ca. 14 pct. af den samlede hovedbeskæftigelse

Figur 2.3. Antal hovedbeskæftigede i gennemsnit pr. måned i 2014

Kilde: Grønlands Statistikk.

Strukturudvikling i det kystnære fiskeri

Det er det offentlige rolle at skabe rammer for, at fiskeriet kan drives rentabelt og udvikle sig. Der er primært overkapacitet i den kystnære fiskeflåde, som er karakteriseret ved mange mindre fartøjer og joller, der har begrænsede fangstmuligheder og har en meget spredt indkomstfordeling.

Naalakkersuisut's målsætning er at øge såvel rentabiliteten hos den enkelte fisker som det samfundsøkonomiske udbytte fra hele det kystnære fiskeri.

Årsagen til overkapaciteten er et højt – og stigende – antal af kystnære licenser til fiskerne, som ikke modsvarer af øgede biologiske ressourcer. Baggrunden for dette er et udstrakt beskæftigelses hensyn på grund af begrænsede alternative beskæftigelsesmuligheder til denne gruppe. De begrænsede beskæftigelsesmuligheder hænger i nogen grad sammen med, at mange unge ikke får en erhvervskompetencegivende uddannelse, hvor fiskeriet bli-

ver set som en oplagt mulighed for at skabe et udkomme. Samtidig har en relativ stor andel af de beskæftigede i dette fiskeri en relativt høj alder, en del fartøjer i det kystnære fiskeri er ikke tidssvarende og der er gradvist stigende kompetencekrav inden for fiskerisektoren.

Naalakkersuisut arbejder på at sikre flere en erhvervs-kompetencegivende uddannelse, også målrettet fiskerisektoren og på at skabe en bedre udnyttelsesgrad af fiskeressourcen på et bæredygtigt grundlag.

Det er omkostningskrævende, at det kystnære fiskeri i så høj grad er underlagt dette beskæftigelses hensyn. Fiskeriet er i dag meget arbejdsintensivt og for mange fiskere med en relativ lav indtjening til følge. Mange har fiskeriet som et bierhverv, der supplerer indtægterne fra andre erhverv. En vis overbeskæftigelse i det kystnære fiskeri kan dog på kort sigt bidrage til at reducere omkostningerne til offentlige ydelser til en del mennesker, såfremt disse i realiteten ikke har alternative beskæftigelsesmuligheder med helårsjobs.

Den relativt lave indtjening i store dele af det kystnære fiskeri kan bremse for investeringer i modernisering af flåden, der ellers kunne medvirke til at øge værditilvæksten i det kystnære fiskeri.

Der er i dag således tale om en balancegang, som er udtryk for et forsøg på en politisk afvejning. Det er derfor også en del af målet med holdbarheds- og vækstplanen at skabe flere alternative beskæftigelsesmuligheder gennem aktive uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedspolitiske tiltag og reformer.

Det er ingen umulig opgave at få det kystnære fiskeri moderniseret uden større offentlige subsidier. Det havgående fiskeri har gennem en årrække haft gode rammer til – og i praksis formået – at have en stor indtjening og tilpasse sin kapacitet til kvoterne, også i perioder ved faldende kvoter.

Det videre arbejde med udvikling af det kystnære fiskeri skal blandt andet skabe større sammenhæng mellem høj fiskerikapacitet og ressourcegrundlag i fiskerier. Antallet af fiskere i det kystnære fiskeri i Grønland er meget stort i forhold til ressourcegrundlaget, og det er begrænsende

for væksten i samfundet, hvis arbejdskraften fastholdes i lavtbetalt subsideret beskæftigelse.

Antallet af licenser i det kystnære fiskeri efter torsk og hellefisk er steget fra 2.200 til 2.800 de sidste tre år. Det har bidraget kraftigt til en forøgelse af kapaciteten i det kystnære fiskeri. Fiskeriindsatsen bør afspejle bæredygtige kvotemængder. Herunder skal der søges udviklet nye fiskerier og opnås en større udnyttelsesgrad af de fangede mængder

På den måde kan rentabiliteten i fiskeriet øges og den samlede beskæftigelse i erhvervet i højere grad fastholdes, men med en højere indtjening for den enkelte. Det gavner såvel fiskerne som samfundet. Det giver højere værditilvækst i erhvervet og mulighed for at opkræve en høj ressourcerente for udnyttelsen af fiskeressourcen. Den samfundsøkonomiske gevinst reduceres derimod, såfremt fiskerne ikke kan opretholde en eller anden form for beskæftigelse, men må overgå til offentlig forsørgelse.

Modernisering af det kystnære fiskeri og investeringer i fiskeri- og forarbejdningsskapacitet generelt skal så vidt muligt være privatfinansieret, ligesom investeringer i det havgående fiskeri fortsat skal kunne være privat finansieret. Eventuelle offentlige fiskeriudviklingsmidler rettet mod det kystnære fiskeri og landanlæg derfor skal søges struktureret, så de ikke forvrider konkurrencen og fortrænger privat kapital, men bidrager til en almindelig og løbende strukturtilpasning af erhvervet.

Eventuel kapacitetstilpasning i fiskeriet kan således frigøre arbejdskraft til højere lønnede jobs. Det kræver dog at nye arbejdspladser bliver skabt, idet det dog må erindres, at et øget udbud af arbejdskraft i sig selv må antages at øge jobudbuddet. Derfor bør denne proces ikke afvente en forudgående med egentlig mangel på arbejdskraft. Et mere effektivt fiskeri vil også give mulighed for en højere ressourcerente.

Naalakkersuisut ønsker, at en revideret fiskerilov skal sikre et uafhængigt kystnært fiskeri fremover. Det forudsætter, at det kystnære fiskeri bringes i stand til at kan bære sig selv økonomisk. I dag er det primært tilfældet i store dele af hellefiskerifiskeriet, rejefiskeriet og i dele af torskefiskeriet.

Revision af fiskeriloven

Rammevilkårene for fiskerierhvervet og forvaltningen generelt skal være stabile og understøtte behovet for en langsigtet bæredygtig bevarelse af bestandene. Der er imidlertid behov for en reform af den gældende fiskerilov og relaterede bestemmelser omkring erhvervet. Det igangsatte arbejde sker i dialog med erhvervet, der skal komme med forslag, der kan understøtte ambitionen om et effektivt og rentabelt fiskeri med plads til udvikling af de små enheder og øget innovation. Arbejdet med reformarbejdet af fiskeriloven skal ses i sammenhæng med arbejdet omkring ressourcerentebeskatning.

Aktuelt forberedes forslag på en række felter, herunder mål om at styrke muligheden for kombinationsfiskeri, forslag til modeller for omsættelige kvoter, stillingtagen til ejerskabsgrænser for kvoterettigheder og grænser for udenlandsk ejerskab i fiskeriet samt initiativer for at styrke forsøgsfiskerier og øge innovation i fiskerisektoren.

Det er Naalakkersuisuts mål at øge værditilvæksten på baggrund af udnyttelsen af fiskeressourcerne på et bæredygtigt grundlag ved at skabe kommercielle forudsætninger for at øge forædlingsgraden af fisken i her i landet samt udnytte fiskeriaffald til nye produkter, som eksempelvis Island har haft stor succes med.

For at sikre Naalakkersuisut's overordnede målsætning om det størst mulige, varige samfundsøkonomiske udbytte af fiskeriresourcen skal en revideret fiskerilov medvirke til at skabe rammer, så kvoterne sættes på et bæredygtigt niveau. Der vil i modsat fald være en række meget negative konsekvenser:

- Erhvervets og samfundets fremtidige indtjenings- og beskæftigelsesmuligheder reduceres.
- Muligheden for at få finansieret den løbende udvikling af fiskeriflåden med privat kapital forringes.
- I værste tilfælde forårsages der uoprettelige skader på fiskebestandens evne til at regenerere sig.

Det er forventningen, at pakken med forslag omkring fiskeriloven behandles politisk i sammenhæng med en kommende samlet revision af ressourcerenteafgiftslovgivningen.

Udvikling af ny ressourcerenteafgiftsmodel

Fiskeressourcerne i de grønlandske farvande er samfundets ejendom, men ressourcen stilles til rådighed for fi-

skerierhvervet via forskellige forvaltningsmodeller med hjemmel i fiskeriloven og følgelovgivningen hertil.

Naalakkersuisuts mål har igennem flere år været at kunne opkræve ressourcerenteafgifter på alle arter indenfor fiskeriet for at sikre en fornuftig udnyttelse af hele samfundets fiskeressource og samtidig øge de offentlige indtægter. Derfor skal afgifterne være på et sådant niveau, at fiskerne og fiskerivirksomhederne stadigvæk vil være i stand til at opnå et overskud, der giver mulighed for at re-investere i nyt kapitalapparat og få en rimelig forrentning af den investerede kapital.

Det er i dag kun dele af det havgående fiskeri og det kystnære hellefiskefiskeri, som er afgiftsbelagt. Der er dele af fiskeriet, der ikke drives så økonomisk effektivt, som det muligvis kunne. Dette er derfor ikke modent til at blive afgiftsbelagt. Det gælder især inden for det kystnære fiskeri efter torsk, hvor indhandlingspriserne er betydeligt lavere end i andre dele af det kystnære fiskeri.

Eksistensen af en række forskellige fiskeriafgiftssystemer kan anses som en administrativ belastning af fiskerierhvervet og af den offentlige administration. Det er nedsat en administrativ arbejdsgruppe, som skal stå for udviklingen af en ny ressourcerenteafgiftsmodel, som forventes implementeret fra 2018.

Arbejdsgruppens primære opgave er at udvikle forslag til ensartede og simple modeller til brug for opkrævning af ressourcerenteafgifter fra fiskerierhvervet. Modellerne skal være transparente for både det offentlige og erhvervet samt enkle at administrere. Beskatning af ressourcen bør ikke kun ses i lyset af behovet for indtægter til det offentlige i form af afgifter og skatter, men skal også tage hensyn til eventuelle ønsker om at opretholde levedygtige arbejdspladser, sikre en rimelig indkomstfordeling inden for fiskerisektoren, muligheden for at fremme forædling af fangsten i landet, øget udnyttelse af fisken samt erhvervets bidrag til systematisk uddannelse og kompetenceudvikling til fiskerisektoren.

Skatte- og Velfærdscommissionen har vurderet, at et effektivt fiskeri giver mulighed for en høj ressourcerente. Som før nævnt er økonomien i store dele af det kystnære fiskeri anstrengt og med en lav indtjening. Der er derfor

behov for en effektivisering og øget værdiskabelse for at skabe en indtjening til det kystnære fiskeri, så det bliver muligt at indføre ressourcerentebeskatning. Revisionen af fiskeriloven skal derfor have sammenhæng med arbejdet med lovgivningsarbejdet med at få en samlet model for ressourcerenteafgifter i fiskeriet, ligesom det er naturligt at sikre en sammenhæng med arbejdet med at få optimeret fiskeriudviklingsordningen på finansloven og tilhørende lovgivning.

Pelagisk strategi for Grønland

Der skal skabes øget fokus på mulighederne for fiskeri på nye fiskearter samt på eksisterende arter i områder, som ikke i dag er fiskeriområder. Naalakkersuisut ønsker i samarbejde med erhvervet og nabolandene at sætte øget fokus på dette arbejde. De nye arter består pt. primært af pelagiske bestande som sild, blåhvilling og makrel. Disse arter er alle vandrende bestande, som periodevis opholder sig i forskellige landes havområder og i internationalt farvand.

Forsøgsfiskeri efter makrel startede i 2011. Der blev dog kun fisket beskedne mængder i 2011 og 2012. I 2013 blev der fisket over 50.000 tons makrel. Grønland havde i 2014 og i 2015 stadig ikke den nødvendige pelagiske fiskerikapacitet til at udnytte den fastsatte grønlandske makrelkvote. Langt hovedparten af kvoteoptaget blev fisket af udenlandske fartøjer, som var indchartret af grønlandske rederier.

Virksomheden heraf har været, at fiskeriet kun i ret begrænset omfang har givet øget beskæftigelse og kapacitetsudvikling i Grønland. Brugen af udenlandske fartøjer med udenlandsk beskæftigelse aflejrer sig samtidig kun i begrænset omfang i øget værditilvækst og skatteindtægter. Forudsætningen for at Grønland opnår et større samfundsøkonomisk udbytte af makrelfiskeriet i fremtiden er, at der bliver opbygget en grønlandsk flåde med kapacitet til at fiske de pelagiske arter. Dette stiller også krav til forvaltningen, herunder udmelding af licenser i god tid inden sæsonstart og på sigt eventuelt også flerårige licenser. Forud for fiskeriet i 2015 blev der investeret i ny grønlandsk kapacitet, som skal give flere arbejdspladser og øget værditilvækst her i landet. Fiskeriet i 2015 blev desværre lavere end i 2013 og 2014.

Naalakkersuisut har derfor som led i at udvikle det pelagi-

ske fiskeri nedsat en arbejdsgruppe med deltagelse af fiskeriets aktører og organisationer, som skal udforme en langsigtet strategi for de pelagiske fiskeressourcer. Strategien skal sikre udviklingen af et grønlandsk pelagisk fiskeri, udfasning af ind-chartring af udenlandske fartøjer og et helårsaktivitet for den grønlandske pelagiske flåde. En forlængelse af fiskerisæsonen vil bidrage positivt til beskæftigelse, flådens indtjening og samfundsøkonomien.

En af forudsætningerne for udarbejdelse af den pelagiske strategi er at indhente mere viden om størrelsen af de nye bestande igennem biologiske undersøgelser. På finansloven for 2016 til 2019 er der afsat midler til biologiske undersøgelser af makrel og andre bestande med potentiale for nye fiskerier, herunder blåhvilling, sild og lodde. Resultatet af de biologiske undersøgelser kan bidrage til at styrke Grønlands forhandlingsposition i internationale forhandlinger om både de eksisterende kvoter og om nye fremtidige kvoter. Et forslag til strategien, der også vil forholde sig til Grønlands internationale forpligtelser på området forventes præsenteret i 2016.

Modernisering af erhvervsrammer og arbejdsmarkedet

Moderne erhvervsrammer - Det gælder fremtiden

Grønlands erhvervsliv står midt i en omstilling, hvor flere og flere jobs skal findes inden for den private sektor. Det gælder både jobs indenfor små innovative virksomheder, men også jobs relateret til turismeerhvervet, en række landbaserede erhverv og på råstofområdet.

Alle er enige om, at vi har et behov for øget aktivitet, nytænkning og erhvervsudvikling, alt sammen for at skabe bedre økonomisk vækst og aktivitet. Vi kan ikke tillade os kun at sætse på indtægter fra fiskeriet og de selvstyrejede virksomheder.

Netop derfor sætser Naalakkersuisut i disse år intensivt på en modernisering og forbedring af rammevilkårene for at drive erhvervsaktivitet i Grønland, for herigennem at sikre fremtidig udvikling, vækst og velfærd. Der er med andre ord igangsat et gennemgribende reformprogram af såvel erhvervs- som af arbejdsmarkedsområdet. Det gør vi for at ruste Grønland til en fremtid, hvor der skal skrues op for konkurrence, udvikling og aktiviteter på erhvervs-

området. Dette er vi overbeviste om vil skabe et mere dynamisk erhvervsliv der igen skaber bedre forhold for indbyggerne og genererer økonomisk aktivitet, der giver flere arbejdspladser og indtægter til samfundet.

Moderniseringsprocessen er helt afgørende for at tiltrække udenlandske investeringer, der kan være med til at løfte de store investeringsbehov inden for infrastruktur og eksportvirksomhed. Moderniseringsindsatsen i forhold til erhvervsrammer (og arbejdsmarked) er nærmere beskrevet i Naalakkersuisuts udgivelse fra april 2016: Grønland på vej mod vækst.

Grønland på vej i en moderne liga

Grønland ruster sig til en fremtid, hvor der skal skrues op for konkurrence, udvikling og aktiviteter på erhvervsområdet. Et mere dynamisk erhvervsliv skaber bedre forhold for indbyggerne og genererer økonomisk aktivitet, der giver flere arbejdspladser og indtægter til samfundet.

Naalakkersuisut har derfor gennem de seneste år arbejdet intensivt på at modernisere og forbedre rammerne for at drive erhvervsvirksomhed i Grønland for at sikre fremtidig udvikling, vækst og velfærd.

Naalakkersuisuts indsats for at modernisere erhvervsrammerne kan opdeles i fire overordnede temaer:

- Modernisering af lovgivningen
- Friere konkurrence på det grønlandske marked
- Modernisering af erhvervsstøtteordninger
- Øget adgang til finansiering

Lovene følger med tiden

En række love er blevet ændret og moderniseret for at fremme konkurrencen på det grønlandske erhvervsmarked for at beskytte forbrugerne og for at skærme grønlandsk erhvervsliv mod karteldannelser og konkurrencebegrænsende aftaler.

Næringsloven er blevet forenklet og ændret, så den passer til nutidens forhold.

Den hidtidige næringslov beskyttede i høj grad eksisterende virksomheder og begrænsede på den måde konkurrence fra nye, moderne virksomheder. Det ramte i sidste ende forbrugerne i form af høje priser på dagligvarer og tjenesteydelser.

Den nye næringslov fjerner en række betingelser, der tidligere var for at etablere og drive erhvervsvirksomhed i Grønland. Herigennem kan konkurrencen øges.

Målet med den nye næringslov er dels at skabe et godt erhvervsklima, der kan tiltrække nye virksomheder til landet, dels at give bedre betingelser for, at iværksættere her i landet kan etablere egen virksomhed.

Friere konkurrence

Den seneste konkurrencelov fra 2014 øger mulighederne for friere konkurrence på det grønlandske marked. Konkurrence fremmer initiativ og er godt for både virksomheder og forbrugere. For at understøtte mere konkurrence forbyder loven en række praksisser, der tidligere har forhindret fri konkurrence på en række områder. I det tidligere afsnit om konkurrenceforhold i reformspor beskrives nogle områder, hvor Forbruger- og Konkurrencestyrelsen ser uløste konkurrenceproblemer her i landet, ligesom der har været sager, hvor ulovlige aftaler og karteldannelse inden for anlægssektoren har forvredet konkurrencen.

Den nye konkurrencelov åbner for større kontrol med fusioner, den forbyder misbrug af dominerende stilling og forbedrer forholdene for nye og mindre virksomheder.

Trimning af erhvervsstøtteordninger

Den nuværende erhvervsfremmestruktur blev vedtaget i 2012. I 2016 gennemføres en evaluering af de eksisterende ordninger for at tilpasse dem tiden og udviklingen. Disse ordninger er:

- Mulighed for at tildele økonomisk støtte i forbindelse med opstart af virksomhed, de såkaldte klippekort – eksempelvis til anvendelse af privat konsulentbistand.
- Produktudvikling til bl.a. etablering og udvidelse af virksomhed.
- Afsætning af puljer til særlige brancher eller virksomheder.

Naalakkersuisuts forslag om nye erhvervsfremmetilbud er beskrevet i tekstboks 2.8.

Tekstboks 2.8. Nye erhvervsfremmetilbud

Inkubatorordning

På Forårssamlingen 2016 fremlægges ændringsforslag til erhvervsfremmeloven, der gør det muligt at etablere en inkubatorordning, idet erfaringer fra andre lande (eksempelvis Island og Israel) har vist, at iværksættere typisk har behov for rådgivning og sparring i selve opstartsfasen.

Når en iværksætter får en idé, åbner inkubatorordningen mulighed for at få hjælp til udvikling og afprøvning, inden ideen for alvor søsættes. Gennem netværk kan den nye iværksætter kobles til erfarne erhvervsdrivende, som kan sparre og komme med gode råd.

Inkubatorordningen tilbyder ligeledes målrettede kurser inden for eksempelvis afsætning, markedsanalyser, regnskab og skatteregler. Ordningen giver også mulighed for kreative workshops, hvor iværksættere kan mødes og inspirere hinanden. Inkubatorordningen er en kombination af målrettet vejledning, kreative workshops og faglige netværk, som tilsammen skal være med til at give nye iværksættere et mere solidt fundament at starte ny virksomhed på.

Bedre adgang til finansiering

Naalakkersuisut har i en årrække arbejdet på at forbedre adgangen til finansieringsmuligheder for virksomheder i Grønland. I dag – og fremover – er der således flere muligheder for at søge finansiel støtte og økonomiske garantier – både for små, lokale iværksættere og store, multinationale selskaber.

Aktørerne i de nye finansieringstilbud er:

- Eksportkreditfonden
- Vækstfonden
- Den Nordiske Investeringsbank
- Den Europæiske Investeringsbank

Fra 1. juli 2016 er der etableret mulighed for, at grønlandske virksomheder kan opnå støtte fra Eksportkreditfonden. Fonden kan stille garantier for tilgodehavender i forbindelse med eksport.

Vækstfonden stiller også garantier for private virksomheder, så døren til banken er lettere at åbne.

I større målestok – eksempelvis i forhold til minedrift – er der nu reserveret arktiske lånerammer på 500 mio. euro til arktiske erhvervsprojekter under Den Nordiske investeringsbank.

Den Europæiske Investeringsbank har særlige lånerammer til lande som Grønland. EIB er især interessant som medfinansierende i forhold til større projekter som eksempelvis mindedrift. Der foreligger pt ingen specifikke aftaler mellem Grønland og EIB, men muligheder for samarbejde er til stede.

Kilde: Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked og Udenrigshandel

Udvikling af yderligere områder

Naalakkersuisut vil fremme erhvervsudviklingen på flere andre områder, hvor Grønland har komparative fordele til gavn for øget vækst og beskæftigelse her i landet. Disse områder er kort beskrevet i tekstboks 2.9.

Tekstboks 2.9. Yderligere erhvervsudvikling på områder, hvor Grønland har komparative fordele

Eksport af is og vand

Det er Naalakkersuisuts ambition, at eksport af is og vand skal være en indtægtskilde for det grønlandske samfund og dermed skabe arbejdspladser.

Der er afsat et større beløb på finansloven til markedsføring af is og vand som eksportvare. Gennem de seneste år er der lavet flere undersøgelser og taget vandprøver rundt om i landet med tilladelse fra Naalakkersuisut.

Naalakkersuisut fremlægger i 2016 en ny strategi for eksport af is og vand.

Markedsføring af vandkraftspotentialer

Det er Naalakkersuisuts opfattelse, at potentialet for at dele grønlandske kompetencer og erfaringer med vandkraft kan blive en eksportsucces. Naalakkersuisut vil derfor i 2016 fortsætte indsatsen med at markedsføre vandkraftspotentialer i forbindelse med erhvervsfremstød i udlandet.

Udnyttelse af genetiske ressourcer

Kommerciel udnyttelse af genetiske ressourcer har potentiale til at udvikle sig til en betydelig indtægtskilde for Grønland. Naalakkersuisut vil derfor i løbet af 2016 fremlægge lovforslag til ændret lovgivning på området samt udarbejde en samlet strategi for, hvordan landets genetiske ressourcer kan udnyttes kommercielt på en bæredygtig måde.

Fokus på kreative industrier

Kreative industrier, herunder filmindustrien, har potentiale til ikke blot at skabe vækst og arbejdspladser i Grønland, men også til at sætte vores land på verdenskortet og udbrede kendskabet til Grønland og grønlandsk kultur og samfundsforhold. Det er derfor Naalakkersuisuts strategi at satse på at fremme muligheder for kreative industrier og tiltag. Dette sker bl.a. ved at sikre, at Visit Greenland har fokus på at skabe muligheder for disse industrier.

Grønland skal med andre ord have mere ud af det, når landet bruges som kulisser i film, tv-serier og reklamer. Det gælder både produktion, catering og andre serviceydelser.

Desuden skal der satse mere på at markedsføre Grønland som filmland – både til støtte for grønlandsk film og filmmiljø og for at tiltrække filmproduktioner udefra.

Øget fokus på forædling af fødevarer

Forædling af fødevarer har potentiale til at sikre mange arbejdspladser i både landets byer og bygder. Naalakkersuisut vil derfor fortsætte med at styrke og opfordre til, at forædling af eksempelvis fiskeprodukter finder sted i Grønland. Dette sker bl.a. ved at yde støtte til en række konkrete projekter, der har forædling af fødevarer som primært formål.

Kilde: Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked og Udenrigshandel

Erhvervsudvikling af bygder og yderdistrikter

Naalakkersuisut har som målsætning at sikre erhvervsaktivitet og arbejdspladser i hele landet. Naalakkersuisut er derfor også i gang med en kortlægning af indhandlingsanlæg i bygder og yderdistrikter. Denne kortlægning skal i løbet af 2016 munde ud i en række anbefalinger til, hvordan man – eksempelvis ved investeringer i infrastruktur og eventuelle omprioriteringer af tilskud og erhvervsstøtte – kan sikre aktivitet og flere arbejdspladser også i bygder og yderdistrikter.

Et dynamisk og rummeligt arbejdsmarked, der tør stille krav

Moderniseringen af det grønlandske arbejdsmarked er allerede i fuld gang, og i 2016 speedes tempoet op, så de vigtigste af arbejdsmarkedsreformen »Et trygt arbejdsmarked«s strategiforslag bliver til virkelighed.

Hjørnestene i beskæftigelsesstrategien er 16 initiativer, der sigter mod, at

- forbedre indsatsen over for landets unge og sikre dem et godt arbejdsliv,
- sikre en mere effektiv vejledning af ledige og bedre adgang til kurser for voksne, som har brug for et skub til at komme videre,
- give medarbejderne i kommunerne moderne redskaber at arbejde med, når de skal anvise arbejde og på anden måde hjælpe borgerne videre og
- sikre, at jobs fortrinsvis går til hjemmehørende arbejdskraft.

Det er nyskabende indsatser, som skal modernisere det gamle arbejdsmarkedssystem, udvikle kendte arbejdsgange og løfte arbejdsmarkedet op i en nutid, som kræver nye kompetencer og nye krav for både arbejdstagere og arbejdsgivere.

Absolut nødvendige tiltag, hvis vi skal sikre nye generationer et trygt og stabilt arbejdsliv samtidigt med, at erhvervslivet og arbejdsmarkedet står midt i en omstilling:

- **Fra** mange og ofte ufaglærte jobs i fangst og fiskeri **til** mere specialiserede jobs i et moderniseret fiskeri,
- **Fra** arbejdsintensive virksomheder og institutioner **til** mere effektive organisationer med færre ansatte (inkl.

de store selvstyrejede selskaber).

- **Fra** mange offentligt ansatte til relativt **til** en fremtid med mange nye jobs inden for den private sektor, i turismeerhvervet og i de landbaserede erhverv, samt nye jobs i råstofsektoren, ligesom ældre- og omsorgssektorerne har et stigende behov for kvalificeret arbejdskraft.

Det betyder, at arbejdsstyrken (løbende) skal tilpasse sig et nyt arbejdsmarked. Uddannelsesindsatsen skal samtidig sikre, at flere får en erhvervskompetencegivende uddannelse, der i højere grad afspejler fremtidens efterspørgsel på arbejdsmarkedet.

Som det første skal arbejdstagernes – og især de ledige arbejdstageres – kompetencer løftes, eksempelvis via en omskoling. En meget stor del af arbejdsstyrken er således ufaglært, og 56 % af arbejdsstyrken har folkeskole som højeste uddannelsesniveau. Og blandt de arbejdssøgende er op mod 90 % ufaglærte.

Samtidig importeres en del faglært og ufaglært arbejdskraft. Et eksempel herpå er beskæftigelsen på de havgående trawlere i fiskeriet, jf. tekstboks 2.10.

Velegnede rammer for at sikre øget grønlandsk beskæftigelse som officerer i det havgående fiskeri

På nuværende tidspunkt rekrutterer fiskerierhvervet udenlandsk arbejdskraft på grund af manglende kvalificerede emner som officerer (skipper, styrmænd og maskinchefer) her fra landet, ligesom det ikke kan udelukkes, at udefrakommende officerer i nogen grad kan have præference for at se til deres hjemland, når der skal rekrutteres nye officerer til det havgående fiskeri.

Selvstyrets bekendtgørelse nr. 13 af 17. november 2011 om bemanningen af grønlandske fiskefartøjer finder anvendelse på erhvervsmæssigt fiskeri med grønlandsk registrerede fartøjer på 24 meter længde over alt eller derover. Bekendtgørelsen skal sikre, at hjemmehørende grønlandsk arbejdskraft bliver anvendt på fartøjerne. Jf. bekendtgørelsen skal mindst 60 % af officererne (skipper, styrmænd, kok/hovmester, trawlbass og fabriksleder og -formand) være personer, som opfylder krav som hjemmehørende i Grønland. Et hjemmehørende besætningsmedlem skal have haft folke-registeradresse i Grønland og været fuldt skattepligtige til Grønland i de to forudgående kalenderår. Alle besætningsmedlemmer, som ikke er officerer skal være hjemmehørende. For at sikre at disse krav bliver overholdt, skal rederierne indsende bemandingsliste til Grønlands Fiskerilicenskontrol (GFLK) for hver fisketur med oplysninger, om besætningsmedlemmer er hjemmehørende i Grønland.

Lønniveauet på fisketrawlerne er blandt det højeste i landet. Trods skattebetaling til Grønland bliver lønnen i mange tilfælde sendt hjem til udlandet. Det betyder, at Grønland går glip af øget forbrug samt de afledte økonomiske effekter fra disse arbejdspladser.

Der kan således være betydelige økonomiske gevinster for det grønlandske samfund i at sikre flere af disse (ganske mange) vellønnede jobs bliver besat af hjemmehørende grønlandsk arbejdskraft, der bruger deres løn her i samfund.

Det skal derfor gøres mere attraktivt – og i praksis lettere – for fiskerierhvervet at ansætte grønlandske officerer og besætningsmedlemmer på deres trawlere.

Herunder er der på blandt andet området omkring teknikofficerer og maskinmestre behov for at gøre en større indsats. Der har tidligere været lavet en undersøgelse om, hvor mange der egentlig havde gennemført uddannelse på området. Den viste, at relativt få bruger deres uddannelse til søs. Derfor er maskinchef, maskinmestre samt teknikere, der udelukkende beskæftiger sig med vedligeholdelse af fabriksanlæg undtaget fra bemandingsbekendtgørelsens hjemmetil-hørsforhold, jf. bekendtgørelsens § 5.

Samtidig har det været vanskeligt at få et overblik over, hvor mange fra Grønland, der egentligt var uddannet, så de formelt kan bestride et job som skibsofficer.

Naalakkersuisut vil derfor søge få udbygget samarbejdet mellem fiskerierhvervet, relevante uddannelsesinstitutioner og arbejdsmarkeds-organisationer for sikre den nødvendige kompetenceudvikling- og uddannelsesindsats for at fremme den ønskede udvikling. Som led i den videre dialog vil det også blive vurderet, om der er behov for revision af den relevante lovgivning på området.

Kilde: GFLK og Finansdepartementet

Derfor skal den faglige og geografiske mobilitet øges, så arbejdskraften finder sammen med arbejdspladserne hurtigt og smidigt. Det nødvendiggør, at rekrutteringen foregår enkelt og målrettet, så erhvervslivet finder de medarbejdere, som det skal bruge uden unødigt tids- og ressourcerforbrug.

Omstillingen har stor effekt på det grønlandske arbejdsmarked: Arbejdsløsheden steg markant i årene 2009-2012, men har udvist en nedadgående trend i det seneste år. Arbejdsløsheden er dog fortsat for høj, og det er Naalakkersuisuts målsætningen at nedbringe denne yderligere.

Naalakkersuisut vil sætte ind med beskæftigelsesrettede indsats, som sikrer, at alle de jobs, der eksisterer i dag, og de jobs, der vil komme i fremtiden, i videst mulige udstrækning besættes med hjemmehørende arbejdskraft. Den skærpede kontrol med udefrakommende arbejdskraft vil derfor blive opretholdt.

De beskæftigelsesrettede indsats skal fremme de kompetencer, som erhvervslivet efterspørger, igennem samarbejder og kursusaktiviteter. De skal skabe bedre vilkår for rekrutteringen, så der kan ske en match mellem arbejdstager og arbejdsgiver. De skal også fremme mobiliteten, så arbejdstagerne kan rejse derhen, hvor jobbene er.

Beskæftigelsesstrategien "Et trygt arbejdsmarked"

Beskæftigelsesstrategien "Et trygt arbejdsmarked" fra 2015, kortlægger en række spørgsmål omkring arbejdsløsheden i Grønland og fremlægger en lang række løsninger, både på kort og lang sigt.

I forlængelse heraf afsættes derfor væsentlige midler til blandt andet at opnormere Job-, Vejlednings- og Opkvalificeringscentrene i Beskæftigelsesstrategien, så de unges vej fra ledighed over i uddannelse og job kan blive mere målrettet og smidig. Tekstboks 2.x beskriver flere af beskæftigelsesstrategiens centrale initiativer nærmere.

Fokus på alle unge

Unge under 29 år har en ledighedsprocent på 15. Det skal der gøres noget ved.

Naalakkersuisut er stærkt optaget af de unges fremtidsudsigter. I dag er alt for mange unge arbejdsløse. Unge under 29 år har en ledighed på 15 procent, hvis alle matchgrupper regnes med – og mange står alt for langt fra arbejdsmarkedet, fordi de ikke har afsluttet folkeskolen, er ufaglærte og mangler arbejds erfaring.

Undersøgelser fra andre nordiske lande viser, at unge er særligt udsatte for at sidde fast i offentlig forsørgelse i mange år, hvis ikke der handles på deres problemer tidligt i livet.

Det ligger derfor Naalakkersuisut ekstra meget på sinde at sørge for, at der tages mange initiativer til at sikre, at

unge under 30 år ikke går i stå i deres uddannelsesforløb og ender i arbejdsløshed, men vejledes og støttes til at tage eksempelvis håndværksuddannelser.

Det er derfor helt centralt for Naalakkersuisut, at der laves tilbud til unge, som har et helt arbejdsliv foran sig, men ikke den stærkeste skolegang bag sig.

JVO-centrene har fået 250 ekstra pladser i 2016 – og de ekstra pladser skal gå til praktiske værkstedsforløb, såsom Piorsaavik og lignende. Ikke alle skal have boglige uddannelser, der er også brug for håndværkere til at bygge vores fremtid. Derfor er der på finansloven afsat midler til:

- Ikke-boglige forløb, eksempelvis etablering af Piorsaavik, »Sapinngilanga – Pisinnaavunga« og »Pilersitsivik Asimi«. Tilbuddene kan eksempelvis være etableret omkring arbejde i et værksted, i køkken og/ eller med (skind)syning
- Jobtræningsforløb. Praktisk betonet opkvalificering af unge for at gøre dem klar til JVO-centrenes forløb eller beskæftigelse
- Tilbud til bogligt svage unge. Særlige tilbud med speciallærere rettet mod beskæftigelse eller støtte til boglig opkvalificering

Måletning af indsats

I marts måned 2016 blev 3.241 personer i alt registreret som arbejdssøgende, heraf 468 i bygderne. Dette er et samlet fald på 712 arbejdssøgende personer i forhold til samme måned året før. Antallet af arbejdssøgende viser imidlertid ikke, hvor jobparate de arbejdssøgende reelt er.

Analyser viser, at cirka en fjerdedel af de registrerede arbejdssøgende er i beskæftigelse i samme måned, som de bliver registreret som arbejdssøgende. De er eksempelvis hjemsendte timeansatte fra fiskefabrikker.

En anden fjerdedel af de registrerede arbejdssøgende har andre problemer end ledighed og ikke er jobklare. De er af kommunerne kategoriserede som matchgruppe 2 (indsatsklare) og 3 (midlertidigt passive), jf. også tekstboks 2.11.

Tekstboks 2.11. Matchgruppering som led i den lovbundne kommunale beskæftigelsesindsats

Matchgruppering som led i den lovbundne kommunale beskæftigelsesindsats

Der har igennem flere år været arbejdet målrettet med at inddele de ledige i 3 forskellige matchgrupper. Matchgrupperne er et udtryk for parathed i forhold til arbejdsmarkedet. Formålet med grupperingen har været at målrette indsatsen for enkelte borgere, så de så hurtigt som muligt kan genindtræde på arbejdsmarkedet.

Matchgrupperingerne har haft som formål at gøre det nemmere at håndtere i de kommunale systemer med en klarere rollefordeling mellem arbejdsmarkedsindsatsen på den ene side og den sociale indsats på den anden side.

Matchgrupperingerne er endnu ikke kommet helt på plads i det ønskede omfang. Dette skyldes primært, at de eksisterende lovgivninger ikke har taget højde for, hvordan ansvarsfordelingen skal defineres mellem de forskellige forvaltningsenheder. Samtidig har især den sociale indsats været baseret på vurderinger, der ikke er ensartede. Hertil kommer, at adgangen til offentlige sikringsydelse forudsætter, at den enkelte (i princippet) skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

Mange registrerede arbejdssøgende vil ikke kunne påtage sig arbejde, før der er lavet en aktiv indsats med forskellige tiltag. Det kan være personlige sociale og misbrugsrelaterede problemstillinger, der kræver en længerevarende indsats. Til trods for, at det i lovgivningen har været muligt at undtage denne gruppe fra rådighedskravet har dette ikke været anvendt ensartet. Samtidig har det ikke været klart, hvor det egentlige ansvar for afgørelser om undtagelser er placeret.

Den nye lov fra 2015 om job-, vejlednings- og opkvalificeringscentre (JVO-centre) – tidligere Piaereersarfiit – skal skabe bedre og klarere rammer for ansvarsfordelingen i forhold til matchgrupperingerne. Det følger af loven, at der skal ned-sættes tværfaglige grupper med ansatte på JVO-centrene og på det sociale område.

Målet er, at der i grupperne skal ske en matchgruppering, der samtidig klart definerer ansvaret for den enkelte borger. Dette skyldes, at matchgruppe 1 udelukkende omfatter personer, der er klar til at komme i beskæftigelse, hvor matchgruppe 2 og matchgruppe 3 omfatter personer, som har behov for en klargøring i mere eller mindre grad. Derved er der en glidning fra en arbejdsevnevurdering fra matchgruppe 1 til en kombinationsvurdering mellem arbejdsevne og den sociale status i matchgruppe 2 til en direkte social vurdering og indsats for matchgruppe 3.

Den nye lovgivning om JVO-centre er trådt i kraft den 1. januar 2016. Uddannelse og kompetenceudvikling af de ansatte forventes gennemført i 2016, så JVO-centrene er fuldt operationelle fra 1. januar 2017.

Kilde: KANUKOKA

Cirka en fjerdedel af de registrerede arbejdssøgende står reelt ikke til rådighed for arbejdsmarkedet, fordi de har sociale eller sundhedsfaglige problemer, som gør en ansættelse urealistisk.

De arbejdssøgende i matchgruppe 2 har behov for eksempelvis løft af basale kompetencer i grønlandsk, dansk, engelsk og matematik, løsning på sociale udfordringer og afklaring af revalideringsbehov og sundhedsfaglige problemer, herunder udredning af sygdom og misbrug.

De arbejdssøgende i matchgruppe 3 skal have en målrettet social og/eller sundhedsfaglig hjælp for at komme videre, eksempelvis hjælp til misbrugsbehandling og føl-

ger af langvarigt misbrug, behandling af psykiske sygdomme, følger af seksuelt misbrug som barn etc. For matchgruppe 3 vil en tilbagevenden til arbejdsmarkedet kræve en fokuseret indsats over længere tid, og en del af borgerne i matchgruppe 3 vil måske aldrig komme tilbage til arbejdsmarkedet.

På trods af de mange jobklare ledige gives der hvert år omkring 180 opholds og arbejdstilladelser af et års varighed til udefrakommende arbejdskraft til Grønland. Omkring halvdelen af de opholds og arbejdstilladelser der gives, går til faglært arbejdskraft, ca. en fjerdedel går til ufaglært arbejdskraft, og den sidste fjerdedel går til personer med en videregående uddannelse.

Arbejdskraften fra 3. lande bliver især brugt i hotel- og restaurationsbranchen og i andre servicefag. Nordisk arbejdskraft ansættes især i jobs i offentlig administration, bygge- og anlægssektoren samt i det havgående fiskeri.

Paradoksproblemet – at vi har et forholdsvis højt antal af tilladelser til opholds- og arbejdstilladelser samtidigt med at vi har så mange arbejdssøgende – har ført til et stærkt ønske hos Naalakkersuisut om at øge beskæftigelsen og kompetencerne blandt den hjemmehørende ar-

bejdskraft, så den kan blive konkurrencedygtig og attraktiv arbejdskraft.

Naalakkersuisut finder det vigtigt at muliggøre mere permanent beskæftigelse over året, blandt andet i fiskerisektoren. Et projekt i 2015 og 2016 om arbejdskraft, stabilitet og arbejdskultur på en af Royal Greenland fabrikker påviser, at dette kan være til fordel for både virksomhed og ansatte, jf. tekstboks 2.12

Tekstboks 2.12. Projekt om arbejdskraft, stabilitet og arbejdskultur

Udpluk af indsigter fra projekt om arbejdskraft, stabilitet og arbejdskultur på en fiskefabrik

Projektet er initieret af Royal Greenland for til gavn for medarbejdere, virksomheden og i den sidste ende samfundet at opnå en dybere indsigt i arbejdskulturen på Royal Greenlands fabrik i Sisimiut. En rapport er udarbejdet med udgangspunkt i de emner, indsigter, mønstre og uopklarede, som interviews og udviklingsworkshops på fabrikken har givet anledning til – og med fokus på løsninger.

Undersøgelsen og analysen er forestået af konsulenter fra SIK sammen med Antropologerne ApS. Til projektet har der været en følgegruppe bestående af repræsentanter fra Royal Greenland, SIK, Grønlands Erhverv, KANUKOKA, Finansdepartementet og Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked og Handel.

Projektets overordnede fokus var at få en dybere forståelse af arbejdskulturen og af individuelle, sociale, kulturelle og strukturelle årsager til fravær på en fiskefabrik. Gennem feltbesøg og analyse har man i projektet forholdt sig til problematikker som kommunikation, samarbejde, fravær og motivation. På baggrund heraf er der skitseret forslag til, hvordan disse problematikker udbedres. Løsningsforslagene stammer dermed enten direkte fra forslag fra medarbejdere og ledelse eller er udledt af analyse.

Analysen hovedindsigter kan deles i fire områder: Gensidig ustabilitet, manglende kommunikation på tværs af niveauer og afdelinger, lavpraktiske arbejdsvilkår og manglende rammer for socialt liv. Indsigterne ventes at give anledning til konkrete initiativer, primært af virksomheden i dialog med medarbejderne, men også bredere. Temaet gensidig ustabilitet er også påvirket af samfundet. Det hedder i rapporten:

”GENSIDIG USTABILITET”

Der ses en gensidig ustabilitet mellem medarbejdere og fabrikken: medarbejdere udebliver fra vagter, og virksomheden bliver i perioder nødt til at sende medarbejderne hjem, hvis ikke der er nok arbejde til dem. Det skaber en gensidig utryghed og mistillid mellem medarbejderne og virksomheden. Medarbejderne oplever ikke sig selv som nødvendige for fabrikkens arbejdsgang, og følelsen af at være en uundværlig del af et teamwork mangler. Medarbejderen oplever at de let kan undværes.”

Virksomhedens behov for at hjemsende medarbejdere på sine fabrikker i dele af året er i nogen grad forårsaget af indretningen i fiskeriforvaltningen. Også andre initiativer påvirkes af samfundsmæssige strukturer, herunder rammer om det sociale liv for de ansatte og deres familier.

Det er vanskeligt at indregne de positive økonomiske effekter af en mere jævn beskæftigelse, hvor flere får helårsbeskæftigelse, men det må formodes både at være til nytte for de enkelte familier, for samfundet og under de rette omstændigheder for virksomhederne. Det beskrevne projekt skal kun ses som et forprojekt. Følgegruppen til projektet arbejder aktuelt på at skabe forudsætningen for at få finansieret et hovedprojekt for at få belyst mere overordnede mønstre og tendenser indenfor arbejdsmiljøet i Grønland, der rækker ud over fiskeindustrien og en enkelt lokalitet.

Et rummeligt arbejdsmarked og målrettede indsatser for at få flere ud af misbrug

Misbrugsbehandling skal ses i tæt sammenhæng med Naalakkersuisuts arbejde med en førtidspensionsreform og arbejdet med en beskæftigelsesreform og specielt indsatsen for at få arbejdsløse i matchgruppe 2 og 3 inkluderet på arbejdsmarkedet. Misbrugsbehandling er en vigtig brik for at nå Naalakkersuisuts mål om, at familier med behov for hjælp også får den. Sidst, men ikke mindst, er misbrugsbehandling et vigtigt middel til at mindske arbejdsløsheden.

Problemet med misbrug er desværre omfattende og har stor påvirkning på den enkelte borger og samfundet som helhed. Det er særligt misbrug relateret til alkohol, hash og ludomani, der volder samfundet problemer. Det er tidligere blevet dokumenteret, at op mod halvdelen af voksenbefolkningen har eller er i risiko for at udvikle et misbrug, herunder har over en tredjedel af alle mænd og en fjerdedel af alle kvinder et potentielt skadeligt alkoholforbrug.

Misbrug koster samfundet dyrt i form af omsorgssvigt, anbringelser af børn, førtidspension, sociale ydelser, manglende opfyldelse af uddannelses- og arbejdspotentialer, tabt arbejdsfortjeneste, vold, kriminalitet og ulykker.

Tidligere analyser af gevinster ved vedlagsfri misbrugsbehandling viser klare gevinster for den enkelte misbruger og samfundet ved at investere i misbrugsbehandlings tilbud. Derfor vil Naalakkersuisut indføre vedlagsfrit misbrugsbehandling. Dels afsættes midler på finansloven dertil, dels vil spørgsmålet blive taget op med kommunerne i bloktilskudsforhandlingerne. Det er dog vigtigt at

understrege, at der allerede i dag er behandlingstilbud. Den vedlagsfri misbrugsbehandling er et supplement til de nuværende initiativer.

Der skal skabes en vifte af tilbud tilpasset den enkelte misbruger. Det betyder, at misbrugerne i fremtiden kan gives et mere fleksibelt behandlingstilbud. Tilbuddet inddrager forløbet efter endt behandling og er efter behov koordineret med tilbud fra sundhedsvæsenet eller den lokale kommune. Hvis misbrugsbehandlingen skal være en succes, kræver det et samarbejde på tværs af selvstyret og kommunerne.

I udgangspunktet er misbrugsbehandling en udgift for de offentlige finanser, men investeringer i misbrugsbehandling vil på sigt give sig udslag i en positiv bundlinje for de offentlige kasser: ved at gøre op med den negative sociale arv kan flere komme uddannelse og i arbejde – og færre på overførselsindkomst. Endnu bedre vil det naturligvis være, hvis der sker en succesfuld forebyggelse i forhold til misbrug.

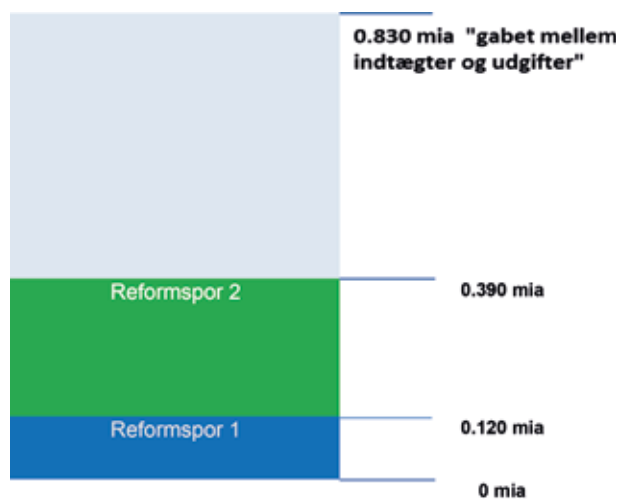
De dynamiske økonomiske effekter kan være svære at indregne meget præcist i en holdbarhedsplan, men det er uomtvisteligt, at vellykket misbrugsbehandling trækker positive tråde ud i hele samfundet.

Målsætninger og effekter

Ovenstående tiltag i reformspor 2 resulterer i ca. 270 mio. i 2030. Se Figur 2.4

Figur 2.4. Samlede effekter af reformspor 2 i 2030.

Reformspor 2	mio
Ressourcerenteafgifter til fiskeri	50
Minedrift	122
Turisme	107
Samlet nettoeffekt	279

Opdeling af de enkelte bidrag i reformspor

Reformspor 3:

MODERNISERING AF DEN OFFENTLIGE SEKTOR

Mål for reformspor 3

Overordnede mål

- Balance i økonomien i henholdsvis selvstyret og alle 4 kommuner senest i 2018

Bedre økonomistyring i den samlede offentlige sektor

- Fælles grunddata senest i 2020

Digitalisering af processer, opgaveløsning, planlægning og af borgerbetjening

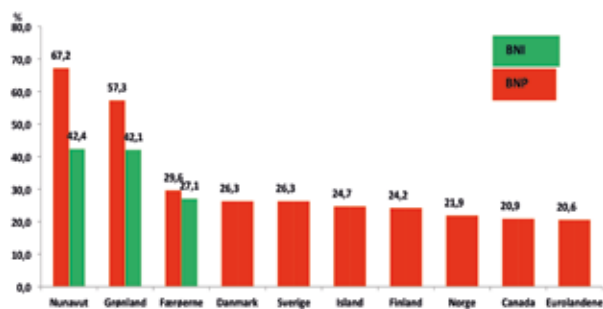
- Målbare mål for digitaliseringsgrad i forhold til borgerrelaterede henvendelser

Tidlig forebyggende indsats

- Målbare mål for tidlige, forebyggende indsatser på henholdsvis social-og sundhedsområdet

I Grønland er vi kun er ca. 56.000 mennesker, spredt på relativt mange bosteder på et enormt areal. Den offentlige sektor er derfor relativt stor set i forhold til de fleste andre lande, jf. figur 3.1.

Figur 3.1. Det offentlige forbrug i % af BNI/BNP for forskellige lande i 2014 (Færøerne 2013)

Kilde: Eurostat, Færøsk statistik, Statistics Canada, Department of Finance, Canada, Grønlands Statistik

Anm: For Grønland, Færøerne og Nunavut er det offentlige forbrug i procent opgjort i forhold til disponibelt BNI (BNP + bloktilskuddet fra Danmark og canadiske regering i Nunavut). Tallene er fra 2014 undtagen Færøerne (2013).

Sammenholdt med ønsket om et godt velfærdssystem medfører dette smådriftsulemper og et behov for uforholdsmæssig megen arbejdskraft, herunder i ledelses- og specialistfunktioner. Det er ikke et behov, vi i dag kan løfte i ønskeligt omfang, da vi sammenlignet med lignende velfærdssamfund har et relativt lavt uddannelsesniveau. Derfor er der brug for en stærkere og mere strategisk tilrettelagt uddannelses- og kompetenceudviklingsindsats. Det offentlige må i en periode fortsat forvente at have behov for at importere arbejdskraft, særligt til specialistfunktioner.

Et stærkt samarbejde mellem selvstyret og kommunerne samt en god arbejdsdeling er vigtigt for at få løst samfundets vigtigste strukturproblemer og sikret helhedsorienterede og langtidsholdbare løsninger til gavn for borgerne og sikring af velfærden også for kommende generationer. Bedre styring af ressourceforbrug og indsatser samt transparent planlægning er i stigende grad vigtigt.

Indsatsen for at modernisere og effektivisere den offentlige sektor tjener flere formål. Dels skal indsatsen sikre målrettede velfærdsydelse til gavn for borgere, og dels skal den kunne frigøre midler til at forbedre rammerne for udvikling af den private sektor. Herigennem skal der kunne skabes varige jobs og øget velstand i samfundet. Moderniseringsindsatsen vil skulle ske gennem en vifte af initiativer på en række områder, herunder:

- Bedre økonomistyring i den samlede offentlige sektor
- En mere hensigtsmæssig organisering og en balanceret udvikling af landet
- Kompetente medarbejdere og ledere samt bedre beslutningsgrundlag
- Digitalisering af processer, opgaveløsning, planlægning og borgerbetjening
- Smartere løsninger og bedre plads til det private initiativ
- Tidlig, forebyggende indsatser

Bedre økonomistyring i den samlede offentlige sektor

Den demografiske udvikling medfører, at færre skal forsørge flere i de kommende mange år, ligesom der sker befolkningsmæssige flytninger internt i landet og i de senere år migration ud af landet. Det stiller nye krav til prioriteringen inden for og mellem forskellige sektorer i det offentlige, herunder om en bedre sektorplanlægning. Det stiller også krav om produktivitetsudvikling og om bedre værktøjer i økonomistyringen, der kan tage højde for de mere langsigtede behov.

En stram økonomisk styring af realvæksten i den offentlige sektor skal være så fleksibel, at den både kan tage højde for behovet for en vis konjunkturtilpasning og bidrage betydeligt til at løse en meget stor del af det såkaldte holdbarhedsproblem i den offentlige økonomi. Samtidig skal økonomistyringen tydeliggøre den politiske prioriteringsopgave.

Bedre økonomistyring og politiske diskussioner om den løbende og langsigtede prioritering er ikke alene en opgave for selvstyret, men i høj grad også for kommunerne. Gennem de seneste år har der været et konstruktivt samarbejde herom i den politiske koordinationsgruppe mellem Naalakkersuisut, borgmestrene og KANUKOKA. Blandt andet med en ny budgetsamarbejdsaftale i 2014 har dette allerede givet synlige resultater. Der er herunder skabt en større fælles forståelse om samfundets udfordringer, og hvordan de bedst løses i gennem fællesoffentlige samarbejder og løsninger.

Ny budget- og regnskabslov

Naalakkersuisut har som målsætning at udvikle landet i retning af større økonomisk uafhængighed. Økonomisk Råds fremskrivninger af de nuværende udgifter og indtægter viser, at der allerede er udfordringer i forhold til holdbarheden i den offentlige økonomi, som på sigt vil vokse markant. Den såkaldte forsørgerbyrde bliver større i de kommende mange år i takt med, at de store årgange forlader arbejdsmarkedet og erstattes af mindre årgange. Med uændrede velfærdsordninger mv., vil de offentlige

udgifter vokse. Der vil alt andet lige opstå et stigende pres for både at gennemføre besparelser og at skaffe yderligere indtægter for at sikre en holdbar offentlig økonomi.

Den offentlige økonomi er tæt forbundet. Det giver behov for at øge koordinationen mellem selvstyret og kommunerne samt at styrke økonomistyringen i den offentlige forvaltning. Den nuværende budgetlov omfatter alene Selvstyret. Der er behov for opdatering og inklusion af kommunerne, der fylder mere i den offentlige økonomi nu end tidligere. Med den i strukturreformen forudsatte opgaveflytning er der udsigt til, at kommunernes andel af den samlede offentlige økonomi bliver endnu større fremover.

Budgetprocedurerne skal matche det øgede økonomiske ansvar og samtidig sikre et solidt beslutningsgrundlag for den tværgående politiske prioritering af de økonomiske ressourcer. I budgetkoordineringen skal de politiske prioriteringer tydeliggøres, og med økonomiske målsætninger gives redskaber til at styre udviklingen i den offentlige økonomi.

Øget fokus på og strammere procedurer for en samlet, national økonomistyring er en global trend efter gældskrisen i 2009 og også en del af de krav, EU stiller til Grønland i forbindelse med den indgåede partnerskabsaftale.

Den kommende budget- og regnskabslov indeholder flere økonomiske restriktioner på handlefriheden for kommunerne og selvstyret end i dag. Det er nødvendigt for at sikre det overordnede mål om en holdbar økonomi for den samlede offentlige økonomi i landet.

En ny budget- og regnskabslov skal grundlæggende give en klar ramme for den politiske prioritering og sikre, at der også på mellemlangt og langt sigt er politisk, økonomisk handlefrihed og fra investorer og långivere tillid til, at den økonomiske politik er forsvarlig, også på længere sigt. Der kan derfor over tid ikke bruges flere penge, end indtægterne tillader.

Den nye budget- og regnskabslov indeholder en ramme for:

- nationale målsætninger for udviklingen i de offentlige finanser
- koordinering af budgetlægningen mellem selvstyre og kommuner
- krav til den offentlige økonomistyring, herunder låntagning

Lovens udgangspunkt er at sikre en ramme, der i praksis betyder, at udgifterne over tid ikke vokser mere end, hvad indtægterne tillader. Derfor stilles med budget- og regn-

skabsloven krav om budgetbalance eller -budgetoverskud for Grønlands Selvstyre og for de enkelte kommuner set over en 4-årig periode, såvel fremadrettet som bagudrettet i forhold til finansåret. Budgetbalance defineres i loven, så saldoen for ordinære indtægter, drift, overførsler og anlæg i en kommunes regnskab eller i Landskassens regnskab ikke udviser underskud set over en 4-årig periode. Der er således mulighed for i enkeltår at afvige fra kravet om budgetbalance.

Det er vigtigt at kunne styre væksten i de offentlige udgifter. Derfor skal den kommende budget- og regnskabslov give redskaber til at begrænse væksten i kommunernes og Grønlands Selvstyres samlede udgifter til drift og overførsler.

Når nogle sektorer kommer til at vokse som følge af den demografiske udvikling eller særlig prioritering af andre indsatser, vil kravet om en styret udvikling i væksten i de offentlige driftsudgifter medføre behov for at flytte midler mellem sektorer. Generelt vil nye initiativer og prioriteringer i høj grad skulle finde finansiering fra andre områder, særligt hvis det ikke lykkes at få skabt større indtægter gennem øget eksport og vækst i den private sektor.

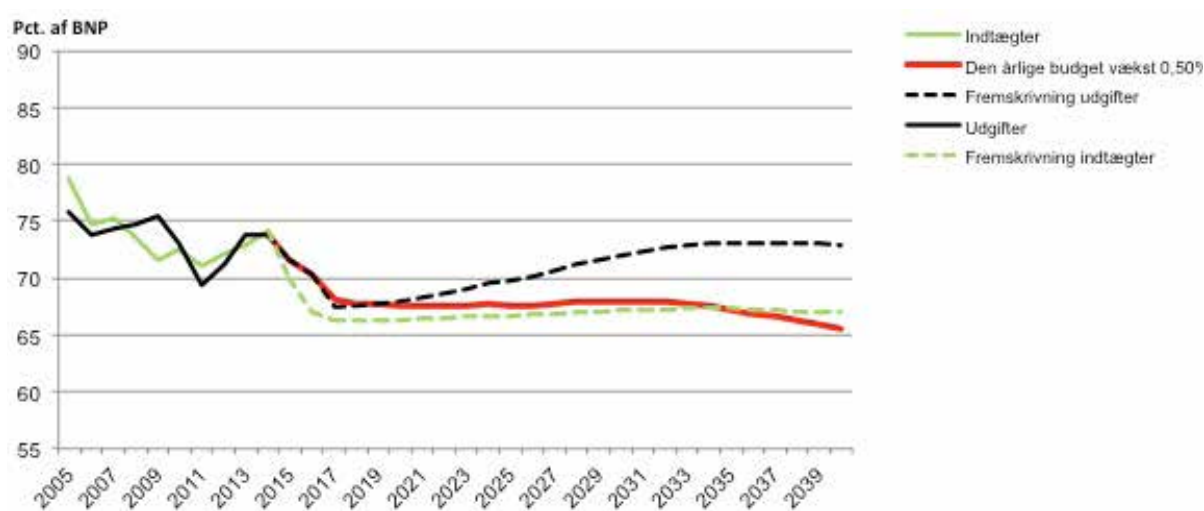
Endvidere er det målsætningen at sikre et minimumsniveau i andelen af udgifterne til investeringer/anlæg. Der har over tid ophobet sig et vedligeholdelsesefterslæb, der gør det nødvendigt at sikre investeringer på anlægsområdet på sigt. Et meget stort vedligeholdelsesefterslæb er i realiteten en udskydelse af nødvendige løbende driftsudgifter til vedligehold, som indebærer en større omkostninger på sigt til renowering og nybyggeri. Derfor har renoweringsefterslæbet reelt karakter af låntagning fra kommende generationer. En underprioritering af området har endvidere negative beskæftigelsesmæssige konsekvenser. Derfor vil der med budget- og regnskabsloven være krav om, at kommunernes og Grønlands Selvstyres udgifter til anlæg minimum skal udgøre en fast andel af indtægterne.

Ekstraordinære indtægter må ikke give anledning til løft i de offentlige driftsudgifter, men skal anvendes til langsigtede investeringer. På baggrund af budget- og regnskabsloven oprettes en regnskabs teknisk fond til langsigtede investeringer. I Fonden for Langsigtede investeringer opsamles ekstraordinære indtægter fra personskatter, bruttoskatter, selskabs- og udbytteskatter og royalties samt frasalg af selvstyrejede virksomheder med henblik på, dels at disse investeres til at sikre den bedst mulige samfundsøkonomiske virkning, dels at mindske risikoen for overophedning og dels at sikre, at driftsudgifterne ikke øges varigt på baggrund af midlertidige indtægter.

Efterlevelse af målsætningerne vil ifølge Finansdepartementets beregninger medføre en markant reduktion af holdbarhedsproblemet, jf. figur 3.2.

I forlængelse heraf skal der ske en løbende, sammenhængende opgørelse af den offentlige gæld, så det bliver nemt at aflæse, hvor stor den offentlige gæld er på et givent tidspunkt.

Figur 3.2. Effekten på holdbarhedsproblemet ved at begrænse den offentlige vækst til 0,5 % som forudsat i forslaget til ny budget- og regnskabslov

Kilde: Finansdepartementet

Dette vil samtidig stille krav til at gennemføre udgiftsdæmpende reformer samt gennemføre reformer og investeringer, der skaber vækst i den private sektor.

En ny budget- og regnskabslov indebærer herudover en lovfastsættelse af opdaterede mål og principper for styring af lånoptagelse, ligesom rammen for den finanspolitiske håndtering af ekstraordinære indtægter fastlægges i loven.

Loven fastslår blandt andet,

- at det offentlige kun foretager lånoptagelser, der bidrager til at forbedre den finanspolitiske holdbarhed,
- at det offentlige kun foretager lånoptagelser til boliger, erhvervs- og infrastrukturprojekter, når øgede brugerbetaling eller afledte indtægter kan finansiere renter og afdrag på gælden,
- at større ekstraordinære indtægter via en budget- og regnskabsteknisk fond, som indgår i landskassen, og investeres, så der opnås betryggende sikkerhed, størst muligt afkast og bedst mulige samfundsøkonomiske virkninger på lang sigt.

Implementering af en moderne budget- og regnskabslov tilpasset Grønlands egne økonomiske behov og forudsætninger vurderes at være meget væsentligt i forhold til at skabe tillid til den økonomiske styring og den offentlige økonomi hos samarbejdspartnere og investorer.

Når landes konkurrenceevne måles og benchmarkes, som blandt andet sker i den årlige Global Competitiveness Report fra World Economic Forum, indgår et lands makroøkonomiske stabilitet og en hensigtsmæssig forvaltning af de offentlige finanser som en vigtig grundlæggende parameter for måling af konkurrenceevnen. En god og sikker styring af de offentlige finanser er afgørende for at sikre tilliden til investeringsklimaet.

Kompetente medarbejdere og ledere samt bedre beslutningsgrundlag

I 2016 gennemføres en analyse, der skal vise status i forhold til af mål for og håndtering af økonomistyringsområdet i kommunerne og selvstyret. Analysen vil danne baggrund for en ny økonomistyringsvision og strategi, der skal følges op af bedre redskaber til økonomistyring og fokuserede kompetenceudvikling med afsæt i enhedernes behov.

Analysen skal i første omgang skabe gennemsigtighed i forvaltningen af de offentlige midler, som kan give en effektiv løsning af den offentlige sektors kerneopgaver. En bedre økonomistyring skal på sigt skabe et større økonomisk råderum for politiske prioriteringer.

Selvstyret og kommunerne har i et samarbejde fået af-dækket økonomistyringskompetencer og forandringsparathed i et udsnit af den offentlige sektor i 2015. Overordnet var konklusionen, at kompetencerne til økonomistyring er til stede i de undersøgte organisationer på et niveau, der gør dem i stand til at sikre de fundamentale økonomistyringsmæssige opgaver med budgetlægning, budgetopfølgning, registrering og bogføring samt regnskabsaflæggelse.

Der er dog også hos chefer og ledere på tværs af organisationerne kompetencegab, der står i vejen for en øget økonomisk effektivitet. Tilsvarende er der kompetencegab for både faglige og personlige kompetencer til økonomistyring for de fleste af de undersøgte medarbejdergrupper i de undersøgte organisationer.

Der er derfor et generelt behov for at løfte kompetenceniveauet indenfor økonomistyring både i kommunerne og i selvstyret og herefter et løbende behov for udvikling af økonomistyringskompetencerne hos ledere og medarbej-

dere. Det er en opgave, der er store gevinster ved at løfte fællesoffentligt. En fællesoffentlig indsats vil sikre en fornuftig volumen til en økonomisk effektiv kompetenceudvikling samt skabe et fællesoffentligt sprog omkring økonomistyring.

Figur 3.3 illustrerer planen for, hvordan kompetenceløftet kan gennemføres fælles for kommunerne og Grønlands Selvstyre.

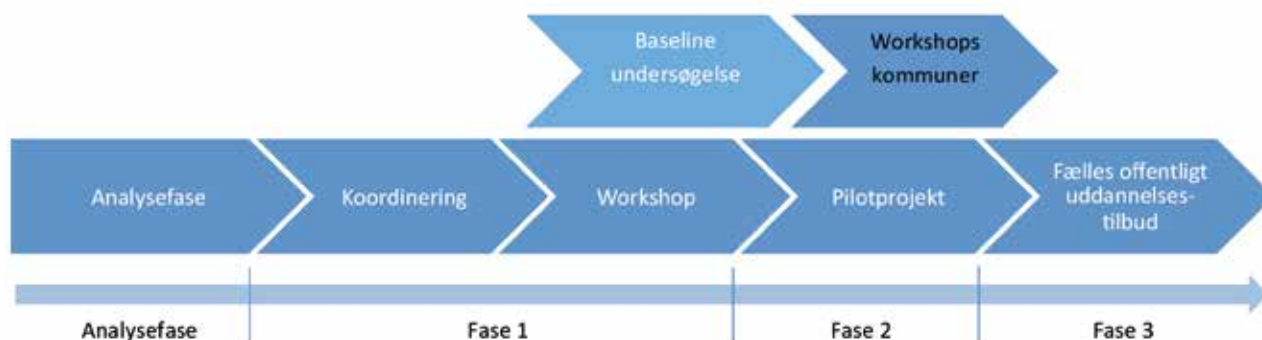
Planen er opdelt i den allerede gennemførte analysefase, som efterfølges af en koordineringsfase, workshops for at identificere behov og målsætninger sideløbende med baseline-undersøgelsen, et pilotprojekt og slutteligt udviklingen af et samlet fælles offentligt uddannelses-tilbud.

I fase 2 er planlagt et pilotprojekt i en kommune, hvor kompetenceudvikling på økonomistyringsområdet udrulles i parallelle forløb for budgetansvarlige ledere. Sideløbende afholdes interne workshops i de tre øvrige kommuner og selvstyret for at afklare behov, roller, kompetenceniveau og ambitionsniveau for at kunne målrette kursusindholdet.

Det aktuelle behov er et generelt kompetenceløft, mens der efterfølgende vil være et fortløbende behov for at opkvalificere og udvikle nye ledere og økonomimedarbejdere i den offentlige sektor. Når dette realiseres og går i drift forventes det at kunne blive en mere permanent opgave for Ledelsesakademiet.

Projektet omkring udvikling af økonomistyringskompetencerne i et fællesoffentligt regi er et første skridt i arbejdet med at løfte kompetencerne generelt i det offentlige, jf. nedenstående afsnit.

Figur 3.3 Plan for fællesoffentlig kompetenceløft på økonomistyringsområdet

Fællesoffentlig kompetenceopbygning

Den offentlige sektor oplever stigende krav i forhold til en effektiv løsning af sektorens kerneopgaver. Målet er en effektiv udnyttelse af de offentlige ressourcer til gavn for borgere og erhvervsliv. En effektiv udnyttelse af de offentlige ressourcer vil herudover bidrage til skabelsen af et råderum for politiske prioriteringer. En effektivisering er afhængig af generelle og specifikke kompetenceløft blandt ansatte i den offentlige sektor.

Det er selvstyrets målsætning, at ressourcer og kompetencer samles og organiseres i en fællesoffentlig kompetenceudviklingsenhed med deltagelse af selvstyret og kommunerne, placeret i Økonomi- og Personalestyrelsen. Enheden skal i samarbejde med formelle uddannelsesinstitutioner her i landet koordinere ledelses- og medarbejderudviklingstiltag, udarbejde kompetencegabsanalyser samt koordinere indsatser på arbejdsmiljøområdet. Et mål herfor er at opbygge kompetencer og generel viden i samfundet og understøtte gennemførelse af reformer gennem sit virke, der forventes at kunne lede til større medarbejdermotivation og øget fastholdelse af engagerede medarbejdere og ledere.

Området for kompetenceudvikling i den offentlige sektor er i dag præget af løsninger, hvor eksterne konsulenter hyres til at udføre en afgrænset opgave i forhold til en konkret problematik. Løsningerne savner det strategiske perspektiv og kommer ofte til at fremstå som løsrevet fra de konkrete forhold i landet. Løsningerne er desuden ofte omkostningstunge. Det vurderes, at en fællesoffentlig kompetenceudviklingsenhed vil medføre konkrete besparelser på driften af området (eller mere kompetenceudvikling for de samme penge) samt øge effektiviteten i løsningen af den offentlige sektors kerneopgaver gennem strategisk kompetenceopbygning.

Kompetenceudviklingsenheden vil have sin primære fokus på at identificere behovene på området i den offentlige sektor, og den vil naturligt skulle arbejde sammen med relevante uddannelsesinstitutioner, herunder Ledelsesakademiet. Dette vil samtidig give mulighed for, at uddannelses- og kursustilbuddene udbydes over hele landet og der bliver mulighed for at trække på AMA-midler til at gennemføre kurserne.

Fællesoffentlig kompetenceopbygning var allerede en del af strukturudvalgets betænkning forud for strukturreformen. Der skal derfor fremadrettet arbejdes systematisk med kompetenceudvikling i det offentlige også på andre områder, så vidt muligt fællesoffentligt.

Udgiftsanalyser

De økonomiske mål og udfordringer stiller store krav til at øge omkostningsbevidstheden i den samlede offentlige

sektor, herunder også i kommunerne og i de selvstyrejede virksomheder.

En mere effektiv offentlig sektor kommer ikke af sig selv, men kræver aktiv handling og jævnlig gennemførelse af udgiftsanalyser på alle større områder. Der er brug for opstilling af klare og realistiske servicemål, udnyttelse af mulige stordriftsfordele og brug af smarte løsninger på tværs af sektorer, en bevidst indkøbspolitik og øget digitalisering både for at sikre velfærd og for at fjerne tunge manuelle processer.

Som led i dette arbejde, vil det være nødvendigt at prioritere midler til at styrke controller-funktionen i den offentlige sektor, herunder med henblik på at sikre ledelsesinformation i forhold til den økonomiske politik og sektorpolitikker. Dette i form af udarbejdelse og løbende kontrol med indikatorer for opgaveløsningen, budgetopfølgning og forberedelse af udgiftsanalyser i samarbejde med andre enheder og kommunerne.

Dette følger allerede af finanslovsaftalen for 2015. Heri hedder det blandt andet, at der generelt skal arbejdes med løbende produktivitsudvikling i alle sektorer, også i sektorer, som må formodes at skulle have tilført yderligere midler eksempelvis som følge af ændringer i demografien og øget uddannelsesaktivitet. Partierne bag aftalen var enige om, at løbende produktivitsudvikling er nødvendig for at skabe økonomisk råderum til politisk prioriterede initiativer.

Som konsekvens heraf er der ved at blive gennemført en udgiftsanalyse på sundhedsområdet, som blandt andet vil skulle bruges til at skabe bedre og mere klare rammer for økonomistyringen på sundhedsområdet fremover. Analysen opstiller scenarier for fremtidige økonomiske behov til sektoren fremover, og hvordan der gennem aktive politisk og sundhedsfaglige valg kan ske en påvirkning af udviklingsretningen i den ønskede retning, jf. også afsnittet om tidlig, forebyggende indsats.

Ud over den igangsatte udgiftsanalyse på sundhedsområdet, er der igangsat tilsvarende analyser på dele af det sociale område og analyser under forberedelse af uddannelsesområdet. I de kommende år vil der skulle gennemføres udgiftsanalyser på andre udgiftstunge områder, herunder arbejdsmarkeds- og erhvervsområdet. Alle væsentlige udgiftsområder skal gennemgå sådanne analyser fremover med henblik på at sikre optimal udnyttelse af midlerne på et område og mulighed for at prioritere på tværs af områder.

Mål- og resultatstyring

Det fællesoffentlige projekt ERP (Enterprise Resource Planning) skal gøre det lettere på sigt at lave målinger på

offentlige indsatser, i første omgang gennem en mere præcis økonomistyring. Anskaffelsen af et nyt, fællesoffentligt økonomisystem og kobling heraf til systemer på tværs af kommuner og Selvstyret skal forbedre adgangen til valide data og gøre disse lettere tilgængeligt til analyseformål.

Der er behov for at supplere jævnlige dybdegående udgiftsanalyser inden for sektorerne med en mere løbende overvågning af udviklingen. Brug af effektmåling og såkaldte Key Performance Indicators (KPI'er) skal bruges til at evaluere konkrete indsatser og som led i en øget brug af mål- og resultatstyring. Det er således et redskab til, at kommunerne, Naalakkersuisut og Inatsisartut kan træffe beslutninger på et mere oplyst grundlag, der bedst understøtter de politiske visioner og sikrer en optimal udnyttelse af de offentlige ressourcer.

I udgangspunktet skal der søges gennemført målinger på alle væsentlige udgiftsområder i Selvstyret og kommunerne. Derfor skal sektorområderne være i stand til at effektmåle igangsatte initiativer og projekter, og der skal implementeres KPI'er i projektbeskrivelsen, som løbende kan bedømmes og evalueres.

I forlængelse af budgetsamarbejdsaftalen mellem selvstyret og kommunerne fra 2014 skal der blandt andet i forbindelse med de årlige bloktilskudsaftaler og aftaler mellem parterne inden for de enkelte sektorer formuleres fælles indsatser, mål og KPI'er i forhold til at løse større samfundsmæssige strukturproblemer.

Det langsigtede holdbarhedsproblem i økonomien kræver skarpe prioriteringer, og her kan effektmålinger få stor betydning i forhold til udvælgelse af de initiativer, der har størst effekt på borgerne og erhvervslivet. Det vil også fremadrettet i prioriteringen til finansloven tages med i betragtning, om der gennemføres evalueringer af indsatser, inden der afsættes midler hertil.

En mere hensigtsmæssig organisering og en balanceret udvikling af landet

Den nye budgetsamarbejdsaftale med kommunerne fra januar 2014 skal sikre en klar og entydig model for det politiske og administrative samarbejde mellem Kommunerne og Selvstyret. For at kunne optimere de offentlige indsatser, er det afgørende at der er en klar ansvarsfordeling mellem Selvstyret og Kommunerne.

I medfør af aftalen skal der udarbejdes flerårige sektorplaner, som skal være udgangspunktet for den langsigtede planlægning af den offentlige økonomi både i Selvstyret og kommunerne. Sektorplanerne skal tage højde for den demografiske udvikling og udfordringerne i kommunerne.

Opfølgning på strukturreformen

Efter evalueringen af strukturreformen i 2015 er der opnået enighed mellem kommunerne og Naalakkersuisut om at opprioritere arbejdet med at virkeliggøre strukturreformen, som beskrevet i tekstboks 3.1.

Tekstboks 3.1. Hovedlinjer og principper bag strukturreformen fra 2009

Strukturudvalgets betænkning bygger grundlæggende på, at

- Lovgivnings- og tilsynsopgaver fortsat skal varetages centralt – af selvstyret
- Opgaverne skal løses, hvor det giver den bedste opgavevaretagelse:
- Opgaver, hvor en overdragelse vil forringe opgaveløsningen, skal fortsat varetages af selvstyret.
- Der skal ske en flytning af opgaver, som med fordel kan flyttes til kommunerne fra selvstyret.
- Der skal ske en flytning af opgaver, som med fordel kan flyttes fra kommunerne til selvstyret.

I Strukturudvalgets betænkning lægger Strukturudvalget blandt andet vægt på følgende overordnede principper for sine anbefalinger:

- Etablering af en bedre og mere effektiv borgerbetjening
- Højnelse af retssikkerheden
- Lette adgangen til det offentlige.

Strukturudvalget lagde endvidere vægt på følgende forudsætninger for reformen:

- Det offentlige kommer tættere på borgeren
- Borgerne får større mulighed for selvbetjening ved brug af telekommunikation / borgerportal
- Et sammenhængende offentligt IT-system på tværs af kommunerne og selvstyret
- Forenkling af lovgivning og administration
- Øget faglighed og uddannelse af ansatte i kommunerne
- Lokale servicecentre i kommunerne, så borgerne får adgang til hele den offentlige administration.

Strukturudvalget anbefalede på den baggrund blandt andet følgende:

- Der etableres en kommunestruktur med (4) ligeværdige kommuner, som er store nok til at kunne løfte de mange opgaver, der skal flyttes fra centralt hold til kommunerne.
- Overførsel af en række konkrete opgaver, primært fra centralt hold til kommunerne.
- Som følge af opgaveudlægningen skal Naalakkersuisuts og Inatsisartuts organisation reduceres.
- Adgang til og øget brug af videokonferencer til kommunalbestyrelsesmøder.
- At der etableres fælles ledelse på tværs af faggrænser for institutioner for at anvende ressourcerne mere målrettet og tværgående.
- At offentlige ydelser så vidt muligt kan udbetales automatisk.

Kommunerne og Naalakkersuisut finder, at indretningen af strukturen i den offentlige sektor grundlæggende skal bygge på:

- strukturbetænkningens principper, forudsætninger og anbefalinger, der basalt set stadig er aktuelle som fælles og sammenhængende pejlemærker for, og
- budgetsamarbejdsaftalens overordnede mål om og konkrete midler til at sikre en holdbar økonomisk udvikling i hele den offentlige økonomi gennem langtidsholdbare løsninger for den økonomiske politik og den offentlige opgaveløsning.

Der er hermed også enighed om at flytte de opgaver, der mest hensigtsmæssigt kan flyttes fra selvstyret til kommunerne ud fra en prioriteret og velforberedt planlægning. Dette indebærer blandt andet, at

- der skal sikres en reel parathed til at flytte opgaverne til alle kommuner på én gang, hvor det er aktuelt, så der undgås dobbeltadministration og en opdeling af kommunerne i a- og b-kommuner.
- der skal foreligge sektorplaner, som er afstemt mellem kommunerne og selvstyret, på større områder,
- der sikres, at de rette kompetencer til at varetage opgaverne kommer på plads,
- der indgås klare aftaler om vilkårene for en opgaveflytning, herunder økonomiske forhold samt fremtidig rolle- og ansvarsfordeling,
- der arbejdes videre på at udvikle konceptet for bloktilskudsaf-talen mellem selvstyret og kommunerne, så den får et perspektiv, der rækker mere end et år ad gangen og samtidig indeholder fælles mål og pejlemærker for ønskerne til den langsigtede udvikling gennem fælles indsatser på centrale områder. Dette kan eventuelt ske via konkrete aftaler inden for de enkelte sektorer indgået direkte mellem kommunerne og det ansvarlige medlem af Naalakkersuisut på et givent område, og
- at der skal ske en revision af refusionsordningerne for at reducere administrationen på området og sikre incitament til, at ordningerne understøtter behovet for at øge selvforsørgelsen i samfundet.

Det betyder, at der skal ske en systematisk fornyet gennemgang af, hvilke områder, der mest oplagt kan flyttes til kommunerne og en prioritering deraf ud fra ovenstående udgangspunkt.

Der ligger heri også, at områder, der ikke med fordel ligger i kommunerne, vil kunne hjemtages til selvstyret, hvis væsentlige forhold af hensyn til at sikre en god borgerservice taler for dette.

En balanceret udvikling af landet med vækst i alle fire kommuner

Et af de mest omdiskuterede politiske emner de seneste år har været udviklingen i kommunerne imellem og store forskelle i indtjening for borgerne og skattegrundlaget i

det hele taget på tværs af kommunegrænser og dermed forskellige økonomiske råderum for hver af kommunalbestyrelserne til at opretholde et passende ensartet serviceniveau.

Der har derfor blandt andet været flere tilløb til reform af modellen for skatteudligning og rammer for fordelingen af bloktilskuddet.

Baggrunden for dette er også en uens udvikling mellem kommunerne som følge af migrationsmønstret, hvor nogle kommuner har oplevet nettoaflytning og især hovedstadskommunen har haft befolkningstilvækst i en periode, og hvor landet under et har oplevet befolkningstilbagegang.

Den nuværende udligningsordning og fordeling af bloktilskud er primært baseret på en opgørelse af forsøgerbyrden opgjort på baggrund af befolkningens alderssammensætning. Dette er et forholdsvis simpelt og ikke nødvendigvis retvisende mål for forskellene i kommunernes grundvilkår.

Der skal på denne baggrund udarbejdes en ny model for udligning kommunerne imellem, der skaber en større grad af omfordeling og baseret med et mere solidt datagrundlag end i dag. De overordnede principper og hensigter er følgende:

- Der skal skabes en højere grad af økonomisk lighed mellem kommunerne og dermed mere lige muligheder for kommunernes muligheder for at yde tidssvarende service til borgerne.
- Lighed er også et spørgsmål om at sikre borgerne lige muligheder, og udligning skal bidrage til at sikre borgerne, som minimum har samme basale serviceniveau.
- Modellen skal være så gennemskuelig og enkel som muligt og samtidig så rimelig som muligt.
- Målet er ikke 100 pct. udligning, idet modellen skal efterlade rum for det kommunale incitament og metodevalg i forhold til kommunernes individuelle behov.

Hertil kommer, at borgerne i hver kommune bør opleve en rimelig sammenhæng mellem den skat de betaler, og den service, der leveres fra det offentlige.

En ændring af udligningsordningen vil indebære en ny fordeling af de samme midler mellem kommunerne. I forhold til den nuværende ordning vil der således være tale om en omfordeling efter andre nøgler end de hidtil anvendte. Til dette formål er det afgørende, at der i fællesskab skabes et retvisende datagrundlag fra kommunerne for at belyse forskelle i deres omkostningsstruktur forbundet med at løfte basale borgerserviceopgaver. Dette arbejde sker i samarbejde mellem kommunerne, selvstyret og Grønlands Statistik. Det er målet, at et bedre datagrundlag kan give

fundamentet til en ny udligningsmodel med virkning fra 2019.

Den nye model for udligning skal til sin tid udgøre et solidt grundlag for den kommunale udligning og dermed transparens i forhold til den økonomiske planlægning i kommunerne.

Anlægsplanlægning

Den landsdækkende, nationale anlægsplanlægningspolitik udmeldes for de enkelte sektorer i anlægssektorplaner, og et samlet overblik over disse anlægssektorplaner samles i landsplanredegørelser. Kommunerne udarbejder lokale planstrategier. Anlægssektorplaner, landsplanredegørelser og planstrategier skal gensidigt koordineres og afstemmes med hinanden.

I praksis har denne koordinering og afstemning ikke hidtil været gennemført i større omfang. Arbejdet er blevet oprioriteret betydeligt i de seneste to år, jf. også landsplanredegørelse 2015 (*Den nødvendige koordinering*) og den kommende landsplanredegørelse 2016 (*Den nødvendige prioritering*).

For at gøre anlægssektorplanerne så operationelle som muligt, har Den Politiske Styregruppe besluttet, at de nationale anlægssektorplaner skal være rullende tiårsplaner. Det vil sige, at en anlægssektorplan altid skal have en fremskrivning på de kommende ti år. Samtidig skal planen revideres så ofte, det er relevant, og mindst en gang årligt for at sikre, at alle anlægssektorplaner er opdaterede. Der arbejdes på, at de til enhver tid gældende anlægssektorplaner – på lige linje med kommunernes planstrategier og kommuneplaner – skal være synlige i elektronisk form på den nationale geodata-plattform NunaGIS.

Det er væsentligt, at der sker en løbende afstemning mellem de nationale sektorplaner og kommuneplanlægningen. De samfundsmæssige fordele ved en sådan koordinering, afstemning og synliggørelse er åbenlyse. En stor del af den suboptimering, som forekommer i dag, vil kunne elimineres. Desuden vil der blive skabt et meget bedre samlet overblik over investeringsbehov ud fra en samlet samfundsprioritering. Det er samtidig med til at sikre grundlaget for mere præcis gælds- og investeringsplanlægning, hvor der også tages hensyn til at undgå lokal overophedning af anlægssektoren.

Tekstboks 3.2. Eksempel på samspil i sektorplanlægningen

Et eksempel på, hvordan koordinering, afstemning og synliggørelse kan være med til at sikre en bedre, samlet samfundsværditilvækst ved en anlægssektoropgave, er Tele Greenlands aktuelle planer om en udvidelse af søkablet fra Nuuk til Aasiaat via Maniitsoq og Sisimiut samt anlæggelse af en højhastighedsradiokæde fra Aasiaat via Qasigiannguit til Ilulissat med hastigheder, som svarer til at have direkte adgang til søkablet, samt en senere forlængelse af radiokæden fra Uummannaq til Upernavik.

Herigennem forventes befolkningsandelen, som har højhastigheds internetadgang via søkabel at stige fra de nuværende 36 % til mere end 66 % i 2017. Når to tredjedele af befolkningen får adgang til højhastigheds internetforbindelse, så kan det samfundsmæssigt udnyttes meget bedre, end det er muligt i dag.

Undervisningsområdet er et af de oplagte områder, hvor de nye muligheder bør implementeres straks i andre sektorplaner. Når et stort flertal af befolkningen og dermed af folkeskolens elever kan få glæde af den store internetkapacitet skal der tages højde derfor i mange sammenhænge. Anlægssektorplanerne på telekommunikationsområdet bør derfor allerede nu få afsmittning, blandt andet for sektorplanlægningen på folkeskoleområdet og for planlægningen ift. øget brug af telemedicinske løsninger inden for sundhedssektoren.

Der er således betydelige gevinster ved en bedre og mere transparent sektorplanlægning.

Digitalisering af processer, opgaveløsning, planlægning og borgerbetjening

Digitalisering er en betydelig driver for samfundsudviklingen. Det er derfor også væsentlig at forholde sig til, hvad øget digitalisering kan gøre for at fremme de sektorpolitiske mål, og hvad det kan betyde for samfundet og hvilke krav der stilles til teleinfrastruktur, regulering og kompetenceudvikling i samfundet.

Digitaliseringen i den offentlige sektor har indtil nu hovedsageligt været relateret til administrative forhold, men vi vil fremover se digitale løsninger inkorporeret i stort set alle offentlige ydelser. Holdbarheds- og vækstplanen fokuserer blandt andet på effektivisering af den offentlige sektor, herunder gennem:

- En mere tilgængelig offentlig sektor
- Fælles servicecentre

- Kompetenceopbygning
- Bedre indkøb
- Produktivitetsudvikling

På alle disse områder kan øget digitalisering bidrage til at nå opstillede mål. Med digitaliseringsstrategien 2014-2017 er der allerede igangsat en række projekter i de senere år. Nogle af dem har allerede givet konkrete økonomiske resultater i form af besparelser og effektiviseringer samt kvalitative resultater i form af lettere adgang til det offentlige, øget kvalitet i data og sagsbehandling mv.

Skatteområdet er et godt eksempel herpå. Der er stor søgning til nye muligheder for selvbetjening, og borgerne tager godt imod nye muligheder, herunder for at få elektronisk adgang til årsopgørelser og til at foretage indberetninger direkte. Digitaliseringen har herudover medført, at 50-60% af befolkningen i praksis ikke har behov for at skulle forholde sig ret meget til deres selvangivelse og forskudsregistrering.

Helt overordnet har de foregående års indsats fokuseret på at skabe fundamentet for at kunne høste gevinster i kommende år. Fokus i den videre digitaliseringsindsats vil i højere grad være på at realisere det økonomiske og kvalitative gevinstpotentiale, som de hidtidige indsatser har skabt fundamentet for.

Den nuværende nationale digitaliseringsstrategi har overskriften "*digitalisering som drivkraft*" og sætter fokus på at etablere tekniske, strukturelle, systemmæssige, kompetencemæssige og andre forudsætninger for et fundamentalt løft af hele det grønlandske samfund.

Følgende indsatser i digitaliseringsstrategien 2014-2017 er helt centrale at få på plads som fundamentet for den videre digitaliseringsindsats og den næste strategiperiode:

- **Grunddata-programmet** skal være igangsat, og den grundlæggende løsning skal være etableret i form af en fælles datamodel, en datafordeler samt de grundlæggende registre.
- **Det fælles offentlige ERP-projekt** (Enterprise resource planning system til styring og planlægning) skal være gennemført. ERP projektet er det første og vigtige forudsætningsprojekt for ensartede og transparente data på økonomiområdet.
- Den igangværende implementering af **ny ESDH-løsning** i Selvstyret skal være gennemført, og kommunerne bør tilsvarende have implementeret lignende ESDH-løsninger.

Bedre lovgivningsmæssige rammer omkring digitaliseringsindsatsen i den offentlige sektor

For at udnytte potentialer for effektiviseringer og andre

gevinster forbundet med øget digitalisering i den offentlige sektor ser Naalakkersuisut behov for ny lovgivning, der kan give nogle klare rammer herfor. En sådan lovgivning skal blandt andet sikre Grønland global konkurrenceevne i en digitaliseret verden, medvirke til at øge de digitale kompetencer i samfundet.

Den skal blandt andet give rammer for Digitaliseringsstyrelsens opgaver og samspillet med de kommunale myndigheder på området, for gennemførelse af større offentlige digitaliseringsprojekter, for håndtering af informations-sikkerhed og give mulighed for at indføre fællesoffentlige digitale standarder og krav til indretning af den digitale arkitektur i det offentlige.

Naalakkersuisut vil derfor gå i nærmere dialog med kommunerne om et lovforberedende arbejde, som dels ligger i forlængelse af strukturreformen, dels af budgetsamarbejdsaftalen fra 2014.

Perspektiverne for næstkommende strategiperiode

For at sikre et yderligere samfundsmæssigt udbytte af de hidtidige indsatser skal der forberedes en ny national digitaliseringsstrategi for perioden 2017-2020. Formuleringen heraf vil ske i samarbejde med kommunerne og den private sektor.

Nedenstående temaer kan være et udgangspunkt for det kommende strategiarbejde:

- Digital velfærd
- Digital identitet
- Digital borger
- Digitalt demokrati

Digital velfærd

Digitalisering kan bidrage til forbedrede velfærdsydelse. Dette kan ske ved at levere effektive ydelser til borgerne, uafhængigt af store geografiske afstande.

Med afsæt i Digitaliseringsstrategi 2014-17 er der skabt et fundament for en øget anvendelse af selvbetjeningsløsninger. Disse skal videreudvikles og kunne bruges, når borgere og virksomheder ønsker at kommunikere med det offentlige.

Ikke alle velfærdsydelser vil kunne eksekveres igennem en øget digitalisering. Personlig pleje og omsorg vil eksempelvis fortsat kræve fysisk tilstedeværelse. Dog viser forskning og forsøg, at det er muligt at bidrage til indirekte besparelser og øget livskvalitet igennem digitale løsninger.

Første skridt til at løfte velfærden sker dog igennem en fuld digitalisering af journaler og sagsbehandling. Når dette er opnået, vil borgeren have fuld transparens over

sit sagsforløb og myndighedspersonen vil altid kunne sidde med et fuldt billede af den samlede viden om den givne borger. Disse løsninger er igen med til at nedbryde og ubetydeliggøre de fysiske afstande – nationalt og internationalt.

Digital velfærd vil blandt andet kunne indeholde følgende centrale indsatser:

- **Fuld digitalisering** af sagsbehandling og journalisering hos alle myndigheder. I praksis betyder det, at der skal ske fuld implementering af ESDH-løsninger (elektronisk sagsbehandlings- og dokumenthåndtering) i selvstyret og kommunerne.
- **Modtagelse af digital post** skal på sigt kunne gøres obligatorisk for borgere og virksomheder, men med lokale alternativer til de ikke-digitale parate borgere.

Digital identitet

Inden for rammerne af den nuværende digitaliseringsstrategi etableres de første registre i en samlet grunddataløsning for Grønland. Her samles bl.a. data om den enkelte borgers identitet, bopæl og familieforhold. Med en fuld digitalisering af den offentlige administration og sagsbehandling får Grønland en unik mulighed for at etablere en fuld digital identitet for hver enkelt borger. Borgeren har allerede i dag adgang til sine digitale oplysninger igennem sikre teknologiske værktøjer. Denne adgang vil også i fremtiden give borgeren adgang til denne identitet.

En digital identitet for alle borgere vil give et solidt datagrundlag for analyser af udviklingstendenser mv. i befolkningen. Det vil herved styrke beslutningsgrundlaget for overordnede og langsigtede beslutninger.

Digital identitet vil blandt andet kunne indeholde følgende centrale indsatser:

- Formulering af en **national privathedspolitik**, der sikrer den nødvendige balance mellem på den ene side sikring af borgerens privatliv og rettigheder til egne data og på den anden side samfundets nyttiggørelse af data om borgeren.
- Etablering af en **fælles data-myndighed**, som på tværs af hele det offentlige har ansvaret for adgang til og vedligeholdelse af det register, der skal etableres som borgerens digitale identitet.
- Forbedrede **borgerinformationer**, hvor alle data om den enkelte person samles, struktureres og vedligeholdes.

Digital borger

Visionen om den digitale borger ligger til grund for de øvrige temaer i den nationale digitaliseringsstrategi 2017-2020. Det betyder også, at borgerne skal kunne kommunikere med myndigheder digitalt og på video.

Med afsæt i et højt kompetenceniveau på IT og digitalise-

ring kan den digitale borger ikke blot være en aktiv borger i det grønlandske samfund, men også være en aktiv borger i det globale samfund. Med en bevidst satsning på en struktureret og målrettet udvikling af borgernes IT-kompetencer kan der skabes vækst i uddannelser og uddannelses tilbud, der rækker ud over et snævert nationalt perspektiv.

Et højt kompetenceniveau kan gøre IT og digitalisering til en karrierevej, både nationalt og globalt. På længere sigt kan det give grundlag for, at Grønland kan blive et internationalt center for innovation inden for IT og digitalisering.

Digital borger vil blandt andet kunne indeholde følgende centrale indsatser:

- Der skal sættes massivt på **kompetenceudvikling** af både unge og voksne. IT og digitale kompetencer skal integreres i undervisningen i skoler og uddannelsesinstitutioner. For de voksne borgere skal der etableres relevante efteruddannelses tilbud, der sikrer alle borgere mulighed for at styrke deres forudsætninger for at blive digitale borgere.
- Der skal etableres **uddannelser på højt niveau**, f.eks. et IT-institut på Universitetet, der i samarbejde med højere læreanstalter i udlandet tilbyder uddannelsesmuligheder, der peger i retning af attraktive jobmuligheder inden for og uden for landets grænser. Det faglige miljø skal udvikles, så der også kan tiltrækkes udenlandske studerende.
- Der skal formuleres en national strategi for at sikre **adgang til internet for alle borgere**, uanset geografi og økonomisk formåen

Digitalt demokrati

Digitalt demokrati rummer muligheden for at skabe en ny demokratisk sammenhængskraft for hele landet – uden skelen til afstande. Det ses allerede i dag, hvor mange politikere anvender sociale medier som en platform for at gå i dialog med borgerne. Disse indsatser skal styrkes markant. Også myndigheder skal i højere grad møde borgerne, hvor de er, og hvor de ønsker at kommunikere. I øjenhøjde.

Evaluering af strukturreformen fra 2015 pegede på behovet for at styrke demokratiet, herunder at opprioritere brugen af digitale virkemidler for at reducere afstandene mellem borger, politikere og myndigheder.

Det digitale demokratis fornemmeste opgave er at sikre åbenhed, transparens og nærhed for borgere og virksomheder i forhold til beslutningstagere og beslutningsprocesser.

Digitalt demokrati vil blandt andet kunne indeholde følgende centrale indsatser:

- Det skal sikres, at **dagsordener og beslutningsgrundlag**

er åbne og tilgængelige for alle på en digital platform.

- **Møder og politiske drøftelser skal gøres tilgængelige digitalt.** Eksempelvis skal streaming-mulighederne øges og give bedre mulighed for at følge de politiske drøftelser, mens de foregår.
- Perspektiver og løsningsmuligheder for en **digital valgproces** skal afklares og beskrives med henblik på beslutning om eventuelt at gå videre denne vej.

Konsolidering af digitaliseringsindsatserne

Digitaliseringsstrategien hviler på et grundprincip om, at den offentlige sektor har en særlig opgave og et særligt ansvar for at udvikle hele samfundet – ikke bare den offentlige administration.

Digitaliseringsstrategien tager afsæt i den eksisterende og kendte rolle- og ansvarsfordeling mellem de enkelte enheder i Selvstyret og på tværs af den offentlige sektor. En analyse fra BDO i februar 2015 peger blandt andet på behovet for at finde fælles løsninger for at realisere gevinsterne og mulighederne i en øget digitalisering og i en rationalisering på IT driftsområdet.

Det fulde perspektiv for BDOs anbefalinger omfatter således Selvstyret, kommunerne og de selvstyrejede virksomheder. Perspektiverne ved en fælles offentlig indsats på netop digitaliserings- og IT-driftsområdet er meget betydelige for de offentlige myndigheder og for hele samfundet. I overskriftsform er de væsentlige perspektiver:

- Effektivisering
- Kvalitet i opgaveløsningen
- Lette borgernes adgang til offentlig service
- Kompetenceudvikling af samfundet
- Bedre driftsøkonomi
- Fleksibilitet, større organisatorisk robusthed og mindre personafhængig sårbarhed
- Udvikle det private IT-marked
- Øget IT-sikkerhed

Konsolidering af arbejdet med IT-drift og digitalisering rummer således et stort potentiale, ikke mindst økonomisk.

Smartere løsninger og bedre plads til det private initiativ

Elektronisk fakturabehandling

Der er nu gennemført en 100 procent digitalisering af Grønlands Selvstyres bilagshåndtering ved indkomne fakturaer. Men når Grønlands Selvstyre modtager fakturaer i et format, som ikke umiddelbart kan indlæses i systemerne, sker der en efterbehandling af de modtagne fakturaer mv.

Der er mulighed for en effektivisering af området ved et

krav om en fælles standard for fakturaer, der sendes til det offentlige. I dag modtages ca. 30 procent i et format, hvor man ikke skal efterbehandle fakturaen. Denne andel forventes at kunne stige til 90 procent i løbet af de næste 2 år.

Det kræver en omstilling i virksomhederne, hvor der i første omgang nok vil være en vis skepsis omkring ressourceindsatsen i forhold til fordelene. Det vurderes dog, at der på længere sigt vil være en fordel for såvel virksomhederne som det offentlige, hvis der indføres et krav om fakturaindsendelse i en specifik standard. Det vil eksempelvis være en mere sikker bilagshåndtering i det offentlige og en større sikkerhed for, at de fremsendte fakturaer skal honoreres. Det vil kunne reducere antallet af for sent behandlede fakturaer og forbedre virksomhedernes likviditet.

De enkelte virksomheder, som ikke kan foretage fakturaindsendelse i standardformat, skal have mulighed for at gennemføre opgaven via en løsning, der stilles til rådighed fra det offentlige. Dette kan også være gældende for eksempelvis håndskrevne fakturaer.

Det er hensigten at udrulningen af elektronisk fakturering også skal kunne anvendes i kommunerne, som derved også vil kunne få nytte af gevinsterne forbundet hermed.

Professionalisering af bygningsdrift og -vedligeholdelse
Der er et stort efterslæb på bygningsvedligeholdelsen på mange offentligt ejede driftsbygninger. Det skaber dårlige vilkår for enhederne til at gennemføre aktiviteterne i tidssvarende og sunde bygninger. Eksempelvis har mange kollegier været nedslidte og ramt af skimmelsvamp. Det har haft den konsekvens, at en stor del af nybyggeriet til kollegieområdet i de seneste år ikke har resulteret i en forøgelse af kapaciteten som eller planlagt.

På den baggrund er der etableret en organisation, der har til formål, at skabe et overblik over tilstanden og tilrettelægge en koordineret indsats på bygningsvedligeholdelsen. Indledningsvis er der fokus på bygninger indenfor Grønlands Selvstyres skoler, kollegier og kulturinstitutioner.

På kort sigt skal midlerne til bygningsvedligeholdelse prioriteres til indsatser, hvor de giver størst effekt. Fremadrettet skal der sikres gennemførelse af planlagt, periodisk vedligeholdelsesindsats i de offentligt ejede driftsbygninger, så der ikke sker et løbende stort værditab af bygningsmassen.

Da der er et vedligeholdelsesmæssigt efterslæb på bygninger i hele landet og samtidig er behov for flere praktikpladser vil Naalakkersuisut hurtigt søge at udarbejde en konkret en model for at imødekomme begge behov.

En professionalisering af bygningsdriften vil samtidig indebære et større fokus på energieffektivisering, der dels skal resultere i investeringer til nedbringelse af energiforbruget og dermed på besparelser på driften. Naalakkersuisut finder, at anvendelse af offentlig-privat samarbejde på dette område kan medvirke til at sikre gode totaløkonomiske løsninger.

Etablering af fælles, koordinerende funktioner i det offentlige

Der er i mange offentlige enheder ikke den fornødne kapacitet eller kompetence til at effektivisere. Samtidig sker der en teknologisk udvikling, der gør den fysiske placering mere uafhængig af løsning af nogle opgaver. Disse forudsætninger giver et potentiale i etablering af fælles/koordinerende funktioner i det offentlige. Det samlede potentiale ved denne udvikling vurderes til at være stort. En sådan omstilling kræver tid og ledelsesmæssigt fokus.

Naalakkersuisut vil derfor skabe de nødvendige rammer for at til sikre, at områder med potentiale for effektiviseringer kan etableres på tværs af organisatoriske skel både internt i selvstyret og mellem selvstyret og kommunerne. Dette kræver blandt andet en lovgivning, der muliggør dette i praksis, herunder tager stilling til spørgsmålet om rolle- og ansvarsfordeling. Naalakkersuisut vil gå i nærmere dialog med kommunerne om et lovforberedende arbejde, som dels ligger i forlængelse af strukturreformen, dels af budgetsamarbejdsaftalen fra 2014.

Der er flere konkrete områder, hvor der kan være et væsentligt potentiale for at opnå stordriftsfordele og øget professionalisering, herunder skriftlige oversættelsesopgaver og bygningsdrift for offentlige bygninger.

Der er nu etableret det teknologiske grundlag for at udføre skriftlige oversættelsesopgaver i et fælles system uden at være afhængig af organisatorisk eller geografisk placering. Det samme oversættelsessystem anvendes i dag i tre kommuner og i selvstyret.

Herudover er eksempelvis kvalitetssikringsopgaver og oversættelsesopgaver placeret såvel i selvstyrets tolkekontor som ved enhederne - men hvor der sker en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne. Ved en større udbredelse af dette vil man kunne opnå en betragtelig produktivtets- og kvalitetsforøgelse.

Styring og optimering af bygningsdrift foregår i stor udstrækning i de enkelte institutioner. Der bør være fokus på at gennemføre indeklimaforbedringer og energirenovering af bygningerne, herunder mulighed for prioritering af midler til vedligeholdelse og ændring af energiomkostningstunge bygninger.

Et af de vigtigste indeklimaforhold er luftkvalitet, hvor eksempelvis et dårligt indeklima kan give en lavere effektivitet/indlæring eller i værste tilfælde sundhedsskadelig påvirkning. Ved at vurdere bygningsdriften på tværs af enhederne vil man kunne etablere mere fagligt kompetente funktioner til at tage vare på området. Endvidere kan man ved prioritering mellem enhederne anvende ressourcerne mere målrettet.

Der er alene indenfor energieffektivisering flere virksomheder, som tilbyder finansiering og gennemførelse af tiltag, hvor man kan påvise en samlet besparelse over en årække. Energieffektivisering skal selvfølgelig også vurderes i forhold til påvirkning af indeklima mv.

Bedre indkøb

Driftsomkostningerne i Selvstyret kan nedbringes ved at sikre, at Selvstyrets samlede indkøb foretages mere effektivt. Dette skal dels ske ved at indgå indkøbsaftaler, og dels ved i højere grad at konkurrenceudsætte indkøb af varer og tjenesteydelser.

Ved indgåelse af indkøbsaftaler vil Selvstyret også fokusere på CSR, som er virksomhedernes frivillige arbejde med sociale, etiske, miljø- og klimamæssige forhold, der ligger ud over krav i lovgivningen. Når Selvstyret agerer som indkøber, er det væsentlig at skabe lige vilkår for virksomhederne. Herudover kan der tages der højde for, hvorvidt virksomhedernes bidrager til at skabe et mere bæredygtigt samfund. Særligt vil der være fokus på, hvordan Selvstyret via sine indkøb kan påvirke virksomhederne til i højere grad at oprette lære-, elev- og praktikpladser.

Enheden Strategisk Indkøb i Selvstyret er under opbygning til at udvikle indkøbsfordele for hele Selvstyret. På sigt er det Naalackersuisuts ønske, at Strategisk Indkøb skal kunne understøtte hele den offentlige sektor i Grønland, blandt andet gennem et samarbejde med kommunerne på indkøbsområdet.

Det er i den forbindelse ikke hensigten, at indkøb skal foretages centralt, men de decentrale indkøb skal søges koordineret og støttet. Det vil også medvirke til en udvikling af erhvervslivet mod at blive effektive og konkurrencedygtige.

Strategisk Indkøb er en vigtig del af de initiativer, der tages i forhold til Naalackersuisuts mål om en effektivisering af den offentlige sektor. Hertil kommer, at Selvstyret i henhold til partnerskabsaftalen med EU har forpligtet sig til en fair, gennemsigtig og effektiv indkøbspolitik, der sikrer lige adgang for virksomhederne. Offentlige udbud og indhentning af større tilbud skal offentliggøres i de grønlandske medier.

Konkurrencenævnet har længe interesseret sig for hvordan den offentlige konkurrenceudsætter eller ikke konkurrenceudsætter, kontrakter med private leverandører.

Det gældende udbudscirkulære har ikke den nødvendige konkurrenceskabende effekt. Det bør derfor efter Konkurrencenævnet vurdering overvejes, om der skal laves en reel udbudslov.

I dag er området reguleret af et cirkulære fra 2010 om indkøb af varer og tjenesteydelser i Selvstyrets centraladministration og underliggende institutioner.

Indkøbscirkulæret er pt. under revision og forventes i første halvdel af 2016 erstattet af tre cirkulærer om henholdsvis udbud, indkøb og digitalisering. Hensigten med de nye cirkulærer er at etablere et opdateret og fleksibelt bestemmelsesgrundlag. Formålet er dels at skabe transparens og sikre lige behandling af Selvstyrets leverandører, dels at præcisere rammerne for og ansvarsfordelingen mellem aktørerne i Selvstyrets indkøbsvirksomhed.

På FM2015 behandlede Inatsisartut et beslutningsforslag om regulering af indkøbsområdet. Her var der bred tilslutning til, at Naalackersuisut snarest muligt reviderer det gældende indkøbscirkulære, og med baggrund i erfaringerne herfra efterfølgende udarbejder et forslag til en egentlig tilbudslov.

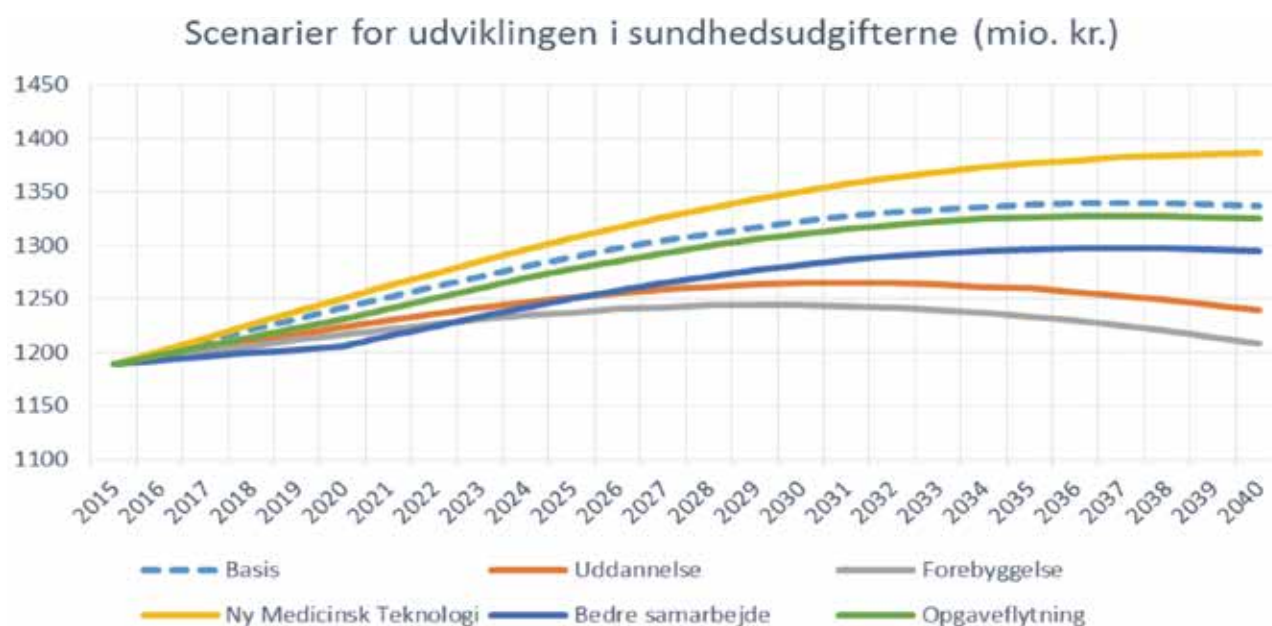
Tidlig forebyggende indsats

Optimering af samspillet mellem sundhedsområdet og andre sektorer

Udgifterne til sundhedsvæsenet udgør en stor del af de samlede udgifter i Selvstyret. I 2012 udgjorde driftsudgifterne til sundhed ca. 1.203 mio. kr. som svarer til ca. 18 % af de samlede udgifter i Selvstyret. Den demografiske udvikling med en stigende ældrebyrde og stigende levealdere vil have en stor betydning for udviklingen i sundhedsvæsenets udgifter.

For at holde den samlede realvækst i den offentlige sektor nede på et forsvarligt niveau det afgørende, at ressourcerne i sundhedsvæsenet benyttes så optimalt som muligt og, at der i andre sektorer end sundhedssektoren gøres en tidlig og forebyggende indsats. Figur 3.4 viser forskellige mulige scenarier for udviklingen af sundhedsudgifterne frem mod 2040 ud fra et såkaldte basisscenario, der bygger på fremskrivninger, herunder af den demografiske udvikling. Det grundlæggende i såvel basisscenarioet som de øvrige scenarier er, at der skal bruges flere midler på sundhedsområdet, som følge af aldringen i befolkningen.

Figur 3.4. scenarier for udviklingen i sundhedsudgifterne

Kilde: Deloitte (2016)

Figuren viser også, at udviklingen i sundhedsudgifterne er afhængig af samfundsudviklingen, men også kan påvirkes, herunder gennem forebyggelse og tidlig indsats. Hertil kommer, at en eventuel ændring i migrationsmønstret vil påvirke udgiftsniveauet.

Fremskrivningen bygger på, at Sundhedsvæsenet har fokus på at optimere processer og arbejdsgange samt fortsat arbejder med at forbedre økonomistyringen, så sundhedsområdet, så vidt det er muligt, kan imødekomme det økonomiske pres gennem effektiviseringer. Det er ikke kun den demografiske udvikling, der ligger pres på økonomien i sundhedsvæsenet. Samfundsudviklingen generelt vil medføre, at borgerne stiller større krav til bedre service i sundhedsvæsenet. Igangsættelse af storskalaprojekter kan også give sundhedsområdet udfordringer, hvis et større antal borgere, der samtidig er geografisk placeret uden for det normale bosætningsmønster, skal have sundhedsbetjening. Sundhedsvæsenet er i dag udelukkende dimensioneret til at dække den lokale befolknings behov, og ved opstart af en eventuel ny mineindustri skal det sikres, at denne ikke påvirker tilbuddet til den lokale befolkning negativt.

En meget væsentlig pointe er, at der er reel mulighed for at nedbringe udgiftspreset i sundhedsvæsenet og den

offentlige sektor generelt gennem målrettede, sundhedsfremmende og forebyggende initiativer.

Forbedret folkesundhed og bedre livskvalitet blandt borgerne vil reducere efterspørgslen på ydelserne i sundhedsvæsenet i fremtiden og indsatserne kan også have en afledt positiv effekt på beskæftigelses- og socialområdet. *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014. Levevilkår, livsstil og helbred* (2016) viser, at der på en række områder er behov for en forstærket indsats for at imødegå en stor social ulighed i sundheden. Undersøgelsen påviser, at uligheden i sundheden på forskellige områder varierer. Den kan både have en geografisk dimension, være kønsbestemt, variere i forhold til tilknytningen til arbejdsmarkedet og være påvirket af sociale forhold. Det stiller store krav til det forebyggende arbejde. Forebyggelsen kræver derfor en indsats, der rækker langt ud over sundhedsområdet, ikke mindst ind på det sociale område og uddannelsesområdet.

Det er forventeligt, at en sundere livsstil medfører en større arbejdsmarkedsdeltagelse og et mindre træk på de sociale ydelser, såsom førtidspension, anbringelser mm. I Den Nationale Sundhedsstrategi 2014-2017 er der fokus på følgende forebyggende/sundhedsfremmende indsatser:

- Det sunde sexliv
- Tidlig Indsats
- Inuuneritta
- Selvmordsforebyggelse
- Misbrugsbehandling

Anvendelse af ny teknologi vil på sundhedsområdet i stigende grad blive anvendt som et redskab til at overkomme det spredte bosætningsmønster og medvirke til at flere specialiserede ydelser kan leveres i bygder og yderdistrikter.

Herudover skal sundhedsteknologien ses som et redskab, der kan understøtte behandlingsforløb, kvalitetsudvikling, effektiviseringsprocesser samt den generelle service for borgerne. Den øgede specialisering og det ændrede bosætningsmønster har nødvendiggjort at sundhedsområdet har måttet centralisere flere specialistfunktioner i Regionerne eller på DIH.

For at forbedre servicen, understøtte effektiviseringsprocesserne og sikre at sundhedstilbud, hvor det er fagligt muligt, leveres så tæt på borgerens hjem vil Naalakkersuisut arbejde for:

- At telemedicin og telepsykiatri løbende udvikles og styrkes nationalt som over landegrænser.
- At sundhedsvæsenet får implementeret den elektroniske patientjournal fuldt ud til at omfatte alle dele af sundhedsvæsenets tilbud og herunder sikre, at borgere kun har én journal uanset, hvor de henvender sig.

- At der igangsættes analyser som skal afdække mulighederne for at udvikle selvbetjeningsløsninger på sundhedsportalen www.peqqik.gl.
- At der igangsættes en analyse af mulighederne for at effektivisere vagtplanlægningen og samspillet med lønudbetalingen.

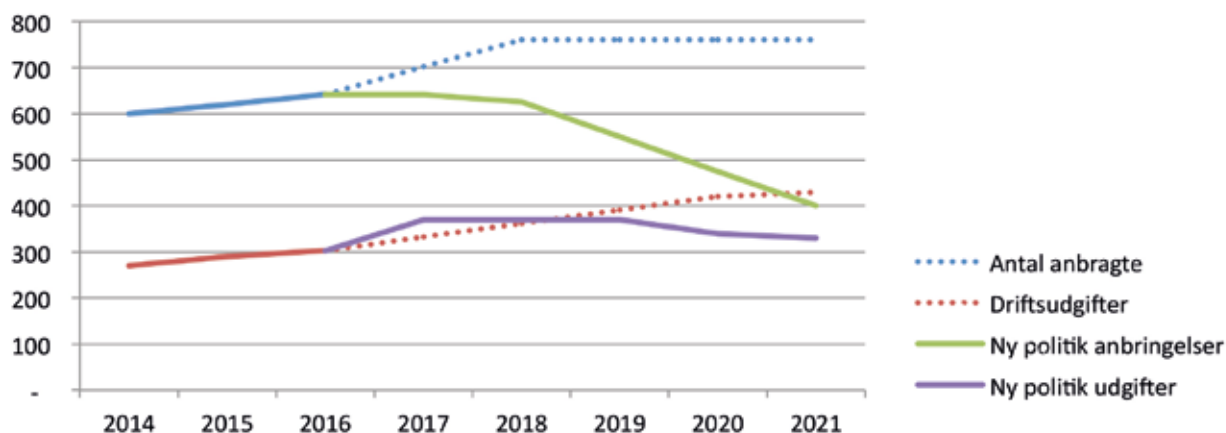
Ny socialpolitisk strategi for udsatte børn og unge

Der er et påtrængende behov for et paradigmeskift i den socialpolitiske strategi for udsatte børn og unge. Der er behov for en ny og bæredygtig socialpolitisk strategi, som kan nedbringe behovet for døgnanbringelser af udsatte børn og unge, der grundlæggende bygger på at opprioritere den tidlige, forebyggende indsats på området.

De gennemførte tilsyn i 2014-2016 har vist, at antallet af udsatte børn og unge, der ikke bliver beskyttet mod svigt og overgreb, er langt større end hidtil antaget. Det kan forventes, at de kommende tilsyn blot bekræfter mistanken om, at der er behov for en mere gennemgribende social indsats på børn og ungeområdet.

Tilsynene har vist, at behovet for døgnanbringelser er langt større end det nuværende niveau, og det må forudses, at antallet af anbringelser vil stige dramatisk, hvis ikke der gennemføres et gennemgribende paradigmeskift i den socialpolitiske strategi på børn- og ungeområdet. Figuren 3.5 illustrerer behovet herfor gennem to scenarier for udviklingen for udsatte børn og unge.

Figur 3.5. To scenarier for børn- og ungepolitikken.

Den blå kurve i figur 3.5. viser den faktiske og forventede udvikling(stiplede linje) i antallet af institutionsanbringelser, hvis den nuværende strategi opretholdes. Den røde kurve viser den faktiske og den forventede udvikling(stiplede linje) i udgifterne til døgnanbringelser, hvis den nuværende strategi fastholdes.

Den grønne og den lilla kurve viser hhv. udviklingen i antallet af anbringelser og udviklingen i udgiftsniveauet ved et paradigmeskifte i børn og ungepolitikken fra fortsat systematisk døgnanbringelse til forebyggende indsatser. Scenarierne skal bl.a. ses i lyset af, at en døgnanbringelse koster ca. 1 mill. kr. pr. anbragte barn, mens den forebyggende indsats med større effekt er væsentligt billigere.

Derfor ønsker Naalakkersuisut at omlægge strategien på området, så der fremover sættes væsentligt mere på forebyggende foranstaltninger. Som led i det nødvendige paradigmeskifte skal der bl.a. arbejdes med:

- Flere familieinstitutioner – kortvarige behandlingsophold.
- Støtte i hjemmet - med råd og vejledning mv.
- Særligt tilrettelagte familiehøjskoler/kurser.
- Familierådslagning.
- Styrkelse af plejefamilie – specialiseret plejefamilie.
- Udvikle støtteforanstaltninger til plejefamilier med uddannelse, støttepersoner og supervision.
- Netværks- og familieanbringelser frem for institution.
- Indsats i skoleregion – udgående lærerkorps (lektiehjælp, hjemmeundervisning etc.).
- Aflastningspladser.
- Styrkelse af efterværn.
- Etablering af en enhed for udvikling af sociale metoder og kompetencer samt evaluering på samtlige indsatsområder.

En sideløbende, succesfuld forebyggelsesindsats i forhold til misbrug af alkohol og hash må forventes at kunne tage en del af presset på at skulle gennemføre nogle af disse sociale indsatser. Derfor er det vigtigt at gennemføre en helhedsorienteret indsats, der går på tværs af social-, sundheds- og uddannelsessektoren for at få bedst mulig effekt af de afsatte ressourcer.

Med andre ord skal de ressourcer, der er til rådighed, anvendes mere effektivt. På den korte bane vil det betyde merudgifter. På den lange bane vil det medføre, at den socialpolitiske indsats bliver betydeligt mere effektiv til gavn for det samlede samfund.

En fuldstændig omlægning af den socialpolitiske strategi vil indebære betydelige investeringer i indsatser, der kan stå i stedet for egentlige døgnanbringelser. På helt kort sigt vil det være uforvarsomt at reducere antallet af an-

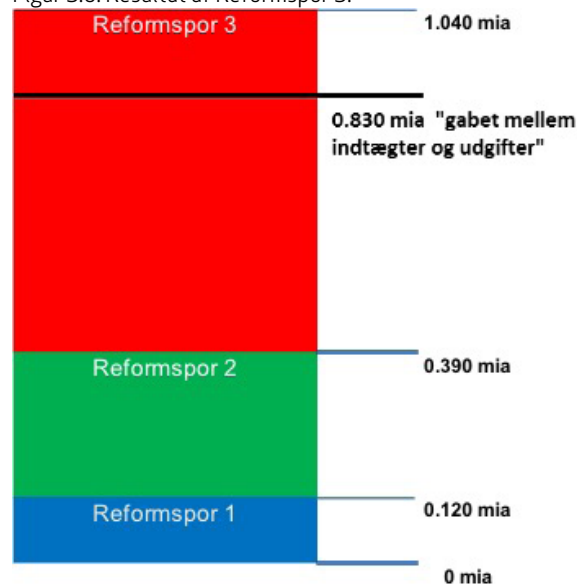
bringelser, men på længere sigt vil de forebyggende foranstaltninger effektivt kunne nedbringe behovet for anbringelser. Dette dokumenteres af adskillige internationale undersøgelser.

Naalakkersuisut vil derfor udarbejde en ny sektorplan for børn- og ungeområdet. Sektorplanen skal med afsæt i ovenstående sætte fokus på socialområdet og vil lægge op til en prioritering af nødvendige ressourcer til området. Dette er både gavnligt ud fra socialpolitiske og økonomiske hensyn. En sådan sektorplan vil også få betydning for sektorplaner på andre områder, herunder uddannelses- og sundhedsområdet.

Målsætninger og effekter

I reformspor 3 er potentialet for besparelser på 650 mio. 2030. Det forudsætter en målrettet og disciplineret budgetstyring. Se figur 3.6 2030

Figur 3.6. Resultat af Reformspor 3.

Reformspor 3	mio
Budgetloven ved maks. 0.5% realvækst pr. år	650
Samlet nettoeffekt	650

Bidraget til reformspor 3 er betinget af mange underliggende faktorer, som skal være med til at opnå de 650 mio.

ØGET SELVFORSØRGELSE GENNEM REFORM AF VEFÆRDSYDELSERNE, SKATTESYSTEMET OG BOLIG-OMRÅDET

Iluarsaaqqinnermi sammivik 4-mut anguniakkat

Anguniakkat pingaarnerit

- Sulinermi akileraarutinut ilanngaat tamarmi atuleruni, akissarsisartumut SIK-p ataaniittumut qaammammut 1.000 kr.-nik isertitai annertusisimassapput. Tamanna pineqartunut akileraartarnikkut 10 procentit missaannik oqilisaanerussaaq
- Pisortanit pilersugarineqartut amerlanerit sulilernissaannut anguniagaq angusinnaasaq
- Innuttaasut sivilisunerusumik pisortanit ikiorsiissutisartut 2030-mi annikillisarnissaannut anguniagaq angusinnaasaq
- Innuttaasut amerlanerit namminneq annertunerusumillu soraarnerussutisiaminnut katersaqarnissaannut anguniagaq angusinnaasaq
- Amerlanerusut inimik pisinissaannut anguniagaq angusinnaasaq
- Inissiat pisortanit tapiiffigineqarsimasut innuttaasunut, nammineq inimik pisinnaanngitsunut inigitinneqarnissaat anguniarneqassaaq, 2030-llu tungaanut inissialiornermi tapiiffigineqarnissamut pisariaqartitsinerup appartinneqarnissaanut anguniakkamik aalajangiisoqassaaq.

Det er Naalakkersuisuts hensigt, at reformer skal skabe incitamenter til selvforsørgelse, hvad enten det drejer sig om indkomst, pension eller bolig. Fremtidige reformer skal understøtte vækst i den private sektor og give et godt investeringsklima, hvad enten det drejer sig om investeringer fra den enkelte borger, det private erhvervsliv eller udefra.

Reformspor 4 beskriver en række initiativer på social-, skatte- og boligområdet.

Alle skal bidrage til og have andel i økonomisk vækst

Initiativerne tager afsæt i koalitionsaftalens målsætning om, at alle skal bidrage og den enkeltes levevilkår skal forbedres. Skatte- og velfærdssystemet skal indrettes, så det kan betale sig at arbejde og offentlige velfærdsydelser skal gives til de borgere med de største behov.

Reformspor 2 indeholder initiativer, der fremmer økonomisk vækst og efterspørgsel efter arbejdskraft. Initiativerne i reformspor 4 skal sikre, at udbuddet af arbejdskraft kan imødekomme efterspørgslen, så alle får andel i den kommende økonomiske vækst.

Det er nødvendigt at se reformerne af social-, skatte og boligområderne i en sammenhæng. Reformerne inden for de tre områder skal koordineres for at undgå, at ændringerne trækker i forskellige retninger, og resultatet derfor ikke bliver som ønsket.

Selvforsørgende i arbejdslivet

Naalakkersuisut vil have som mål at skabe rammerne for, at alle med arbejdsevne er selvforsørgende, når de er i den arbejdsdygtige alder efter færdiggjort uddannelse. Det stiller krav til skattesystemet, som skal være med til at sikre, at de laveste lønninger giver et tilstrækkeligt indkomstgrundlag til at betale de nødvendige udgifter. Det stiller krav til boligområdet, som skal gøre det muligt for den enkelte at boligforsyne sig selv. Alternativt skal det være muligt at leje en lejlighed, hvor lejen kan betales af lønindkomsten, uden, det offentlige samlet set øger støtten på boligområdet. Socialområdet skal være indrettet, så det altid kan betale sig at arbejde både for husstande med og uden børn under hensyntagen til, at ingen skal leve i fattigdom. Der skal være gennemtænkte refusionsordninger, så det både for kommunerne og selvstyret kan be-

tale sig, at borgere får genetableret deres arbejdsevne helt eller delvist gennem et revalideringsforløb.

Der skal flyttes mere ansvar fra det offentlige til den enkelte borger, så den enkelte gennem egen indsats og uden hjælp fra det offentlige kan klare sig gennem livet. Det vil øge den enkeltes selv værd og være med til at løfte hele samfundet, for hvis den enkelte ikke er selvforsørgende, så bliver samfundet det heller ikke.

Selvforsørgende i alderdommen

Naalakkersuisut har som mål, at der bliver større økonomisk lighed blandt pensionister. Det kræver, at alle har en pensionsopsparing og at arbejdsmarkedspensionerne løbende får en højere dækning. Målsætningen er, at alle har en pensionsdækning, der svarer til mindst 70 pct. af gennemsnitsindkomsten som erhvervsaktiv. Både den enkelte og samfundet vil få glæde af en større opsparing.

Ønsket om en øget opsparing er en fortsættelse af alderspensionsreformen, som har medført, at udbyttet af egen opsparing er øget væsentligt.

Bredere skattebase

Flytningen af ansvar til den enkelte vil betyde, at skattesystemet skal indrettes bedst muligt, herunder skal skattebasen udvides, så der er mulighed for at sænke skatten på arbejdsindkomst (initiativ 18). I dag opdeles i A- og B-indkomst. Opdelingen er ikke altid logisk og er med til at skabe forvriddinger. Naalakkersuisut vil derfor arbejde for en mere stringent opdeling i arbejds- og kapitalindkomst. Opdelingen vil øge skattebasen, fjerne forvriddinger samt forenkle systemet. Forenklingen af systemet vil blandt andet muliggøre, at skattesystemet og et nyt opkrævningssystem – llanngaassivik – samles og kan blive et effektivt værktøj til at forhindre, at borgere får opbygget gæld. I dag betyder de mange restancer, at nogle borgere får meget lidt ud af at arbejde. En indsats på gældsområdet er derfor vigtig set i relation til, at flere bliver selvforsørgende.

Naalakkersuisut ønsker herudover at gennemgå indretningen af lovgivning og administration kritisk ud fra forskellige overvejelser, herunder om:

- især indførselsafgifterne har den ønskede adfærdsgulerende effekt i forhold til sundhed og miljø,

- der er et rimeligt forhold mellem provenuvirkning af en afgift og det med administrationen heraf forbundne ressourceforbrug hos henholdsvis skattemyndighederne og borgerne, og
- om der er brug for en mekanisme til at løbende pristalsregulere afgiftsstørrelserne, så provenuet derfra ikke udhules over tid.

En mulig omlægning vil i udgangspunktet være budgetneutral inden for det samlede skatte- og afgiftsområde, idet et eventuelt merprovenu kan anvendes til at finansiere andre reformtiltag på området.

Selvforsørgelse

De sociale ydelser sørger i dag for indkomstudjævning. Sociale ydelser som eksempelvis boligsikring, børnetilskud og takststøtte til dagtilbud gives i dag til lav- og mellemindkomstgrupperne for at sikre, at de kan opretholde en acceptabel levestandard. Ydelserne bliver aftrappet i takt med, at indkomsten stiger. Samtidig betaler samme grupper indkomstskat. Det betyder, at det offentlige både tager og giver til samme grupper. I tekstboks 4.1 beskrives overvejelser omkring indretningen af det islandske skatte- og velfærdssystem, som også har relevans i forhold til overvejelserne omkring indretning af det grønlandske.

Skattelettelse til lav- og mellemindkomstgrupperne i beskæftigelse

Skattelettelse til lav- og mellemindkomstgrupperne kan medføre, at indkomstgrundlaget til en acceptabel levestandard håndteres af skattesystemet og ikke af en række gensidigt uafhængige velfærdsydelser. Det vil gøre det samlede system mere gennemskueligt og samtidig betyde, at den enkelte bliver selvforsørgende.

Derfor vil Naalakkersuisut arbejde på at indføre et beskæftigelsesfradrag (initiativ 1) for derigennem at løfte rådighedsbeløbet efter skat for de laveste arbejdsindkomster og samtidig øge incitamentet til at være i beskæftigelse.

Tekstboks 4.1. Overvejelser om indretning af det islandske skatte- og velfærdssystem

Overvejelser om indretning af det islandske skatte- og velfærdssystem

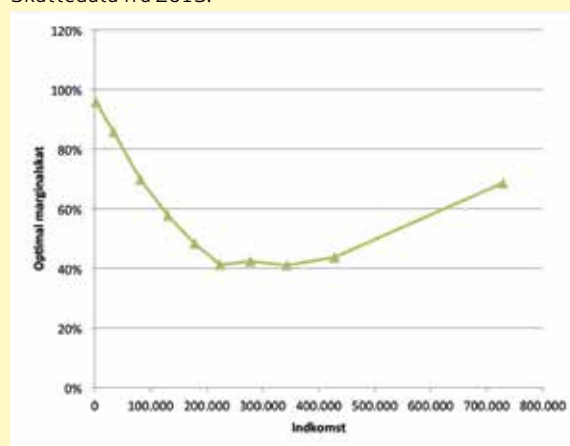
IMF (International Monetary Fund) udgav i oktober 2015 en analyse af det islandske skatte- og velfærdssystem. I rapporten beregnes den optimale personskat ved brug af Mirrless-Saez modellen. Der er tale om en teoretisk optimal personskat, som ifølge økonomernes teori er optimal for samfundet, hvis skatteprovenuet skal optimeres.

Resultatet er normalt en u-formet kurve. U-formen kan forklares ved, at der kræves en minimumsindkomst for at undgå fattigdom. I velfærdssamfund suppleres en lav indkomst med sociale ydelser, hvis en borgers egen indkomst ikke er tilstrækkelig. Ydelserne vil bortfalde i takt med, at borgeren øger sin lønindkomst. Det forklarer den høje marginalbeskatning for de laveste indkomster. Det er således ikke en høj indkomstskat, der er årsagen til det høje niveau for de laveste indkomster, men den kombinerede beskatning.

I takt med at indkomsterne stiger vil den enkelte borger blive i stand til at bære en større byrde ("de brede skuldre"), hvorfor den optimale marginalskat vil være stigende. De lønmodtagere, der ligger i mellem-indkomstområdet skal have incitament til at yde en ekstra indsats, hvorfor beskatningen af disse grupper skal være så lav som mulig.

En tilsvarende analyse for at bestemme den optimale marginale skattesats (teoretisk) er kørt på grønlandske skattedata fra 2013. Her genfindes u-formen.

Figur 4.1, optimal marginalskat, Mirrless-Saez model. Skattedata fra 2013.

I en grønlandsk sammenhæng kan denne u-form opnås ved, dels at forsøge at aftrappe velfærdsydelserne inden gennemsnitsindkomsten (omkring 215.000 kr.), for enlige og 430.000 kr. for et par dels ved at indføre et beskæftigelsesfradrag og lempe egenbetalingen for dagtilbud.

Kilde: IMF og Finansdepartementet

Måltrettede sociale ydelser

De sociale ydelser skal primært gives til borgere, der ikke er i stand til at forsørge sig selv. Det vil reducere de samspilsproblemer, der er beskrevet af blandt andet Økonomisk Råd og Skatte- og Velfærdscommissionen.

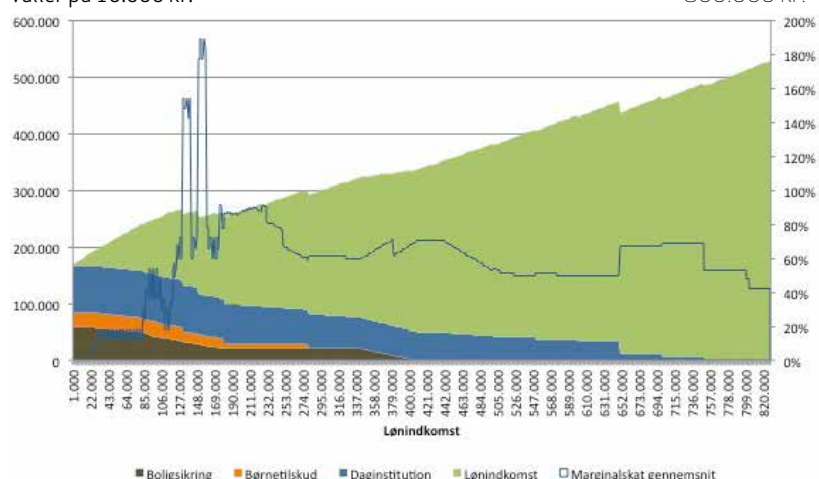
Målsætningen er en samfundsmodel, hvor færre lønmodtagere modtager velfærdsydelser og hvor omfordelingen af indkomster blandt lønmodtagere sker via skattesystemet. Velfærdssystemet skal tage hånd om personer uden for arbejdsmarkedet, så sociale ydelser som udgangspunkt gives som værn mod fattigdom.

Samspilsproblemer

Økonomisk Råd mfl. har påvist, at nogle borgere rammes af en sammensat marginalbeskatning, som i visse indkomstråder er over 100 pct. Her vil borgerne opleve et fald i rådighedsbeløbet efter indkomstskat og indkomstaftrapning af ydelserne i takt med, at lønindkomsten stiger. For nogle lønmodtagere kan det med andre ord ikke betale sig at yde en ekstra indsats.

Figur 4.2 nedenfor viser, at en lønmodtager vil kunne opleve en marginalbeskatning på over 90 % ved at øge sin lønindkomst med 10.000 kr. Det økonomiske incitament til at øge en ekstra indsats eller tage en uddannelse er herved begrænset.

Figur 4.2. Forløb, enlig, skat 42 %, husleje 4.000 kr. måned, lejebolig. Den marginale skat er et løbende gennemsnit over intervaller på 10.000 kr.

Kilde: Finansdepartementet

Husstande uden børn

Boligsikring er den eneste ydelse til borgere, der hverken er på passiv forsørgelse eller har børn.

Boligsikringen bortfalder ved en indkomst på 180.000 kr. Boligsikringen aftrappes i dag i trin, som giver anledning til store variationer i den sammensatte marginalskat. Det kan undgås, hvis den trinvis aftrapning af boligsikringen erstattes af en glidende aftrapning. Med en sådan aftrapning vil der ikke være nævneværdige samspilsproblemer for husstande uden børn. Naalakkersuisut vil derfor arbejde på at indføre glidende aftrapning af ydelserne (initiativ 3).

Den sammensatte marginalskat er et måltal for om det økonomisk kan betale sig at yde en ekstra indsats (*timebeslutningen*), både i form af mere arbejde og i form af videreuddannelse eller karrierehop.

Hvis den sammensatte marginalbeskatning er for høj vil nogle fravælge at yde en ekstra indsats. Det er vigtigt, at den sammensatte marginalskat er mærkbart under 100 pct.

Den sammensatte marginalskat består af indkomstskat og den reduktion, der foretages i velfærdsydelser i takt med at indkomsten stiger.

Husstande med børn

Det forholder sig anderledes for husstande med børn. Figur 4.3 nedenfor viser en familie med 3 børn, og illustrerer, at den sammensatte marginalbeskatning ligger over indkomstskatten helt op til en husstandsindkomst på 800.000 kr.

Rådighedsbeløbet stiger med 250.000 kr., når indkomsten stiger med 600.000 kr. (fra 200.000 - 800.000 kr.). Det svarer til en sammensat skat over hele indkomstforløbet på 58 pct. Husstande med børn kan få børnetilskud, boligsikring og støtte til betaling af daginstitutioner.

Naalakkersuisut vil iværksætte en analyse af ydelserne med henblik på at forenkle dem og sikre, at samspilsproblemerne reduceres (Initiativ 2).

Tabel 4.1. Offentlig hjælp takster, Qeqqata Kommunia, 2016

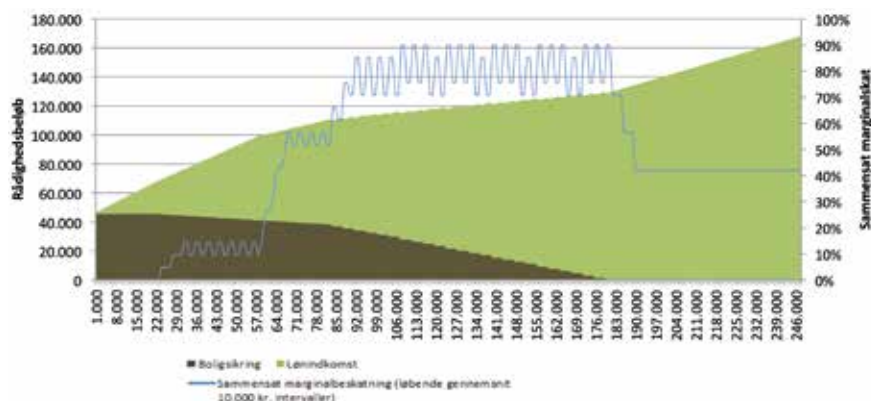
Offentlig hjælp	Underholdssatser		
	Pr. måned	Pr. 14 dage	Pr. uge
Enlig m/egen bolig	kr. 1.680	kr. 776	kr. 388
Ægtepar/samlevende med egen bolig	kr. 2.836	kr. 1.310	kr. 655
Enlig samboende/logerende	kr. 1.420	kr. 656	kr. 328
Ægtepar samboende/logerende	kr. 2.836	kr. 1.310	kr. 655
Børnetillæg pr. barn pr. berettiget forsørger	kr. 1.000	kr. 462	kr. 231

Kilde: Qeqqata Kommunia

En række sociale ydelser udmåles med den skattepligtige indkomst som indkomstgrundlag, og der kan derfor opstå situationer, hvor borgerens indkomst ændrer sig, og den ikke længere er retvisende. For at undgå dette problem udmåles alders- og førtidspension og boligsikring på grundlag af "aktuel indkomst". Det er målet, at indkomstgrundlaget for udmålingen af de øvrige ydelser ændres til at benytte "aktuel indkomst" i takt med, at lovgivningen revideres (initiativ 4).

En række beløbsgrænser og satser reguleres ikke løbende, og bliver dermed udhulet af prisudviklingen. Naalakkersuisut vil derfor overveje at indføre en satsregulering, som skal sikre, at ydelserne bevarer købekraften (Initiativ 5).

Figur 4.3. Husstand med 3 børn husleje 5.000 kr. mdr., Kommuneqarfik Sermersooq

Kilde: Kommuneqarfik og Finansdepartementet

Tekstboks 4.2

Nettokompensationsgrad

Nettokompensationsgraden er et måltal for om, det kan betale sig at arbejde frem for at være på passiv forsørgelse (*deltagesbeslutningen*). Nettokompensationsgraden skal helst ligge under 90 pct, dvs. den samlede indkomst ved at stå uden for arbejdsmarkedet skal helst være under 90 pct af indkomsten ved beskæftigelse. I modsat fald vil nogle beslutte ikke at deltage på arbejdsmarkedet.

Der kan laves forsimplede beregninger¹, hvor en enlig indkomst ved ledighed (offentlig hjælp) sammenlignes med en lønmodtager under en SIK overenskomst. Beregningerne viser, at nettokompensationsgraden her er under 30 pct. og at det altid – set fra et økonomisk perspektiv – vil kunne betale sig at arbejde for en enlig.

Billedet ændrer sig betydeligt, når der er tale om en husstand med børn. Eksempelvis er effekten af at være i beskæftigelse meget beskedent for en enlig forsørger med 2 børn, og ved 3 børn eller derover kan det ikke betale sig økonomisk set at arbejde for lavindkomstgrupperne. For en enlig forsørger med 3 børn i dagtilbud er nettokompensationsgraden over 100 pct.

Den enlige forsørger med 3 børn vil derfor – med de opstillede forudsætninger – have mere til rådighed ved at stå uden for arbejdsmarkedet. Tilsvarende beregninger kan udarbejdes for ægtepar, hvor det i visse tilfælde er økonomisk mere fordelagtigt at stå uden for arbejdsmarkedet for begge forældre, når ægteparret har 2 eller flere børn.

Offentlig hjælp

Offentlig hjælp består af hjælp til betaling af faste udgifter (husleje, vand/varme/el, daginstitutionsbetaling mm.), samt et rådighedsbeløb på ca. 1.700 kr. pr. måned samt 1.000 kr. pr. barn. Det svarer til lidt over 55 kr. pr. dag og lidt over 33 kr. pr. dag pr. barn. Et eksempel her på er gengivet i tabel 4.1., idet der er forskel på ydelserne kommunerne imellem.

Der er gensidig forsørgerpligt, dvs. en eventuel partners indkomst modregnes i ydelserne.

Rådighedsbeløbet for en enlig forsørger med 3 børn på offentlig hjælp er 4.680 kr. pr. måned. Det svarer til omkring 150 kr. om dagen. Det tilsvarende beløb for en enlig forsørger med et lavtlønsjob er lavere. En lønmodtager med en SIK mindsteløn er således ringere økonomisk stillet end borgeren, som er på passiv forsørgelse.

Naalakkersuisut vil undersøge en omlægning af børneydelserne, så der kommer en bedre balance mellem modtagere på og uden for arbejdsmarkedet. Det skal kunne betale sig at være i beskæftigelse frem for på passiv forsørgelse. Der vil derfor blive igangsat en omlægning af de ydelser, som gives til husstande med børn (Initiativ 2).

Samspil med arbejdsmarkedsydelsen

I Grønland kan man ikke tegne en arbejdsløshedsforsikring, som det eksempelvis kendes fra A-kassesystemet i Danmark og den ledige er derfor afhængig af offentlige ydelser. Offentlig hjælp og arbejdsmarkedsydelsen er to typer af økonomisk støtte ved ledighed. Arbejdsmarkedsydelsen kan modtages i op til 13 uger, hvorefter den ledige overgår til offentlig hjælp.

Arbejdsmarkedsydelsen kan maksimalt udgøre 90 % af SIK's mindsteløn med den nuværende lovgivning, og den kan højst udbetales i 13 uger, før man overgår til offentlig hjælp, og bliver klient i socialvæsenet. Arbejdsmarkedsydelsen og samspillet med offentlig hjælp vil blive analyseret. Herunder om en forlængelse af 13-ugers perioden kan have positive effekter for den enkeltes incitament til selv at finde arbejde efter uforskyldt ledighed.

Naalakkersuisut iværksætter en undersøgelse af offentlig hjælp, herunder samspillet med arbejdsmarkedsydelsen med henblik på en kommende tilpasning (initiativ 9).

Bedre revalidering og flere offentligt støttede fleks- og skånejobs

Målet revalidering er et vigtigt element i førtidspensionsreformen, der blev vedtaget i 2015. I reformen er indregnet midler til oprettelse af offentligt støttede jobs. Jobbene skal give førtidspensionister mulighed for gradvist at indgå i et aktivt arbejdsliv og være med til, at førtidspensionisterne genvinder deres arbejdsevne helt eller delvist.

Det er Naalakkersuisuts opfattelse, at mange – især yngre førtidspensionister – vil opleve en ganske betydelig forbedring af deres levevilkår og livskvalitet gennem mulighed for en stabil og varig tilknytning til arbejdsmarkedet. Der er behov for at kigge på den samlede families situation og ikke blot den enkelte i udsatte familier. En bedre og varig tilknytning til arbejdsmarkedet, en mere stabil hverdag og for børnene en stabil tilknytning til en daginstitution vil også kunne medvirke til at nedbryde en negativ social arv.

Herudover vurderes det, at der i dag blandt førtidspensionisterne er et potentiale for at bringe mange helt eller delvist tilbage på arbejdsmarkedet, og at der således også er en uudnyttet arbejdskraftreserve, der kan komme det samlede grønlandske samfund til gode på sigt.

Det vurderes, at samme målrettede indsats kan benyttes over for offentlig hjælp modtagere, som er placeret i matchgruppe 3. Derfor vil Naalakkersuisut arbejde på at forbedre revalidering og oprette flere fleks- og skånejobs (initiativ 10).

Refusionsordninger skal fremme indsatser

Generelt anvendes refusionssatser, som et redskab til at skabe incitament for kommunerne. Dog er det generel praksis, at de for kommunerne ikke styrbare områder, herunder eksempelvis alderspension, boligsikring, barseldagpenge, børnetilskud o.l., gives fuld eller høj refusion fra centralt hold.

Erfaringerne viser, at kommunerne er langt mere tilbøjelige til at anvende ordninger, hvor refusionsprocenterne er høje.

I forbindelse med implementeringen af førtidspensionsreformen og revisionen af reglerne for revalidering og fleksjob er det væsentligt, at der er et betydeligt incitament, også for kommunerne, til at anvende aktiverende foranstaltninger, herunder revalidering og fleksjob, frem for passiv forsørgelse. Derfor er det helt afgørende, at refusionssatserne på refusionsprocenten på førtidspension fastsættes på et lavere niveau end såvel for revalidering, revalidering og fleksjob (herunder skånejob og nyttejob).

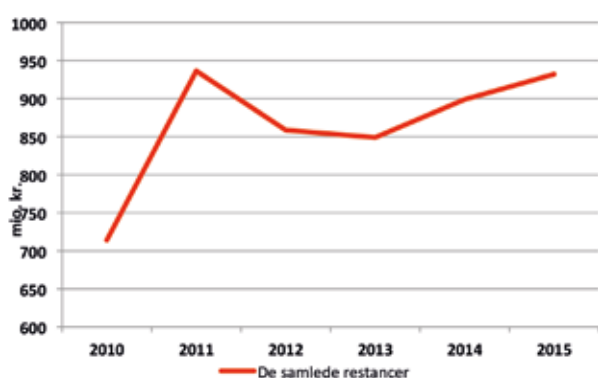
Naalakkersuisut vil derfor lægge op til en ændring af de gældende refusionssatser (initiativ 11).

Gældsproblematikker

En række offentlig hjælp ydelser gives som lån. Der har i medierne været en debat om, at tilbagebetalingskravene kan fastholde personer i offentlig hjælp. Der er hjemmel i lovgivningen til at tilbageholde op til 1/3 af nettolønnen til afvikling af gæld. Det kan betyde, at det ikke kan betale sig arbejde for personer med gæld.

Figur 4.4. Udviklingen i restancer, 2010-2015.

Kilde: Skattestyrelsen.

Revisionsfirmaet BDO kom i april 2014 med en rapport "Evaluering af opgavevaretagelse og organisering på området for inddrivelse af offentlige restancer". I rapporten konstateres det, at der er et stigende antal inddrivelsessager fordelt på mange personer og virksomheder, og at der kan optimeres på inddrivelsen. Rapporten har efterfølgende givet anledning til, at den politiske koordinationsgruppe har vedtaget en konkret handlingsplan for at forbedre inddrivelsen i et samarbejde mellem selvstyre og kommunerne.

Gæld som barriere for beskæftigelse

Gæld til det offentlige kan udgøre en barriere for den enkeltes motivation til at påtage sig et arbejde (eller arbejde mere). Efterhånden som den enkelte øger sin indtjening, vil vedkommende have mulighed for at afvikle sine restancer, typisk efter der er indgået en afviklingsaftale eller iværksat løntilbageholdelse. Nogle restanter opnår som følge af gældsafviklingen ikke et økonomisk udbytte af at påtage sig et arbejde (eller at arbejde mere). Den økonomiske fremgang bruges til at afvikle gammel gæld, og samtidig reduceres de sociale ydelser som følge af den stigende indkomst.

Der er behov for at gennemgå og forbedre samspillet mellem skatteområdet, de sociale ydelser og inddrivelsesområdet for at undgå, at borgerne havner i gældsforhold, der forhindrer dem i at blive helt eller delvist selvforsørgende.

Naalakkersuisut arbejder for at introducere et fællesoffentligt inddrivningssystem "Ilanngaassivik". Systemet vil kunne benyttes til at forebygge opbygning af restancer (Initiativ 7).

Likviditetsfælder

Offentlig hjælp udbetales forud. Det kan give kortsigtede likviditetsfordele, når en borger overgår til offentlig hjælp. Samtidig kan der opstå likviditetsproblemer, når ydelsen bortfalder, da løn i forbindelse med almindelig beskæftigelse er bagudbetalt. Et eksempel herpå er beskrevet i tekstboks 4.2.

Tekstboks 4.3. Eksempel på likviditetsfælde

Eksempel på likviditetsfælde

En lønmodtager har haft beskæftigelse i en måned og modtager d. 30. i måneden sin første løn. Af forskellige årsager er lønnen allerede opbrugt 1 uge efter udbetaling. Familien står derfor uden midler indtil næste lønudbetaling.

En situation, der kan løses ved at undlade at møde på arbejde, og i stedet kontakte kommunen for at modtage offentlig hjælp. Herved kan personen modtage offentlig hjælp, der sikrer familien et forsørgelsesgrundlag på kort sigt.

Modtageren kan få offentlig hjælp, der svarer til ca. 800 kr. i hånden hver 14. dag til mad og andre fornødenheder. Ved overgang til beskæftigelse skal de forudbetalte 800 kr., der modtages række i 6-7 uger. Derfor er der mulighed for at modtage offentlig hjælp i overgangsperioden.

Nogle kommuner betragter denne hjælp som tilbagebetalingspligtig. Det betyder, at den økonomiske gevinst ved at gå i arbejde reduceres.

I andre kommuner er den ikke tilbagebetalingspligtig. Her kan den i stedet for skabe incitament til at gå ind og ud af arbejdsmarkedet, da borgeren i den første måned i beskæftigelse får både offentlig hjælp og lønindkomst.

Kilde: Forarbejde til redegørelse om gældsproblematik, der udarbejdes af bl.a. selvstyret og kommunerne

Kravet om at have brugt hele sin formue, inden der udbetales offentlig hjælp, kan bidrage til, at det ikke kan betale sig at spare op. En eventuel opsparing betyder, at bor-

geren selv skal (del-)finansiere perioder uden beskæftigelse.

Naalakkersuisut er i færd med at udarbejde en redegørelse, der vurderer muligheden for at etablere en gældsrådgivningsenhed (Initiativ 8).

Boligselvforsyning

En bolig er for de fleste den største investering, der foretages. Rammebetingelserne skal være både økonomisk og politisk holdbare og stabile, så der skabes tillid på boligmarkedet. En tillid, som er nødvendig, hvis den enkelte skal boligforsyne sig selv.

Naalakkersuisut ønsker at formulere en ny boligpolitisk strategi for offentlige udlejningsboliger og for subsidieringen af boligområdet. Boligstrategien skal sikre gode rammebetingelser for området.

Det er en betingelse, at der skabes en fælles forståelse af de demografiske, geografiske, markedsræssige og økonomiske rammer, som boligområdet fungerer under. Reforminitiativerne skal tages inden for disse rammer. De overordnede pejlemærker er:

- At selvstyrets involvering på boligområdet skal reduceres, så det i højere grad bliver op til den enkelte at boligforsyne sig selv.
- At offentligt boligbyggeri målrettes så en fuldtidsbeskæftiget med en SIK mindsteløn kan betale huslejen.
- At ordninger som 20/20/60 bevares, men ændres, så forvridende effekter reduceres.
- At rentefradrag erstattes af et rentetilskud målrettet til boliger.
- At der foretages en geografisk differentiering af subsidier i forhold til det lokale boligmarked.
- At offentligt ejede boligselskaber administreres effektivt.
- At private investorer i det omfang det lader sig gøre overtager offentligt ejede boliger.
- At lejer til ejer ordningen styrkes

Boliger er en samfundsinvestering

Boligområdet har i mange år været gennemført som en samfundsinvestering på lige fod med investeringer i skoler, institutioner, sygehuse, kulturbyggeri og administra-

tionsbyggeri. Det hænger sammen med, at det er dyrt at bygge boliger i Grønland, og at markedsforholdene gør det vanskeligt at finansiere byggeri af egen bolig uden økonomisk støtte fra det offentlige.

Det offentlige har samlet set en stor boligforsyningsbyrde. Det skyldes, at det offentlige har en forpligtelse til at boligforsyne borgere, der ikke har økonomisk overskud til at boligforsyne sig selv og at der er en personalebolig tilknyttet mange stillinger.

De store renoverings- og vedligeholdelsesudgifter

Størstedelen af Selvstyres udlejningsboliger består af de boliger, som hjemmestyret overtog fra den danske stat i 1987, da boligområdet blev overdraget til hjemmestyret. Selvstyrets samlede boligmasse udgør ca. 6.000 boliger. Boligmassen kan sammenfattende beskrives som 40 til 50 år gammel og stærkt nedslidt på grund af fravær af løbende, planlagt og periodisk vedligehold.

Boligforsyningsansvaret skal løbende flyttes til private for fortsat at have råderum til offentlige investeringer, som kan understøtte økonomisk vækst herunder i uddannelse, infrastruktur, vandkraftværker mm.

I 2011 blev der udarbejdet et estimat over de nødvendige midler, der skulle afsættes til renoveringer over en 20-årig periode. Det samlede estimat lød på ca. 5 mia. kr., uden skelen til om det var hensigtsmæssigt at foretage en renovering eller ej. Naalakkersuisut har iværksat udarbejdelse af konkrete sektorplaner for selvstyrets boliger. I sektorplanerne gennemgås by for by hver boligejendom med en anbefaling om boligen skal vedligeholdes inden for boligafdelingens midler, skal renoveres for midler afsat på finansloven, skal nedrives og endeligt om det er nødvendigt at foretage byfornyelse.

Arbejdet med sektorplanerne har vist, at estimatet kan kvalificeres. Eksempelvis blev der i opgørelsen fra 2011 i Nanortalik estimeret et behov for midler i størrelsesorden 80 mio. kr. til renoveringer over en 20-årig periode. Sektorplanen foreligger nu og anbefaler en samlet investering på 19,2 mio. kr., hvoraf 11,3 mio. kr. anvendes til nedrivning, og resten på 7,9 mio. kr. anvendes til renovering. Herefter bør området kunne hvile i sig selv og den fremtidige vedligeholdelse vil kunne ske inden for boligafdelin-

gens indtægter. Det skyldes, at de dårligste ejendomme og ejendomme med tomme boliger nedrives. Det giver en bedre driftsøkonomi.

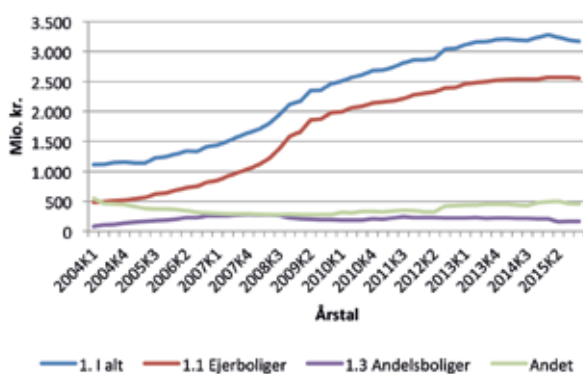
I en boligstrategi vil erstatningsbyggeri, renovering og systematisk vedligeholdelse skulle opprioriteres. Egentlig nybyggeri finansieret fuldt ud af det offentlige skal fylde mindre. Der skal skabes egnede rammer til, at nyt boligbyggeri finansieres af private og boligsubsidierne skal derfor tilrettes på sådan en måde, at det bliver attraktivt for private at boligforsyne sig selv.

Målrættede boligsubsidier

Rente- og afdragsfri lån til boliger

Rente- og afdragsfrie lån har siden slutningen af 1990'erne været ydet til ejerboliger. Det drejer sig om 10/40/50 henholdsvis 20/20/60 lånordningerne. Lånene er rente- og afdragsfri i 15 eller 20 år, hvorefter de afdrages over henholdsvis 10 eller 15 år. Der er også ydet rente- og afdragsfrie lån til andelsboliger samt til Illuut A/S, disse lån er i udgangspunktet permanente lån. Figur 4.4 viser udviklingen heri i perioden 2004-2015.

Figur 4.5. Udviklingen i realkredit lån 2004 - 2015.

Kilde Grønlands Statistik

Etableringen af lånemulighederne gav en forøget aktivitet på ejerboligmarkedet. Realkreditlån til private boliger steg fra 0,4 mia. kr. i 1998 til 2,9 mia. kr. i 2015. Det kan derfor konkluderes, at lånene har haft den ønskede effekt. Ordningen medvirker til, at det bliver muligt for familier med mellemindkomster at boligforsyne sig selv. Det er derfor vigtigt, at hovedelementerne i denne ordning bevares.

Den rentefri periode betyder dog, at det offentlige går glip af renteindtægter og/eller muligheden for at prioritere midler anderledes. Derfor skal det undersøges om ordningen kan ændres, så de positive effekter bevares, samtidig med at rentestøtten reduceres. Det kunne eksempelvis ske ved at indføre en form for ejerskifteafdrag, så en del af en boligs rente- og afdragsfrie lån ville skulle indfries, når boligen sælges. Det skal herudover undersøges, om det vil være muligt at afhænde ejerskabet til gælden til private investorer med lang investeringshorisont – og i givet fald under hvilke betingelser. (Initiativ 15).

Boligsikring

Boligsikring bidrager til, at borgere med lave indkomster kan bo i lejligheder, som størrelsen af deres indkomster ellers afholder dem fra. Boligsikring ydes alene til huslejen og ikke til lejernes forbrugsafgifter så som el, vand og varme. Udgiften til boligsikringsordningen fordeles mellem selvstyret og kommunerne, som betaler henholdsvis 60 og 40 pct.

Udgifterne til boligsikring har ligget på et relativt konstant niveau på omkring 100-115 mio. kr. i en årrække, jf. tabel 4.2.

Tabel 4.2. Boligsikring samlede udgifter 2010-14.

	2010	2011	2012	2013	2014
--- mio. kr. ---					
Boligsikring	114	110	112	110	112

Kilde: Finansdepartementet

Øger sammensat marginal beskatning

Boligsikring giver anledning til samspilsproblemer, som følge af aftrapningen i takt med, at modtagerens indkomst stiger. Boligsikring bør i udgangspunktet kun gives til personer, som ikke er i (fuldtids)beskæftigelse for at undgå, at nedtrapningen af boligsikringen medvirker til at gevinsten ved at gøre en ekstra indsats eller videreudanne sig bliver så lille, at det økonomisk set ikke kan betale sig.

En boligsikringsordning med høje ydelser kan skabe spekulation i huslejer, der optimeres i forhold til boligsikringen og være med til at skabe forvriddninger af lejemarkedet. En bygherre kan på tilsvarende vis være tilbøjelig til at bygge for dyrt og for stort, hvis boligsikringen indregnes.

En balanceret boligsikringsstruktur kan medvirke til, at omkostningerne til renovering/nybyggeri af offentlige udlejningsboliger holdes på et niveau, så en fuldtidsbeskæftiget lønmodtager med en SIK mindsteløn kan leje boligen uden yderligere støtte (Initiativ 12 og 14).

Omlægning af rentefradrag til rentetilskud til boliger

Der gives i dag fradrag for renteudgifter uanset om renteudgifterne vedrører forbrug, bolig eller andre formål. I dag gives støtten gennem skattemæssige fradrag. Den nuværende model giver forvridninger, som betyder, at lav- og mellemindkomstgrupperne ikke opnår samme grad af rentestøtte som de højere indkomstgrupper.

Standardfradraget reducerer den reelle skatteværdi af rentefradraget

Skattesystemet har af historiske årsager et standardfradrag på 10.000 kr. pr. skatteyder. Effekten af standardfradraget er, at de første 10.000 kr. i renteudgifter reelt ingen skattemæssig værdi har, jf. tabel 4.3.

Tabel 4.3. Skatteværdi af rentefradrag, skatteyder ved 42 % skat som i Kommuneqarfik Sermersooq

Renteudgifter	Reelt fradrag	Skatteværdi (v. 42 %)	Reel skatteværdi
10.000	0	0	0%
20.000	10.000	4.200	21%
30.000	20.000	8.400	28%
50.000	40.000	16.800	34%
70.000	60.000	25.200	36%
100.000	90.000	37.800	38%

Kilde: Finansdepartementet

Bidragssatsen på realkreditlån i Grønland er højere end på tilsvarende lån i Danmark. Samlet set betyder det, at grønlandske boligejeres ydelse efter skat er ca. 5% højere end tilsvarende lån i Danmark, jf. tabel 4.4. Behovet for, at flere private boligforsyner sig selv er stort i Grønland. En reduktion af rentestøtten vil kunne medvirke til at ændre balancen, så det bliver økonomisk ufordelagtigt at boligforsyner sig selv. Det nuværende niveau af rentestøtten vurderes derfor til at være at være passende.

Dog skal det bemærkes, at rentestøtten kun udgør en del af de samlede boligsubsidier.

Tabel 4.4. Nettoudgift til realkreditlån på 1 mio. kr., enlig skatteyder.

Land	Obl. rente	Bi-drags-sats	Ydelse 1. hele år	Heraf renter og bi-drag	Skatteværdi	Reel skatteværdi	Nettoydelse
Danmark	2,00%	0,68%	56.319	28.686	27,60%	27,60%	48.688
Danmark	2,50%	0,68%	57.294	32.728	27,60%	27,60%	48.588
Grønland	2,00%	1,10%	60.800	33.167	42,00%	29,34%	51.070
Grønland	2,50%	1,10%	61.602	37.037	42,00%	30,66%	50.246

Kilde: Realkredit Danmarks låneberegner og Finansdepartementets beregninger

Naalakkersuisut vil undersøge effekten af at målrette og synliggøre støtten til boligområdet og omlægge rentefradraget til et rentetilskud (Initiativ 13).

Målretning af offentlige boliger til borgere, der ikke kan boligforsyne sig selv

Mange arbejdsgivere boligforsyner deres medarbejdere. Dette kan være nødvendigt, særligt i forhold til at kunne tiltrække specialister med korte ophold her i landet. Generelt kan det dog være et problem, at der er en så tæt kobling mellem adgang til en bolig og et ansættelsesforhold.

Den udbredte anvendelse af personaleboliger kan medvirke til, at mobiliteten på arbejdsmarkedet forringes. Dette gælder særligt i Nuuk, hvor der er lange ventelister på boliger og en stor andel af boligmassen er øremærket til personaleboliger.

Fravær af en personalebolig kan i dag betyde, at et job fravælges. Samtidig kan personaleboliger have en konkurrenceforvridende effekt, da store selskaber har bedre forudsætninger for at stille en personalebolig til rådighed end mindre virksomheder.

Personaleboliger medfører også, at en del af det almene boligbyggeri er øremærket til offentligt ansatte. Offentligt ansatte tilbydes således en bolig, hvor huslejen er fastsat i forhold til lavindkomstgruppens betalingsevne og derfor i mange tilfælde er lav.

Naalakkersuisut vil arbejde for at normalisere boligområdet og i stigende grad målrette offentlige boliger til borgere, der ikke har mulighed for at boligforsyner sig selv. Dette indebærer også, at der skal skabes de rette forud-

sætninger for og tilskyndelse til, at ansatte generelt boligforsyner sig selv i langt højere grad end i dag. I nogle tilfælde kan det ske ved en styrkelse af lejer-til-ejer ordningen (Initiativ 14).

Der er samtidig behov for revision af lejeforordningen. Den gældende lejeforordning bærer præg af en tid, hvor boliger var et anliggende, der blev centralt styret. Naalakkersuisut arbejder på at mindske den offentlige sektors størrelse og indflydelse.

Naalakkersuisut vil derfor arbejde på at modernisere og tilrette lejeforordningen, så den afspejler de politiske mål

om øget selvforsørgelse på boligområdet og en mindre offentlig sektor, herunder:

- Samling af regelsæt, så personaleboliger og offentlige og private udlejningsboliger behandles ensartet og en tilpasning, så reglerne ikke giver særrettigheder til bestemte grupper, i det omfang det er muligt.
- Opblødning af reglerne for overtagelse af en personalebolig.
- Tilpasning af reglerne for fastsættelse af husleje mm.

Samling af regelsæt

Lejeforordningen angiver en række særlige rettigheder til ansatte i centraladministrationen, som især er historisk

Tekstboks 4.4. Rente- og afdragsfrie lån på boligområdet. Illuut A/S som eksempel

Rente- og afdragsfrie lån. Illuut A/S som eksempel

Der gives store tilskud, eksempelvis i form af rente- og afdragsfri lån uden krav om tilbagebetaling til investering i boliger. Illuut A/S har således i 2014 i koncernregnskabet bogført 775 mio. kr. af koncernens gæld som gæld uden renter og afdragskrav. Husleje fastsættelse inkluderer ikke denne finansiering, da den ikke belaster selskabet.

Omregning til indirekte løntilskud

I ovenstående tabel er der foretaget en beregning på et af Illuut A/S' udlejningsejendommen, hvor opførelsesprisen har været 16.700 kr. pr. kvm, og hvor Illuut A/S har modtaget 13.000 kr./kvm. i tilskud i form af permanente rente- og afdragsfri lån.

Lejebolig				
	Kvm	Årligt rentetilskud	Tilskud pr. måned	Indirekte løntilskud
4-rums	113	44.070	3.673	6.332
3-rums (front)	99,7	38.883	3.240	5.587
3-rums (bag)	89,4	34.866	2.906	5.009
2-rums	76,6	29.874	2.490	4.292
1½-rums	64,1	24.999	2.083	3.592
1¼-rums	64,1	24.999	2.083	3.592

Beregningen viser, at støtten svarer til, at en person, der lejer bolig i denne ejendom betaler en husleje, som for en 3 rums lejlighed er 2.900 kr. lavere end, hvis Illuut A/S skulle betale 3 % i rente på sine offentlige lån. På den måde modtager lejeren et indirekte løntilskud på 5.000 kr. om måneden i forhold til, hvis lejen skulle have betalt den kostægte husleje. Illuut A/S' boliger bruges i vid udstrækning til Selvstyrets personale.

En sideeffekt af det store tilskud til personaleboliger er, at det mindsker mobiliteten på arbejdsmarkedet, skaber forvriddning på boligmarkedet og gør det uattraktivt for institutionelle investorer at investere i lejeboliger.

Bolig som løntilskud, eksempel II:

Et rederi ansætter en ny regnskabsmedarbejder. Medarbejderen har ikke egen bolig, og rederiet tilbyder derfor en personalebolig, som rederiet lejer på det kommercielle lejemarked. Der er tale om en familie og boligen er derfor en 4 rums lejlighed på 125 kvm, som rederiet lejer for 16.000 kr. pr. måned.

Medarbejderens husleje fastsættes efter gældende regler til 7.000 kr. pr. måned.

På den måde giver rederiet sin medarbejder 9.000 kr. i indirekte skattefrit løntilskud, svarende til 15.500 kr. før skat, hvor de 6.500 kr. (42 %) finansieres over skatten.

Der er således tale om en ordning, hvor både virksomheden og den ansatte har glæde af ordningen, men hvor det offentlige indirekte bidrager med ca. 78.000 kr. årligt.

betingede. I forbindelse med forberedelsen af en ny leje-
lov, skal det derfor vurderes, om det fortsat er nødvendigt
at opretholde disse særrettigheder. I den fremtidige bo-
ligpolitik skal det offentliges rolle på boligområdet pri-
mært have et socialt fokus, hvor det offentlige hjælper
borgere, der ikke selv har ressourcerne.

Opblødning af regler

I takt med at boligforsyning bliver den enkeltes ansvar vil
det være naturligt, at personaleboliger enten omdannes
til ejerboliger eller til boliger, der ikke er tilknyttet en an-
sættelse. I dag kan en personalebolig overtages efter 7 år,
det vil være oplagt at lave en opblødning af denne regel,
så boligerne hurtigere kan indgå i den samlede offentlige
udlejningsmasse.

Huslejeafkast

Det er vigtigt, at både leje og udlejer bliver beskyttet af
reglerne. Reglerne skal både give lejeren og udlejeren den
fornødne beskyttelse og en muliggøre en husleje, som be-
virker, at boligen kan vedligeholdes og bundne kapital kan
give et rimeligt afkast.

De nuværende regler gør det vanskeligt at bygge offentlige
boliger, hvor boligforeningerne kører med en sund økonomi
og hvor der afsættes tilstrækkelige midler til løbende ved-
ligehold. Dertil kommer, at kapitalafkastet er så lavt, at det
svarer til en forventet levetid på mindst 60-70 år. Det er be-
tydeligt længere end boligerne erfaringsmæssigt holder.

Flere boligmarkeder

Grønland kan ikke betragtes som et samlet boligmarked.
Der er derimod tale om en stribe særskilte markeder, hvor
mulighederne for at opnå fremmedfinansiering allerede i
dag er vidt forskellige.

Nuuk er et marked for sig selv, og kan ikke sammenlignes el-
ler sidestilles med andre markeder. Nuuk har et velfungeren-
de ejerboligmarked, som er større end de tre næststørste by-
er tilsammen (Sisimiut, Ilulissat og Qaqortoq). I Nuuk tilbydes
realkreditfinansiering og boliglån fra begge banker.

De tre vækstbyer; *Sisimiut, Ilulissat og Qaqortoq*, består
hver især af ét marked. De har en række fællestræk og der
er en vis omsætning af især **énfamilie-** og dobbelthuse.
Imidlertid er husene en uensartet gruppe, og det bevirker

en vis spredning i priserne. Der tilbydes i de tre byer real-
kreditfinansiering og boliglån fra begge banker.

De andre bosteder. Her skal der skelnes mellem lokaliteter
med vækst og fremgang og lokaliteter med stagnation, fra-
flytning og nedgang. For lokaliteter med stagnation, fra-
flytning og nedgang sker ingen forøgelse af den private bo-
ligforsyning og der er ofte tomme boliger, hvorfor behovet
for offentlige boliger er begrænset. På lokaliteter med
vækst og fremgang bør privat boligforsyning fremmes i
kombination med et passende udbud af offentlige boliger.

Naalakkersuisut vil arbejde på at boligfinansieringsmulig-
hederne tilpasses til det lokale boligmarked (Initiativ 16).

Selvforsørgelse i alderdommen

I et velfærdssamfund er der en grundlæggende interesse
for at sikre, at alle får sparet op til en rimelig pension. Det
er en central politisk opgave for Naalakkersuisut at sikre
landets ældre borgere rimelige levevilkår. Første skridt
var den alderspensionsreform, der blev vedtaget i 2015.
Næste skridt er at forbedre opsparingen til egen alder-
dom. Tabel 4.5 viser pensionsindbetalinger fra skattebor-
gere med indbetalinger til arbejdsmarkedspensionsord-
ninger.

**Tabel 4.5. Pensionsindbetalinger fra skatteborgere med indbe-
taling til arbejdsmarkedspensionsordninger.**

	Lønsum	Indbetalinger til arbejdsmar- keds-pensionsordning
Uden indbetalinger	3,1 mia. kr.	0
Med indbetalinger	5,4 mia. kr.	399 mio. kr.
I alt	8,5 mia. kr.	399 mio. kr.

Kilde Skattestyrelsen, Sulinal udtræk

I 2013 indbetalte omkring 25.000 borgere til en pensions-
ordning. En analyse af skatteborgere uden indbetalinger
viser, at ca. 9.000 borgere ikke indbetaler til en pensions-
opsparing, når personer på overførselsindkomst og perso-
ner uden for aldersgruppen 18-64 år ikke medregnes. Der
er således en relativt god dækning. Men det er problema-
tisk, at kun 5 pct. af den samlede lønsum indbetales til
pensionsordninger.

Flere faggrupper har gennem flere år haft velfungerende

arbejdsmarkedspensionsordninger. Det gælder bl.a. på akademikerområdet. Andre grupper, herunder SIK har gennem en årrække gradvist fået opbygget ordninger. Tilbage står en gruppe, som blandt andet består af selvstændige og overenskomstgrupper, der har fravalgt at lade indbetalinger til en pensionsopsparing være en del af lønnen.

Pensionsopsparinger er udtryk for, at en borger udskyder sit forbrug til et senere tidspunkt i sin tilværelse. I stedet for at forbruge hele indkomsten i den erhvervsaktive alder, bliver en del af indkomsten først omsat til forbrug, når borgeren går på pension. Set over et livsforløb bliver indkomsten fordelt mere jævnt. En sådan fordeling hen over hele livet er i god overensstemmelse med principperne om selvforsørgelse og personligt ansvar.

Pensionsopsparinger vil alt andet lige reducere den økonomiske aktivitet i samfundet på opsparingstidspunktet. Til gengæld vil pensionsudbetalinger øge den økonomiske aktivitet på udbetalingstidspunktet. Pensionskasser ses ofte som investorer eller långivere. Nogle af de store grønlandske aktieselskaber er delvist finansierede af pensionsmidler fra udlandet.

Naalakkersuisut vil undersøge muligheder og konsekvenser ved at gøre det, obligatorisk for alle, som ikke er på offentlig forsørgelse at indbetale til en pensionsordning (Initiativ 19).

Pensionsformuen og årlige indbetalinger

Pensionsformuen udgjorde i 2013 35 pct. målt i forhold til BNP. Tabel 4-6 viser størrelsen heraf. Den samlede opsparing er betydeligt mindre end tilsvarende i Danmark, Færøerne og Island.

Tabel 4.6. Akkumulerede pensionsopsparinger. Formuen i danske pensionskasser er anslået på basis af afkastet.

Kilde-land	Pensions-kasse	Årlige indbetalinger	Akkumuleret formue
Grønland	SISA	171 mio. kr.	1.879 mio. kr.
	PFA Soraarneq	107 mio. kr.	772 mio. kr.
Uden for Grønland	Forskellige	131 mio. kr.	2.742 mio. kr.
I alt		410 mio. kr.	5.393 mio. kr.

Kilde SKAT DK, SISA, PFA Soraarneq (2013)

Samtidig viser tallene, at husholdningernes gæld er lav, jf. tabel 4.7. Det kan forklares med, at der er en relativt lille andel af befolkningen, specielt i de store byer, der har egen bolig og dermed boliglån. Samtidig er den private opsparing beskedent. Mange er derfor helt afhængige af den sociale pension, når de bliver pensioneret.

Tabel 4.7. Pensionsformuer og gæld som andel af BNP.

	Grøn-land	Færø-erne	Dan-mark	Island
Pensionsformue andel af BNP	35%	50%	140%	130%
Husholdningernes gæld andel af BNP	33%	65%	150%	90%

Initiativer

Naalakkersuisut vil på baggrund af ønsket om større selvforsørgelse iværksætte en række initiativer på social-, skatte- og boligområdet, jf. tabel 4.8.

Reformpakken skal øge selvforsørgelsen og sikre at arbejdsuddet øges, så den øgede efterspørgsel, som vil komme som følge af den demografiske udvikling (flere ældre og relativt færre i den arbejdsdygtige alder) og som følge af de vækstskabende tiltag, som beskrives i de øvrige reformspor. Boligreformen vil medvirke til at fjerne fastgroede mønstre, som virker begrænsende på privat deltagelse i opførelsen af boliger og som begrænser mobiliteten på arbejdsmarkedet. En boligreform vil kunne frigøre offentlige midler til vækstskabende initiativer.

Det er samtidig hensigten, at reformpakken skal forenkle samspillet mellem områderne, og gøre det muligt at forenkle lovgivningen på områderne. Dermed vil initiativerne kunne nedbringe størrelsen af den offentlige sektor og muliggøre, at afkastet af "moderniseringen af den offentlige sektor" – reformspor 3, kan realiseres uden, at den service, som ydes til den enkelte borger, bliver dårligere.

Tabel 4.8. Oversigt over initiativer og reformområde

Initiativ		Reformområde			
		Social	Skat	Bolig	Pension
Initiativ 1	Beskæftigelsesfradrag		X		
Initiativ 2	Ydelser til børnefamilier	x		x	
Initiativ 3	Glidende aftrapning	x			
Initiativ 4	Aktualisering af indkomst	x			
Initiativ 5	Satsregulering	x	x		
Initiativ 6	P/L regulering af indførselsafgifter		x		
Initiativ 7	Ilanngaassivik	x	x		
Initiativ 8	Budgetrådgivning	x			
Initiativ 9	Tilpasning af offentlig hjælp-lovgivningen	x			
Initiativ 10	Fokus på revalideringsindsats	x			
Initiativ 11	Tilpasning af refusionsordninger mellem selvstyret og kommunerne	x			
Initiativ 12	Huslejer skal sikre midler til vedligehold			x	
Initiativ 13	Rentetilskud i stedet for rentefradrag		x	x	
Initiativ 14	Offentligt boligbyggeri målrettes og målrette offentlige boliger til borgere, der ikke kan boligforsyne sig. Styrkelse af lejer til-ejer ordningen			x	
Initiativ 15	Revision af 20/20/60 finansiering		x	x	
Initiativ 16	Offentlige lånemuligheder tilpasset markedet			x	
Initiativ 17	Bedre organisering af administration på boligområdet			x	
Initiativ 18	Brede skattebasen ud		x		
Initiativ 19	Obligatorisk pensionsopsparing				X
Initiativ 20	Højere dækning af arbejdsmarkedspensioner				X

Initiativ 1.

Beskæftigelsesfradrag

Et beskæftigelsesfradrag skal gøre det økonomisk attraktivt for folk på overførselsindkomster at komme i arbejde eller at arbejde mere. Et beskæftigelsesfradrag er et middel, hvor skattesystemet bruges som redskab til at belønne en ekstra indsats. Et beskæftigelsesfradrag er en skattelettelse til personer i beskæftigelse og indebærer, at den økonomiske forskel mellem at være selvforsørgende og modtage overførselsindkomst øges. Et beskæftigelsesfradrag vil være medvirkende til, at en fuldtidsbeskæftigets indtægt efter skat er tilstrækkelig til at dække husleje og andre faste udgifter, så supplerende ydelser ikke er nødvendige.

Model for et beskæftigelsesfradrag

Målsætningen er, at beskæftigelsesfradraget skal svare til en indkomstfremgang på 1.000 kr. om måneden for en lønmodtager under en SIK-overenskomst. Det svarer til en skattelettelse på omkring 10 procent for denne gruppe.

Et beskæftigelsesfradrag med et øvre loft vil primært have effekt på lav- og mellemindkomstgrupperne. Det kan med rimelighed antages, at denne gruppe vil omsætte indkomststigningen i forbrug. En anden effekt er, at forøgelsen af rådighedsbeløbet efter skat vil forbedre lånemulighederne til blandt andet køb af fast ejendom. Samlet kan det derfor forventes, at et beskæftigelsesfradrag vil have et betydeligt tilbageløb.

Det er beregnet, at det offentlige umiddelbart vil miste omkring 30 mio. kr. for hvert pct., der gives i skattelettelse

som følge af beskæftigelsesfradraget. Der er her tale om et beskæftigelsesfradrag, som giver en lønmodtager med en SIK indkomst en indkomststigning svarende til en skattelettelse på en pct. og hvor fradraget bortfalder ved en indkomst på 250.000 kr.

Det er derfor planen, at beskæftigelsesfradraget bliver indfaset over en årrække og, at finansieringen bliver fundet inden for skattesystemet og i takt med, at der skabes økonomisk råderum i de offentlige finanser.

En mulig indfasning kunne være over 6 år, tabel 4.9.

Tabel 4.9. Indfasning af beskæftigelsesfradrag over 6 år. Eksempel.

Årstal	Målsætning for lettelse	Marginalskat for indkomster under 250.000 kr.
2017	0%	42%
2018	1%	41%
2019	3%	39%
2020	5%	37%
2021	7%	35%
2022	10%	32%

Kilde: Finansdepartementet

Initiativ 2.

Ydelser til børnefamilier

Der er samspilsproblemer for husstande med børn, hvor den sammensatte beskatning i visse områder er over 100 pct. og hvor nettokompensationsgraden er over 100 pct. for lavtlønsgruppen. Det kan med andre ord ikke altid betale sig arbejde eller yde en ekstra indsats. Husstande med børn har mulighed for børnetilskud, børnetillæg, støtte til betaling af daginstitutionstilbud, boligsikring og underholdsbidrag.

Tabel 4.10. Ydelser til husstande med børn (2014).

	Beløb (2014)
	--- mio. kr. ---
Boligsikring	48,6
Børnetilskud	45,5
Børnetillæg (pensionister, studerende)	24,5
Offentlig hjælp (* anslået børnetillæg)	39,3
Underholdsbidrag - kommunalt udlæg	16,1
Underholdsbidrag skatteværdi af lign. Fradrag	5,3
I alt	179,3

Kilde: Grønlands Statistik og Finansdepartementet egne skøn.

Der gives ca. 180 mio. kr. i støtte fra det offentlige til børnefamilier. Alligevel vokser nogle børn op i fattigdom. En undersøgelse af folkesundheden i 2014 viser, at op 12 pct. af alle husstande har oplevet, at der ikke var mad i huset og penge til at købe noget, og at dette problem er størst i Østgrønland.

Naalakkersuisut vil igangsætte en undersøgelse af området, hvor følgende vil blive analyseret:

- Ensartede betalinger for dagtilbud, herunder om en reduktion eller afskaffelse af egenbetaling for dagtilbud vil kunne have en samlet positiv effekt.
- Revision af reglerne for underholdsbidrag for de laveste indkomster, som i dag blot giver anledning til opbygning af restancer og potentielle gældsfælder.
- Forhøjelse af børnetilskud ved eventuel sammenlægning af børnetilskud og børnetillæg.

Udgangspunktet for analysen vil være at fastsætte et mindstebeløb pr. husstand, som skal danne grundlaget for udmålingen af ydelserne¹. Mindstebeløbet vil tage udgangspunkt i de rådighedsbeløb, der i dag opereres med i offentlig hjælp.

Børnetilskud

Børnetilskud er en ydelse, der gives til husstande med børn. Børnetilskud er indkomstreguleret, så jo lavere indkomst jo højere børnetilskud. Børnetilskuddets størrelse fastsættes på baggrund af husstandens skattepligtige indkomst fra seneste slutlignede år. Hvis forældrene ikke er samlevede, fastsættes børnetilskuddet på baggrund af den forældres - samt evt. ægtefælles/samlevers - skattepligtige indkomst, som barnet/børnene er bosiddende hos.

Tabel 4.11. Børnetilskud pr. år, satser og beløbsgrænser, 2016.

Husstandsindkomst	Børnetilskud
0	8.477
130.001	5.731
180.001	3.186
280.001	0

Kilde: Finansdepartementet

¹ Flere lande eksempelvis Finland overvejer at indføre en basisindkomst, som alle borgere har ret til for på den måde at undgå samspilsproblemer. Princippet går undertiden under begrebet "negativ indkomstskat".

Indkomstgrænserne reguleres ikke i takt med antallet af børn i husstanden. Børnetilskuddet faldes således betydeligt, hver gang en beløbsgrænse overskrides. Børnetilskuddet falder til 0 kr., når husstandens indkomst overstiger 280.000 kr. uanset om der er 1 barn eller flere børn i husstanden. Det giver store spring i indkomst.

Børnetillæg

Børnetillæg gives til førtidspensionister, alderspensionister, studerende og offentlig hjælp modtagere. Ydelsen er 1.000 kr. pr. barn pr. måned og indtægtsreguleres ikke. Børnetillægget bevirker, at husstande med børn i visse tilfælde er bedre økonomisk stillet ved at stå uden for arbejdsmarkedet end ved at være erhvervsaktive. Det vil derfor blive undersøgt om børnetilskud og børnetillæg kan sammenlægges.

Tabel 12. Børnetillæg. Kilde Grønlands Statistik.

	2013	2014
	---mio. kr.---	
Alderspensionist	0,24	0,29
Førtidspensionist	8,18	7,11
Studerende	17,05	17,08
I alt	25,48	24,47

Underholdsbidrag

Underholdsbidrag er en familieretlig ydelse, hvor den, der har forsørgelsespligten over et barn, som han/hun ikke bor sammen med, skal betale et beløb til barnets forsørgelse. Forældre kan i princippet selv aftale dette beløb og der vil ikke ske indblanding fra det offentlige, hverken i form af kontrol med beløbets størrelse, eller hvor ofte eller hvordan det udbetales. Det er først, når den forælder, der har barnet boende hos sig, retter henvendelse til kommunen for at få beløbet udbetalt forskudsvis, at det offentlige går ind som en slags mellemmand. Det vil sige udbetaler beløbet til den bidragsberettigede og indkræver beløbet fra den bidragspligtige.

Underholdsbidrag udgør næsten 40 % (2016) af de samlede restancer. Der var fra januar 2015 til januar 2016 en vækst på 15 mio. kr. i restancerne på underholdsbidrag.

Tabel 13. Underholdsbidrag, restanceudvikling. Kilde: Skattestyrelsen

	Jan. 2015		Jan. 2016	
	Antal - sager	Restance - størrelse	Antal sager	Restance - størrelse
	Stk.	Kr.	Stk.	Kr.
Underholdsbidrag	69.939	329 mio. kr.	72.800	344 mio. kr.

En analyse af restancerne på underholdsbidrag viser, at ca. 80 pct. af restancerne findes hos personer med en indkomst på under 200.000 kr. Det er således manglende betalingsevne og ikke manglende betalingslyst, der synes at være årsagen til restancerne.

Underholdsbidrag er fradragsberettiget og i 2014 blev der givet ligningsmæssige fradrag på 13,6 mio. kr. til underholdsbidrag. Det kan konstateres, at væksten i restancerne er større end de ligningsmæssige fradrag.

Tabel 14. Ligningsmæssige fradrag (underholdsbidrag) og fordeling af restancer på underholdsbidrag. Kilde Skattestyrelsen.

Indkomst	Antal	Ligningsmæssigt fradrag 1.000 kr.	Andel af total
Under 100.000	20	250	52%
100.000 - 199.999	41	734	27%
200.000 - 299.999	89	2.014	13%
Over 300.000	351	10.578	8%
	501	13.577	100%

Daginstitutionstakster

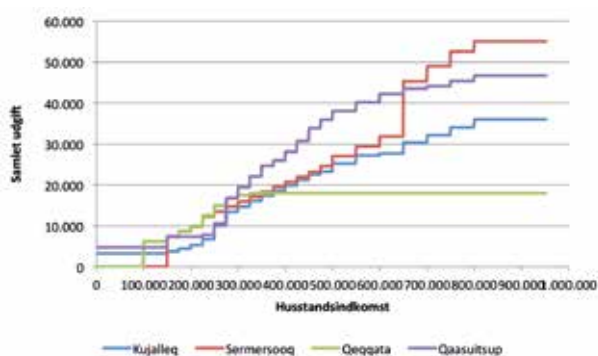
Daginstitutionstaksterne fastsættes af kommunalbestyrelsen, der har ret til at fastsætte differentierende takster for byer og bygder samt for henholdsvis 0-2-årige og 3-6-årige. Taksterne fastsættes ud fra en graderet skala, hvor den eller de betalingspligtige – afhængig af den skattepligtige indkomst – betaler fra minimum 0 pct./maksimum 5 pct. til minimum 10 pct./maksimum 57 pct. af omkostningerne.

Husstande med en skattepligtig indkomst på op til 149.999 kr. skal således som minimum betale 0 pct. af omkostningerne og kan maksimalt blive pålagt at betale 5 pct., mens husstande med en skattepligtig indkomst på

800.000 kr. eller derover som minimum skal betale 10 pct., men maksimalt kan blive pålagt at betale 57 pct. af omkostningerne.

Der ydes søskenderabat, således at der betales fuld takst for det ældste barn og halv takst for hvert af de efterfølgende.

Figur 4.6. Forældrebetaling 1 barn i vuggestue 1 barn i børnehave

Kilde. Finansdepartementet og kommunerne

Figur 4.6 ovenfor viser de store udsving der er i forældrebetaling. I eksemplet betaler en familie med 2 børn næsten 40.000 kr. mere pr. år i Kommuneqarfik Sermersooq end en tilsvarende familie i Qeqqata Kommunia.

Den store forskel i egenbetaling giver store variationer i den sammensatte marginale beskatning, som alene er betinget af bopælskommunen. Naalakkersuisut vil derfor i dialog med kommunerne arbejde for, at taksterne bliver mere ensartede. Herudover er det hensigten, at tildelingen af friplads til udsatte børn i højere grad fremover bør anvendes i det forebyggende arbejde.

Forældrebetaling i 2014 i de 4 kommuner:

Tabel 4.15. Forældrebetaling for dagtilbud.

	Kujalleq	Qeqqata	Qaasuitsup	Sermersooq	I alt
--- 1.000 kr. ---					
Børnehave	1.468	1.603	6.236	7.618	16.924
Dagpleje	0	345	827	152	1.323
Fritidshjem	0	912	671	2.650	4.233
Integreret daginstitution	153	1.286	0	0	1.440
Special	0	0	0	81	81
Vuggestue	1.307	1.070	5.085	7.027	14.490
I alt	2.928	5.216	12.820	17.528	38.492

Kilde Grønlands Statistik.

Det er frivilligt om børn i førskolealderen benytter sig af dagtilbuddene. Der synes at være en tendens til, at familier med lave indkomster fravælger dagtilbud. Det kan betyde, at børnene er mindre skoleparate, når de starter i folkeskolen. Det vil styrke mulighederne for tidlig indsats, jo flere børn, der benytter sig af dagtilbuddene, jf. også afsnittene i reformspor 1 om samme emne. Det vil derfor som led i reformarbejdet blive belyst om egenbetalingen er årsagen til fravalget af dagtilbud.

Boligsikring

Strukturen af boligsikring skal ses i sammenhæng med en samlet boligreform.

Tabel 4.16. Boligsikring til husstande med børn.

Indkomst	Husstande med børn
--- 1.000 kr. ---	
Under 100.000	24.760
100.000-199.999	13.510
200.000 - 299.999	7.360
Over 299.999	2.983
I alt	48.612

Kilde Grønlands Statistik.

Boligsikring gives primært til de laveste indkomster og blev 3 pct. af den samlede boligsikring blev givet til husstande med indkomster over 300.000 kr.

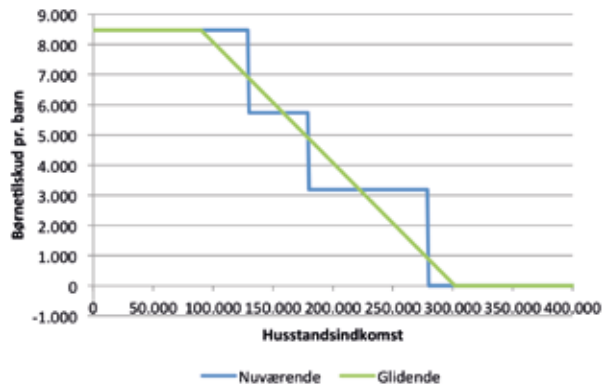
Initiativ 3.

Glidende aftrapning

En række ydelser aftrappes i takt med, at indkomsten stiger. For at sikre, at det er let for en sagsbehandler at slå en ydelse op i en tabel sker aftrapningen for boligsikring, børnetilskud og daginstitutionstakster i trappetrin. Det skaber problemer med den sammensatte marginalbeskatning omkring trinene, hvor den sammensatte marginalbeskatning kan blive over 100 pct. Løsningen er at erstatte de trappeformede ydelsesforløb med en glidende aftrapning, som skitseret i figur 4.7.

Hermed bliver det enkelt at beregne den sammensatte marginalbeskatning og det kan undgås, at den overstiger 100 pct.

Figur 4.7. Børnetilskud, nuværende med trinvis aftrapning vist sammen med eksempel med glidende aftrapning.

Kilde: Departementet for Familie, Ligestilling og Sociale Anliggender og Finansdepartementet

Glidende aftrapning

Den nuværende aftrapning giver høj marginalbeskatning omkring trappetrinene, eks. vil en husstand, hvor lønindkomsten stiger 4.000 kr. fra 278.000 kr. til 282.000 kr. opleve en samlet merbeskatning på i alt 4.866 kr. (122 %), som er sammensat af den almindelige indkomstskat på 1.680 kr. (v. 42 %) og faldet i børnetilskud (3.186 kr.). Det svarer til et *nettofald* i rådighedsbeløbet på 866 kr.

En glidende aftrapning – i eksemplet 4 % - vil resultere i en sammensat marginalsat på 42 % + 4 % = 46 %, sammensat af indkomstskatten på 1.680 kr. og et fald i børnetilskuddet på 160 kr. i alt 1.840 kr., svarende til en *nettofremgang* i indkomsten på 2.160 kr.

Der kan konstrueres tilsvarende eksempler med boligsikring og daginstitutionstakstbetaling.

Initiativ 4.

Aktualisering af indkomst

Indkomstgrundlaget for tildeling af ydelserne blev ændret fra skattepligtig indkomst til aktuel indkomst i forbindelse med pensionsreformerne og ændringen af lov om boligsikring. Aktuel indkomst er en ny beregningsmetode, hvor borgerens akkumulerede indkomst over de seneste 12 måneder beregnes og danner grundlaget for tildeling af ydelserne.

Der er udviklet et fællesoffentligt IT system, som kommunerne anvender til beregning af aktuel indkomst. Systemet gik i drift i december 2015. Det er hensigten, at udmåling af børnetilskud, daginstitutionstakster og andre velfærdsydelser, som i dag udmåles på basis af skattepligtig indkomst, skal overgå til aktuel indkomst. Det vil ske i takt med, at de respektive love revideres, hvilket vil blive prioriteret

Initiativ 5.

Satsregulering

En række ydelser og beløbsgrænser reguleres ikke løbende og der sker dermed en udhuling af ydelserne. Derfor vil Naalakkersuisut arbejde på at få etableret et indeks sammensat af pris- og lønudviklingen. Det skal benyttes til at regulere satser og beløbsgrænser. Det foreslås, at der i sammensætning af indekset indgår et element som trækkes fra, og at provenuet fra dette fradrag indsættes i en vækstpulje, som kan benyttes til politisk prioriterede væksttiltag og til tiltag målrettet løsning af væsentlige strukturproblemer.

Tekstboks 4.5. Satsregulering af de offentlige overførselsindkomster i Danmark

Satsregulering af de offentlige overførselsindkomster i Danmark

Størsteparten af de offentlige overførselsindkomster og en lang række øvrige satser og beløbsgrænser inden for det offentlige reguleres årligt via den såkaldte satsreguleringsprocent i Danmark. Efter et mindre fradrag afspejler procent-satsen den årlige reallønsvækst i samfundet. Fradraget giver en besparelse, som indsættes på en satspulje.

Satspuljen rummer penge, der årligt reserveres til særlige initiativer på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområdet. Det skal forbedre vilkårene for folk på overførselsindkomster og svage grupper. Pengene til puljen kan tages fra den automatiske regulering af overførselsindkomsterne, ved at reguleringen stiger f.eks. 0,3 procent mindre end stigningen i det valgte indeks.

Eksempel:

I dag reguleres børnetilskuddet, når der er politisk vilje og økonomisk råderum. Det betyder, at børnetilskudsydelsen foretager nogle store spring.

Naalakkersuisut foreslår, at ydelsen bliver pris- og lønreguleret med et mindre fradrag. Eks. hvis der i et år er en pris- og lønudvikling på 2 pct. og fradraget er 0,25 pct., så vil satsreguleringen regulere ydelsen med 1,75 pct. Hvis der i året inden reguleringen var afsat 50 mio. kr. til ydelsen, ville der det kommende år blive afsat 875.000 kr. mere til børnetilskuddet, mens der ville blive indsat 250.000 kr. i vækstpuljen.

Kilde: Finansdepartementet

I dag reguleres børnetilskuddet, når der er politisk vilje og økonomisk råderum. Det betyder, at børnetilskudsydelsen foretager nogle store spring. Naalakkersuisut foreslår, at ydelsen bliver pris- og lønreguleret med et mindre fradrag.

Dette kunne eksempelvis være som følger: Hvis der i et år er en pris- og lønudvikling på 2 pct., og fradraget er 0,25 pct., så vil satsreguleringen regulere ydelsen med 1,75 pct. Hvis der i året inden reguleringen var afsat 50 mio. kr. til ydelsen, ville der det kommende år blive afsat 875.000 kr. mere til børnetilskuddet, mens der ville blive indsat 250.000 kr. i en prioriteringspulje, som Inatsisartut vil skulle tage stilling til anvendelsen af efter nogle ved lov nærmere fastsatte retningslinjer.

Initiativ 6.

Pris- og lønregulering af indførselsafgifter

Afgifter på tobak, cigaretter og alkohol vurderes i dag at have nået et punkt, hvor en forhøjelse af afgifterne vil betyde en nedgang i provenuet og forstærke det faldende forbrug yderligere. En forhøjelse af afgifterne vil således have en stor adfærdsregulerende effekt og som beskrevet i reformspor 3 vil de samlede samfundsøkonomiske effekter være større end tabet af afgiftsprovener og vil være i tråd med WHO's anbefalinger, jf. også tekstboks 4.6.

Nogle af de øvrige indførselsafgifter har historisk karakter. Det gælder eksempelvis indførselsafgiften på kaffe og te, der tidligere blev anset for luksusprodukter. Det bør derfor overvejes om nogle af de nuværende afgiftsbelagte varegrupper med fordel kan afløses af andre mere relevante varegrupper.

I 2014 var det samlede provener fra indførselsafgifter 473 mio. kr. En automatisk regulering af afgifterne vil med uændret forbrug betyde knap 5 mio. kr. i stigning i det årlige provener fra afgifter for hver procent pris- og lønindekset stiger.

Tekstboks 4.6 Import af alkohol og afgifter på alkohol

Import af alkohol og afgifter på alkohol

Grønlands Statistiks opgørelser over import af øl, vin og spiritus viser en støt nedgang i siden 1989. Undersøgelsen "Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2014" viser, at udviklingen af storforbrugere² af alkohol er faldet fra 25 % i 1999 til 18 % i 2014. Ses der på udviklingen af rusdrikkeri³ så er billedet ikke det samme. I 1999 indtog 56 % af mændene mere end 5 genstande ved samme lejlighed mindst én gang om måneden og samme tal var på 56 % i 2014. I samme periode steg antallet af kvindelige rusdrikkere fra 35 % i 1999 til 43 % i 2014.

På trods af et nedadgående forbrug af alkohol er misbrug af alkohol (og hash) fortsat er det største enkeltstående folkesundhedsproblem i Grønland.

Afgifter på alkohol

Misbrug af alkohol har en klar sammenhæng med sociale og psykiatriske problemer. Børn af misbrugere har større risiko for at være vidne til vold og personer, der er vokset op omkring alkoholproblemer, har en øget forekomst af selvmordstanker og selvmordsforsøg.

Langt de fleste af vold-, drabs- og sædelighedskriminalitets-sager begås af en beruset gerningsmand. Misbrug af alkohol hænger ofte sammen med dårlig økonomi, manglende uddannelse, dårlige boligforhold og arbejdsløshed.

Traditionelt har forebyggende indsatser for alkohol fokuseret på information om de skadelige virkninger. Dette har en effekt på lang sigt, da holdninger og vaner kun langsomt ændres.

Derfor anbefaler WHO strukturelle tiltag, som har en hurtigere effekt. Den første anbefaling er prisfastsættelse, hvor det anbeføres, at afgifter er en meget effektiv intervention til at sænke skadeligt alkoholforbrug. Det er en særlig effektiv intervention overfor børn, unge og udsatte grupper, da disse ofte har et mindre økonomisk råderum. Også indførelse af særlige afgifter på produkter fx alkoholsodavand, som er specielt attraktive for unge forbrugere kan virke forebyggende på unges alkoholforbrug.

Kilde: Grønlands Statistik, Departementet for Sundhed og Finansdepartementet

Initiativ 7.

Ilanngaassivik, effektivisering og forenkling af skattesystem

Det er besluttet at oprette en central konto, Ilanngaassivik, hvor borgerens indkomst indbetales og hvorfra de offentlige opkrævninger afregnes (f.eks. vand, varme, husleje, skat, underholdsbidrag, daginstitutionsplads, renovation m.v.). Resten af indkomsten indsættes på borgerens egen konto og borgeren vil månedsvis modtage en

oversigt over, hvilke offentlige opkrævninger, der er betalt og hvilke opkrævninger, der eventuelt overføres til næste periode.

Ilanngaassivik vil give *borgeren* et bedre overblik over opkrævninger. Systemet vil kunne forebygge restancer og mindske risikoen for, at der bliver lukket for el/varme eller udlejer opsiges lejemålet. Arbejdsgivere vil spare administration af medarbejderes skat og eventuel løntilbageholdelse. Kommunerne og selvstyret vil opnå en større betalingseffektivitet og dermed bedre økonomi og vil kunne benytte aktuelle data om borgerens indkomster og udgifter til sagsbehandling.

Skattestyrelsen vil som udgangspunkt skulle inddrive udestående fordringer efter de samme regler som i dag. Løntræks-pålæg vil dog ikke længere skulle sendes til arbejdsgiverne, men til Ilanngaassivik, og det vil være muligt at administrere frivillige betalingsaftaler via Ilanngaassivik.

Ilanngaassivik vil blive et redskab, som vil forbedre den offentlige opkrævning og vil styrke samspillet mellem skatteområdet, de sociale ydelser og inddrivelsesområdet og medvirke til at forhindre, at borgere havner i gælds-fælder.

Initiativ 8.

Budgetrådgivning

Naalakkersuisut har nedsat en arbejdsgruppe med deltagere fra kommunerne, INI A/S mfl. som ser på behovet og mulighederne for etablering af en fællesoffentlig gælds-rådgivningsenhed og andre tiltag, der kan forebygge restancer og nedbringe problemerne med gælds-fælder, mv.

Der pågår allerede initiativer på området. Eksempelvis har Kommuneqarfik Sermersooq etableret en succesfuld seniorbudget/betalingservice for alderspensionister, jf. tekstboks 4.7. Det vil blive undersøgt, om en tilsvarende service med fordel kan tilbydes til offentlig hjælp modtagere.

Tekstboks 4.7. Eksempel på kommunal seniorbudgetordning - budgetrådgivning

Eksempel på kommunal seniorbudgetordning – budgetrådgivning – i Kommuneqarfik Sermersooq

Borgerne henvender sig til sagsbehandler, hvor de får en snak om deres økonomi og efterfølgende får tilbud om at blive tilknyttet seniorbudgetordningen. En betingelse er at de underskriver en fuldmagt og kontrakt, hvor de giver kommunen fuldmagt til at styre den lukkede budgetkonto. Det er meningen, at borgeren ikke selv skal kunne trække penge ud af kontoen.

Når borgeren har skrevet under, indhentes der oplysninger om de faste udgifter, herunder kontoudtog og PBS-oplysninger. Udgifterne vil herefter blive betalt via betalingservice og budgettet lægges af kommunen på vegne af borgeren.

Der er mellem kommunen og banken indgået en aftale om tilgang til borgerens netbank til kommunens medarbejdere. Selv seniorbudgetordningen har været en succes for samtlige berørte. Det offentlige hjælper på denne måde borgerne/brugerne til at betale deres faste udgifter.

Brugerne er pensionister, som har brug for denne form for hjælp, herunder handicappede, svagelige ældre, psykisk svage m.m.

Kilde: Kommuneqarfik Sermersooq

Initiativ 9.

Tilpasning af offentlig hjælp-lovgivningen

Naalakkersuisut afholder et seminar om offentlig hjælp i løbet af 2016. Seminaret vil tage en række problemstillinger op om offentlig hjælp og se på mulige løsninger i dialog med kommunerne.

Objektivering af lovgivning

Der er i dag forskel på, hvordan de forskellige kommuner forvalter offentlig hjælp. Således defineres *nødvendig hjælp* forskelligt fra by til by. Det skyldes, at loven om offentlig hjælp fortolkes forskelligt. Der kan derfor være brug for at objektivere lovgivningen. Det skal ske under hensyntagen til, at der kan være forskel på, hvad der er en nødvendighed fra by til by/bygd.

En objektivering af tildeling af ydelser vil give:

- Større retssikkerhed for borgeren, dvs. tildeling af ydelser uden subjektive skøn
- Mulighed for at undgå uens kommunal praksis
- Reduceret risiko for samspilsproblemer

Rådighedsforpligtelse

Det er en kendt problemstilling særligt inden for fiskeindustrien, at der i perioder er mangel på arbejdskraft. Det

er vigtigt, at der ikke opstår situationer, hvor virksomheder efterspørger arbejdskraft samtidig med, at der i samme by, er personer som modtager offentlig hjælp (eller er på en arbejdsmarkedsydelse), og som faktisk er i stand til at varetage et job.

Offentlig hjælp gives i dag til alle 3 matchgrupper. Ydelsen gives reelt til to (tre) helt forskellige grupper. En gruppe som er arbejdssøgende og jobklare og en gruppe, der for at blive jobklare skal igennem et forløb eksempelvis misbrugsbehandling. Sidstnævnte gruppe vil i lighed med det revalideringsforløb, som førtidspensionister gennemgår, i perioder skulle tilbydes offentligt støttede jobs. Der er således behov for en nuanceret tilgang til begrebet rådighedsforpligtelse ved administrationen af offentlig hjælp i såvel den konkrete sagsbehandling som ved håndteringen af problematikken mere overordnet.

En kommende revision af offentlig hjælp-ordningen skal koordineres med overvejelser om eventuel revision af arbejdsmarkedsydelsesloven, blandt andet med hensyn til spørgsmålet om behovet for præcisering af rådighedsforpligtelsen.

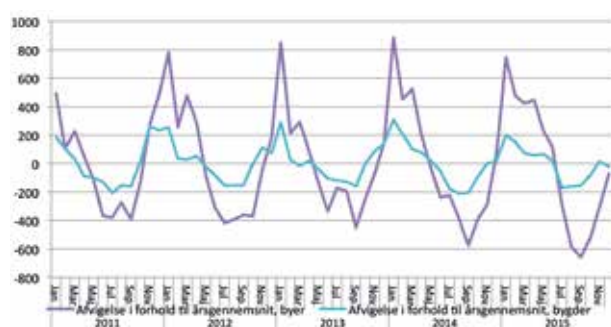
Underbeskæftigede

Der er store udsving i efterspørgslen efter arbejdskraft, jf. figur 4.8. Fiskeindustrien er afhængig af råvaretilførsel, og både byggesektoren og turismesektoren har mest aktivitet i sommerhalvåret. Det betyder, at efterspørgslen efter arbejdskraft i perioder er meget høj, mens det i andre perioder er vanskeligt for nogle grupper at opnå beskæftigelse. Resultatet er, at en stor del af arbejdsstyrken hopper ind og ud af beskæftigelse. Det kan føre til, at nogle gradvist mister tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Det er relativt omkostningsfrit for virksomheder at afskedige ansatte, eksempelvis som følge af svigtende råvaretilførsel. I visse situationer kan det betale sig at smide fiskeaffald ud i stedet for at forsøge at udnytte det. En opstramning af vilkårene på arbejdsmarkedet eksempelvis med længere opsigelsesvarsler vil potentielt kunne medføre, at virksomhederne begynder at se forretningsmuligheder (innovation), der i dag ikke udnyttes.

Fokus på at skabe varige og stabile arbejdspladser kan gøre arbejdsstyrken mere stabil.

Figur 4.8. Sæsonudsving, arbejdssøgende. Byer/bydger 2011-2015.

Kilde Grønlands Statistik

Initiativ 10.

Fokus på revalideringsindsats

Naalakkersuisut vil styrke og målrette revalideringsindsatsen overfor borgere, der har nedsat arbejdsevne med henblik på, at arbejdsevnen re-etableres. Et af redskaberne er fleksjobs.

I de områder, hvor det kan være vanskeligt at skabe beskæftigelse på ordinære vilkår til personer med nedsat arbejdsevne, er det tanken, at kommunerne skal have adgang til offentlige midler at etablere nyttejob. Nyttejob defineres ved at være støttede job, der har et samfundsgavnligt formål, og som ikke ellers vil blive udført. Der kan være tale om servicejob på hospitaler, alderdomshjem, skoler, børnehaver, hos politi og andre myndigheder, kantineassistance, skolepedelassistance, assistance til kirketjener etc.

I førtidspensionsreformen er der afsat midler til denne indsats.

Nyttejobs vil også kunne bruges til at aktivere ledige. Kommunerne vil kunne stille krav om bestridelse af nyttejobs ved udbetaling af offentlig hjælp med henvisning til rådighedsforpligtelsen.

Rummeligt arbejdsmarked

Erhvervslivet herunder selvstyret, kommunerne og de selvstyre-ejede selskaber skal i langt højere grad tage et socialt ansvar og medvirke til at skabe et rummeligt arbejdsmarked. Det bør således i langt højere grad være standard, at selvstyrejede virksomheder og leverandører

til selvstyret og kommunerne forpligtes til at skabe fleksjob og skånejobs m.v. for at sikre en jævn og tilstrækkelig tilgang af denne type jobs.

Styrket fokus på opkvalificering

I den fremtidige revalideringsindsats skal der lægges større vægt på uddannelse og efteruddannelse. I dag er der en tendens til at betragte et revalideringsforløb som arbejdsprøvning og praktikforløb fremfor mere opkvalificerende forløb.

Initiativ 11.

Tilpasning af refusionsordninger mellem selvstyret og kommunerne

Naalakkersuisut foreslår, at refusionsprocenterne ændres på en række centrale ydelser, dels med henblik på at styrke indsatsen, og dels for at skabe et tydeligt incitament for kommunerne til at anvende instrumenter, der kan bringe borgere fra passiv forsørgelse til aktiv deltagelse på arbejdsmarkedet, jf. tabel 4.17.

Forslag til refusionsprocenter:

Tabel 4.17. Forslag til refusionsprocenter.

Ordning	Refusionsprocent, andelen som kommunen får fra selvstyret
Førtidspension, ny ordning	50%
Førtidspension overgangsordning	50%
Førtidspension efter overgangsordning	0%
Alderspension	90%
Forrevalidering	80%
Revalidering	75%
Fleksjob, skånejob, nyttejob	75%
Boligsikring	60%
Offentlig hjælp	0%

Forslaget vil blive taget op på kommende drøftelser med kommunerne.

Initiativ 12.

Huslejer skal sikre midler til vedligehold

Udgifterne til renovering og nybyggeri af offentligt ejet udlejningsejendommen skal fremadrettet tilpasses, så det er muligt for en fuldtidsbeskæftiget på en SIK mind-

steløn at betale huslejen uden støtte. Det illustrerer vigtigheden af at se initiativerne som en helhed. Et beskæftigelsesfradrag vil øge rådighedsbeløbet og en revision af ydelserne til børnefamilierne vil styrke de svageste børnefamilier, hvor forældrene er i beskæftigelse. Uden disse samtidige initiativer vil huslejestigninger, som følge af renovering bevirke en uforholdsmæssig stor nedgang i rådighedsbeløbet.

Huslejen skal desuden være tilstrækkelig til, at der løbende kan afsættes midler til vedligehold, så der ikke opbygges et vedligeholdelsefterslæb.

Initiativ 13. Rentetilskud i stedet for rentefradrag

Der er i dag en forventning om, at det offentlige er ansvarlig for boligforsyningen og det offentlige binder mange ressourcer i investeringer og vedligeholdelse af boliger. Midler som alternativt kunne blive investeret i vækstskabende initiativer eller til løsning af strukturproblemer.

Naalakkersuisut har som mål, at så mange borgere som muligt skal boligforsyne sig selv. Derfor er det vigtigt, at der findes ordninger på boligområdet, der tilskynder borgerne til at tage ansvar for egen boligforsyning. Rentefradragsretten er et vigtigt redskab. De nuværende skatte regler bevirker, at rentestøtten til boligejere i visse tilfælde først gives, når husstanden har renteudgifter på over 20.000 kr. pr. år. Mange boligejere får derfor ikke det fulde udbytte af rentestøtten. Det vil blive undersøgt, om rentefradraget med fordel kan omlægges til et rentetilskud målrettet boligområdet, som det er tilfældet på Færøerne og i Island. En omlægning vil bl.a. betyde, at den nuværende uheldige sammenkobling mellem skatte-, finans- og boligpolitik kan bringes til ophør samtidig med, at rentestøtten til boligejerne bevares og i visse tilfælde forbedres.

Initiativ 14.

Offentligt boligbyggeri målrettes og målrette offentlige boliger til borgere, der ikke kan boligforsyne sig. Styrkelse af lejer til-ejer ordningen

Offentlige udlejningsboliger skal i fremtiden så vidt muligt bygges så huslejeniveauet svarer til lejernes betalingssevne. I nye offentlige boliger skal huslejen kunne betales af en fuldtidsbeskæftiget lønmodtager på en SIK mindsteløn.

Opførelse af nye offentlige investeringer i personaleboliger bør så vidt muligt begrænses, herunder under hensyntagen til blandt andet nøglesektorens behov for at kunne rekruttere medarbejdere.

Selvstyret og kommunerne kan i stedet indgå aftaler med private boligselskaber, eksempelvis ejet af pensionskasser om at leje af en vis andel af boligerne som kan tilbydes til de ansatte. På denne måde vil man kunne tiltrække investorer, øge det private initiativ og samtidig frigøre det offentlige for en del af forpligtelsen med at boligforsyne.

Illuut A/S er en kandidat til helt eller delvist frasalg. Alternativt bør huslejerne i Illuut A/S løbende stige, så de offentlige lån kan gøres rentebærende og over tid afvikles. En sådan ordning kan indføres i takt med, at selskabets rentebærende gæld afvikles.

Endeligt vil Naalakkersuisut arbejde for at styrke lejer-til-ejer ordningen, så det bliver lettere at omdanne en lejebolig til en ejerbolig. Det vil skabe en øget dynamik på ejendomsmarkedet og vil være i tråd med Naalakkersuisuts vision om, at den enkelte skal tage ansvar.

Naalakkersuisut vil som led i initiativet forberede en revision af lejelovgivningen.

Initiativ 15.

Revision af 20/20/60 finansiering

På anbefaling fra finansielle institutioner, foreslås et ejerskiftebidrag på 10 % af lånets oprindelige hovedstol. Der indføres også en mulighed for at indfri eksisterende 20/20/60 lån fra det offentlige før tid.

Nye 20/20/60 ordninger foreslås enten at være rentebærende eller at blive pålagt et årligt gebyr. Renten/gebyret skal tilpasses, så det gøres attraktivt at indfri lånene før tid, samtidig med, at renteudgiften skal være forudsigelig og ikke højere end, at boligejerne kan håndtere den. Det kunne evt. være en rente svarende til et 20 årigt realkreditlån. Selvstyret vil undersøge om der kan laves et samarbejde med bankerne om en løsning, der administreres af bankerne.

De eksisterende lån kan tilbydes indløst til en kurs, som er fordelagtig for både selvstyret/kommunerne og boligeje-

ren. Et medlem af Grønlands Økonomiske Råd har beregnet værdien af et 20/20/60 lån, hvor restløbetiden er 20 år til kurs 36². Kursen er beregnet, da renten var højere. Det vurderes, at kursen med det nuværende renteniveau er højere, fordi værdien af rentefriheden er lavere.

Såfremt der kan opnås enighed med bankerne omkring etablering af lånetilbud, der svarer til 20/20/60 ordningen, vil det medvirke til at reducere den offentlige involvering på boligmarkedet. Førtidsindfrielsen af eksisterende 20/20/60 lån vil give et engangsprovener, i det omfang som boligejerne vælger at benytte sig af tilbuddet.

Andelsboliger

Lovgivningen for andelsboliger ændres, men det anbefales at afdrags- og rentefrihed bevares, så andelsboliger forbliver en mulighed for husstande med begrænsede lånemuligheder – eksempelvis nyuddannede. Det skal som led i en reform overvejes, om reglerne kan ændres, så lånet bliver rentebærende og afdragspligtigt efter 30 år.

Offentligt ejede boliger

Særlige tilskudsordninger til offentlige boligselskaber skal undgås, og de skal sidestilles med private boligselskaber. Dertil kommer, at Naalakkersuisut vil bevare og styrke leje-til-ejer ordningen.

Initiativ 16.

Offentlig långivning tilpasset markedet

Naalakkersuisut foreslår, at den offentlige långivning tilpasses markedet, jf. tabel 4.18.

Som nævnt i de indledende afsnit er det grønlandske boligmarked meget uensartet og der er store forskelle på, hvad boligejeren har af lånemuligheder. Naalakkersuisut ønsker derfor at finde en model, som sikrer, at borgere, der ønsker at boligforsyne sig selv får passende lånemuligheder uanset bosted.

En model kunne bygge på en opdeling i fire geografiske

2 Indlæg af Anders Møller Christensen fra Økonomisk Råds formandskab på rådets boligseminar i 2014. <http://naalakkersuisut.gl/-/media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Oekonomisk%20raad/202060Ln%20af%20Anders%20M%20Christensen.pdf>

markeder, to mulige ejerskaber (private eller offentlige), finansieringsansvar (boligforsyningsbyrde) samt en række låne- og støtteordninger. Modellen tager afsæt i ønsket om at få bygget flest boliger for færrest muligt offentlige støttemidler. Det betyder, at støtteandelen skal være mindst til boliger i Nuuk, lidt større i de næststørste byer og gradvist stigende til mindre byer og bygder.

Boligmarkedet er dynamisk og kan ændre sig hurtigt, eksempelvis som følge af øget økonomisk aktivitet i et område, som følge af øget turisme, minedrift mm. Derfor skal den efterfølgende opdeling ses i forhold til den nuværende situation.

I Nuuk kan boligforsyningsbyrden deles mellem 80 % på private og 20 % på det offentlige. Det offentlige løfter sin byrde ved at opføre alsidige boliger, som kan bebos af såvel unge, ældre og andre. De private kan benytte 20/20/60 ordningen eller en andelsboligmodel (ABF1) med 50 % offentlige lån, 45 % realkredit, 5 % eget indskud.

I Qaqortoq, Sisimiut og Ilulissat skal boligforsyningsbyrden deles mellem 50 % på private og 50 % på det offentlige. Det offentlige løfter sin byrde ved at opføre alsidige boliger, som kan bebos af såvel unge, ældre og andre. De private kan benytte sig af en 30/30/40-ordning eller en andelsboligmodel (ABF2) med 55 % offentlige lån, 40 % realkredit, 5 % eget indskud.

I Maniitsoq, Aasiaat og Tasiilaq skal boligforsyningsbyrden deles mellem 60 % på private og 40 % på det offentlige. Det offentlige løfter sin byrde ved at opføre alsidige boliger som kan bebos af såvel unge, ældre og andre. De private kan benytte sig af en 35/35/30-ordning eller en andelsboligmodel (ABF3) med 60 % offentlige lån, 35 % realkredit, 5 % eget indskud.

I resten af landet sker boligforsyningen 100 % af privat personer, som står som ejere af boligerne, men hvor det offentlige har ydet lån. Borgerne her tilbydes i dag byggesæt, hvor egenfinansiering er afhængig af husstandens indkomst. Selvstyret yder lån afhængigt af husstandsindkomst startende fra 5 % til indkomster under 200.000 kr. og op til 30 % for indkomster over 500.000 kr. Lånet er delvist rente- og afdragsfrit.

Tabel 4.18. Markeder og finansieringsmuligheder. Nuværende situation. ABF 1, ABF 2 og ABF3 er de lånemuligheder for andelsboliger, der beskrives.

Marked	Nuuk		Sisimiut, Ilulissat og Qaqortoq		Maniitsoq, Aasiaat og Tasiilaq		Øvrige bosteder	
	Privat	Offentligt	Privat	Offentligt	Privat	Offentligt	Privat	Offentligt
Støtteordning	ABF 1.	Små boliger	ABF 2.	Små boliger	ABF 3.	Små boliger	Illorput	
	&		&		&		Byggesæt	
	20/20/60		30/30/40		35/35/30			
Andel	80%	20%	50%	50%	60%	40%	100%	0%

Initiativ 17.

Bedre organisering af administration på boligområdet

Både kommunerne og selvstyret driver i dag boligselskaber. Naalakkersuisut vil ændre organiseringen af det offentlige boligområde, så ansvaret overdrages til kommunerne. Det vil give bedre mulighed for udvikling af et privat boligmarked, der er tilpasset den enkelte kommune. Kommunerne vil med ændringen få overdraget selvstyrets boliger, og lovgivningen vil blive tilpasset, så kommunerne kan oprette boligselskaber.

Det aktuelle renoverings- og vedligeholdelsefterslæb vil i den forbindelse blive kommunernes ansvar. Kommunerne vil så bedre kunne planlægge arbejdet og det bliver muligt at opnå et velfungerende samspil mellem det aktuelle boligbehov og beskæftigelsessituationen. Det vil desuden muliggøre, at der etableres et tæt samarbejde med lokale virksomheder om planlægningen, så opgaverne kan planlægges og mulighederne for at oprette læringspladser forbedres.

De mindre administrationsenheder vil gøre det lettere at udlicitere en række serviceydelser i boligafdelingerne. Det kan medvirke til at udvikle det private erhvervsliv. Undersøgelser³ viser, at ydelserne kan blive billigere og leveres mere effektivt, når de udliciteres og dermed konkurrenceudsættes. Boligselskaberne kan hermed fokusere på deres kerneopgaver.

Der vil blive udarbejdet sektorplaner for alle byer med flerfamilieboliger. Sektorplanerne vil indgå i bloktilskudsforhandlingerne, når boligerne bliver overdraget til

kommunerne. Kommunerne vil overtage boligerne på oplyst grundlag. Kommunerne vil kunne vælge at overtage boligerne efter renoveringer og nedrivninger er gennemført, eller at overtage boligerne og gennemføre projekterne med de skitserede midler.

Initiativ 18.

Brede skattebasen ud

Opstramning af A-indkomstbegrebet

En generel opstramning af A-indkomstbegrebet skal styrke skattebetalingen. Freelancere, konsulenter og honorarmodtagere m.v. vil blive sidestillet med lønmodtagere, uanset om der udskrives faktura. Udlejning af bolig, bil, båd til offentlige og private virksomheder samt indhandling, vil blive behandlet som lønindkomst, så der inden udbetaling indeholdes skat i beløbet. Opstramningen skal give en mere effektiv skattebetaling. Tilsvarende vil løn i form af naturalydelser samt personalegoder i øvrigt blive ændret til at blive skattepligtige på lige fod med lønindkomst.

En manglende eller lempelig beskatning af personalegoder er et stærkt incitament til at transformere lønindtægt til naturalydelser og resulterer i et udhulet beskatningsgrundlag. Det er især høj- og mellemindkomstgrupperne, der har personalegoder som en del af aflønningen.

³ COWI rapport fra 2014 "Reorganisering af det offentlige boligområde"

Beskatning af kapitalgevinster, aktieavancebeskatning

Naalakkersuisut forventer at fremlægge et lovforslag om beskatning af avancer på værdipapirer. Formålet er et udtryk for et ønske om et konsistent skattesystem, der behandler indtægter ens uanset, hvilke indtægter der er tale om. Der vil blive introduceret et simpelt regelsæt for værdipapirbeskatning, så gevinster fra værdipapirer beskattes på lige fod med andre indtægter. Målet er klare regler, der kan fremme udviklingen af en sund investeringskultur. Køb og salg af aktier m.v. bør så vidt muligt være begrundet i hvilken investering, der giver det bedste afkast og ikke et resultat af skattetænkning.

Beskatning af pensionsafkast

I lighed med at der i dag ikke betales skat af kapitalgevinster, betales der ikke skat af pensionsafkast (PAL skat) fra pensionsopsparinger i grønlandske pensionskasser og pengeinstitutter. Øget pensionsopsparing styrker den finanspolitiske holdbarhed, og derfor vil beskatningen af pensionsafkast blive lempeligere end beskatningen af kapitalgevinster af frie midler.

Grønland har i dobbeltbeskatningsaftalen med Danmark fra 2012 forpligtet sig til at opkræve PAL skat, og overføre proventet til SKAT fra borgere, der er skattepligtige i Danmark. Danmark har tilsvarende forpligtelse. Grønland modtog i 2014 22 mio. kr. i PAL skat fra grønlandske skatteyderes opsparinger i danske pensionskasser.

Beskatning af indbetalinger til udenlandske pensionsordninger

Skatteydere får i dag fradrag/bortseelsesret for indbetalinger til en pensionsopsparing. Skatten udskydes således til udbetalingstidspunktet, og skattebetalingerne fra en borger fordeles mere jævnt over borgerens livsforløb.

Dobbeltbeskatningsaftalen med Danmark slår fast, at skatten fra pensionsudbetalinger til borgere, der har en pensionsopsparing i en dansk pensionskasse, vil tilfalde Danmark, hvis personerne er bosiddende i Danmark på udbetalingstidspunktet.

Der blev i 2014 indbetalt næsten 140 mio. kr. til danske pensionskasser uden, at der blev betalt grønlandsk indkomstskat. Det svarer til et mistet skatteprovenu på 58 mio. kr. Der vil fortsat være brug for skatteydere, der opholder sig i Grønland i en kortere eller længere del af ar-

bejdslivet, men som på pensioneringstidspunktet ikke opholder sig i Grønland. Naalakkersuisut vil derfor beskatte indbetalinger til udenlandske pensionsordninger, så proventet ikke går tabt for Landskassen.

Kritisk gennemgang af afgiftsområdet

Naalakkersuisut vil gennemgå indretningen af lovgivning og administration for at sikre dels, at indførselsafgifterne har den ønskede adfærdsregulerende effekt i forhold til sundhed og miljø, dels et rimeligt forhold mellem provenuvirkning af en afgift og det med administrationen heraf forbundne ressourceforbrug hos henholdsvis skattemyndighederne og borgerne.

En omlægning skal i udgangspunktet være budgetneutral inden for det samlede skatte- og afgiftsområde, og et eventuelt merprovenu herfra kan anvendes til at finansiere andre reformtiltag på området

Initiativ 19.

Obligatorisk pensionsopsparing

Kravet til pensionsopsparing kan imødekommes enten gennem dækning via arbejdsmarkedspension eller gennem en privat tegnet pensionsordning. I tilfælde hvor en borger ikke er dækket via en arbejdsmarkedspension eller en privat tegnet pensionsordning arbejder Naalakkersuisut for, at der etableres en basal opsparingsordning for vedkommende. Et lovforslag derom har været i høring. Herunder er det hensigten, at ordningen vil blive administreret af Skattestyrelsen i samarbejde med en pensionskasse – forventeligt den grønlandske pensionskasse SISA.

Samspil med alderspension

Den nye alderspensionsstruktur, som blev vedtaget på efterårssamlingen i 2015, skal ses i sammenhæng med ønsket om at tilskyde til øget opsparing. Der er indført en grundpension, som alene afhænger af alderspensionistens egen indkomst, og som først nedtrappes, når alderspensionistens indkomst overstiger gennemsnitsindkomsten (omkring 220.000).

Lønindkomsten bortfalder og blive erstattet af pensionsindkomst, når en borger pensioneres. En dækningsgrad på mindst 70 % vurderes til at være tilstrækkelig, da pensionister har en mindre forsørgerbyrde end erhvervsaktive og ikke har et behov for at spare op, jf. tabel 4.19.

Tabel 4.19. Opsparingsbehov som funktion af indkomst, når den offentlige pension medregnes. 2016 satser

Månedsløn	Årsløn	70% dækning	Off. alderspension	Opsparingsbehov / egenfinansiering	Egenfinansieringsandel
kr. 15.500	kr. 186.000	kr. 130.200	kr. 133.200	kr. -3.000	0%
kr. 20.000	kr. 240.000	kr. 168.000	kr. 133.200	kr. 34.800	21%
kr. 25.000	kr. 300.000	kr. 210.000	kr. 126.175	kr. 83.825	40%
kr. 30.000	kr. 360.000	kr. 270.000	kr. 77.075	kr. 192.925	71%
kr. 50.000	kr. 600.000	kr. 420.000	kr. 0	kr. 420.000	100%

Kilde: Finansdepartementet

I tabellen ses, hvordan opsparingsbehovet stiger i takt med indkomsten. Lavindkomstgruppen vil være fuldt dækket af den offentlige alderspension, mens højindkomstgruppen skal egenfinansiere hele pensionsindkomsten.

Den obligatoriske pensionsordning kan på nuværende tidspunkt ikke sættes højere end 10 procent, da en højere sats vil bevirke, at borgere i lavindkomstgruppen med den nuværende offentlige alderspension vil opnå en dækningsgrad på over 100 pct. Dertil kommer samspilsproblemer, hvor den sammensatte marginalsat bliver høj, som følge af aftrapningen af den offentlige alderspension. Pensionsindbetalinger risikerer derfor reelt at blive hårdt beskattet, hvis opsparingskravet bliver for højt.

Det forventes, at minimumskravet for modtagere af A-indkomst indføres løbende fra 4 pct. i 2018 til 10 pct. i 2024, mens det for B-indkomst indføres fra 2 pct. i 2018 til 6 pct. i 2022.

Faldende skatteprovenu på kort sigt

En beregning på basis af skatte- og indkomstdata fra 2013 viser, at pensionsindbetalingerne vil stige med over 500 mio. kr. når en obligatorisk pensionsordning er fuldt indført i 2023. Indførelse af obligatorisk pensionsopsparing skal ses i sammenhæng med en ændring af indkomstskatteloven, som indebærer, at der indføres beskatning af indbetalinger til udenlandske pensionskasser.

Det samlede fald i skatteprovenu som følge af stigende indbetalinger til pensionsordninger, forventes at blive omkring 115 mio. kr., når ordningen er fuldt indført. Dette under antagelse om, at 50 % af indbetalingerne vil ske til udenlandske pensionsordninger og, at beskatningen fremrykkes på disse.

Faldet i skatteprovenu vil således blive finansieret af provenuet fra beskatning af indbetalinger til pensionsordninger, der allerede i dag er oprettet uden for Grønland samt ordninger, der i løbet af kort tid forventes overflyttet fra Grønland til Danmark. Restbeløbet på 10 mio. kr. forventes finansieret via udgiftsbespærelser i det offentlige.

Betydning for den enkelte

Obligatorisk pensionsopsparing vil betyde en nedgang i rådighedsbeløbet efter skat og pensionsindbetalinger for personer, der på nuværende tidspunkt ikke indbetaler tilstrækkeligt til at opfylde minimumskravene. De fleste under en SIK overenskomst og funktionærer indbetaler allerede til en pensionsopsparing og vil ikke blive påvirket af den nye lovgivning. Selvstændige, herunder fangere og jollefiskere, har typisk ikke en pensionsopsparing og vil skulle indbetale 2 % stigende til 6 % af overskuddet til en pensionsordning.

Tabel 4.20. Betydning af opsparing for selvstændig (eks. jollefisker).

Opsparing i 40 år, middelrisiko opsparing				
Indkomst pr. måned	15.000	20.000	30.000	50.000
Opsparingsprocent	6%	6%	6%	6%
Nedgang i rådighedsbeløb (v. 43 % skat) pr. måned	513	684	1.026	1.710
Pensionsudbetaling pr. måned fra opsparing	3.305	4.485	6.845	11.565
Alderspension (enlig, 2016)	11.183	11.183	10.579	8.454
Samlet indkomst	14.488	15.668	17.424	20.019
Dækning	97%	78%	58%	40%

Kilde Bankpensions beregner og Finansdepartementet.

Initiativ 20.

Højere dækning af arbejdsmarkedspensioner

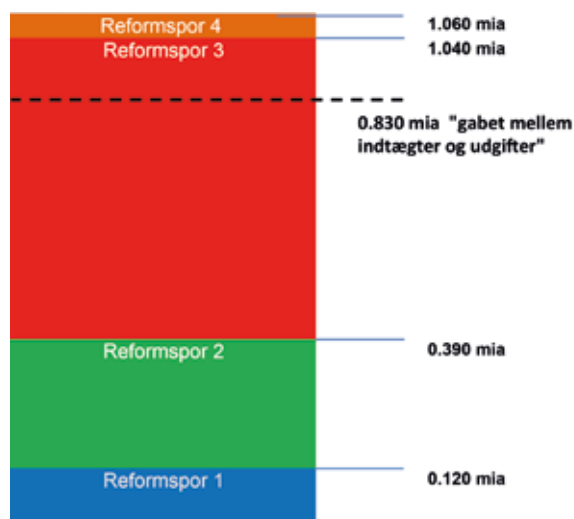
Naalakkersuisut vil arbejde for, at alle borgere har en pensionsindkomst på omkring 70 pct. af deres indkomst som erhvervsaktiv. Lav- og mellemindkomstgrupperne vil være dækket af den obligatoriske pensionsopsparing i kombination med den offentlige alderspension, mens borgere med højere arbejdsindkomster skal have en opsparing på 15 til 20 pct. for at opnå en dækningsgrad på 70 pct. Naalakkersuisut forventer, at det løses via overenskomster m.v. og overlades til arbejdsmarkedets parter.

Fodnoter

- 1 Offentlig er ikke en fast ydelse men en trangsydelse. Det betyder, at en række faste udgifter bliver betalt for offentlig hjælp modtageren og der gives et mindre beløb (55 kr. pr. dag) til andre udgifter, herunder mad mm. Eksemplet er baseret på gennemsnitstal og det er derfor muligt at konstruere eksempler, der både reducerer og øger nettokompensationsgraden.
- 2 Ved storforbrug forstås et alkoholforbrug, som overstiger de anbefalede grænser på 7 genstande om ugen for kvinder og 14 genstande om uge for mænd.
- 3 Ved rusdrikkeri forstås et indtag på mere end 5 genstande ved samme lejlighed.

Målsætninger og effekter

Beløbet fra reformspor 4 er lavt, men det skyldes skattelettelser og beskæftigelsesfradrag på 300 mio. Disse ting vil øge arbejdsudbuddet, som vil være bidragsgivende for de andre reformspor.

Reformspor 4	mio
Skattereform	60
Socialreform	-23
Boligreform	-17
Samlet nettoeffekt	20

BILAG

Bilag 1

i % (nominelt)	Fremskrivningsfaktor per år fra 2016-2030
Rente, pct	4,75%
Produktivitetsvækst, pct.	1,25%
Inflation, pct.	1,75%
Nettogæld, pct. af BNP	3,30%
Nominel vækst i bloktilskud, pct.	2,64%
Realvækst individuelt konsum, offentligt konsum og transfereringer	1,25%
BNP	3% pr. Aar + arbejdsstyrkeændring
BNP pr.person i den potentielle arbejdsstyrke	Fremskrevet BNP ift. Fremskrevet potentiel arbejdsstyrke
Bruttonationalindkomsten (disponibel BNI)	BNI: fremskrevet BNP(3.0 %) + fremskrevet Bloktilskud (2,64 %)
BNI pr.person i den potentielle arbejdsstyrke	Fremskrevet BNP ift. Fremskrevet potentiel arbejdsstyrke
INDTÆGTER	
Bloktilskud mv	2,64 % per aar
Andre overførsler	3,0 % + arbejdsstyrkeændring
Importskatter	3,0 % + arbejdsstyrkeændring
Indkomst- og formueskatter	3,0 % + arbejdsstyrkeændring
Afgifter	3,0 % + arbejdsstyrkeændring
Øvrige indtægter	3,0 % + arbejdsstyrkeændring
Konsum	
Sundhedsvæsen	3,00% + demografiske ændringer
Fritid Kultur og Religion	3,00% + demografiske ændringer
Undervisning (6-17 år)	3,00% + demografiske ændringer
Undervisning (>17 år)	3,00% + demografiske ændringer
Sygdom og invaliditet	3,00% + demografiske ændringer
Alderdøm	3,00% + demografiske ændringer
Familie og Børn mv.	3,00% + demografiske ændringer
Kollektivt konsum mv. i alt	3,00% + demografiske ændringer
OVERFØRSLER	
Alderspension	3,00% + demografiske ændringer
Førtidspension	3,00% + demografiske ændringer
Arbejdsløshed	3,00% + demografiske ændringer
Sygdom	3,00% + demografiske ændringer
Offentlig hjælp	3,00% + demografiske ændringer
Barsel	3,00% + demografiske ændringer
Børnetilskud	3,00% + demografiske ændringer
Boligsikring	3,00% + demografiske ændringer
Uddannelsesstøtte (j)	3,00% + demografiske ændringer
Øvrige transfereringer	3,00% + demografiske ændringer
KAPITALUDGIFTER	
Kapitalakkumulation i alt	1,25%
Kapitaloverførsler i alt	1,25%

Bilag 2

Mio. i 2016-priser	2016	2020	2025	2030
Reformspor 1				
Flere og hurtigere igennem uddannelsen	34	74	127	195
Udgift til flere børn i daginstitution	0	-20	-37	-17
11. klasses tilbud	0	-46	-42	-31
Færre studerende som starter	0	0	0	4
Praktikpladser - skolepraktik	0	-11	-10	-9
Korte erhvervsuddannelser	0	-3	-3	-2
Nye naturvidenskabelige udd. + jura	0	-8	-15	-14
Reformspor1 i alt	34	-15	19	126
Reformspor 2				
Ressourcerenteafgifter til fiskeri	15	50	50	50
Minedrift	135	287	122	122
Turisme	8	31	69	107
Reformspor 2 i alt	158	368	241	279
Reformspor 3				
Budgetloven ved maks. 0.5% realvækst pr. år	0	67	354	650
Reformspor 3 i alt	0	67	354	650
Reformspor 4				
Skattereform	60	80	70	60
Socialreform	-23	-37	-32	-25
Boligreform	0	-21	-18	-16
Reformspor 4 i alt	37	22	19	20
Reformbidrag i alt	229	442	634	1074